

biblioteca școlarului

GEORGE MENIUC

INTERIOR COSMIC

biblioteca scolarului

GEORGE
MENIUC

INTERIOR COSMIC

VERSURI ȘI PROZĂ

Ediția a II-a

BUCUREȘTI • CHIȘINĂU

Colecție inițiată și coordonată de Anatol Vidrașcu și Dan Vidrașcu
Concepția grafică a colecției și coperta: Vladimir Zmeev

Referințe istorico-literare:

Mihai Cimpoi, Andrei Lupan,
Emilian Galaicu-Păun
Eliza Botezatu,
Eugen Lungu,
Ioan Mânăscuță,
Bogdan Istru,
Andrei Țurcanu,
Mihail Dolgan,
Arcadie Suceveanu

Editura „Litera Internațională“
O.P. 61; C. P. 21, sector 1, București, România
tel./fax (021) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera“
str. B. P. Hasdeu nr. 2, mun. Chișinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax (3732) 292 932, 294 110, fax 294 061;
e-mail: litera@litera-publishing.com

Difuzare:

S.C. David D.V.Comprod SRL
O. P. 61; C. P. 21, sector 1, București, România
tel./fax (021) 3206009

Prezenta ediție a apărut în anul 2003 în versiune tipărită
și electronică la Editura „Litera Internațională“
și Grupul Editorial „Litera“.
Toate drepturile rezervate.

Editori: *Anatol și Dan Vidrașcu*
Redactor: *Andrei Grumeza*
Tehnoredactare: *Olesea Pașa*

Tiparul executat la Tipografia Editurii „Universul“ din Chișinău.
Comanda nr. 5996

CZU 821.135.1(478)-1
M 58

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Meniuc, George

Interior cosmic: versuri, proză/ George Meniuc; col. iniț. și coord. Anatol și Dan Vidrașcu; conc. gr. col. și cop. /Vladimir Zmeev; — B.: Lit. Inter., Ch.: Litera, 2003 (Tipogr. Edit. „Universul“). — 336 [p]. — (Bibl. școlarului, serie nouă, nr. 454)

ISBN 9975-74-571-7 — ISBN 973-7916-71-9

821.135.1(478)-1

ISBN 9975-74-571-7
ISBN 973-7916-71-9

© LITERA INTERNAȚIONAL, 2003
© LITERA, 2003

TABEL CRONOLOGIC

1918 *20 mai*. Se naște George Meniuc în orașul Chișinău, cel de al doilea copil din familie. Tatăl, Nicolae al lui Onisim Meniuc, originar de prin părțile Viniței, a fost funcționar la oficiul poștal Nemțeni, apoi muncitor la depoul de tramvaie. Era un om „citit, bine pregătit din punct de vedere politic, cu înclinații filozofice“. Mama Olga, născută în comuna Brânzeni, în familia cântărețului de biserică Vasile Dimitriu, a fost taxatoare de tramvai.

Una din cele mai dragi și luminoase ființe ce i-a îndulcit copilăria a fost bunica dinspre mamă Sofia Ardilean (fiica cântărețului de biserică Gheorghe Ardilean), care l-a răpit de la părinți pe când era de un an, crescându-l și educându-l la țară, în satul Hatmana, nu departe de Sângera, până la vârsta de șase ani. Bunica îl lua cu ea la muncile câmpului, la spălat rufe la oraș, purtându-l „într-un coș mare de rogojină“, depănându-i întâmplări și povești. „Da, bunica pentru mine era ca o mamă. Altă mamă nu recunoșteam, cu toate că mă vizita și cealaltă mamă, adevărata mamă, care îmi aducea toate bunătățile de pe lume: bomboane, păpuși, îmbrăcăminte, mă strângea la piept, mă săruta cu dragoste. Dar eu o respingeam cu inima străină...“ Datorită insistenței bunicii, a susținut examenele de admitere la liceul „M. Eminescu“ din Chișinău. Către amurgul vieții poetul îi va consacra o duioasă poezie, având ca titlu frumosul ei nume.

Viitorul poet și-a petrecut anii copilăriei și adolescenței în atmosfera sumbră și apăsătoare a mediului periferic, a aceluși „infern viermuitor“ populat de o lume cosmopolită, în care se consumau dramele celor nevoiți să înfrunte zilnic mizeria neagră a vieții. „Sărăcia lucie“ în care trăiau părinții săi l-au făcut încă de mic copil să-și caute refugiul „cel puțin în lumea visurilor ireale“, în lumea cărților, a poeziei. „Pe atunci — va scrie poetul mai târziu în eseu „Imagini gorkiene“ — mă duceam și eu, ca și

Aleksei Peșkov-copilul, să-mi cumpăr la talcioc, cu câțiva lei întâmplători de la părinți, tot felul de cărți, îngălbenite de vreme, rupte, adesea fără foaia de titlu, o ruină de pagini ciudate... Aroma acestor cărți o păstrez și acum în suflet“.

A început să scrie în 1932. Mai întâi, „pur și simplu“, „pe negândite“, a tradus o fabulă a lui Saltâkov-Șcedrin, apoi, luându-se după „Înșiră-te, mărgărite“ de V. Alecsandri, a scris câteva povești în versuri. Iar mai pe urmă, a „ticluit un caiet întreg de poezii“.

Astfel, într-o vacanță de vară, împreună cu bunul său prieten din copilărie Teo Calian (evocat mai târziu cu atâta duioșie în eselu "Dialogul mă urmărește" sub numele de Teo Călin), se decid „să scoată o revistă lunară, pregătită în manuscris“, și „să se afirme în literatură“.

1934 În toamna acestui an, fiind elev în clasa a VI-a la liceul „M. Eminescu“, George Meniuc își face debutul literar în presă cu poezia „La țară“, apărută în paginile revistei literar-științifice a societății „Mihail Eminescu“ din Chișinău. Ulterior, în paginile aceleiași publicații vor vedea lumina tiparului și alte lucrări ale tânărului scriitor: poezii, schițe, povestiri, articole, traduceri din H. Heine și A. Malraux. Începând cu acest an, poeziile lui George Meniuc vor apărea în foile revistei liceale „Licurici“, „Armonia“, „Revista noastră“, precum și în revista literară și de cultură generală „Pagini basarabene“. Mai târziu, în eselu „Cheile artei“, George Meniuc își va caracteriza poeziile din perioada sa de debut în felul următor: „... Știu că din primele poezii m-am ostenit să descriu meleagurile de lângă Chișinău, meleaguri pline de legende curioase, fantastice, pe lunci cu șuieratul stufului de baltă și focul de târși în străfundul nopților de vară. Știu că îmi pierdeam zilele prin bălțile Bâcului ca Tobultoc-haiducul și căutam nu o dată „hrubele“ lui Kotovski prin văile de la Mălina Mică... Nu exagerez și nu adaug nimic de la mine când spun asta. Ecouri, demult pierdute, se trezeau pe atunci în sufletul meu cu o rezonanță imensă, zguduitoare. Ca să le exprim, m-am folosit de versuri populare. De alte „chei“ n-aveam știință... Aceste toate, vă spun, le-am pomenit în versuri stângace, trandafirii, strigate din inimă, băiețește. Nimeni nu m-a consultat cum să-mi dreg „gersul“, apărând efemer pe paginile unor tipărituri locale, ca să mă cunoască un cerc restrâns de oameni“.

1936 La vârsta de numai 18 ani scrie un roman — *Jugul*, care rămâne nepublicat. În toamna acestui an devine redactor-șef al revistei liceale.

1937 Figurează printre cei șase elevi (din 36 câți erau în clasă) care au susținut examenul de bacalaureat. În urma recomandării poetului N. Costenco, este primit ca ucenic la „Gazeta Basarabiei“, în redacția căreia lucra și poetul Al. Robot. Dar nefiind plătit cum se cuvine, părăsește ziarul și se face legător de cărți, preparator. Între timp, tatăl său devine șomer. Maică-sa părăsise mai demult lucrul, fiind bolnavă de tuberculoză.

În toamnă, „sclipiind de ici de colo niște bani“, pleacă la București, înscriindu-se la Universitate, la Facultatea de litere și filozofie. Pentru a-și putea întreține existența, se angajează ca chelner (în afara orelor de curs) la cantina studențească. Apoi, dată fiind situația materială extrem de grea a părinților săi, și ajutat de intendentul Universității este asigurat cu cămin și cantină (în loc de bursă). Aici îi are ca profesori pe Tudor Vianu, P. P. Negulescu, Rădulescu-Motru, D. Gusti, Mircea Florian, Bandasar, Al. Popescu, Traian Harseni, Oprescu, Henry Sthal ș. a. Ca obiect principal de studiu preferă sociologia. Citește mult, scrie, muncește „până la istovire“, dezvoltându-și cu insistență înclinațiile literare, colaborează la mai toate publicațiile importante ale vremii, inclusiv la presa basarabeană. Lectura poeziei moderne, studiile filozofice, cercetările sociologice pe teren îi dau „îndemnuri noi, până atunci nebănuite“.

1938 Ia parte la o expediție de cercetări științifice în localitatea Popeștii de Sus. Aici, împreună cu eminentul folclorist Petre Ștefănuță, se ocupă de culesul și studierea folclorului.

Continuă colaborarea la revistele literare cu poezii, povestiri și eseuri, în care evocă momente cu caracter autobiografic, descrie dramele „sfâșietoare“ ale omului muncitor, înfățișează scene din cadrul periferic al orașului Chișinău. Conform unei înțelegeri cu redacția ziarului „Gazeta Basarabiei“, onorariul pentru articolele publicate săptămânal la rubricile „Note“, „Însemnări“, „Creionări“ este transmis părinților săi, care se aflau într-o situație materială nespuse de grea.

În luna martie îi moare mama.

1939 O dată cu înființarea cenaclului literar și a revistei „Cadran“, își desfășoară activitatea în jurul acestei publicații de atitudine democratică. Activează în cenacluri literare închise, fiind prezent la ședințele clandestine care au loc la Dumitru Corbea, Geo Dumitrescu, Miron Constantinescu.

Îi apare prima carte de versuri: *Interior cosmic*. Placheta, tipărită la Chișinău, la Editura „Itinerar“, și întrunind 14 poezii selectate cu maximum de exigență din periodice, are numeroase ecouri în presa vremii, fiind apreciată de redevabili critici literari și consemnată, mai târziu, de G. Călinescu în monumentală sa „Istorie a literaturii...“ În aceste poezii tânărul poet adoptă o atitudine filozofică față de realitate, meditănd asupra corelației dintre om și elementele naturii, asupra „viziunii universale a trecerii dintr-o formă în alta a materiei“. Omul, în concepția sa, nu este altceva decât „un interval celular, muzical între îndepărtatul trecut și încă mai îndepărtatul viitor“. Marile neliniști spirituale, combustile și dramele interioare sunt exprimate într-o tonalitate reflexiv-filozofică, cu sonuri elegiace și cu adânci reverberații sociale. Viziunea modernă a poeziilor, ținută intelectuală a versului, metaforele proaspete denotă sensibilitate poetică, talent și o solidă cultură literar-filozofică. Într-o recenzie apărută în revista „Cadran“ se menționa că versurile din acest volum „mărturisesc o neliniște creatoare ce justifică nădejtile cele mai optimiste în destinele viitoare ale tânărului poet George Meniuc“. Într-adevăr, traiectoria lirică pe care s-a situat acest tânăr de numai 21 de ani era de-a dreptul spectaculoasă și dătătoare de mari speranțe.

În această perioadă concepe un nou volum de versuri cu titlul *Preludiul Bucuriei*; intenția, însă, rămâne în fază de proiect, urmând să se realizeze (parțial și într-o altă formulă) abia prin volumul de față.

Întreprinde o expediție de cercetări științifice în satele Vâprova și Dâșcova din delta Dunării.

1940 La începutul anului apare, la Chișinău, cartea de eseuri *Imaginea în artă*, care pune în lumină aria vastă a preocupărilor estetice și filozofice ale tânărului autor, meditațiile sale asupra unor probleme de cultură, literatură, psihologie. Către sfârșitul vieții poetul va fi tentat de ideea de a reveni la această lucrare, pentru

- a „polemiza“ cu unele idei și concepții, „depășite“ de timp, și a o rescrie din perspectiva unei alte vârste și a altor experiențe artistice. În aceeași primăvară scrie trei monografiile sociologice despre satele Chirileni, Ignăței și Delacău. Una din ele, cea despre Chirileni, a apărut aparte, cea despre Delacău a fost publicată în revista „Sociologia românească“, iar cea de a treia s-a pierdut.
- În perioada sesiunii de vară încordarea sa sufletească ajunge la limită. În Chișinău trăiau într-o mizerie cumplită tatăl, bunica și fratele mai mic Pavel. Abandonează ultimul examen și se întoarce la Chișinău, cu numai câteva zile înainte de 28 iunie.
- În toamna acestui an se angajează ca lucrător literar la postul de radio moldovenesc, fiind responsabil de emisiunile literare. Se încadrează în viața și activitatea Uniunii Scriitorilor, ce se înființase, între timp, la Chișinău, culege folclor.
- 1941 În primele zile ale războiului se refugiază împreună cu fratele său Pavel în adâncul U.R.S.S.-ului, ajungând către toamnă în Uzbekistan, în localitatea Kitab. Toate manuscrisele sale îi rămân în locuința din strada Mihai Eminescu nr. 4 și nu vor mai fi găsite. Din cauza bombardamentelor neîntrerupte și a învâlmășelii din oraș, nu reușește să-l ia cu el pe tatăl său, care rămâne singur în Chișinău, în mahalaua Melestiu. În Kitab e contabil la o fabrică de vinuri, apoi lucrează într-o gospodărie silvică.
- 1942 În iulie, la chemarea Guvernului moldovenesc (care se află acum la Vorosilovgrad), pleacă la Moscova. Pe drum se îmbolnăvește de malarie. Sosit, la 2 august, în capitală, este angajat la postul de radio în calitate de colaborator al redacției emisiunilor în limbile naționale.
- 1943 În luna aprilie e mobilizat, într-un regiment de artilerie antitanc. De aici este trimis la școala de ofițeri din orașul Kostroma, unde se va afla doar trei luni, fiind eliberat din cauza agravării bolii vechi (tuberculoză osoasă la trocanterul stâng) și trimis înapoi la Moscova. În această perioadă scrie povestirile „Cristina“, „Ivan Igorovici și iezii“, „Târgul Moșilor“, care s-au pierdut.
- 1944 Întorcându-se la Chișinău pe la sfârșitul lunii noiembrie, retrăiește drama morții tatălui său, care s-a stins de foame și frig în gerurile iernii lui 1943. O găsește pe bunica în satul Frumușica, nu departe de Revaca. Din aceeași lună ocupă postul de redactor-șef la Comitetul de radio din Chișinău. Se instalează într-o casă

- din str. Lazo nr. 6, avându-i ca vecini de curte pe Em. Bucov, I. Cana, D. Vetrov.
- 1945 În primul număr din acest an al revistei „Octombrie“ apare poemul „Șoltuzul Graur“, care îi va aduce, mai apoi, mari neplăceri, fiind criticat pentru inoportunitatea tratării unui subiect din istoria veche a Moldovei în perioada de restabilire a economiei naționale ruinate de război.
- În luna iulie se transferă la Institutul de limbă și literatură „moldovenească“, în calitate de colaborator științific superior, unde continuă să se ocupe de studierea și valorificarea folclorului. În decursul verii întreprinde câteva expediții folclorice în satele de pe malul stâng al Nistrului — Slobozia, Caragaș, Doibani, Molovata. În același timp, face investigații științifice în „Arhiva Basarabiei“ și scrie câteva studii asupra problemelor de folclor. Influențat de aceste preocupări, scrie poveștile în versuri „Cerbul de aur“ și „Chiriac“, mai apoi va scoate cartea „La balul coțofenei“ și alte lucrări cu subiecte folclorice.
- 1947 Este transferat ca șef de secție la gazeta „Țăranul sovietic“. În această perioadă, poetul cunoaște amărăciunea denigrării publice și a interpretării greșite a creației sale, fiind învinuit de către „esteții“ dogmatici ai vremii de „influențe moderniste“, de ermetism și decadentism.
- 1948 *Cântecul zorilor*, poem, Editura de Stat a Moldovei.
- 1951 *În august*, povestire pentru tineret, Editura „Școala sovietică“.
- Din acest an și până în 1957 va deține postul de secretar responsabil al revistei „Octombrie“.
- 1953 *Pesnea zari*, poema, Editura „Sovetskii pisateli“, Moscova.
- 1954 *Poezii*, Editura de Stat a Moldovei.
- 1955 *Balade și sonete*, Editura de Stat a Moldovei.
- Povești*, versuri pentru copii, Editura „Școala sovietică“.
- 1956 *Strofe lirice*, poezii, Editura de Stat a Moldovei.
- Stihii*, Editura de Stat a Moldovei.
- La balul coțofenei*, basme în versuri pentru copii, Editura „Școala sovietică“.
- 1957 *Poeme*, Editura de Stat a Moldovei.
- În luna ianuarie este numit redactor-șef al revistei „Nistru“. În decursul celor trei ani, cât se va afla în acest post, va pleda cu înverșunare pentru repunerea în drept și reintegrarea în circuitul

- de valori a scriitorilor noștri clasici, asumându-și, alături de alți scriitori de bună credință, responsabilitatea (uneori chiar și riscul) de a publica în revista „Nistru“ operele clasice ale literaturii române.
- 1958 *Versuri alese*, volum antologic, Editura de Stat a Moldovei.
Povestea vulpii, basm în proză pentru copii, Editura „Școala sovietică“.
- 1959 *Iarba fiarelor*, eseuri literare, Editura „Cartea Moldovenească“.
Este prima carte ce reprezintă în mod elocvent genul eseistic în literatura basarabeană. Alături de eseuri de dată mai recentă, volumul include și lucrări scrise în perioada studiilor universitare — fapt pentru care aceiași „esteți“ dogmatici declanșează o nouă campanie împotriva poetului, învinuindu-l pe nedrept și în mod tendențios cum că s-ar afla „pe poziții ideologice greșite“. Ei afirmau, între altele, că „în acea vreme G. Meniuc studiază filozofia idealistă a lui Schopenhauer și Bergson“. Trecând prin îndelungate eclipse sufletești, G. Meniuc va abandona pentru un timp poezia, rămânând mai mult în spațiul prozei și al traducerilor. În anii ce vor urma va traduce o serie de lucrări, între care: „Revizorul“ de N. V. Gogol, „Oameni sărmani“ de F. Dostoievski, „O dimineață posomorâtă“ de A. N. Tolstoi, „Călărețul de aramă“ de A. S. Pușkin, „Reportaj cu ștreangul de gât“ de I. Fucik.
- Rața și rățuștele*, piesă, în revista „Nistru“ nr. 9.
Prăslea, poemî, skazki, Detghiz, Moscova.
Își întrerupe activitatea de redactor-șef al revistei „Nistru“.
- 1960 *Zelenîi kraj*, stihii i skazki, Editura „Sovetskii pisateli“, Moscova.
Stihii, Editura „Cartea Moldovenească“.
Este distins cu ordinul „Insigna de onoare“.
- 1961 *Nuvelé*, Editura „Cartea Moldovenească“,.
- 1962 *Miorița*, novelli, Editura „Cartea Moldovenească“,.
Este ales în postul de vicepreședinte al Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din Moldova, funcție pe care o va deține până în anul 1964.
- 1963 *Povestea vulpii*, basm în proză pentru copii, pictor L. Domnin, Editura „Cartea Moldovenească“.
- 1964 *Tovarășul nostru de drum — Poezia*, eseuri, Editura „Cartea Moldovenească“.

- U soroki na balu*, stihii dlea detei, Editura „Cartea Moldovenească“.
- Cântec de oastea lui Igor*, tălmăcire din rusește, Editura „Cartea Moldovenească“. Este prima transpunere în românește a marelui monument al literaturii și culturii ruse. Limba adecvată a textului tradus, colorată cu expresii și cuvinte vechi, cronicărești, denotă măiestrie și muncă de giuvaiergiu.
- 1965 *Versuri*, volum selectiv apărut în colecția „Aurora“, Editura „Cartea Moldovenească“.
- Ultimul vagon*, povestiri, Editura „Cartea Moldovenească“.
- 1966 *Cadran solar*, jurnal, Editura „Lumina“.
- Caloian*, novellă i esse, Editura „Cartea Moldovenească“.
- Pentru ciclul de povestiri publicate în revista „Drujba narodov“ i se decernează premiul întâi al revistei.
- 1967 *Eseuri*, Editura „Cartea Moldovenească“.
- Caloian*, povestire, Editura „Lumina“.
- 1968 *Disc*, povestiri, Editura „Cartea Moldovenească“.
- Jubileul de 50 de ani al scriitorului este consemnat în publicațiile periodice republicane și unionale („Cultura“, „Moldova“, „Literaturnaia gazeta“ ș.a.), la radio și televiziune, prin articole și grupaje de materiale semnate de A. Lupan, M. Cimpoi, N. Romanenco, An. Ciocanu ș.a.
- 1969 Este un an bogat și de bun augur pentru poet. În urma unor investigații întreprinse în arhivele din România, criticul și istoricul literar Simion Cibotaru redescoperă o serie întreagă de poezii ale lui G. Meniuc risipite prin periodica anilor 1937–1940 și considerate de poet drept pierdute. Alături de cele 14 poeme din „Interior cosmic“, aceste poezii „întoarse din legendă“ după aproape 30 de ani, aparținând „meșterului care a înviat din morți“, formează structura volumului *Vremea lerului* — una din cele mai originale și valoroase cărți de poezii din literatura noastră. Determinat de alte principii și adevăruri estetice, George Meniuc va căuta de acum înainte să reinnoade firele întrerupte ale unui flux poetic interior, să revină în albia firească a universului său liric, a temperamentului și structurii sale sufletești.
- Tot în acest an îi apar cărțile: *Delfinul*, povestiri, seria „Biblioteca școlarului“, Editura „Lumina“; *Teni*, rasskazi, cu o prefață de A. Lupan, Editura „Cartea Moldovenească“; *La balul coțofenei*, ilustrații de P. Mudrac, Editura „Lumina“; *Prichindel*, poveste în proză, ilustrații de P. Mudrac, Editura „Lumina“.

- 1970 La Editura „Cartea Moldovenească“ apar două volume de *Scrieri*, cu o amplă prefață de S. Cibotaru, incluzând poezie, proză, eseuri, basme, teatru. Adoptând o atitudine severă față de propria operă, atitudine generată de o puternică conștiință artistică, G. Meniuc recurge la o selecție riguroasă, lăsând în afara acestor volume de sinteză o serie de poezii inegale ca valoare estetică, conformiste, „dictate“ de spiritul dogmatic al epocii, fapt ce a dus la o reevaluare și reconsiderare a operei sale de către cititori.
- La Editura „Hudojestvennaia literatura“ din Moscova apare culegerea de versuri *Juravlinniie tropinki*, cu o prefață de A. Lupan. *Disc* (elegia), Editura „Cartea Moldovenească“.
- 1971 *Micul Icar*, povestire, Editura „Lumina“.
- Predutrennim ceasom*, stihii, Editura „Cartea Moldovenească“.
- Apare la Erevan, în limba armeană, culegerea de basme pentru copii *La balul coțofenei*.
- 1972 *Colind de viteaz*, versuri, colecția „Biblioteca școlarului“, Editura „Lumina“.
- I se decernează Premiul de Stat al Moldovei pentru culegerea de povestiri *Delfinul*.
- 1973 *Delifin*, rasskazî i povesti, cu o prefață de A. Lupan, Editura „Cartea Moldovenească“.
- 1975 *Poslednii vagon*, povesti i rasskazî, Editura „Sovetskii pisateli“, Moscova.
- 1976 Apare la Kiev, în traducere ucraineană, culegerea de povestiri *Delifin (Delfinul)*.
- 1977 *Delfinul*, povestiri, ediție revăzută și adăugită, cu o postfață de A. Lupan, Editura „Literatura artistică“.
- 1978 *Coloana de tandrețe*, povestiri și eseuri, Editura „Literatura artistică“.
- Ceasî zemli*, povesti i rasskazî, Editura „Literatura artistică“. Cu prilejul împlinirii a 60 de ani, în ziarele și revistele literare din Moldova și din U.R.S.S. apar profiluri literare, articole privind viața și opera lui G. Meniuc.
- Este distins cu medalia „Veteran al muncii“.
- 1979 *Florile dalbe*, versuri, cu o prefață de L. Damian, Editura „Literatura artistică“. Cartea reprezintă o antologie de autor, incluzând și un grupaj de versuri inedite, care poartă însemnele unei metamorfoze lirice, ale unei noi vârste interioare. Spațiul poeziei lui G. Meniuc include acum tot mai multe referințe la anumite simboluri și

ritualuri din mitologia universală și cea autohtonă. Fiind expresia unei culturi vaste, pe deplin asimilate, elementele livrești, în cazul particular al lui G. Meniuc, capătă dimensiuni și semnificații noi, nebănuite, pline de farmec și inefabil artistic.

Băline, ilustrații de R. Ghimon, Editura „Literatura artistică“. Cartea include șapte băline rusești în tălmăcirea lui G. Meniuc. Poetul readuce în circuit o serie de cuvinte, expresii și simboluri culese din folclorul românesc, din limba vechilor izvoade, folosind în mod adecvat echivalentele frazeologice și dialectale ale limbii noastre, cu tot „belșugul“ lor „de culori și nuanțe“. Astfel, sub pana lui G. Meniuc, un neîntrecut alchimist al cuvântului, aceste șapte perle ale folclorului rus capătă o nouă strălucire.

Povesti i rasskazî, cu o prefață de V. Beșleagă, Editura „Hudojestvennaia literatura“, Moscova.

Povestea vulpii, ilustrații de A. Sveatcenko, Editura „Literatura artistică“.

1980 Apare studiul monografic al Elizei Botezatu *Cheile artei* (Editura „Literatura artistică“), oferind o amplă analiză a operei lui George Meniuc.

1981 *Micul Icar*, povestiri, colecția „Biblioteca școlarului“, Editura „Literatura artistică“.

1982 *Le conte de la renarde (Povestea vulpii)*, traducere în limba franceză, Editura „Literatura artistică“.

El cuento de la zorra (Povestea vulpii), traducere în limba spaniolă, Editura „Literatura artistică“.

I se conferă titlul de scriitor al poporului din Moldova.

1983 Scoate volumul de versuri *Toamna lui Orfeu*, cu 12 ilustrații de I. Cârnu, la Editura „Literatura artistică“. Poeziile noi din această carte continuă viziunea celor din „Florile dalbe“, indicând cu și mai multă pregnanță regenerarea spiritului poetic al lui George Meniuc, elaborarea unei formule lirice noi. Gândirea sa lirică, de esență reflexiv-filozofică, continuă sondajul în spațiul artei și mitologiei universale. Aceasta îi permite autorului să valorifice noi zone ideatice, realități interioare adânci, fără a-și interzice, totodată, spontaneitatea și feroarea actului creației. Limbajul poetic este să fie unul modern, trecut prin fine retorte de alchimist, colorat de arhaisme „savuroase“, de cuvinte rare și prețioase.

- Cartea va fi calificată drept una dintre cele mai valoroase apariții poetice din ultimii ani.
- 1984 *Sihî*, Editura „Literatura artistică“. Ediția îi oferă poetului bucuria unor traduceri adecvate din poezia sa realizate de P. Gruško, B. Kuprianov ș.a.
- În acest timp, G. Meniuc lucrează intens asupra traducerii a încă două băline rusești. Nemulțumit de vechea sa traducere a poemului „Cântec de oastea lui Igor“, purcede la o nouă transpunere în românește a acestuia, muncind zi și noapte, până la extenuare. Dar elanul muncii și revelația succesului sunt reconfortante.
- 1985 Suferă tot mai mult de boală și singurătate. Dar tihna noului apartament de la Budești-Ciocana Nouă, unde se mută spre sfârșitul anului, îi readuce în suflet bucuria și optimismul. Spiritul îi este la fel de tânăr și viguros, la fel de pur și romantic, transformând suferința fizică și morală în lumină și speranță. Revine mereu asupra conceptului cărții „Preludiul Bucuriei“, pe care o predase între timp la Editura „Literatura artistică“, cizelând la nesfârșit anumite poezii, strofe și versuri, stăpânit de dorința de a scoate la lumină o carte de sinteză „profundă și originală“.
- 1986 *Răvașul ploilor*, proze, cu o prefață de M. Cimpoi, Editura „Literatura artistică“. E un volum selectiv, cuprinzând povestiri, eseuri, piese.
- Pe tot parcursul acestui an, retras în turnul solitudinii și poeziei, scrie versuri, copleșit de noi subiecte și proiecte literare. Concepe și începe să scrie două poeme ce se anunță a fi neobișnuit de originale — „Estetica“ și „Tramvaiul“. Lucrează, în paralel, la piesa „Târgul Moșilor“.
- Publică în săptămânalul „Literatura și arta“ două grupaje de versuri noi, de o nebănuită vigoare și prospețime, care sunt apreciate, alături de ciclul semnat de Liviu Damian, drept cele mai valoroase în contextul poeziei publicate de „LA“ în 1986.
- „Simt că abia acum, mărturisește poetul, în ultimele cicluri de versuri, am revenit definitiv în albia mea de la începuturi... Căci multe au fost care să mă deruteze în anii de după război...“
- 1987 Intră în noul an plin de noi speranțe, dominat de „o dorință nebună“ de a scrie versuri. Dar către sfârșitul lui ianuarie starea sănătății se înrăutățește. În noaptea de 7 spre 8 februarie inima lui George Meniuc încetează să bată. La 10 februarie poetul

coboară sub zăpezi, fiind înhumat în vechiul cimitir de pe strada Armenească. În pagina comemorativă din „Literatura și arta“ poetul Leo Butnaru va scrie: „La cimitir, ele, zăpezile, sunt imaculate, neatınse, înalte. Geogre Meniuc va odihni în vecinătatea lui Alexei Mateevici. E o coincidență? Nu. O îndreptățire a strădaniilor și a destinului dumisale. Tot pe aproape odihnesc și Liviu Deleanu, Emilian Bucov, Lidia Mișcenco. Când vom veni pe aici, primăvara, vara, vom asculta cu intensă atenție foșnetul frunzelor. Poate să deslușim din acest foșnet câte ceva din cele ce și le șoptesc acolo, dincolo, scriitorii vecini“.

Numai la câteva zile de la dispariția poetului, Editura „Literatura artistică“ scoate, în măiestrita sa tălmăcire, cartea *Cântec de oastea lui Igor. Bâline*, ilustrată de R. Ghimon. Volumul, deosebit prin prezentarea grafică și execuția tipografică, oferă modele de artă a traducerii. Peste câteva luni, la aceeași editură, apare în traducere rusească volumul *Disc*, cu o prefață de M. Cimpoi, întrunind cele mai reprezentative poezii, povestiri, eseuri, piese.

1988 Apare, la Editura „Literatura artistică“, antologia de autor „Preludiul Bucuriei“, ediție îngrijită, note, comentarii și glosar de A. Suceveanu; prefață de E. Lungu.

Astfel, prin aceste cărți, la care se adaugă și volumul de față, opera lui Geogre Meniuc își începe destinul ei postum.

Arcadie SUCEVEANU

POEZII

Caruselul

(în loc de prolog)

Imprudent am pus culorile în morișcă
Și le-am învărtit,
Le-am învărtit până la alb.
S-au dus de-a valma anii,
Amintirile, visele
Într-un tărâm de o culoare fără culoare.
Am vrut să mă opresc puțin, să strig la ele,
Dar și strigătul s-a oprit în cascadă.
Torrentul mi-a luat cuvintele neuzite
Și le-a târât în marele infinit al mișcării.
O pălărie de paie, uitată la cișmea,
Și plânsul meu de-acasă, s-au învărtit până la alb.
Un ghiozdan cu manuale,
În timp ce căscam gura la vitrină,
Șterpelit de cineva, s-a învărtit până la alb.
Vecinul bătut cu varga, la gardul cu sârmă ghimpată,
De soția lui geloasă,
S-a învărtit până la alb.
Întâia senzație de înot și întâia probă de înece
La ștrandul Bivol, s-au învărtit până la alb.
Rândunica mirosind a ploaie, și albina a fagure,
Ticăind în palmă,
S-au învărtit până la alb.
Hei, carusel, cu căișori de lemn în horă,

Prinde mai repede,
Mai repede ceea ce se perindă.
Literale ce le-am citit la Democrit, în tinerețe,
Și scenele văzute în dramele lui Shakespeare,
Amestecă-le într-o panoramă de umbre.
Palide umbre au rămas toți anii mei,
Și acelea abia înțelese de mine însumi.
Am alergat să desprind adevărul de minciună,
Fără să știu că ele dorm împreună,
Și numai când se scoală din pat,
Observă că sunt personaje diferite.
Urnește-te, carusel, încă o dată,
Memoria mea cu greu mai reține ceva,
Cum nu mai reține nimic floarea-soarelui
De lângă drum,
Bătută de arșițe și ploi,
Sprijinindu-se în cârja ei subțirică
Și cu dinții semințelor căzuți în pământ.

Cântec de olar

Întoarse din legendă, adusu-mi-ai ulcioare,
Burluie, câni și oale, cu smalț acoperite.
Le-ai scos din prundul mării, din pivnițe boltite?
Pe prepeleac, în stoluri, se zvântă iar la soare.

Ce stranii totuși! Zvelte, cu striuri vălurând,
Sunt ale mele oare? Inscripția pe torți
E-a meșterului care a înviat din morți.
În zugrăveli de haos pe mine mă surprind.

Risipitor amarnic, și nici o bortă-n cer.
Să fi făcut avere din vasele ciudate.
Încălecat pe valuri, sucit corăbier,
Ce-neacă zdrobi de aur și amfore bogate.

Mi-am ars în hleiuri gândul să-l las pentru prieteni,
Ulciorul să mi-l ducă la apa de izvor.
Nu simți mireasma stepei? sau muntele cu cetini?
Ce păsări cântă-n gura acestor țivlitori!

Pierdute-n leaturi salbe, brățări ca să le poarte
Frumoasa mea din Deltă în lotca de pescar.
Fiorul lor ca roua s-a scuturat departe
La cercănaș de lună, la bouri de hotar.

Le mângâi trist, pe gânduri, și una câte una
Răsar: o stea, o liră, o nalbă pe chenare.
Se bucură de viață în luncile cu soare,
Tânjesc în taină după pelagica minune.

De-ar fi rămas uitate, nimic, nici o stihie.
Argile are țara și meșteri buni, cu har.
O, fi-le-ar ceru-n stele și calea-n colilie,
Să nu le meargă hula în târgurile mari.

1970

Preludiu

Topit în măști, din sonor în sonor,
Bucurat Amurg, și singur al toamnei,
Sufletul meu, pânză de corabie în soare,
Este marele pirat al acestui fior.

Vreau să iubesc frunzele, pașii alintând livada:
Zodier spurcat, alungă cirezile spaimei!
Vreau să iubesc odată ca iadul,
În mine focurile, în mine cascada.

Vântul acela viclean: Bucuria
Să mi-l aduci, tată, din vuietul toamnei.
Și iubind carnea și iubind ochii
Să nu mai ocolim, fică a Obsesiei, haiducia.

Atâta fumegare pe veșteda apă, și noi iubim.
Un muncitor a tușit apropiat, înfrânt, și noi iubim.
Deschide fereastra, pământule, și ascultă:
Melodia grozavă a poemului acesta n-are tărâm.

Foșnet zilei — mâna ta. Maria Magdalena — privirea.
Albiile s-au șters de-am rămas o câmpie deșartă.
Sunt numai un sunet îngemănat cu flacăra
Și răvășirea.

Fior

Adulmec oglinzile aburitei dimineți
Și pașii de lup găfâind pe câmpul cu frunze.
Ce aplecat orizont! Să fie acord? Să fie ceață?
Parcă te văd și parcă te-aud, și de-odată tresar.

Marșul piticilor sfâșiind mățăsurile apei
Și acest paradis împăienjenit prin vechi melodii
Își culcă visarea pe arcușul brumat. Așteaptă să vii.
În lămâi și auroră să vii și să râzi.

Sub crengile roșii de Preludiul Bucuriei
Să râzi și să fluturi fantezia părului.
Vor pleca pescarii dunăreni și copiii Lerului
Să ne aducă balada unei scoici fermecate.

Îți veghează liniștea goelanzii depărtărilor?
Un lac boreal îți mângâie obraji
Și-ți leagă sandala? Prin simfonia lianelor
N-au rătăcit cu piroga de mărgean?

Șerpii

Băiatule care mâni boii pe toloacă,
 Azvârle bățul. E un șarpe! Tu nu vezi?
 Aleargă acasă și vorbește părinților
 Că pe coarnele vitelor se zvârcolesc șerpii.

Tot pământul a înnoptat de privirea lor,
 Toată pădurea e plină de șerpi:
 Crengile se zbat, șoptesc, înțeapă și râd ca șerpii.
 Și părul e șarpe. Și vântul e șarpe.

Și luna atârnă ca un șarpe fermecat.
 Și valea e plină de șerpi, și drumurile.
 Și o stea a căzut ca o coadă de șarpe.
 Și lanurile se prefac în șuierat de șerpi.

Îi aud. Îi aud. Se apropie. Foșnesc.
 Voi, paltini, tu, noapte, ascundeți-mă,
 Zvonul acesta subțire, zvonul acesta tiptil
 E al șerpilor care mă caută.

Apus

Un corn de brumă, fruntea, prin ploaia mâinilor,
Se-ntreabă tulburată: ne cheamă iarăși zarea?
Tu o mângâi mereu și-n stepă n-auzi zvonul,
Și-mi pare că amurgul a poposit pe mâini.

Ard lumi! Călătorii fiorului din țărână
Au pregătit Cetatea. Apleacă-te prin vânturi
Și vino. Se aude, tot mai aproape, Omul.
Scrâșniri, eternitate. Eternitate, flăcări.

Tot mai sonor apusul de febra vieții noi
Îngenuncheat pe șipot și-atâtea oseminte.
Fâlfâitor viole ucișilor pe lespezi,
Ei cei mai singuri pentru Preludiul Bucuriei.

Vrei mâinile s-apropii de ceața zilei? Vino.
Vrei apelor din flaut văi muzicale? Vino.
Norodului incendii și cântec și marea
Oglinzi înfricoșa-vor prin meșterii de fier.

Cerc medial

Strâns în cătușe, — acordul plutit și blânda sară
C-o stea, cleștarul apei crestează-ncet, scalar.
Scumpesc grădina toată și-n mine-ntâia oară
Mâini albe, așternute spre liniște, tresar.

Tânjind desăvârșirea lucefărului singur,
În rece-i armonie, cu tine ard mai sus.
Întâmpine o liră, murită-n vânt și crânguri
Și logodind o doină, cu mări, viclean apus!

Din veghe și otravă, interior a stinge
Și-abia-nzilită viața, din leat, de unde vii?
Mișcarea minerală sau șarpele bea vin
În larva tulburată a stepelor din sânge?

Mă depărtez cu ochiul și-s tot pe litoral,
Crescut din unda moale, cu rădăcini de fiară.
Zări fără anotimpuri, întinse medial,
Și piscuri, line-n vale, doar ele înfioară.

Cer în fereastră: anii mai tremură, mai ard,
Făclii bengal pornite prin marele târziu.
Azur sau iad să depăn, spre asta vin? nu știu
Și inima de ciudă se-nvăluie cu nard.

Strâns în cătușe, — acordul plutit și blânda seară,
C-o stea, cleștarul apei crestează-ncet, scalar.
Sălciu e cerul jos și în suflet veșted, iar.
Cu spaimă număr pașii, dacă-n afund scoboară.

Mâine albinele

Freamătă sfâșiate pânzele de pe corăbii
Sau inimile noastre cad pe ascuțiș de săbii,
Înroșind marea pe țărături? Pe banchize și grinzi
Moartea în crepuscul se plimbă ireală ca-n oglinzi.

Dă-mi mâna. Vreau să-i ghicesc imensa înviere
Împrăștiată-n țelină, în apă și tăcere.
Candidă și vie, și Dumnezeu s-o capete, trudă grea.
Oare, curând, în ce firidă liniștit va sta?

Azi soră cu mierla, mâine pahar de cristal,
Mâine albinele vor strânge polenu-i floral.
Ce-am iubit, servește buzelor să bea vin,
Ce-am visat, rămâne miere pentru cineva străin.

Tânjesc zvâcnind în sângele din alba mână
Culorile soarelui și aroma din grădină.
Câte plante, încă nerodite, azimă o vor!
Toate minunile lumii o cheamă. Dă-le-o lor.

Eu ce să mai străjui făclia unei stele,
Când nici călătoria materiei n-o înțeleg.
Hei, cântăreți, aprindeți vioara inimii mele
Să ardă cu dânsa universul întreg.

Geneză

Noaptea nu-i aceea ce-o vedem. E alta.
Sălciile despletite lângă râu
Sunt năframa vântului neogoit
Care vine și plânge cu sughituri, în ele.

Satul e numai urma celor plecați de-aici.
Au fost oameni ce-au trăit și-au murit.
Viața lor s-a destrămat în văzduh ca fumul,
Rămânând căsuțele albe și goale.

Cerul nesfârșit e doar oglinda
Ce-nfățișează tainele pământului:
Sunt osemintele sciților — stelele,
E comoara lui Dromihete — luna.

Buzele tale sunt altele. Sunt vii.
Jarul lor mă sufocă dureros.
Îmbrățișarea asta nu-i patimă, nu-i iubire:
Ea germinează tot viitorul omenirii.

Clasa III

Stranie trecere
Pe drumuri de fier.
Stranie trecere
Sub vânățul cer.

Șui, pe banca vecină,
Bătrânul înfige unghia-n geam.
Afară e noapte, înlăuntru noapte.
Întreabă cineva: ce-i în câmpie,
Sau locomotiva fumează și tușește?

Bătrânul se prefacă că doarme, și tace.
Opacă trecere
Sub vânățul cer.
Și iar cineva: mi se pare că s t ă m...

O sută de glasuri răspund: b a m e r g e m!
Invalidul: unde mi-s brațele? au fost...
Minerul: viermele beznei e omul...
Plugarul: ogorul și ce singurătate...

Neliniștea gloatei nu țipă: î n c o t r o...
Stână, telegraf,
poduri se desfac și flutură
Pe lângă noi, străine.
Și iar cineva:
ce ne așteaptă î n a i n t e, vecine?

Șui, pe banca roșcată,
Bătrânul se preface că doarme, și tace.
Amară trecere
Sub vânățul cer...

Se vestește a ploaie, a vânt, nu se știe.
Păianjenii tremură-n bolți pe rețele
Și liniștea crește în jur cât o neliniște,
De-i auzi imensa călătorie.

De visul obrazilor tăi mă apropii
Și, palido, nu știu ce vreau.
O flacăra veche a sângelui nomad
Împunge cu furcile-n mine.

Șatrele toamnei poposesc pe frunte
Și regrete răsar ca nuferii noaptea în lac,
Din crengile ce se zbat parcă pisicile miaună
Și mă zgârâie cu arsura trecutului.

Răsăritul pașilor tăi, răsăritul acesta nou,
De undeva, din jalea norodului, e târziu.
Ești ultimul meu răsărit, și acesta târziu.
Mi-e teamă de mine și nu știu ce vreau.

Vin ca un val spre țărmul candorilor
Și privesc sfâșiat:
Corola mâinilor pierde-o petală pe oră,
Iar ochii s-acopăr de pleoapa țărânei.

Aroma din plante și armonia lor
Se lenevesc în mâinile tale.
Să te cuprind în palme și cum să te păstrez
Ca larma de ape-n ghioc?
Doar palmele fumegă, nu-s.

Mi-e teamă de mine și nu știu ce vreau.
Șui, pe banca vecină,
Bătrânul se preface că doarme, și tace.
Îl zgâlțâi:

— Moșule, mi s-a urât de călătorie.
Afară e noapte, înlăuntru noapte.
Călătorim în ceață sau în altă parte?
Mi s-a urât de pământ și călătorie.

1939

Acestui april

Acestui april răvășit luciferic
Mărturisesc entuziaste vijelii de Început
Și lângă pacea florilor, pe întuneric,
Tăcerea mea ciudată și singură a apărut.

Cer voievodal deasupra Mării Negre,
Corăbiile trecutului cu stea la proră,
Ca niște umbre sau, poate, obsesii negre,
Le strig de pe țarm și le pierd în auroră.

Imaginația delirează. Încotro? Cine ești?
Cu lacrima lăuntrică a materiei vorbești.
Numai Vega și roua, și iarba, și miriști
Umblă prin atâtea văzduhuri și neliniști.

Murmur pelagic răzbate de sus, vertical.
Și scoici, și transparențe, și-n veci itinerar.
Hai caravană de vâslași cu haine de var,
Hai viață de abur și somn, neștiută pe mal.

Cosmogonie

Zorile încearcă strunele luminii,
Dar nu cântă. Hotarul lumii își sfârșea
Arderea zămislirii de demult tot așa:
Încă noaptea limpezimile împleteau petale,
pentru crinii

Viitori, încă prin zgomote înnăbușite-n pământ
Pacea întindea spre ceruri arcuri de argint.
Stihiile izvorâte din mări și foc, de-a valma,
Au murit în liniște pe țarina omului cât palma.

Acum soarele aruncă linii sclipitoare-n văzduh
Și crește pe deal ca-n ape belșugul de stuh.
Ce le pasă florilor, când visează într-un picior
De obârșia lor și a vinului din ulcior!

Ce-ți pasă ție, vulture cenușiu, când sui
Și sfășii cu aripa de oțel tăria,
Prin câte incendii a trecut armonia,
Păstrându-se cuminte în tiparele-i de azi,
și oricui!

Brumată calcă ziua, și nouă, pe poteci.
Nu-i nimeni să surprindă zbuciumul erelor,
cosmos mut,
Ce-au transplantat la noi, în șes, și flori
și ape reci,
Fărâmele atâtor miracole din trecut.

Ce vrajă?

... Și luna iar, și snop de linii-n geam. Mai reci
Grădinile, mai potolită noaptea sus.
Și tu prin parc oglinzi mai limpezi treci
De-au tremurat și plopilii, de vrajă, în apus.

Sălcii. Ape moarte. Umbre. Vânt nehotărât.
În bucuria umedă a orelor noastre
Am strigat Timpului călător printre astre.
Cenușiu, nu s-a oprit. Blestemat, nu s-a oprit.

Prietene — tril trist, prea lin în stepa visătoare —
De unde vraja-n noi și-n Cosmos jocul?
Ce vrajă începu nopțile și întâia floare?
Ce gând văzduhurile? Ce cântec focul?

Emoții universale de-a valma s-au clintit:
Atâta neodihnă și larmă de nestins!
Crengile au febră ca șerpilii-n asfințit,
Și fulguie Non-eul, bizar, de necuprins.

În surdina

Somnul rozelor fumează-n tăcere
O rugăciune pentru pacea de mâine,
Când risipit celular prin spațiu și vreme
Mă vor culege apele și codrii, pasager.

Steaua se-ntoarce pe cercu-i din cer
Nici mai târziu, nici mai devreme.
Subt arcade de bolți, în imense sfere,
Nu-i punct fără mișcare, fără patine.

Umbra și culoarea, parfumul și grădina
Ca și sufletul acesta își caută hodina.
Ca și sufletul acesta e răsăritul lunii
Peste lunci și peste neliniștea lumii.

În fiecă cremene zac lumini învinse,
În fiecă vale — ecouri înăbușite.
Sufletul acesta unde se stinse,
De-i caut țipătul de păsări prăbușite?

Vibrează sunete peste tot, în surdina,
Și ard mocnite flăcări în unghere de pământ.
Timpul scrâșnește. Doar visul, urzit din lumină.
Se prăvale genial pe mandolina ce cânt.

Înfiorat de spații muzicale, reci,
Mă sfâșii vouă asemeni unei pâini.
Strigă pământul în mine. Urlă poteci
De lupii trecutului. Se usucă frunte și mâini.

Bucurie

Cu mâini de ceară îmi răcorești fața
Ca o ploaie. Vraja lor adună oglinzi
De rouă, cu spații cerești dimineața,
Spânzurându-le în mine, de grinzi.

Interior multicolor, ești așa de impur!
Interior bogat în geamuri pe coridoare,
Întoarce-ți frumusețea visului către soare,
Interior de trubadur, jefuit de azur.

Arc, năvoade, turme le-am pierdut
Prin vreme și iată-mă plângând în pustnicie.
O, mâini dospite-n flori, o, mâini de lut,
Apropierea voastră aduce atâta bucurie.

Peste sufletul meu, sălbatice mâini,
Ce așterne stepa năvălită de păgâni.
Neliniști cosmice, călătorind prin infinit,
Îmi comunică larma, înzecit.

Umbre

Năruită melodia cu frunzele toamnei,
Ascult aripa ei de cocor: marea.
Această spargere de gitară e a mea, e a cui?
Iscă talazul sau cine transfigurarea?

Pe țărmuri lânzește luna
Și pumnii zdreliți, pe valuri, luptă.
Oglinzi în ceață, în sânge, în lumină
Șuieră trecerea orizontal întreruptă.

Și cerul se-ntoarce, și cerul.
Și apele bat biciul întoarcerii, și apele.
Și pădurea de jos se întoarce, și pădurea.
Și aproapele slovenește copiii, și aproapele.

Femeie, de unde-i statuia furată?
Azurul ochilor și obrajii de zăpadă
(Rândunici sub streșini, câmpie basarabeană)
Visau curcubeie sub altă arcadă.

Timpul a țâșnit cu limpezimea stelei
În brațul acesta sălbatic de vrere.
În mișcările tale, ca fereastra, îngheață
Paradisul umbrelor, cu întârziere.

Unde sunt umbrele tale, în timpuri?
De unde lenevia gestului?
Nu-s ale noastre:
Legende, vocile, întristările, pașii?
Ale cui sunt stepele albastre?

Măinile noastre sunt mâini străine,
Sunt mâinile morților din câmpie.
Umbre mai vechi sunt umbrele noastre
Și nimic nu-i al nostru, nici o făclie.

Freamăt

Străbat în goană sălile tăcute
Și strig urmărit de fantome călări pe lebezi.
Nu-mi răspund ușile, nu-mi răspund pereții netezi.
Și-n mine deznădejdea cuțitul își ascute.

Smulg draperiile, obloanele: beznă.
Deschid ferestrele și oftez: nici o stea.
Cine pe culmi m-a legat cu lanțul de gleznă?
Aripi de vultur, prăbușiri de pământ, voi m-ați scăpa.

Dorm în tăcerea sălilor întunecate
Statui prin unghere, ciuntite ori întregi.
Le pipăi cu băgare de seamă: au păcate
Și par copiii mei ce nu-i mai înțelegi.

Cum i-aș da vânt uriaș inimii mele
Către stele!
În singurătatea mea, în neliniștea mea o furnică
De-ar poposi, i-aș spune ca la fiică:

— Ia cântecele mele. Ia-le cu tine.
Un leagăn e-n fiecare și o săgeată.
Învață-le, dar ferește-te bine:
Comorile înșală nebunii pe zloată.

Ciclu sfârșit

Spații, goale de vreme, oftează
Sub veștede stele, bezne eterne.
Ceasornice, ceasornice în glie și rază
Viscolesc orele. Peste hoit nimic nu se cerne.

Topit în spuma verde, printre sălcii,
Îl străjuie alături un baldahin de stele.
Macabre rîd orbite hâde, brațe grele,
Ce nu simt cum pe mal se-ngână melcii,

Ce n-aud țipătul de pasăre în noapte
Rostogolit din fund ca piatra în câmpie,
Ce nu văd toamna despletită, străvezie,
Tușind și rătăcind cu poame coapte.

Tresar cadențe vechi prin amintire.
Ce-ar spune șesul azi? sau Calea Laptelui?
Tâlharii așteptau în râpă viața lui.
Doar a sclipit cuțitul și bezna în privire.

A doua zi, sonore, scaldă lunca:
Tălângi ca-n somn, căruțe, boi și munca.
Deasupra mortului pe-un fir de rază
Pândește un păianjen, în tăcere.

Deși nu-i nici un gong să bată în artere,
Tresar cadențe vechi, mai oscilează;
Și liniștea nu-i liniște, ci avatar
Universal, multicolor, crepuscular.

Sub cer

Ne-am întâlnit privirea în seara-aceea grea.
Grădina era o mișcare, mișcarea toată de fier.
Vijelii răsunau împrejur, luna suia.
Iar flacăra plopilor încremenise sub cer.

În susur nescăzut, nălucită înălțare!
Zarea — orizont solitar ca doina în munți,
Plopii — rugăciune cu lumânări,
Și noi — vâlvătaie pe mări.

Ochii râdeau năborât și cărunt
Ca împărăția apelor cu dihanii pe fund.
Ochii — retină din fire și sare,
Scot lumea pe dos, cu sclipiri și tumult.

— Ascultați nisipul frunzelor, oseminte omenеști.
Văzduh ruginit, liniar tăiat în apus,
Cine ești tu? Cu timpul nevăzut ne logodești.

— Văzduhul e mort și timpul e mort și viața neună.
Se despletește părul ca șerprii pe jos, în furtună.
Ești creangă sau cântec înfrânt,
Ți-s mâinile vânt.

Dar luna suia în noaptea de fier
Și flacăra plopilor încremenise sub cer.

Tagăduire

În lături, ferestre! Amintiri, mirosind a pământ
Întârziate-au bătut în poartă, hoțeste, cu spada.
Plopii tresar. Și leandrii.
Se umple de glasuri ograda.
În lături, ferestre! Freamătă anii cu freamăt de vânt.

Gnomi nevăzuți în odaia obscură,
Rătăcind pe pian, iscă frânturi de melodie.
A strigat cineva? Da, fluieră tata în vie.
Vedenii se-apleacă pe apă? Da, sălciile sure.
Afară nu-i toamnă? Da, latră Grivei.
— Obloanele! Draperiile! Anii nu sunt ai mei.

Înserare

A strigat cineva? Da, fluieră tata în vie.
Vedenii se-apeacă pe mal? Da, sălciile sure.
Ești aici, vântule? Da, anii cu freamăt de pădure.
Acesta e timpul?
E o fereastră, e o culoare, e o melodie.

Umblă mai încet. Și cu mâinile acoperă fața.
Pridvorul e singur. Seara e singură. Pe ape
Despletite și singure, tremură ceața.
Cerul e trist. Tăcerea, aproape.

Cade oboseala peste rugina florilor
Și-atâta sfâșiere sonoră pe pământ!
Ai auzit? Îndelungă trecerea orelor,
În tovărășia umbrelor, fără cuvânt.

1940

Bordei

Casă albă, casă mică,
Dărâma-te-aș c-un picior,
Stai ciupercă ori ulcior,
Unde râpa se despică.

Iarna vântul te răzbate
Și te-ascunde în zăpezi;
Prin vifornițe te pierzi
Singuratică, uitată.

Rău slăbești la primăvară,
Curge lutul pe pereți,
Goliciunea ți-o arăți
Și n-ai vrea să piei, comoară.

Ani și ani în râpa asta
Viețuiește un poet,
Versul și-l cioplește-ncet —
În bordeiul lui, și basta!

Elegie

O, țară! Șesurile tale verzi
Mereu cu ape limpezi le dezmierzi.
Eu inima cu ce s-o mângâi, zi,
Când toți hulubii vieții vor muri?

Înspăimântat că pierd luminile
Ce-mi fluturau în ochi ca niște flamuri,
Voi răscoli, hoinar bolnav, grădinile
Ca să mă cațăr disperat pe ramuri.

Și sufletul c-un strigăt va cădea,
Ca pasărea străpunsă de săgeată,
Subt arcuirea bolții sângerate
De rana lunii, roșie și grea.

Ca un naufragiat nocturn pe mare
Cu mâinile întinse către stele,
Voi cere-n preajma prăbușirii mele
Fantoma unui țărșm cu piatră tare,

Un țărșm cu trepte de cleștar, gândit
De arhitectul lumii, meșter faur,
Și zi cu zi stricat și construit
De-albinele cu labe mici de aur...

Destin

Povestea mea oricui e cunoscută:
Din lut provin, chezaș mi-e sfântul mit,
Din lutul ce nu poate să grăiască
Și-a căpătat o formă omenească,
Prin naiul meu, deci, lumea veșnic mută,
Întreg pământul, poate, a grăit.

Așa cum sunt: și slab, și orb, și mut,
Luptând cu ce-i văzut și nevăzut,
Ca toți în timp și spațiu mărginit,
Eu, nefiind departe de pământ,
M-am ridicat pe scări spre infinit
Cu verbul meu de ciocârlie și vânt.

Am rupt zăgazurile la vârtoare
Când hohotea în sufletu-mi revolta,
Am spart lăcăți, am smuls zăvoare
Să fulgere și greu să tune bolta.
Titan, simt totuși că mă-nvinge zarea:
Eu cânt să nu mă-nece disperarea.

Pădurilor!

Pădurilor! Voi rătăci cândva
Ca altădată prin poiene verzi
Să cat coliba Caprei cu trei iezi
De care-ades bunica-mi povestea?

Voi mai veni s-ascult ce-mi spuneți voi
Într-un amurg de vară-mbălsămat,
Când vântul pribegește printre foi
Și vă trezește graiul fermecat?

Câmpiilor! Împodobite-n veci
De soare, fluturi și de ierburi moi,
Duiioase cum duios e tot la noi,
Mă veți simți când ochii mi-or fi reci?

Izvoarelor! Al vostru clipocit
De vrajă plin, curând mă va uita,
În ziua ceea când voi fi murit,
Pe trup se va zvârli țărână grea...

Dar mistuit de lutul pământesc
Și prefăcut în ierburi, arbori, flori,
Eu voi simți cum pretutindeni cresc,
Cum viața mă străbate în fiori.

Nu voi muri întreg, căci forțe vii
Mă țintuiesc de univers legat
Și-n veci voi fi cu voi îngemănat,
Cu voi, păduri, izvoare și câmpii...

Însemnări

*„Ce te uiți așa la mine, cucoană? — și
calul murg fugea pe sub streșinile
dumbrăvilor...”*

Sadoveanu

Ce-am îndrăgit în tine: cuvintele sau privirile?
Eu n-am visat niciodată raiul cu îngerii.
Tu ai crescut în inima mea ca iarba pe câmpuri
Și deziluzia fu cea mai grea dintre înfrângeri.

Într-o noapte mi-am aprins casa, toată:
Mut și îndelung am privit-o cum arde.
Flăcările pălăliau în întuneric
Și luminau câmpia până departe...

Apoi am plecat hoinar pe drumuri,
Nepăsător de soartă ca un bolovan.
Azi îmi place viața în libertate,
Azi nu mai iubesc prințese și sunt huligan.

Episod

Pași de catifea adie sub fereastră
Și cresc fantome străvezii peste zăplaz.
Fâlfâie pe geam ascuțișuri de topaz
Să intre-n casă noaptea palidă, albastră.

Pumnii de nisip au ascuns larma
Și ciocanul inimii pe nicovală s-a oprit.
Pe toate golfurile se zbate să n-adoarmă
Valul sângelui înăbușit.

Tăcere. Ușile au rămas deschise
Ca niște guri întunecate de abise.
Săbiile zăvoarelor sunt rupte, lăcățile sparte.
Furii ce strâng aur calcă prin corhane deșarte.

Singur

Hei, unde vă sunt nevestele bălane,
Vitejilor cu săbii ca niște făclii?
Ați lăsat caii sibirieni prin câmpii
Și străjuiți singurătatea din gorgane.

Odată vă opreau apele pe maluri
Când luna se-nvăluie în stele și șaluri.
Lângă foc strigau mânioși bătrânii
Că numai voi sunteți pe lume stăpânii.

Vă plăcea să spulberați așezările omenești,
Să vedeți numai lacrimi și ruină.
Râdeați de ploaie, râdeați de lumină
Și mâncați vite, iarbă și pești.

Păsările nu se înfricoșau de voi,
Drumurile își gârboveau umerii goi —
Să treceți, barbarilor, cu înlesnire
În faimoasa și strașnica năvălire.

Acum nesfârșitul stepelor pustii
Îngroapă cu voi leatul de bătălii.
Dintre voi toți numai eu am rămas pe pământ —
Să cuget, să cânt...

Copilăria-mi verde

Copilăria-mi verde mai arde pe șes,
Mai aprinde câteodată geamul în noapte
Și amintirile din văgăuni căscate ies
Să-mi năvălească sufletul cu umbre și șoapte.

Cărăruile șerpuite învie
Fuga piciorușelor de copii.
Ca din pământ aud strigăte în câmpii,
Ca-n ceață văd horele, toamna, la vie.

Unde este mama? Unde este tatăl?
Veniți aproape, încet, ședeți pe mohor,
Să vă spuie ce-a văzut în lume, bată-l
Norocul să-l bată, al vostru fecior.

... Vântule, când soarele va fi asfințit,
În țintirim să-mi aduci copilăria dragă,
S-o mân pe haturi, întreagă,
Să stea ca o turmă lângă mine, liniștit.

Muzeu

În piatra albă, iată, s-a-ntipărit frumos
Și limpede, din valve, conturul scoicii moarte.
O lume-ntreagă, vie, îngheață-n leat, departe,
Iar fumul ce rămâne e singurul prinos.

Plecat pe lancea ruptă sălbaticul învins
Veghează somnul rece-al borcanului cu pește.
Blazate oseminte stau mute ca-n oglinzi.
... Ecouri insulare, doar viața vă lipsește!

Vlagă

Cine mi-a strigat că viața nu-i frumoasă?
Sunt setos de ea ca niciodată.
Nici un demon din infern nu surpă
Inima din hău când e curată.

Azi ca un titan eu piscuri sui,
Să înșfac de guler naltul cerului,
Să vestesc cu trâmbițele Răsăritul,
Să întâmpin pe vitejii bravi de mâine.

În genuni haotice și-ntunecate
S-ar rostogoli pământul fără mine!
Cine mi-a strigat că viața nu-i frumoasă?
S-o strivesc, fiindcă inima-i prea lașă?

Mâna nu m-ascultă, răzvrătită,
Să-mi reteze gâtul cu tăișul coasei;
Nu voiesc sub lună să mă spânzur
Ca păianjenii de grinda casei...

Haide, soare cald, râzi dimineții!
Haide, suflețe, ia cârja vieții!

Hălăduire

Iarăși plec, căsuța mea, departe, departe...
 Să-și umple tristețea-n desagă salcâmi din poartă,
 Să-și plece umerii împovărați de nămeții grei,
 Sub soarele de iarnă, rece și mic...

Hei, nimeni nu ghicește când strâng pumnii mei,
 Răzvrătirea mă-năbușă sau tremur de frig!
 În țara asta eu umblu pribeag și străin,
 Tovarăș câmpurilor și celor fără cămin.

Ce-i dacă mi-e sufletul din foc și azur?
 Ce-nseamnă azi o viață de trubadur?

Of, inimă, să nu fumezi în tine rugăciunile,
 Tu leagănă armoniile în toate viorile,
 Adună-ți belșugul aromatic ca florile
 Din pământuri, unde putrezesc mortăciunile.

Aș vrea odată jalea cuiva să o strig.
 Dar ce știi oamenii, ce știi ei?
 Hei, nimeni nu ghicește când strâng pumnii mei,
 Răzvrătirea mă-năbușă sau tremur de frig!

Fântânile trecutului

Anii mei au crescut ca livezile, hoinari,
Din fragede mlădițe de vis.
Casele de nisip, rupte de vânturi, n-au fost tari
Și-n fiecare loc o zare au închis.

Fântânile trecutului, de cleștar, nu seacă,
Nu toate stelele se sparg în copilărie.
Iată-le, strălucesc cu-aceeași mare bucurie.
Ascultă-le, bat în amintiri, ca o toacă.

O rană pe trunchi, tăiată cândva, e o carte.
Un cuib de rândunici sub streșini e o viață.
Parcă pământul s-a prăbușit în ceață.
Totul așa-i de aproape și departe.

... Du-te, bătrânule, și răscolește livezile.
Caută umbrele tale. Poate duzii
Le poartă în chip de omizi. Vezi-le, vezi-le.
Toți pițigoii anilor, pe uliți, auzi-i!

Oseminte

Strigoi, ciudat câmpiei, suit pe o prăjină,
Un craniu, altădată hulit și ars de bici,
Visează-n deal amurgul brăzdat de rândunici,
Să-l cheme iar cu mâna, din prag, câte-o mezină.

Ori la imaș să fugă de herghelia toată
Și stuhul nopții, singur, departe să-l străbată,
Arcușul apei limpezi, pe șes câte-o nuia,
Vrăjit de murmur molcom și cer întors, să-l bea.

De n-ar fi somnul veșted, în care inimi culci,
Ar rumeșă și astăzi licoarea ierbii dulci.
Ciolan de roib, sprâncene, topite ca o sare,
Trec zări necunoscute cu ceață în spinare.

Ascunsă-n osul rece, e viața-i încropită.
Zăbala n-o mai poartă și orzul nu-l mai știe.
Nechez de mânz și urmă de țeapănă copită
S-au rătăcit cu anii și ploaia în câmpie.

Unire

Potecile, bătute de vânt și frunze, aseară,
Au strigat către cerul înstelat și tăcut:
Peste regrete, peste ani a trecut
Neliniștea apelor, crepusculară.

Și umbre de cerbi, și nopți sihastre,
Și flori ce visează, și licurici
Au fugit în văluri de ceață, pe-aici,
De-au rămas obosite de chemare mâinile noastre.

Toamna e ridicolă și crengile goale.
Solitudinea, o dată cu luna pe deal,
Suie ca fumul în rotocoale.
Pare că moare cineva, de pildă, un cal.

Singuri din nou, cu mari nostalgii,
Ne întoarcem la păcatul moștenit.
Întoarcerea asta de mult ne-a unit
Între sapă și copii.

Cleștar impur

E tras în țeapă somnul. Cad așchii împrejur
Sau raze? Ciocârlia solfegii bea-n azur.
Cu mâinile în lături fântânile tresar:
La ghizd, sosit din stepă, opritu-s-a un car.

Înrourate pâlnii de bună-dimineța,
Sorbind sineală-n palme, se răsucesc pe gard.
Noi trecem peste puntea sub care-și prinde ața
Păianjenul, pe ape ce aspru-n soare ard.

Ca-n peșteri stalactite cresc liniști de zăpadă
În sufletele noastre. Dar ce ghiocul strânge?
Dulci zgomote de patimi se prăvălesc: cascadă,
Sensibil cântă lira și-n degete și-n sânge.

În ochi tăceri de-abise cu alge se aștern:
Privindu-ne, răsfângem infernul în infern.
Asemeni cu poiana de-aromă și lumini:
Trecând pe cărăruie grădini trec prin grădini.

E rară bucuria de inimi și petale!
Îmi sprijin totuși fruntea ca trandafirii-n spini
Și caut izbăvirea de zodii ancestrale —
Să nu cuvânte glia în noi, ci vis de crini.

Interval

Singurătatea Ierbii am auzit-o. Hotarul ei
Înșfacă de păr sonora pădure din Văi.
Atâta surâs!
S-a căznit, razelor s-a deschis.

Zgomotoase Văi: această iarbă cu rouă!
Interval uluit, pentru cine floarea ta nouă?
Te cuprind cu sfială și răcoarea o sărut.
Ca și tine ușor, sunt mereu Început.

Enigme mă rup, efluvii mă cos.
Lângă seva ierboasă a vieții, ca un Faun șiret,
Ascult energii ce-și cântă geneza, încet,
Și pe sus și pe jos.

Văile tresar înlăuntru,
Văile vibrează lumina,
Văile îngână cântecul,
Văile ard pretutindeni!

M-am trezit ca un vall
Interval celular,
Interval muzical,
Unde mă duci? Sunt ca un zar.

Pe cărarea cu ghiocei

Pe cărarea cu ghiocei o creangă
Se pleacă înspre mine vaporos.
Ce vrei? am întrebat-o mirat
Și-am simțit o răceală de șarpe în piept.

Elegia fagului din Grădina Spaimei
Leagănă deasupra apei o prveliște de ceară.
Nu știi: om sau negură,
Acest muncitor agățat de curea?

Bruma-i bate fața,
Din sunet de trestii o bură de cântec.
Hai covali voinici, obloniți cu ceață
Răzvrătitul!

Nimeni să nu afle ce-i în dosul ochilor.

Au rămas ursuze: fier, ciocan, sirenă,
Simfonia laminoarelor, energii.
Muri, înfrățit cu singurătatea lumii,
Lângă viorile pământești un adaos, o cadență.

Creanga de frică tăcea.
Creanga n-a foșnit, n-a strigat:
Ești flămând? Aprinde orașele!
Straniul dor, netălmăcit, păli.

Pentru cine de-acum răcoarea fântânilor?
Pentru cine mierla în pădure?
Toate-au căzut undeva în apus,
Melodii minerale.

Și eu am murit, și eu de mult am murit.
În imaginea omului atârnat în văzduh
Este umbra din roua celui de-al doilea suflet al meu,
Și aceasta n-are cântec, n-are vânt, n-are trup.

Pe cărarea cu ghiocci o creangă
Se pleacă înspre mine, rugător.
Ce vrei? am întrebat-o învins
Și am grăbit osânda pașilor pe colină.

Interior răvășit

Țâșnesc arcade limpezi de liniști dimineața,
În parcul unde podul se dedublează-n apă.
Din adâncime ierburi visarea își dezgroapă
Și moarte zăcăminte hrănesc cu lapte viața.

Se mai cunoaște astăzi că ieri a fost furtună?
Hârtii, de vânt purtate, zac, triste, lângă porți,
Iar prin tufișuri, unde vitralii se adună,
Tăcerea giulgi așterne domol ca peste morți.

S-au smuls din rădăcini
Atâtea flori candido cusute cu lumini.
S-au devastat boschete și multe ramuri frânte
Se balansează-n aer rănite ca de flinte.

Nu-i nimeni să pășească pe vechile poteci
Și sufletul acesta, cu mâini ușoare, reci,
Să-l facă nou. Iubito, nu-i nici un grădinar,
Ca parcul sufletului să-l rânduiască iar.

Naufragiu

Lopețile s-au rupt în smoala valurilor. Pâclă
Pe geamul orizontului. Cerneală pe cer.
Drace, busola nu mai are ac, nici sticlă,
Chiar steaua polară ascunsă-i în mâl și mister.

Pe semne farul și-a spart capul de stânci,
Nu se văd malurile. Strigăt nu s-aude.
Ți-s ochii împăienjeniți, pleoapele ude.
Ceața și vuietul pe navă, din hrube adânci,

Te împresoară, te izbesc ca berbecii nătăngi.
Nu-și mai bea soarele la răsărit ceaiul.
Luminile s-au stins. Toate și-au pierdut graiul.
Taci, pe țărm n-ai lăsat nimic ca să plângi.

Iată, răceala a bătut cu ciocanul în unghii
Și hainei trupești i-a descheiat toți bunghii:
Pești de argint și nimfele mării
Cântă pe harfe și leagănă somnul tăcerii.

Ți-e frică, suflete? Prin grădina miilor de alge
Pași nevăzuți ușor au să calce.
Deasupra, bulgări fosforescenți au să cadă
Ca la nunta ciobanului din baladă.

Baladă

Am sosit la zemnă vrașiște, surcea:

— Bună ziua, mătușică. Tiho îi la dumneata?

Baba Ioana nu prea vede. Măinile îs cât cociorva.

Iese afară. A izbit cu ușa vântul din câmpie?

Când aude vorba

Mă îmbrățișează cu blajină bucurie.

— Am pus gabja pe o hârcă, hâltoavă, colțată.

Nu știu botă ce-i cu ea.

Îi cam veche și stricată.

Eu am dat de dâns

Și tot eu am plâns.

I-am strigat crămăluit

Și nu s-a trezit.

Ce-i cu ea? Ce-i cu ea?

— Nimeni nu ne-a șetărat.

Cauți urmele ca un cântec care-a stat.

— Cine-o fi? Unde-o fi?

Au nu-i lucefărul dinspre miazăzi?

Mătușă Ioană, ce s-aude?

Din genunea muntelui

Răsună buciumul,

Câinele morții a lătrat
Și, ca niște frunze, corbii
Au căzut, s-au aprins, au crăpat.
Aripile pământului
Au sfâșiat pânzele cerești.
Văzduh — nu mai este,
Vreme — nu mai este,
Tălharii au târât ziua
Într-o poveste negăsită.

.....
Mătușă Ioană, ce se vede?
În crângul cerului
Se bouează stelele.
În zarea cu furtună,
La răspântia veștedă
Umbra gheboasă
S-a oprit nedumerită:
Unu-i drumul somnului,
Unu-i drumul dorului.
E un fel de ghicitură
Pe mâinile vrăjmașului.
Din oasele tidvei, prin crăpătură,
A crescut spicul grâului.

.....
Pământule, negrule,
Dă-mi cheile Bucureiei,
Să-ți deschid ușile
Și să mă pierd în ape.

Peisaj

Arborii ornamentați de nea
Nalță crengile spre bolți cu stea.
Uite luna scutură polei
De lumină. Haide pe alei.

Vom topi tristețea-n fulgii reci
Printre gene agățată ușor.
Râul e-nghețat de poți să-l treci
Bocănind șăgalnic din picior.

Parcul cu obrajii mortuari
Nu știi ce așteaptă, dezolat.
Haide la statui din bronz turnat
Să vedem artiștii solitari.

Să uităm c-au fost cândva aici
Și splendori de calde primăveri
Când despică fumul alb din zări
Cete de mărunte rândunici.

Noaptea ce ne străjuie acum
E investmântată glacial,
Parcă rătăcim pe-un litoral
Maritim, imens și fără drum...

Paradisul pierdut

Oștirea nopții s-a furișat în cetate...
Alături de pervaz, între flori, tresari la un semnal.
De ce-ai izbucnit în lacrimi pe neașteptate?
Sufletul tremură autumnal.

Nectarul buzelor e amar. Privirea-i asasină
Și fără aurora frumuseții inocente. Noroi
Și viciu pe obraji, dar nicăieri lumină.
Păcatul plânge, vinovat, pe umerii goi.

Diminețile copilăriei cu pantofi de mărăgărint
Te răscolesc întregă, uneori. În nici o zi,
În nici o noapte nu mai ești ca-n vechile zile
și nopți. Ai vroi
Seninul cerului și te lipești, cu teamă, de pământ.

Amurgul plouă-n suflet tristeți și deziluzii
Și fruntea tot mai neagră e arsă ca de stea.
Trecătorii pe străzi, cu poftă reavăne, auzi-i,
După ce-ai coborât din temple, piață rea.

Ți-e pietruit trecutul cu uitare. Azurul
Ți-e străin. Numai lira disperării, spartă de stei,
Amintește nopțile de pe Nistru, când huzurul
Cânta fierbinte din harmonică și clopoței.

Poem

Închid ochii. Vom trece prin stepa
Ocârmuită de regele morților.
În depărtarea mahrărilor grele de fir
Scrâșnește lupul încătușat.

Unde să mân? Hanul e înghețat.
Și sună argintul pe crengi, și sună colinde,
Și noi pribegim într-o mare tăcere
Până unde sfârșesc limpezimile.

Ehei! N-ai rătăcit voi, cai adăpați cu rachiou?
Nu-i sania vis și noaptea nu-i fum?
Clopoței. Clopoței. Clopoței.

Tot vifor, zăpadă, tot crengi închircite pe drum.
Tot râde șfichiul zurliu.
Ce vrăbii zglobii de metal! Ce sunet de chei!

O ciută șovăită umblă pe furiș.
Pădurile sună, aerul sună.
Și barba lui Șiușilă
Fâșie aspru pe gheață.

Moș Pământul s-a învălmășit în somn.
Noi trecem în grabă spre nu știu unde.
Moș Pământe! Moș Pământe!
Noi trecem în grabă spre nu știu unde.

Dă-mi mâinile tale din lemn de măr:
Vreau să mă pierd în grădinile lor.
Voi făuri omenirii un cântec al Preludiului
Și-al unui Luceafăr nerăsărit!

A fi Bucurie, și nu — devastat crepuscul.
Nu căutăm noi drumul pierdut?
Arcade cerești și moara de vânt

Sunt de-aici, de pe-acest continent?
Le-a adus bătrânul Crăciun
Și jocul e bun.
E-n fiece jucărie un iureș latent,
Un lăutar nevăzut
Și-o horă cu pași nevăzuți, și-i destul.
Clopoței. Clopoței. Clopoței.
Ehei!
Ce vrăbii zglobii de metal! Ce sunet de chei!

Am trecut de țara focului
Și călătorim prin deșert
Până-n valea cu ceață.
Râurile Elivagar străbat zarea
În otravă, în pâclă, în scânteii.

— Bună ziua, Nistru, Nistru bătrânu.
Vântul bate apele de piatră.
S-aude, s-aude din cele patru dealuri
Dulăul Ghenarului și răsuflarea peștelui...

Ehei!
N-ați rătăcit voi, cai adăpați cu rachiu?
Nu-i sania vis și noaptea nu-i fum?
Clopoței. Clopoței. Clopoței.
Tot vifor, zăpadă, tot crengi închircite pe drum.
Tot râde șfichiul zurliu.
Ce vrăbii zglobii de metal! Ce sunet de chei!

Râsul umbrei

Fulgere vâslesc pe poteca boltită a oglinzii.
Lângă fereastră pașii înfășuratei ploii.
Dincolo de ziduri molcom orologiul.
În oglindă râsul nu știi cui.

Arpegiu viclean din frunze de metal
Sau mână fără corp lunecând pe clavier,
Ora sună încet.

Un păianjen așază năframa morții
Deasupra oglinzii, cu sârmă subțire o leagă.
— Ce cauți aici, păianjene bătrân?
— Bat în oglindă un pripon de argint.

— Ai arc și ești vânător.
Ce cauți aici?
— Vreau să prind și să ferec în lanțuri
Luceafărul straniu din fundul oglinzii.

Ora sună încet,
Fluid, în surdină.
Și umbra-n oglindă începe să râdă:
Ha-ha-ha!

— Cine ești? o întreb
Și umbra iese din oglindă, sare pe masă.
Ha-ha-ha!
— Cine ești?

Și umbra îmi răspunde din stradă:
Ha-ha-ha!

Sub arcada somnului pleacă și vin
Melodiile lumii în mișcare.
Murmure, murmure, câte murmure,
Și eu, călătorul bizar, rătăcesc în univers.

Trec podul nostalgiei peste râul obsesiilor
Și împrejur, în corul rupt al mării,
Tenebre se balansează pe ramuri.
Cine le vede? Cine le-aude?

Hei, voinic ortoman, trecător ca și mine,
Nu mi-ai văzut umbra?
De ce ești palid și fugi în arama nopții?
Oprește!

Străinule ciudat, cu părul vâlvoi,
Tu mi-ai strigat:
— Se poate să meargă viii cu morții?
O mână de vânt mă bate pe umăr:
Ha-ha-ha!

Fulgere vâslesc pe poteca boltită a oglinzii.
Unde păianjenul doarme,
Și-i bate musteața coatele.
Și-i zgârie barba genunchii.

Gauguin

În Hiva Oa, pe țărmu-i lăut în mirodenii,
Am o colibă-n care vopselile îmi țin.
Te zămislesc, femeie, dospită din vedenii,
La margine de mare, pe pânza mea de in.

O trudă grea: din purpur, din umbră și lumină
Să prind întreg fiorul ce îl streкори în mine.
Încinsă doar cu frunze și în găтели cerești,
De sub sprâncene negre, tânjesc să mă privești.

Nu-i rece armonia din linii drepte, pure?
Și toate chiar sunt drepte și pure-n infinit?
De ce bizari sunt munții și negurile sure?
A fost cândva în lume ceva desăvârșit?

Genunea și noianul întinderii de apă
Vor să culeagă stele, în undă să le-ncapă.
Ce-i cremenea banală?
O țandără-n scânteii.
Și totuși are farmec asimetria ei.

Abia m-ating de pânză, de flacăra culorii,
Că mierlele îți cântă pe umeri și pe gură.
Mătasa pielii brune, mireasma și căldura:
Agavă înflorită în fuga unei ore.

Ce stea în zarea lumii, ce aprig vânt, iubito!
Centauri plini de taină răsar pe litoral:
Cel sprinten este Timpul, cel galeș e Urâtul,
Cel năzdrăvan e Gândul, cu aripi de coral.

Te duci. Și-n largul mării îți fulguie barizul.
Mă-ntorc ca și flamingo la cuibul părăsit.
De șevalet m-apropii înfiorat de briză
Și îmi ridic penelul în lacrimi tăvălit.

Toamna lui Orfeu

... Trenul se puse în mișcare, contemp^lam
din cupeu
Cum aleargă înapoi: halte, poduri, salcâmi.
Alergam și eu, ca stâlpii de telegraf, înapoi,
Înapoi spre tine, văzându-te în gară,
Prin tufișurile aprinse de soarele roșu,
Prin ploaia ce-și vărsa lacrimile pe geam.

... Avionul decolă în azurul grozav
Și orașul ațipi, ca o turmă lângă ape.

Zbura avionul, dar parcă nu zbura
Pe deasupra troienelor albe, de calcar,
Înghețase soarele pe aripile lui,
De unde tu-mi fluturai cu batista.

... Vaporul ieși în larg, elegant,
Din ceață se tânguiau pescărușii.

Țăr^mul se clătina, alungit,
Bui^au talazurile negre la proră.
Nu era nimeni pe mare, dar eu te zăream
Cu ghiocei în mână pe cheiul pustiu.

... Luna își anina de nuc cosița
Într-o toamnă brumată și nouă.

Tu erai de mult plecată în lume.
Greierii amuțiră și ei în grădină.
În solitudinea nopții vedeam cum răсай:
Din iarbă, din aer, din valuri.

Cavalcada

Din leagăn priveam într-un punct rotitor,
Se mișca, oscila, prefăcut în morișcă.
Era unicul punct pe față și pe verso,
Ca acela, de la facerea lumii.

Apoi am oblicit cai verzi pe pereți,
Cai adevărați, deși din imaginație pură.
Adică senzațiile mele se găvozdiseră-n cai.
Sau, poate, erau cai dați cu var de mama.

La doi-trei ani jucam călare pe băț
Și strigam — hiii, murgule, hiii!
Părinții mi-au cumpărat un căluț de lemn.
Călăream când eu pe el, când el pe mine.

Îmi plăcea să urmăresc pe nisip și pe case
Cum sare umbra căluțului, cu a mea împreună.
Ramuri verzi îmi făceau niște semne,
Parcă scuturau și ele din coamă.

Semnele cabaline s-au răspândit în toate,
Până am crescut mare, cu doruri multe:
Ici graurul căra puilor din cuib câte-o gânغانie,
Ici soarele urca pe cer, ca un cal de foc.

Tata lucra ca un cal la drumul de fier,
Iar eu zburdam ca un mânz pe toloacă.
Obosiți se întorceau acasă mama și tata,
Cum se întorc caii de la muncă, pe înserate.

Măiastra

— Noa! dalbă maică, dă-mi o azimă, dară,
Plec la coadele mărilor hăt pe țarmure,
Spre munții cei cărunți m-oi luare,
Să dau de urmele Pasărei Măiestre.

— Du-te, fătul meu! E-ți azima și fluierita.
Nu vei ajunge cu pasul, vei ajunge cu gândul.

— Unde te duci? mă întrebă pescarii,
Trăgând năvoadele din adâncuri cu tină.

— La munte! zic din drumul meu verde,
Suind către cercul lunii și focul oilor.

— Unde te duci? mă întrebă păstorii
De pe vârșii munților cu negurice.

— La mare! zic din drumul meu aspru,
Și cobor în diluviu la dunărice.

Au în partea de sus, au în partea de jos,
Zboară Pasărea la toate hotarele:
Prin rază-n șes, prin codru des,
Prin grădini crăiești adormite...
O caut, vai, cât o caut pe Măiastra!

Unul o caută și dă de borta vântului,
Altul o caută și dă numai de-o pană:
Își pune pana la pălărie și hehei! dragostele
Ciripesc ca presurile în calea lui.
Altul ține pana-n călimar, când și când
Scrie sureturi și zapise sfinte.

Haide

O, vino în grădina primăverii mele
Ca-n gravele gravuri din Țările de Jos:
Plecate sălcii, mori de vânt și mii de stele
Te-or aștepta din depărtări, neîndoios.
Nu vreau mișcarea molcomă și prea curată
A mâinilor și-a ochilor trudiți ca marea
Să-și schimbe perspectiva, geniul, culoarea,
Cu rezonanța lor grozavă, niciodată.

Aprilul răvășește floare și scânteii
Și toarnă-n suflete atâta bucurie.
Să mergem, logodiți, pe neumblate căi,
Sonore, mari, cât vezi cu ochii-n zări câmpia.

Aprilul? mă întrebă Dunărea adâncă,
Și turmele de oi pornesc la munte iar.
Ce dor e-n fiecare pajiște și stâncă
De focurile primăverii albe: var.

Aprilul? spuse aspru nordicul lopar
Și cu năvodul pleacă-n larg: pescar.
Departa — farul. Harpe vechi, orizontale,
Și cântece de scald plutesc ușor pe valuri.

Aprilul? râde țara-n dimineața verde.
Mașini, sirene, fum și parcul aburit.
Și dacă n-ai fi tu, peisajul liniștit
Al stepelor cu ciocârlii s-ar pierde.

În lumea orașului mare

Soarele zilei umbla
Mai blând în priveliștea sa,
Mai darnic în ore, culoare și dor.
Banală, frunza cânta:
— Toreador!...

Etje, etaje, etaje.
Strigă birjarii, răsună sirenele-n zori.
Pe lac — iahtul cu pânze, dansuri pe plajă...
O, linie, sunet, lumină, zor
Și diapazonul motoarelor!

Între vagoane, iarbă, păsări, eșarfe și fum —
Omul e cel mai mare drum.
Jazul nu-i metal, nici menuetul vis.
Grimasele au și ele câte un sens precis.

În lumea orașului mare
Și năibos,
Din soarele de sus, din glodul de jos,
Am încercat o bărbătească înălțare.

Prea omenesc era pământul în acea primăvară.
Eleganța străzilor simple, dimineața,
Într-un fel de raze, într-un fel de ceață,
Mii de ochi și zâmbete, planuri în alegro, seara.

Firmele, parcul, mâinile, ritmul, aprilul,
Cu câtă aromă, azur în leagănul zilei!
Cu câtă vigoare cerul râdea tuturora!
Un templu — flora.

Oameni de gintă latină bând pe la baruri bere
Declamau din Rainer Maria Rilke.
Se-nțelege, după safeuri, discursuri și fiere
Îți gădilă artele gălca.

Din fagii aceia subțiri, decoltați,
Veneau în mansardă glasuri străine.
O, pozeuri și poeți, o, actori și paiate,
E-a voastră comedia, eternă și divină!

Cade rouă

— Cade rouă...,
rosti Heraclit, în zori, pe răcoare.
Uitați-vă, soarele e cât o călcătură de om.
Armoniile ascunse, grăi el ucenicilor săi,
Sunt cu mult mai motrice decât acelea aieva.

În timp ce vorbea, un abur pe mare se ridica.
Din măsura apei în măsura aerului se prefăcea.
Aerul în broboane de rouă se condensa.
Psyheia din rouă se zămislea.

1978

Mărțișor

Nostalgic așteptată, pe solitare maluri,
În pragul unei dalbe și sfinte primăveri,
Cu torțe vii, ca luna ce trece prin portaluri,
Mi te apropii dulce și plină de mister.

Îmi spui un vis de-aseară, și-aud cum bate vântul
La geam, cu flori în mână, cu țipăt de cocor.
Îmi spui un vis de-aseară, și-mi pare că-nainte
Mi l-a mai spus odată un straniu călător.

Un bețișor — penelul îl porți de colo-ncoace,
Și umbra mea se lasă pictată pe carton.
Ce arde-n mine-i umbră pe-o insulă de pace,
Ca soarele ce-apune: o pată pe plafon.

Așterni culori, de toate, poieni întregi cu fluturi.
Mai pui și pițigoii să șuiere în crâng.
Și umbra mea tresare ca-n noapte alăuta
Când o cuprinde dorul sălbatic și nătâng.

Întârziate patimi, cascade în surdină,
Făclii aprinse-n larguri, sub orizont stingher.
Vei mai veni aieva? Să te aștept și mâine?
Ce zici, făptură dulce și plină de mister?

O altă femeie

Melodiile lunii vibrează-n odaie.
Din raze se țese un basm fermecat.
Te iubesc, ești ultimul țărîm al inimii mele,
Vin ca un val spre tine mereu.

Îți sărut buzele, umerii, sâni, adorato,
Torrentul fiorului mă duce pe alt țărîm.
Din mâinile tale zboară pescăruși spre stele,
Din privirile tale surâd toporași.

Dar iată din stele, din lună, din neunde,
Coboară o altă femeie, pe nevăzute scări.
Îi ascult tăcerea și acea nostalgie, de care
Doar ochii cerboacei rănite sunt plini.

În orele de beatitudine senină,
Când visuri urzim, de toate vrăjiți,
Cealaltă femeie, la marginea lumii,
Așteaptă să-i scriu măcar un cuvânt.

Trec zilele, lunile, anii de-a valma.
Grijile vieții ca brumele cad
Ba ici, ba dincolo pe cărările noastre;
Și, panere întregi, le purtăm amândoi.

Te iubesc, ești ultimul țărîm al inimii mele,
Vin ca un val spre tine mereu...
Dar nu pot uita cealaltă femeie,
Ce-mi caută umbra pe ploaie și vânt.

Colindul cerbului

Cerb, în brume învăscut,
Nenorocul te-a păscut...
Îngâmfat și nărăvaș,
De ce mi te laudași?
Și-n poieni paști iarbă verde,
Unde nimeni nu te vede,
Și bei apă din izvoare,
Unde stelele coboară,
Și ai cărduri de prieteni
Prin desimile de cetini,
Și ți-s urmele cu rouă
Când e muntele în prour,
Și nu-ți pasă de potăi,
De halice și de găi...
Câte coarne, cornurele,
N-are bradul rămurele,
N-are șoimul zbor mai iute,
Surda ghearele-și ascute.

N-ai putut să-ți fereci gura,
Să te porți mai cu măsură?
În codruțul înverzit,
Când strigai nestăpânit,
Văile s-au răscolit,
Buciumul a gomomit,
Vânătorii s-au trezit,
Vânătorii Lerului
La marginea cerului.

În dumbrava de aramă
 S-a iscat atâta freamăt.
 Clocoteau poticile,
 Răbufneau halicele,
 Prin zăvoaie, prin tufari —
 Numai boturi de ogari!

Vai, cum ai boncăluit,
 Când sub coastă te-au rănit!
 Vai, ce flori, ce dalbe flori
 Ți-au întins pătucul lor,
 Cerb ochios, cerb tretior!

Umbra ți-a rămas pe ape,
 Ochișorii prin hârtoape,
 Cornițele rămuroase —
 Pentru buciume frumoase,
 Pielea — pentru păcurari,
 Hălcile — pentru ogari,
 Ungheaua — pentru păhărele,
 Să bea păunași din ele...

Geaba mi te îngâmfași,
 Geaba mi te lăudași!
 Ai zbura pe mândru-ți plai
 Fără alte griji încai.
 Ai bea apă din izvoare,
 Unde stelele coboară.
 Urmele înrourate
 Nu ți-ar fi, în munți, uitate.
 Țintășel și drăgălaș,
 De ce mi te lăudași?

La „Portretul lui Dorian Gray“

Foi cu note
pe pupitru au foșnit?
Tremurat-a paltinul?
Pasărea strigatu-m-a?
Ca-n pădure
în amurg învâlvorat
enigmele se-ndeașă, Oscar Wilde.

Te-a citit domnița mea
în vara aceea.
M-a iubit, m-a așteptat
în iarna aceea.
Azi citescu-te și eu,
dar de nimeni așteptat.
Iepurașii cerului
dau de-a dura luna...

Ora dorului a sunat.
Lasă-mă
cu diminețile, cu amiezile, cu nopțile:
vreau să le adulmec vrăjile,
apoi voi vâsli din nou.

Cometa

Din leagănul enigmei priveghezi candidă
Cu părul despletit în spațiul sideral.
De ce-ai venit? Ce lume nouă a deschide?
Arzând noptatică pe piscuri și pe val?

Cine te-a rupt din galaxii lenticulare?
Te poartă-n zbor imens ce dor, ce joc, ce vânt?
Cu geniul tău ciudat, cu dulcea ta visare
Pătrunzi la toate vetrele de pe pământ.

Arzi lumii! Lacrima materiei, îți spune
Stând la luneta sa un dascăl mai bătrân.
Ești piaza rea sau bună? se întreabă unii,
Iar alții își fac cruce și-și stupesc în sân.

Dispari apoi, în infinitul gol și rece.
Tumultul din orașe murmură banal,
Se ară și se seamănă, și ca-n toți vecii
Lucește soarele în luncă și pe deal.

1975

Rembrandt

Nestingherit, pășea prin sală singur,
Bulbucându-și ochii lui aprinși.
Saschia, Saschia, zugrăvită cu evlavie,
În dulci amurguri, intime, de dor.

Te uită și senior France Baning Kok!
Acești pușcași râzând, cântând, strigând,
Ce țațoși toți în rondul lor de noapte!
Ah, libertate vreți, ah, libertate...

Duce unul steagul, altul bate toba,
O copilă ține un cocoș în poală;
Roșu, galben, verde, carusel de chipuri...
Bezmeticul și-a împlântat cuțitul.

Cu lupa tatonând asupra pânzei
Stau meșteri iscușiți la încercare:
Lumini și umbre flutură, neprihănite,
Culorile vibrează în surdină.

Să scapi o notă, un cuvânt, un benghi,
Ar însemna să vezi și să nu vezi nimic;
Cascada unui suflet mare, în eternitatea sa,
Își mână visurile prin constelația Lirei.

Un episod nocturn, dar câtă viață, larmă!
Migălează meșterii să-i readucă măreția;
Vor să-i restituie elogiul omeniei,
Dintr-o furie oarbă pângărit.

Tamiris

La Hebrus, râu sălbatic și rece ca un șarpe,
Nici fluierul să țipe, nici să îngâne harpa.
Doar îndelung să bâjbâi tăcut și orb la munte,
Doar tainele-nserării să-ți fulguie pe frunte.

La ce-ai ajuns, Tamiris, să nu te-ntreci cu sorii!
Lăuta să nu-ți cânte la câte nunți și hore!
Un munte singuratic, bătrân, uitat de lume,
Cetate-n râpi surprată, rămasă fără nume.

Țărâna se trezește din amorțirea iernii
Și ramul dă în muguri, și iarba se așterne...
Tu împietrești sub stele, tu înlemnști sub rouă,
Tu ți-ai pierdut și umbra în valea cu ecouri.

O, muzelor viclene, purtate-n osanale,
Urâți-l pe Tamiris, dar nu-i luați cavalul.
La vetre va aduce a visului scânteie.
Pe culmile din Hemus cununi de curcubeie.

Postum

Mărul elipsoidal, ispită mare,
Tot mușcam din tine de-ți plesnea și coaja:
Într-o zi ți-am pierdut cheile de la cămară,
Și nu-s decât regn vegetal, cu cearcăn de vrajă.

Și tu, vișino, aninată pe după ureche,
Zgârâiat de cătină, zburdam prin urbea veche:
O picătură de sânge mi-o clatini la soare.
Păcat, nu-i nimeni umbra mea s-o măsoare.

Și tu, mintă rece, te țineam pe cerul gurii,
Miroznă și tihnă ca-n mijlocul pădurii:
Mi-ai luat tăcerea închisă-n rădăcină.
Iarbă de leac, tăcerea, și nu numai în medicină.

Și tu, viță tămâioasă, mă răsfățai cu struguri,
Cu vin de la cramă pritocit prin ulcele:
Beția dragostei cu farmece și filomele
Mi-ai luat-o înapoi, să fumege toamna pe ruguri.

Fosile

Au s-o mai căutam pe Nesy prin ape și prin ceață
Ori zmeul ce scufundă vapoare în Marea Sargasselor?
Se făcea deunăzi că m-am pomenit în era cuaternară
Pe niște banchize cu mamuți acoperiți de gheață.

Troglodiții se apropiau de mine cu bătele lor
Gata să-mi sfarme capul.
Sticleții le cântau la tâmple.
Săreau lăcustele-mprejur ca niște iepuri prin iarbă.
D-urla un vojot mare, urcând spre cerul incolor.

Huidumele pământului se încăierau între ele,
Unele cu obraze și cu țâțele de muiare,
Altele se târau de-a bușilea, răscrăcănate,
Flocoase, burdușite, țipotind de foame...

Un brontozaur m-a oprit, zice:
— Moșule, chiar ești bătrân ca vremea,
Te vom despuia în curând, carnea toată,
Lăsându-ți numai ochii, și aceia să plângă.

Pe sus, din aripi plesnind, o corboaică a fâlfâit,
Era pasărea Arheopterix în persoană.
Râdea mărunțel, ca huhurezul noaptea, pe creangă.
Și văzându-mă lăcrămând, se rosti la dânsa:

— Nu te olecăi, nu te dăoli, moșulică,
Doar sufletul ți-l vom răpi, doar sufletul.
Vei trăi robotind ca moara de vânt, ca mașina,
Cum bate apa malurile sau o altă stihie.

... Când m-am trezit, la geam colcăia primăvara.
Orașul sclikea pe țărnișă, ca un potir de cleștar.
Vapoarele navigau, mirifice insule de coral.
Cânta duios o fată printre migdalii înfloriți.

De mult nu mai există numele în lume!
Stau incrustate în calcar, în pliocenul lor sălbatic.
Abia savanții le mai află urmele pierdute.
N-or învia din morți, să zguduie pământul?

Vămile văzduhului

Îngerul a strigat:

— Al nostru e! Nu vă atingeți de el!
Stăteam între îngerul morții și diavol.
Lângă pod vameșii se ciondăneau între ei.

Diavolul ținea în mâini o hârțoagă neagră
Și-mi număra, număra faptele rele.
Îngerul citea și el într-o carte albă
Și-mi cerceta, silitor, faptele bune.

Cumpăna nu se clintea nici într-o parte.
— Sunt câteva scăpări, zise îngerul,
cu degetul pe foi.
Mi-amintesc de unele fapte, nescrise.
(Îndreptarea, pe semne, încă nu apăruse).

— Așteptați-mă, vin peste o oră!
Porunci îngerul și pluti în văzduhul cu stele.
M-am uitat la ceas, trecuse de miezul nopții.
Aici, o oră, înseamnă o mie de ani.

Eram la podul al șaptesprezecelea, de peste râu.
Podul dragostei, al simțurilor dezlănțuite.
Până acum scăpasem cu bine: cu trândăvia,
Zavistea, minciuna, pâra și cu alte patimi.

Dar mai departe? De unde colaci,
Parale să-i vămuiesc, la poduri, pe toți?
Se cere vamă să dai, să dai mereu,
Ca să poți trece în pometul raiului.

De două ori îngerul a venit și-a plecat.
De două mii de ani, de când nu mai sunt.
Toți m-au uitat, nu mă știu pe pământ.
Cine să-mi dea de pomană un ban, un covrig.

Atâtea chipuri dragi, și nici o toacă-n amintiri.
Unde ești, dragostea mea dintâi, în paradisul umbrelor?
Șiraguri de epoci s-au dus pe Calea Lactee...
Tare sunt singur și trist fără tine, femeie.

Îngerul întârzia, rătăcitor prin stele.
Un cocoș ținea cu clanțul cumpăna mea.
Diavolul bătu din copite, își scărpină coada,
Se așeză pe o cometă, în așteptare.

Noa-Noa

(variantă)

Pe insula de păsări, mărgean și mirodenii
Am o colibă-n care vopselile îmi țin.
Te zămislesc, Tehura, dospită din vedenii,
La margine de mare, pe pânza mea de in.

O trudă grea: din purpur, din umbră și lumină,
Să prind întreg fiorul ce îl strecuri în mine.
Încinsă doar cu frunze și în gâteli cerești,
De sub sprâncene negre aștept să mă privești.

Tresar de bucurie: îți mângâi lin obraji
Și sâni-n ațătare cu sfârcurile tari.
Și fâlfâie flamingo și spumegă talajii,
Și stau la îndoială: ce îmi lipsește iar?

Nu-i rece armonia din linii drepte, pure?
Și toate chiar sunt drepte și pure-n infinit?
De ce bizari sunt munții? ce-s umbrele pădurii?
A fost cândva în lume ceva desăvârșit?

Genunea și noianul întinderii de apă
Vor stelele și cerul în undă să le-ncapă.
Un bulgăre de rocă e cremenea-n scânteii,
Ciudată și sublimă-i asimetria ei.

Deci pensula muind-o în țipătul culorii
Ți-am pus vâpăi nestinse pe umeri și pe gură.
Mătasea pielii brune, aroma și căldura:
De parcă scânteiază din valuri madreporii.

În păr îți cântă brize, și fluturi zboară tiva.
Nisipu-n pete roșii se-așterne sub picioare.
Îl calci cu tălpi de piatră, coloană primitivă,
Creație divină cu patimi seculare.

Și-nrouând penelul în flacăra culorii,
Am tras pe buze-o dungă, sărutul să mi-l vrea.
Mâini bătucite, aspre, cum vin să plângă norii,
Cum sapă-n glie ploaia când e femeie grea.

Făptura ta învie. Acum te duci, iubito.
Trei călăreți din zare, centauri de coral
(Întâiul este Timpul, al doilea e Urâtul,
Al treilea e Păcatul), adastă lângă mal.

Încaleci pe-o sireapă, îți fulguie broboada.
Alături nu-mi rămâne nici degetul tău mic.
Pe steiuri, prin liane se zbuciumă cascade.
Și pensula mânjită de lacrimi o ridic.

Bohero

În sala mare arhiplină
Cânta o singură chitară.
Și tu râdeai, plângea chitara
Sub candelabre de lumină.

La mese lungi cu porțelanuri
Căzură umbrele pe gânduri.
Și tu râdeai, plângeau la geamuri
Cireșii albi în patru rânduri.

Ovale fețele sticloase
Înșurubate între umeri:
Și cu painguri pe mătase,
Și cu brățări fără de număr.

În sala mare cu vitralii
Distinse doamne în dantele,
Șoptindu-se sub evantalii,
Se așezau pe canapele.

Uncheși cu pipele aprinse
Se întreceau în răs și glume,
Jucau twist umbrele prelinse
Într-un ungher uitat de lume.

Dar iată-n sală, la intrare,
Mai apăru și o țigancă,
Cu sălbii multe, sunătoare,
Ca în amurguri, o talancă.

Bărbatul tău dansa cu Dânsa,
La început pe îndelete,
Apoi furtuna se desprinsese
Cu zurgălăi și castaniete.

Părea un Prinț adus de soartă
În sara tainică din sală
Ca-n tropot legănat să-și poarte
Crăiasa visurilor sale.

În sala mare arhiplină
Cânta o singură chitară.
Și tu plângeai, râdea chitara
Sub candelabre de lumină.

La mese lungi cu porțelanuri
Nu mai ședea un om pe gânduri.
Și tu plângeai, râdeau la geamuri
Cireșii albi în două rânduri.

1945, 1980

Clopotele

Pe țarm, lângă Havana, un pescar bătrân
își aprinde luleaua
și-și mângâie barba domol:
ascultă clopotele din cele două Americi...
De la dangătul lor, de la clinchetul lor de aramă
amurgul e roșu, amurgul năboiește,
ca fulgerul înainte de ploaie.
Bătrânul pescar pregătește luntrea,
ascultă clopotele...

Ding, dang, ding, clopotele bat, clopotele.
Bim, bam, bim, clopotele trag, clopotele.
Dang, ding, dang, clopotele râd, clopotele.
Râd, plâng, râd, clopotele plâng, clopotele.

Arde câmpul, arde trestia, arde piatra,
arde apa, arde aerul, arde vinul,
arde cerul în munți, la Sierra Maestra...
Cine să-l stingă, focul iscat din cenușa
ucișilor de pe ogoare, de pe asfalt, din colibe?
Cine să-l ferece-n temniți
focul aprins de voinici pe vatra părinților?
Văpaia lui se zărește în cele două Americi...
Bătrânul pescar își fumează liniștit luleaua,
așteaptă zorile...

Dang, ding, dang, clopotele trag, clopotele.
Bam, bim, bam, clopotele bat, clopotele.
Ding, dang, ding, clopotele plâng, clopotele.
Plâng, râd, plâng, clopotele râd, clopotele.

Șoltuzul Graur

*„cela ce va fura de la tatăl său,
veri mult, veri puțin, acela nice
o certare să nu aibă“.*

I

O, Moldovă, patru veacuri
Și mai mult de jumătate
Drumurile tale pline
De cântarea păsărilor,

În câmpii, la cingătoare,
Cu mirozna florilor,
În păduri, lângă izvoare,
Cu vuitul frunzelor,

De la Marea pân-la munte,
Cum răsare geana zilei,
Ești cusută-n fir de aur,
Ca și stema ta pe flamuri.

Din Bizanț tot vin la tine
Greci în straie de mătase,
În carete lucitoare
Și cu daruri de la Poartă.

Caravele genoveze
Fac tot drumuri lungi și grele
Până la Cetatea Albă,
Închinându-se lui Vodă.

La Suceava vin atâția,
Din atâtea-mpărății,
Cu vestiri și cu voroave
De la craii altor țări.

O, Moldovă, ești aleasă
Să împodobești pământul,
Căci așa se face voia
Domnului Măriei sale.

La Suceava, la Suceava,
Pe cel drum, pe cel colnic
Așternut cu brume sure,
Se grăbesc doi călăreți.

Caii-i duc de șapte zile
Și de șapte nopți la rând,
Că așa a fost porunca:
„V-au pofțit, nu pregetați...”

Cel bătrân, Șoltuzul Graur,
Știe drumurile toate,
Soarbe zările cu ochii
Și zâmbește sub musteață.

Tânărul, feciorul Iorgu,
Pare ager ca și tatăl,
De i-a stat ca unii munte:
Umbră, cerului: luceafăr.

Amândoi vin în cetate
De departe, de la munte.
Străjile îi lasă-ndată
Domnul ca să-i priimească.

— Ștefane, Măria ta!
Cade Graur în genunchi,
Sărutând cinstita dreaptă,
Ne-ai chemat cum scrie-n carte...

Vodă, așezat în jilț,
S-a înseninat la față
Și-a binevoit să zică,
Lung uitându-se la Iorgu:

— Are cușmă de voinic,
Dar nu-i mare pentru dânsul?
Și se ține de matală
Ori mai mult de căprioare?

Spune Graur: — Știe arcul
Să-l întindă într-o hartă,
Că la noi copiii-nvață
Jocul aspru-al băătăiei...

Stă pe gânduri Ștefan Vodă.
În cetate vin trimiși
Cu negoț ori după zăpis.
Unii vin, iar alții pleacă.

— Căpitane, zice Domnul,
Pregătește-n astă lună
Tot ce ai în Gura Văii:
O să facem vânătoare.

II

Pe o vale-nrouată,
Ca pe crângul cerului,
Înșirate stau în soare
Casele din Gura Văii.

La o margine de codru
Sunt curți mândre și bogate,
Da-ntr-o curte cine șade?
Șade Ana, mândruleana.

Cu cosița despletită
Și-n ilic făcut în floare,
Cu ochi negri de vădană,
Toarce caierul de lână.

Lângă dânsa cine șade,
Cu topor la brâul roșu?
Șade Graur, rezemat
Într-o ghioagă colțuroasă.

El din gură-așa grăiește:
— Măine voi porni la cale
Vânătoarea cea domnească
Și mă zbat cu gândurile.

Vodă singur hotărât-a
Să grijesc de tot alaiul,
Că știu drumurile toate
Pe lumina stelelor...

— Cu noroc vă fie-n toate,
Dar mi-e inima în cumpeni.
Cum mă lași așa, stăpâne,
Să te-aștept și să mă zbucium?

Plânge Ana și-și ascunde
Chipul ei frumos în palme.
Simte că-i deodată slabă
Și la față că-nnegrește.

Graur o mângâie-n treacăt,
Năvălit de gânduri multe...
Îi sărută obrajii umezi,
Gâdilind-o cu musteața.

— Lasă lacrimi, că-i mai bine
Să-ți aduc negoțuri scumpe,
Vei primi ce se cuvine
Unei tinere vădane:

Și băsmăli, și feregele,
Și papuci italienești,
Și inele de la Kaffa,
Și cercei din Țarigrad...

Trece vremea. Graur merge
Să încalece pe Murgu.
Bate vântul vălurele,
Frunza-n codru se rărește.

Colo sus, în dealul mare,
Este-o turmă de bârâțe.
Dar la turmă cine umblă?
Umblă Iorgu, doine cântă...

Cine știe dorul lui
Pe tăpșanul munților?
Cântă fluierul de jale
Sus în cerul zorilor.

Numai Ana îl aude
Și-l întreabă-ncet pe Graur:
— Va pleca și Iorgu-n codru?
— Se-nțelege! spune Graur.

III

Se întinde, se așterne
În pădure toamna sură.
Și un corn departe sună
De vuieste în prăpăstii.

Borangic e pe de lături
Și-n poiană numai pace,
Curg izvoare-n grohotișuri
Revărsate printre brazi.

Flori de brumă, umezeala
Pe cărări au năpădit
Și prin pâlcuri de mesteceni
Asfințitul se prelinge...

Ce-i în Gura Văii larmă
Și neliniști deodată?
Au nu-i tabără de luptă
De-i atâta lume-aici?

Împreună cu Domnia
Au pornit la vânătoare
Slujitorii și răzeșii,
Vreo patru sute oameni.

Colo-n munți pierduți în neguri
Bouri sunt și ciute repezi,
Între cetini și ponoare
Traiul lor se potrivește.

Dar țepușele și arcuri
Teafără nu lasă prada,
Vodă are vânători,
Căpitani și soți de samă.

Dintre ei, Șoltuzul Graur,
Știutor de drumuri toate,
Merge-alături cu feciorul
Și-l povățuiește-n cale:

— Du-te, Iorgule, la stânga,
Până-n muntele Oieru,
Unde Repedea-și începe,
Dintre stânci și fagi, izvorul.

Și-apoi Cumpăna urca-vei
Ca să vezi poteca-aceea:
Nu s-a prăbușit de ape,
S-ar putea să trecem caii?

Tu din corn sunând vestește
Semnele de la pârâu.
Noaptea pare-a fi senină
Și vânatul cu noroace...

IV

Din cămări albastre tainic
Înălțimile se lasă,
Împânzite-n fir de stele
Peste plaiurile noastre.

Într-al doilea ceas al serii
Cine șuieră-n pădure?
Călător grăbit de doruri,
Cine trece prin brădet?

Călărețul pare singur
Și din cale nu s-abate.
Până unde vrea s-ajungă,
De ce Murgu-i plin de spumă?

Se văd râpi întunecoase
Și-n afundul lor voinicul
Simte-al fiarelor nesomn.
Nu-s primejdii pentru el?

Pe sub bolți pe crengi s-apleacă
Iorgu, tânărul fecior,
Și-n poiana din Oieru
La izvor și-adapă calul.

El mai șuiră o dată
De s-aude răscolind
Ca un bici, ca o chemare...
Au pe cine îl așteaptă?

— Ai venit? șoptește Ana,
Și-l cuprinde, și-l sărută.
Amândoi se pierd în codru,
Fermecați de visul lor.

La un schit răsună toaca
În acea singurătate,
Plini de care sunt și munții
Și cărările ascunse.

Calu-i duce, ei să poată
Povesti a lor iubire,
Ceru-i siniliu, și luna
Se străvede-mbourată.

Nimeni n-ar ști unde-i mână
Dorul inimii vrăjite;
Pe aici trec doar ciobanii
Când cu turmele coboară.

— Ah, mi-e teamă că bătrânul
A ghicit iubirea noastră...
Ea suspină și se strânge
La voinicul piept al lui.

Iorgu tace, dar în umbră
Nu se vede chipu-i galben.
O privește cu durere
Și nu vrea să se despartă.

— Până trece vânătoarea
Hai departe să fugim...
Ea-l mângâie și-l dezmiardă,
Parcă simte că-l va pierde.

— Eu de dorul tău mă zbućium,
Dar curând vom fi-mpreună.
Cel ce-mi este astăzi tată,
Măine duşman o să fie.

În dumbrava din Oieru
Ei vorbesc nestingheriţi,
Numai bolşile-şi strămută
Cumpăna spre alt hotar.

Neştiind ce-i mai aşteaptă
În viaţa lor de patimi,
Tinerii s-afundă-n codru,
În a lui singurătate.

Ei se duc, uitaţi de lume,
Feriţi ca niciodată.
Numai crengile pădurii
Le ştiu dragostea ciudată.

V

Zorile abia mijiră,
Graur vine drept la Ana.
— N-ai văzut trecând pe Iorgu?
S-a pierdut fără de veste...

Ajungând cu vânătorii
În dumbrava din Oieru,
În zadar mi-era chemarea
Cornul lui ca să-mi răspundă...

Ana stă lină, mălină,
În broboadă și ilic,
Păr legat de a cătare
Cu cordică de mătase.

Ah, el o privește țintă
Parcă vrea tot adevărul,
Graur ține mâna-n brâu,
Și la brâu e buzduganul.

Acum orice ar răspunde,
El viața-i va răpune.
Are arme ghintuite
Și privirea turbure.

E răcoare că fiorii
Au cuprins-o dintr-o dată?
Negură-i pe deal că ochii
Nu mai văd ca înainte?

Bate apa malurile
Ori se zbate inima?
Cad în crânguri frunzele
Ori se luptă gândurile?

— A intrat aseară Iorgu
În chilia mea, stăpâne.
De-ar intra chiar o furtună
N-aș schimba a mea credință.

El mi-a spus fără hâtrie
C-ai plecat pe totdeauna
Să rămâi într-o cetate
Undeva la asfințit.

De copilă sunt sfoasă,
Ca o floare primăvara,
Aș trăi în așteptare,
Împreună cum vorbisem.

Dar voinicul drag îmi cade,
Lui viața mea se-ncrede...
Iartă-mă, stăpâne, acuma
Vrea voinicul să mă fure...

Stă Șoltuzul, nici nu poate
Ca să-i creadă pe cuvânt.
E-ncruntat Șoltuzul Graur
Și-n priviri întunecat.

Ce-a spus Ana? Că feciorul
A-ndemnat-o la iubire?
Dar mai bine ea să piară,
Decât Iorgu să se piardă!

Parcă zboară rândunele
Ori s-ascunde vulpea hâtră,
Așa Ana îl îmbie
La o tainică poveste.

El pricepe înțelesul
Vorbilor ce n-au fost spuse.
De la brâu a scos hangerul —
Și s-a stins viața Anei.

Și cum părul se deznoadă,
I se pare că-i un șarpe,
Și cum ochii înghețară,
I se pare că-i un demon.

Frunza toamnei sună aspru
În livada cea pustie.
Pleacă. Buciumul răsună
Unde-n munți e vânătoarea.

VI

Raza soarelui pătrunde
Chipul marelui pământ,
Și din cer în Gura Văii
Bate drumurile toate.

Pe cărarea dintre paltini
Vine Iorgu fluierând.
E un cânt de voinicie
Ori șăgalnic, de iubire?

De-ai vroit o viață-ntreagă
Să petreci și să te bucuri,
Din prihana zilei lasă
Încântarea acestei clipe.

De-ai crezut în veșnicia
Și în farmecul iubirii,
Din durerea zilei uită
Întâlnirea-acestui soare.

Vine Iorgu pe cărare
Ca și-n ziua cea dintâi
Și la capătul grădinii
Dă cu ochii de-al său tată.

Se privesc. De-ar fi o luptă
Între oști, ai ști mânia...
Graur zice: — Ea te-așteaptă...
Și arată unde-i Ana.

Ce i-a spus și ce-i arată?
Iorgu mai că nu pricepe.
Cum să afle adevărul?
Cine, unde îl așteaptă?

Se-nfioară și tresare,
Se grăbește în grădină.
Vede trupul Anei, rece,
Nemișcat, cu ochi de gheață.

Ana, cum de-ai fost ucisă?
Morții oare mai învie?
El din piept și-ar smulge-acuma
Inima îndurerată...

Și cum părul se deznoadă,
I se pare că-i o rază,
Și cum ochii n-au lumină,
I se pare că-i un înger.

Numai Graur știe fapta
Și tăria mâinii sale.
Nu degeaba el e tată
Și-i umblat pe calea vremii.

— Lasă, fiule, acumă
Să bocești pustiul vieții.
Un voinic de-aceea-i mândru
Că nu crede unor umbre...

Ca să fie cu dreptate,
Te-am iertat, luându-i viața.
Vom fi ca și-ntotdeauna,
Tu, fecior, și eu, părinte...

Iorgu mai că nu-l ascultă
De mâhnire și de jale:
— Sunt nevrednic de-al tău nume,
Iar de Ana-n piept mă doare.

Și s-a dus, s-a dus în lume,
Ca să-și caute norocul.
Până azi în Gura Văii
El se știe dus în lume.

VII

„Io Ștefan Voievod
În al țării scaun domn,
Fiul lui Bogdan Voievod,
Blagocestivul domn.

Din porunca mea s-a gătit
Clopotul cel sunător,
În Gura Văii s-auzi
Pomenindu-l pe Graur Șoltuz.

Că era vrednic la stat
Și ager la minte,
La cârmă era bărbat
Și lucrul său îl știa.

Că fără drum, fără povață,
Câte erau strâmtori,
Trecut-a muntele adânc,
S-a dus prin locuri pustii.

De Iorgu a-ntrebat,
De feciorul Iorgu,
Pe Iorgu n-a aflat
Și-n scârbă mare s-a stins.

Ci numele lui pomenind,
Al lui Graur Șoltuz,
Din porunca mea s-a gătit
Clopotul mănăstiresc,

În leatul șase mii
986 curgător,
În luna Ghenarului,
24 de zile“.

1945

Colind de băiat

Chiuiе, cine chiuiе?
Leroleo!
Chiuiе Ioniță.
Văile îl strigă,
Ca în zori un cucurigu.
Daili-la, daili-la,
Merge Ioniță la
Olimpiada raională.
Lume peste lume-n sală.
Ia hai-hai, Ioniță, hai,
Cine-i mai dihai?
La vioară Dămian
A ieșit pe locu-ntâi.
Vasălie cu dalbul nai —
Pe locul al doilea.
Cântă Anton din trombon?
Ori trombonul din Anton?
Anton, mare galanton —
Pe locul al treilea.
A pășit și Ioniță...
Când a dat a chiui:
I-i-i-i și i-i-i-i!
Pământul s-a cutremurat,
Candelabre s-au clătinat.
Un bătrân cu toiegel

A-ntors barba către el:
— Ce te, țică, vânzolești?
Mai ai mult până-ai să crești...
Nici nu-i pasă! Ioniță
Râde, plânge mulțămît
C-a venit și-a chiuit.
De-așa chiot viorint,
Nemurele pe pământ,
Sor' cu frate,
Frate cu sor'—
Bucurându-s-or.
Râul
Cu malurile,
Marea
Cu valurile —
Lăudându-s-or.
Sculați, zorilor, pe rouă,
Mânați oile împror.
Sculați, păsări mătășele,
Ciripiți pe crăcurele,
Sculați, ciute și cerboane,
Iarba-i otova-n poiană.
Ioniță se trezește,
Cu apă se răcorește,
Iute-ncalecă pe cal
Și vă chiuie din deal...
Colinduța-i atâta.

Colind de fată mare

— Hoi le lele maica mea-re,
Mă fărâcă o lungoare.
Zorile vin rourând,
Prindu-mă în pat plângând.

Stan prepoartă-se, poartă,
Nu mai șuieră la poartă.
De-ar veni, i-aș da guriță,
I-aș cânta ca o mierliță.

Vedea-l-aș atâtica
Să-mi revenesc țâțica.
— Taci tu, Stanco, nu mai plânge,
Inimioara nu i-o frânge.

Nu-i așa de negru dracul,
Îți găsește mama leacul.
Stele mari și mărunțele
Se aprind pe măgurele.

Maica-și merge la vecină,
La vecina ei, Grăchina.
Uite-așa, și-așa, îi zice
Toate patimile fiicei.

De când Stan nu se arată
Mîtutica zace lată.
Vedea-l-ar atâtica
Să-și revească țâțica.

— Poj să-ți spun, Ioană dragă,
Boala Stancăi nu-i de șagă.
Hai să mergem pe muncele
Unde luce colb de stele.

Tocma vremea, vremea vine
Când răsare luna plină...
Cucuveaua — uhu, hul —
Din hogoag le petrecu.

Colo-n deal, după deal
Spânzură al noptii șal.
Merg femeile-amândouă
Pe pripoarele cu rouă.

Ia Grăchina o prăjină,
O întinde bine, bine,
Spune ceva, spune, spune,
Tii, din cer pogoară luna!

— Pune gabja, fa Ioană,
Eu oi mulge-o pe bârsana...
Sună laptele-n găleată,
Arde ca un jar pe vatră.

Luna geme, behăiește.
Cu copitele trânteste.
Și, la urmă, mulsă măr,
Se întoarce sus pe cer.

— Să te duci, Ioană, duci,
La casa lui Stan din lunci.
Dă-i să bea lapte de lună,
O înghițitură bună.

N-a mai avea somn a somni,
Hodină a hodini,
Oblu la Stanca ți-a veni...

Merg femeile-amândouă
Pe costișele cu rouă.
Duc cu grijă în găleată
Cea licoare fermecată.

Zorile pripesc pe culmi,
Aprind creștete de ulmi.
Păsări se trezesc și ele,
Ciripesc în crângurile.

La o poală de pădure
Cu rugi înfloriți de mure
Șed doi doișori în iarbă,
Se sărută, se dezmiardă.

El îi strânge mijlocelul,
Gângurind ca porumbelul.
Pe-a lui brațe mitutica
Își revenește țâțica.

Ea îi Stanca, el îi Stan,
Frunză verde măghiran.

Lulu

Au-u-u! Unde ești, Lulu?
La mieznoapte, la miezăzi?
Când floarea merilor se risipi,
Ai urcat în tren și nimeni nu te mai văzu.

Din Sahalin am primit scrisoare:
O jumătate de insulă — nămeți și ger,
O altă jumătate — canari în plină vară.
Lucrai la spital, cu două anotimpuri sub cer.

Toamna trecută erai la Baikal.
Într-o brigadă de tineri inima bate mai cald.
Mi-ai scris și de-acolo o carte poștală:
Ți-e dor de codru, de satul din vale.

Iată, acum aflu că trăiești în Tartu.
Ce corăbier te-a ochit, ce pui de tartor,
Altfel nu-mi vine pe limbă să zic!
Eu credeam... Ba nu mai credeam nimic!

Zăpezile lunecă. Îți trimit un răvășel.
În plic ți-am pus și un ghiocel.
În timp ce-ți aștern aceste rânduri, Lulu,
O ghionoaie bate: tu-tu...

Vasul-nălucă

Din gomănul nopții o stea se agață de păr
și-ți lunecă între sâni.
În cadrul ferestrei îți contempam silueta —
așa o schițează doar pictorii inspirați.
Pluteam, pluteam pe vasul-nălucă
spre țărmul unei insule fabuloase.
Zbură către noi un porumbel:
— Vrei mei, pasăre albă?
I-am dat mei.
Alergă un cerb către noi:
— Vrei fân, cerbule ochios?
I-am dat fân.
Se târî o șopârlă verduncă:
— Vrei o musculiță, șopârlo?
I-am dat o musculiță.
Pluteam, pluteam pe vasul-nălucă,
între pământ și cer, în uitare.

Ai plecat și nu te-am mai văzut niciodată.
De atunci a pierit porumbelul,
a fugit cerbul,
a dispărut șopârta.
Am murit și eu.
Adică nu cu totul, însă
nu mai sunt cel ce-am fost.
Umblu pe pământ,
precum drumește luna pe ape,
în căutarea ta.

Porumbeii lui Franț

— Franț, mi se pare că nu mă iubești!
Cânta gramofonul din casa lui Franț.
Porumbei, porumbei în țăriile cerești,
Iar eu căscam gura, hoinar fără un sfânt.

Deșirat, cu favoriți stufoși pe obraze,
Producea impresie, mai ales printre fraieri.
Ziua fluștura cu prăjina pe sus, prin aer,
Da seara durmea, neștiind ce-i necazul.

Mai ținea canari, sticleți, papagali, o droaie,
Toată casa îi ciripea ca într-o duminică.
Eram copil, mă duceam pe vânt, pe ploaie,
Să-i văd păsăretul, marea lui ispravă.

Duminica se pornea la piață, în Târgul Vechi,
Cu o duzină de colivii și cuști de sârmă.
Zgâiam ochii și eu, dar odată m-a tras de urechi:
— Nu pune mâna, scârnă!...

După război, în orașul spart ca o oală,
Printre ruini l-am văzut pe Franț, în piață.
Purta cojoc tivit cu flori și căciulă moale,
Și lângă el — muiera, o izmă mărgăreață.

Stăteam de vorbă cu doi soldați, unul în cârje,
Când Franț m-a strigat cu vioșie în ochi:
— A, mușteriu meu vechi! Tovarășe, bu jur, noroc.
Chit că n-avea medalie, avea vocile dârze.

Bobotea prima toamnă de după război.
Doream o cană cu must, un strugure de poamă...
Franț, de lângă teighea, mă chema înapoi:
— Măi, oame! Nu te scumpi, măi oame!

De s-ar putea și peste o mie de ani, vă spun,
Franț scula-s-ar din mormânt și ceață:
Tot să flușture prin aer cu prăjina de alun,
Tot coșuri de păsărele să le care la piață.

Obsesie

Ah, râsul tău cu clopoței între silabe
În serile de mai m-a amețit al naibii.
Credeam că porți cu tine-un titirez sonor
Ce-l zvârli să zboare-n sus, ca fluturul, ușor.

În serile de mai, de-un timbru inefabil,
Ah, râsul tău cu clopoței între silabe
Părea o ploaie veselă, cu licăriri,
Cu spiriduși ghiduși ce zburdă pe clavier.

Acum e toamnă despletită, pală, grea,
Coboară amintirea de pe rămurea.
Ah, râsul tău cu clopoței între silabe
Pe lună a tulit-o, n-avea altă treabă?

Pierdut în forfota unui modern foburg,
Îl mai ascult, retras pe gânduri, în amurg,
La geamul meu, furat de o nădejde slabă,
Ah, râsul tău cu clopoței între silabe.

1979

Colind pentru albină

O albină din câmpuri zbură,
Ostenită, pe ram se oprea,
Până la stup departe era,
Noaptea pe pământ cobora.
Copacul nu-i spuse nimic,
Ațipise și el un pic.
Greierul din iarbă ieșea,
Cântece de leagăn zicea.
Cu desagi de polen și nectar,
Somna albina-n frunzar.
Domnul Paing, sănătosu și grosu,
Pe fir lunecând cât mai josu,
Și cu sabia și cu veninu
A ucis albina! a ucis albina!
Mierea-n ceară nu se făcea,
Făclia nu se aprindea,
Pământul nu se lumina.
Greiere, tu nu mai cânta,
Albina n-o mai legăna...

Arc voltaic

Ieri și mâine — o arcadă perenă sub care trecem zilnic.
Ne zbatem între amintirea ceterei atârnată-n cui
În marile visuri, așteptând să le bată ceasul.
Ieri și mâine — o arcadă perenă sub care trecem zilnic.

Ah, destin ești ca un foc stârnit de vânturi.
Cu cât mai multe fapte, mai tare luminezi.
Se spulberă puterea ta, dacă nu-i nici o faptă.
Ah, destin ești ca un foc stârnit de vânturi.

Ești ca un ogor ce-și răstoarnă brazdele către soare.
Se înalță grânele, cântă pasărea-n zări.
Vai, fără sămânță, te mistui în flori de pârlăoagă.
Ești ca un ogor ce-și răstoarnă brazdele către soare.

Amintirea buciumă-n munți, nu cade ca o stea în noapte.
Se sperie zeii de flamura ei, roșie-n piept.
Ca să nu fie învinși, ațâță tulburări și războaie.
Amintirea buciumă-n munți, nu cade ca o stea în noapte.

Cântecul lui Roland

O-nfrângere a fost, în văgăuni adânci,
Când ceata lui Roland, împresurată
De umbre și săgeți, târându-se pe brânci,
Se retrăgea sub luna-mbourată?

Din cornul lui suna-n zadar, neauzit
De rege și de toată avangarda,
Pe la apus de soare-n paloș sprijinit,
Ardea ca paltinul trăsnit de moarte.

Viclene Ganelon, vulpoi peștit viiar,
Ce-s pufnetele-ți în înalte sfere?
S-au veștejit ca frunzele într-un ierbar,
Ce nu le rumegă nici dromaderii.

Bat grindeni de săgeți, se-ntunecă pe deal.
Și, rezemat cu spatele de stâncă,
El până azi stă dârz la Roncesvalles...
Și cornul lui Roland mai sună încă.

Muntele Fuji

Lui Hokusai

S-a stins vulcanul de pe Fuji Yama,
Și, cine știe, în adânc, ce-l roade...
La munte puie ciutele-n zăpadă,
Curmalii-și flutură pe țarm năframa.

Pe funduri crabi și dediței-de-mare,
Spinări de pești-cu-spadă pe talazuri,
Prin tot brădetul păsări gălbioare
Pe care raza soarelui le rază.

S-a stins vulcanul de pe Fuji Yama...
Și, dacă va erupe într-o noapte?
Ah, Mama Cerbilor, duioasa mamă,
Cu ugerele obrintind de lapte!

1978

Perla

M-ai rugat să scriu ceva frumos ca o perlă,
Îți suna vocea la telefon gângurindă, ușoară.
De unde s-o capăt, s-o scutur de șperlă,
Ca un cărbune din jărat, stimabilă domnișoară?

Un fir de nisip nimerind între valve
Devine cu timpul o perlă, neagră sau albă.
Molusca și-acoperă rana ce-o doare
Cu straturi fine de sidex, cu unsoare.

De unde să știu ce mă doare anume,
Să fie podoabă magică pe acropola lumii?
Ce fir de iarbă, ce muchie de cuțit, ce vânt?
Oare toate durerile aduc mărgărint?

M-am retras în conștiința mea zbuciumată,
În interiorul meu cu o sumedenie de umbre.
N-am găsit, sincer să-ți spun, nici o perlă adevărată,
Decât numai măști, vesele și sumbre.

Rătăceam printre ele, prin evocări în ceață,
Prin cele văzute și nevăzute-n viață.
Am întrebat măștile — n-ați observat în mare
Mărgăritarele mele imaginare?

Măștile, chiar și cele mai sumbre, au râs.
Numai celui merit i se cuvine acest paradis.
Numai el stăpânește comori și lacrimi,
Lacrimi ce n-ai să le ții în poșetă ori în lacră.

Din lacrima lui Dumnezeu s-a plămădit pământul.
Din lacrima mamei te-ai născut tu, domnișoară.
Eu de unde să știu, la răscruci de vânturi,
Ce Cuvânt m-a durut mai aspru, mai tare?...

Crinul văilor

Plonjează curcubeul, dedublat, în ape,
Pod eleat, sublim în umedele zări,
Pe lunci jivinele din curcubeu se-adapă,
Îl suie ciocârlile pe muzicale scări.

Furnica iar aleargă-ncolo și încioace,
Ducând în gură-un șold de buburuz ucis.
Mai este mult până la triste promoroace,
Dar se grăbește, harnică, fără dichis.

După atâția ani de visuri și uitare,
Ne-am întâlnit aici, în parcul limpezit.
Pierdută-n basme vechi, micuță și netare,
Te văd în fața mea, de patimi răscolit.

Ce să-ntrebăm prin câte am trecut în viață
Și ce destin ne mai așteaptă-n viitor?
Să ardă pururea acest ciudat fior,
Ce fâlfăitu-ne-a ca un cocor în ceață.

Din amforele crinilor se varsă rouă
Pe mâinile subțiri ce mă cuprind cu drag.
Iubirea mea dintâi, din soarele pribeag
Prin secole, ne cade-o lacrimă și nouă.

Omul de sticlă

„Nenorocitul și-a închipuit
că e făcut din sticlă...”

Cervantes

Nu vă loviți de trupul meu ușor,
Sunt fragil din cap până-n picioare.
Sunt străveziu ca apa de izvor,
Sunt diafan ca aerul de seară.

Cum mă cheamă? N-am făcut nici o gafă,
Dar lumea-mi zice senior Garafă,
Dar lumea-mi zice Clopoțel de cristal,
Strop de rouă din cleștar matinal.

Prin mine puteți vedea peștișori cum înoată,
Ciocârlia cum zboară în azur,
Lumea o puteți vedea, mărită sau micșorată:
Sunt de sticlă jur-împrejur.

N-am nici o vină, dar sunt de sticlă.
Am fost din fire de nisip, în trecut.
Iar pe urmă m-am topit în foc și pâclă.
O femeie mi-a dat niște vrăji de băut.

Ah, cât aș vrea să fiu din țărână în poieni,
De fier în munți, de lemn sub soare!
Dar unde s-a pierdut șireata vrăjitoare,
Ca să-mi descânte cu alte buruieni?

Ecourile memoriei

Mașinile fojgăie pe bulevardul cu mesteceni.
Mă strecor printre clădirile dalbe, pe colină.
Caut adresa unui amic din tinerețe.
Dar iată, o vagă neliniște mă cuprinde.

Aici, pe terenul de joacă al copiilor,
Unde-i nukul acesta bătrân, solitar,
Am venit și eu cândva pe maidan
Să bat „fundul“ la oină, cu bățul.

O vagă neliniște, gravă și neînțeleasă,
Asemeni murmurului de cascade subterane.
Pe creanga nukului, ziua-n amiaza mare,
Am prins o bufniță sură, catifelată.

Se nimerise cuminte, nici gând să fugă.
„Ați prins o bufniță?“ aud o copiliță.
Îi sfârâie călcâiele spre gangul apropiat.
„Mamă, un moș a prins o bufniță vie!“

Din fundul curților cu clădiri înalte
O ploaie de ecouri: „MAMĂ, MAMĂ, MAMĂ!“
Parcă zidurile au și ele ce spune,
Amintiri și doruri netălmăcite.

„Ați prins o bufniță?” mă întrebă un pic,
Și pedalează în cercuri, cu sumeție.
„Tată, vino o bufniță să privești!”
Și pedalează mai departe, pe cărare.

Năvalnice ecouri: „TATĂ, TATĂ, TATĂ!”
Izbucnesc ca o liotă de ciori speriate.
Ferestre zângănind, chimvale lovite,
Pași tropotind de la etaje, pe scări.

„Ați prins o bufniță, cică?” mă întrebă
Bunicile, tații, mamele toate.
„Da, vreo cincizeci de ani în urmă...”
„Aa!”, dezamăgită, se împrăștie lumea.

Amicul meu, adresa căruia o caut,
A plâns atunci, cerându-mi-o în dar.
Ce-a făcut cu ea? A ucis-o?
Ar trebui să-l întreb, dacă-și mai amintește.

Avea ochii larg deschiși, cu cearcăne roșii.
Ciudată pasăre! O fire-ntoarsă...
Ziua nu vede, tocmai când vezi mai ușor.
Vede doar noaptea, când e mai greu să vezi.

Vouă

Vouă, femei adorate, vă cântă harpele mării
De când Venus s-a ivit dintr-o scoică în spumă
Și primii meșteri v-au modelat în grote, mări,
Figurinele zvelte, din piatră și humă.

Pomenescu-vă scribii cetăților bătrâne
În care mai învie câte un tors de zână
Și murii vechi cu lei, gheparzi în goană
Sub lăncile dure ale bărbatelor amazoane.

Îngână-se molcon luceferii de seară
De când madona le-a surâs cu pruncul în brațe,
Dalbă fiică a Vrajei, înlăcrimată față,
În cerul pânzelor de taină și visare.

Dar și mai mult îndrăgostitul cu ghitara,
Ce cheamă vântul albastru să-i joace pe strune,
Vă lasă nedormite în nopțile cu lună,
De parcă-ntre cearșafuri se zvârcolește marea.

De dragoste

Svetlanei

Puica mamei cea frumoasă,
Gânduri grele mă apasă.
Sări din casă-n blugi înguști
Au că fată, au că puști.
Ca și mine, bietu-ți tată
Nu mai știe: ești băiată?
Liliană, fiică dalbă,
N-ai tu rochii, n-ai tu salbe?
Spune-mi: sâni, șolduri rotunde
N-ai cu ce a le ascunde?
Blugii tăi înguști de fată
Toate formele-ți arată:
Spate gol, buricul gol,
Țuști din casă rostogol...
Ah, era mai delicată
Dragostea de altădată!

Nici prin gândă n-ai gândit
Cât de gingaș m-a iubit
Dragu-ți tată, Filimon,
Cu guriță de cucon,
Când venea la întâlnire,
Luna, stelele de seară
Clipoceau în casa mare

Cu lumina lor subțire
 Pe oglinzi și pe covoare
 Ca la sfânta sărbătoare.
 Struț de mintă sus pe coardă,
 Vâzdogele, busuioc...
 O mireasmă care arde
 Ca și vrăjile pe foc!
 Parcă-l văd: își pune-n cui
 Mândru pălăria lui.
 La oglindă stă un pic
 Cu musteața-n varvaric.
 Când mi-a scos din cap basmaua,
 Am simțit că-i dandanaua...
 Neuitate nopți și zile
 Subt zăbreaua cu zambile.
 Ah, era mai delicată
 Dragostea de altădată!

Sofia Ardilean

Luându-mă-n cărcă, într-o coșniță mare,
Bunica se pornea la lucru de cu noapte.
Luna încă se dădea huța la mărgioară,
Galbenă printre ramuri ca gutâia coaptă.

„Măcă, cine îlțână salcâmul? Vântul?“
Întrebam scoțând capul, în strada pustie.
„Duhul rău!“ îi auzeam, neînțeleș, cuvântul
Și mi se năzărea în aer o neagră strășnicie.

„O stea a căzut! Cine a lovit-o?“
„Duhul rău!“ îi deslușeam vorba șoptită
Și-mi închipuiam o namilă cu prăjina lungă
Care poate, la nevoie, și soarele să-l ajungă.

„Pământul îl cutremură cine? Peștii?“
„Duhul rău!“ îmi suna în urechi aceeași poveste
Și-mi părea că se ascunde o vicleană șopârlă
La mari adâncimi, și din copite azvârle.

După război am găsit-o pe bunica la țară.
Am adus-o în oraș, să stea împreună cu mine.
Afumat, orașul meu se prăvălise într-o rână.
Prin turle stâlcite, luna trecea ca pe șfoară.

„Duhul rău a-ntors lumea pe dos“ îmi zise
Bunica îngândurată, slabă, aproape străvezie.
Îmi venea să râd, se-nvălmășiră anii copilăriei
De pe ulițele nostime și triste ale periferiei.

Ea credea adânc în legea faptelor bune,
În țărna puhavă, în spicul de grâu, în ploaie.
Niciodtă omul n-ar nimici în văpaie
Floarea, pasărea, albina sau altă minune.

Cam în sus, cam pe lângă cer
Coșnița cea de papură cine-o poartă?
Stelele, poate, ori luna de fier
Unde nu-i viață, nici moarte.

Cântec de iuboste

Tu nu mă chemi prin nici un semn de porumbiță
În caldul tău sălaș sau în livede.
Dar vrei să vin la ceasul convenit, se vede,
Cum bate pintenii un cavaler de viță.

Prin stepa mâinilor, sortită și nurlie,
Voi alerga ca o furnică zăpăcită.
Haida, haida, lasă-te zburând ca păpădia,
Saltă-ți rochia să-ți vad rândunica adormită.

Ține lună, stele și luceferi în ulcele,
Noaptea s-o mai prelungim, acoperiți de noor.
La moși de toamnă, fără plocon și răvășele,
Ți-oi trece pragul iar, să gust din pârga noao.

1980

Caleașca soarelui

Pe zvelte oluri de pământ, soarele afumat
 Prin peșteri, în fumul cu raze, s-a repetat.
 Vracii isteți l-au adus în palate de piatră,
 Lângă tronul regesc, să ardă în focul din vatră.

L-a înscris Arhimede pe nisip, cercul solar,
 Și fetele-n hore străbune rotitu-l-au iar.
 Soldatul roman, buimac de-a zilei arsură,
 L-a ucis pe moșneag când scotea a lumii măsură.

Haos

Pasărea Stixului, buhna, fâlfaia în beznă.
Și tocmai luna răsărea. Sisif o aștepta.
Rouă-n vale d-argințel până la glezne.
Pe răzlogii umezi poliedrul bine-aluneca.

Lumina arunca petale ca pe ghețuș de piatră.
Așa scânteia joacă în focul de pe vatră.
Îl săgeta plăcerea să-și vadă plăsmuirea:
A nopții oglindă, a lumii cetire.

Și-ar spune dorul lui aprins, dar n-avea cui.
În cete vesele, bacantele trecură dănțuind.
O, iată-l, în sfârșit, și Caron, gârbov, șui,
Care-i răspunse la binețe-n barbă surâzând.

Tăcut, îi măsură cu ochii poliedrul dăltuit.
Își scoase pălăria, în cap o puse iar.
Atât.

Porni spre luntrea de pe mal, legată de un par.

Sisif rămase singur, sub luna tainică, de ceară.
Împinse poliedrul pe răzlogii-nrouați.
Că stânca a cioplit-o, nu-i prima încercare:
El îi sfida, plin de năduh, pe zeii înfumurați.

Mai ticluise nu demult din marmură o sferă.
A tot rostogolit-o până-n vârful de deal.
Nu-i soarele o sferă-n adâncile mistere?
Și ochiul omului nu-i tot sferiodal?

— Mă uit, Sisif, schimbi stâncile mereu.
Faci în zadar același lucru, nu ți-e greu?
— Dar tu, în viața ta de pe pământ, sub soare,
N-ai căutat un om, și tot cu felinarul?

— Îl caut neistovit, măi vere.
Adevărul... natura îl ascunde în fântână.
— Nimic nu-i în zadar. Nici valurile mării,
Nici soarele ce-apune și răsare pe colină.

— Și care-i sensul acestei stânci cioplite?
— În patru zări stă lumea, e-n patru unghiuri casa...
— Zici casa? Mi-a fost o amforă frumoasă,
Pe-o coastă prăvălită.

— Din pragul ei râdeai, dogit ca din butoi.
— Ba zeii râd de câte facem noi.
Și Doigene,
bâjbâind cu felinarul, se grăbi la vale,
În lumea visurilor sale.

Sisif împinse poliedrul mai departe.
În neant cădea o stea, iar luna, în zenit,
Părea un talger mare, cu aur poleit
Pe fila cerului, o înțeleaptă carte.

Trecu Orfeu, la braț cu Euridice:
Nu mai cânta din liră, dar era ferice.
Și alte umbre s-au perindat pe-aproape,
Ca negre lebede pe negrele ape.

O amforă? se întrebă Sisif, cutremurat.
 Să fie amfora esența vieții noastre? —
 O nostalgie îl cuprinse, de ar striga la astre,
 O sete de-a trăi cu-adevărat.

În amfore ținea cele mai bune vinuri.
 În amfore păstra talanți și grâne.
 În amfora cea dalbă, noaptea când e caldă,
 Venea iubita lui femeie să se scalde...

O amforă va face din marmură de Paros
 Cu două torți și zugrăveală de argint,
 S-o ducă-n deal cu Thanatos, pe care
 L-a mai prostit odată în Corint.

Așa își zise-n gând, îmbărbătat de vis.
 Și-mpinse poliedrul în abis.

Sfinx

Ședea-ți-ar bine susu, în marmură sculptat.
Tăcerea ta de aur învăluită-n taină
E galeșă ca floarea ce-i în reverul hainei.
Șide-a-ți-ar bine susu, în marmură sculptat.

Ho, paza bună trece primejdia cea rea.
Din datini vechi dedusă, o porți la adunare
Și taci, chiar dacă vorba răsună de ocară.
Ho, paza bună trece primejdia cea rea.

Vișel blajin, cuminte, n-ai supt la două vaci?
Abia se-ntrezărește ce-ai fost în tinerețe.
Amicii tăi sunt alții și alta e tandrețea.
Vișel blajin, cuminte, n-ai supt la două vaci?

Ești om distins, cu gluga de ploaie și de soare.
Ba vii, ba pleci cu treburi, în liniște și pace.
Virtutea e ușoară când n-ai nimic a face.
Ești om distins, cu gluga de ploaie și de soare.

Columb

Ce căutai în zare: țărături line, ape negraite,
Fantasme rătăcind prin munți, pe văile rotunde?
Abia răsună-și goarna-n ceață răsăritul,
Ai și pornit catargele după Imago Mundi.

Infatuatul Ferdinand de Aragon
Și Isabela de Castilia, pistil sticlind în vânt,
Poruncă-au dat s-aduci la falnicul lor tron
Grămezi de perle, aur și argint.

O, Indiile noi, descoperite din greșeală,
Ca două constelații gemene în marea sinilie!
Chetsalul, pasărea sfântă, a strigat cu jale:
— Vine-și, vine-și neagra urgie!...

Luna își spăla aurul în râurile Europei
Și visele erau de aur în somptuoasele palate.
Corăbierii băteau drumurile, dar nu ca Odiseu, odată,
Ce s-a întors fără o lețcaie la sânul Penelopei.

Chetsalul grăia indigenilor îngroziți:
— Cei dintâi oameni s-au născut din cenușă, să știți.
Printre noi se strecoară Marele Vânt.
De asta trăim puțin, aici, pe pământ!

Uitat și singur, de hulă n-ai scăpat ușor.
Astfel s-au stins mai toate firele alese.
Cununa ta de lauri o poartă alții, lor
Și stelele le plouă cu aur pe faleze.

Ah, porumbel-columb din Carpații noștri bătrâni,
Moaștele ți-au fost duse tocmai la Santo-Domingo.
Totuși s-ar fi putut să dormi pe veci mai pe lângă
Târgul Putna, mai aproape de mioritice stâni.

Înr-un miez de noapte te-ai scula din mormânt
Și auzind glas de bucium pe plai sub stele-făclii,
De iznoavă ai sta de vorbă cu
Ștefan cel Mare și Sfânt
Dinspre poznele tale și marile călătorii.

Raigardas

Lui M. Çiurlionis

Ce asculți, copile, colo-n deal? Ce muzică senină?
Abia respiri în fața păpădiei ațipite.
Cling, cling, burează vesel flautele nevăzute,
Horiri de buciume răsună-n aerul de vară.

Din turnuri singuraticе, învăluite-n ceață,
Bat clopotele de aramă lung, de vânt atinse.
O poartă se deschide-n vis, prejur cetate, pacea.
Și cântă lumea, se revarsă la cel pod de rouă.

Catargele cu pânze vin din larg? Nu-i sărbătoare?
Atâta zvon de tâmpene și surle, fără margini!
Elitra și-o încearcă găzele, sorindu-se pe ramuri.
Țurliu, țurliu, se zbenguie și râde ciocârlia.

Ce-a fost pe-aici cândva?
De ce-i împajiștit pământul?
Raigardas — vechi oraș,
demult ce-i prăbușit în țărână:
Bogat prin temple, bolte zugrăvite, chihlimbare,
Vestit prin meșteri năzdrăvani și lăutari de doine.

Trăia orașu-n iureșe de clinchete voioase:
Suna securea când se înfigea în lemnul tare,
Suna și dalta-n marmură, și coasa prin fâneață,
Suna ciocanul pe ilău, cum ceasul vieții bate.

În zurgălăi căruța roșie cu bivoli roșii
Trăgea la nunta norocoasă sau la moartea tristă.
Învățul pruncului era cu cânticel de leagăn...
S-a prăpădit Raigardas în pământ, la fundul mării!

Pe țărmuri unde Egli își așteaptă îndrăgitul,
Iar împăratul apelor n-a mai ajuns s-o vadă,
Și graiul celor morți și vocea celor vii, mereu,
Se întretaie, scapără, ca-n lumea cu ecouri.

Copile, muzica nu moare, lunecă pe raze.
Ghiocul tău, din care marea s-a retras, auzi-l.
Raigardas ți-a lăsat minunea sunetelor sfinte.
Și Pasărea Codalbă ce te strigă de pe culme.

Lamură

De unde, încotro? Întârziat,
 Ca pasărea-n amurg peste liman,
 Mă mir că azi în mine m-am uitat,
 La țarmure cu murmure de ani.

Colind pribeag, colind fără hrisoave
 În vremea Lerului cu bucium drag,
 Am rătăcit prin ceață și ostroave,
 Cu stelele în torbă ca un mag.

În deal am ascultat tălângi și crengi
 Boltite pe cărările pădurii,
 Am stat lângă fântâni pe lespezi sure,
 Citind ale luceferilor vrăji.

Răzbind prin forfota de pe pământ,
 Am strâns în mădularele trudite,
 Ca un catarg cu pânzele în vânt,
 Amurguri triste, albe răsărituri.

Aievea sau în vis? Zbârcita mână
 Mai caută argile și culori,
 Mai scoate-n lume bulgări de lumină,
 Făpturi ciudate pentru visători.

Solitudine

De toate am: talazul mării, scara cerului,
Pe care se urca în slăvi iubirea noastră,
Enigma plopilor când îmi lipesc urechea
S-ascult viorile ce ne-au cântat și nouă.

Și totuși ce le pasă amurgurilor line
Și codrilor de-aramă dacă sunt trist ori nu?
Aceste stane reci ale eternelor splendori
Nu pot să-mi dăruie măcar o-mbrățișare.

Cum pleacă rândunelele în alte țări mai calde,
Așa îți pierd lumina într-un meleag tăcut.
Nu-ți mai aud pașii pe cărări uitate,
Doar crengile se leagănă sub răbufniri de vânt.

1970

Vestigii

Vor lucrurile astăzi un limbaj sonor,
 Obiectele nu pot vorbi, și totuși vor!
 Chiar singuratica mea umbră, pajul meu,
 Îmi pare că s-a-nnegrit ca de la fum de seu.

Lângă fereastră păsările cerului
 Pe coarda primăverii blonde au cântat.
 E un senin al zilei ori al nu știu cui
 Că și vopselele s-au cam decolorat?

Apoi te-aud pășind pe vechiul coridor
 Și două mici scânteii deodată mă privesc.
 M-ai așteptat? Întrebi c-un gest copilăresc
 Și cartea-mi ei din mâini, geloasă pe-autor.

Oglinda te cuprinde (trestie în lac)
 Și voluptoasă nu-ți place nicidecum,
 Citind în ochi fermecători acestui veac
 Roman de linii și mătase, de parfum.

Azi toate nu-s așa cum m-am deprins
 Pe vremea când era mișcare, viață, râs.
 Imaginile dulci și limpezi din oglinzi
 S-au volatilizat în transparentul vis.

Africa

... Ce-i cu Bubu? Nimeni nu-i răspunde!
Bateți mai vârtos în tam-tamuri, bărbați,
Prin păduri și lacuri mi-l căutați.
Bubu! Ești, fiule, unde?

Leul te-a sfâșiat? Tăiați-i coada!
Nigerul te-a înecat? Seca-i-ar apa!
În munți nu te-o fi târât cascada?
Treci prin pustii ori zburzi pe aproape?

Nu te-a încolăcit șarpele cu venin?
Săgetează-l, Soare, vânătorule divin!
Barza-i fericită, iar eu de ce nu sunt?
Elefantul se scaldă, iar eu rățăcesc pe pământ!

... Ah, Bubu! S-a fost ivit în poiană.
Ședea tupiluș și mânca o banană.
Maimuța-husar mi-a adus marea veste.
Oare-i adevărat? Nu-i oare poveste?

Numai crocodilul nu s-a mirat deloc.
Zice, trecut-a Bubu pe spinarea lui
Când tocmai îl moleșise al soarelui foc.
Somnore, și n-ai spus nimănui!

Pe urmă, s-a jucat pe-al fluviului mal,
 Privegheat de umbra unui curmal.
 Bateți tobele mai iute, bărbați!
 Bubu s-a găsit! Ce stați, nu cântați?

Să fie ceață? Ori îmi curg lacrimile pe gene?
 Hodinește, fiule, în leagănul tău frumos.
 N-ai nici o teamă de tigri și de hiene.
 Înflorește, fiule, ca o creangă de abanos.

Norii vin peste munți, de pe mare?
 Stai liniștit, fiule, nu-i grozăvie mare!
 Tună și plouă, trăsnesc fulgere albastre?
 Stai liniștit, fiule, în coliba noastră!

Nu mai bateți tobele, gongurile, bărbați!
 Ajungă-vă să tot cântați, să jucați!
 Doarme Bubu în leagăn de mătase.
 Nici șoarecele pas de să mai iasă.

Așijderile

Eu n-am văzut Parisul
răsturnat în oglinzile mele,
Nici măcar Sena
cu atâtea reflexe în crepuscul,
Nu l-am întâlnit pe Apollinaire
coborând încet din stele,
Subt podul Mirabo să-mi spună:
„Trec zilele, eu am rămas“.

N-am fost să-l văd pe Picasso
lucrând cu capul în ninsoare
La Guernica, o, acest strigăt
din Europa peste oceane,
La figurinele lui exotice
din aparențe bizare,
La columba sa înțeleaptă,
solie a Păcii.

Nu l-am prins pe Modigliani
pe rue Lepique în atelier
Să-i contemplan
portretele damelor languroase

Cu gâtul subțire de lebădă
 într-o linie demnă,
Să-l ascult vociferând aprins,
 exploziv în toate.
Și nici cu nea Constantin Brâncuși
 în strada lui retrasă
N-am stat de vorbă
 pe îndelete despre Măiastra,
Ce se subția mereu
 până la esență, idee, reverie,
Cum s-a întâmplat cu Icar
 când se pregătea să zboare.

Podgoriile
 de pe malurile bătrânului Nistru,
Cu țâța strugurilor copti
 ițindu-se din frunze,
Îmi amintesc de vechiul Languedoc,
 bogat în poame,
Și de apele Rhônului
 ce l-au slăvit trubadurii.

Bugeacul alintat de soare,
 scăldându-se în lacuri,
Aproape că-i Provența dulce,
 în așteptarea ploii.
Acolo fetele se uită galiș,
 cum la Renoir, pe iarbă,
Aici, pe țărmul Mării Negre,
 nu-s mai puțin candid.

Colinele și văile
se întretaie mute,
După măguri se deschid
alte măguri senine.
Aici pentru ultima oară
s-a împărțășit Miorîța,
Iar acolo Roland a sunat din corn,
în singurătate.

Când aud câte-o copilă
cântând în livadă, departe,
Parcă-i Mireille Mathieu
ce colindă lumea întregă.
Nu-i de mirare:
pe marile exprese și pacheboturi
Comunică între ele
muzica, parfumul și culoarea.

Colind de zugrav

Sticlește Vâlcovul, venețian,
Jur-împrejur cu burta pe apă
Și cu durăt de vânt pogan.
Aici în prundul Mării Negre
Am tras în gazdă la pescari,
Roșu soarele să-l prind
În boială și oglind:
Zugrave albastre toporășii
Cu stele ca niște făclii,
Zugrave toporășii albastre
Cu dulci anemone în glastre,
Zugrave cu păsări din buhaz
Pe catarge de barcaz.
Și, abia am bucurele
Din vravul zugravelor mele,
Dulf de Mare se arată,
Îmi dărăște pânzele toate.
— Dulf bolând și spurc, savai,
D-unde pornitu-o-ai?
Au ce-mi ești? Tăgadă cu venin?
Căință din cer senin?
Dulfu tace, nu-mi răspunde.
Nici vede-se, nici aude-se.
Vine ziua-nturnătoare-ș,

Mă apuc de lucru iarăși:
Sub penel se mișcă steaua —
Titireaza, mitoteaua,
Iote, fluturile zboară —
Icar cu aripi de ceară.
Prind o rază în peniță
Pe chenare de d-umbrițe,
Daurel un boț de humă
Soarele — policandrul lumii.
Și, abia am bucurile
Din vravul zugravelor mele,
Dulf de Mare se arată,
Îmi dârăște pânzele toate.
— No, vezi, Dulf afurisit,
Dragi zugrave mi-ai pocit!
Ce-mi ești? Cobe de ocară?
Apă îndoită cu sare?
Lacrimă dulce amară?
Nu-mi dai pace și hodină,
Din negre întunerici mă chinui..
Dulfu tace, nu-mi răspunde,
Nici vede-se, nici aude-se.
Vine ziua-nturnătoare-ș,
Mă apuc de lucru iarăși.
Primiți, gazde, jucărele,
Mult să-mi fiți sănătoșele.

Mărul roșu

Din zări o femeie venea
Dalbă ca lacrima,
Eu de pe deal am ghicit-o:
Mi-era femeia iubită.

Trecea râul, trecea valea,
Nu se oprea din cale.
Despletită, slabă, șuie,
Trebuia ceva să-mi spuie.
Soarele ardea în creștet,
Câmpul tânjea veșted.
În aerul fără boare
Șuiera o prigoare.
Mă uitam cum vine, vine
Femeia prin sulcine.
Nu știa că sunt altul,
Suind în înalturi.
Că la a mea rădăcină
Puiatu-mi-a vidra neagră,
Că în trupușorul meu,
Puiatu-mi-a cal galben,
Că în vârfurile mele
Puiatu-mi-or șoimi vineți.
Cu glasul ei dulce, iată,

Mi-a zis minunată:
 — Mărule de lângă cer,
 Rogu-te, ascultă ce-ți cer:
 Pleacă-ți vârfurile
 Cum te-ar bate vânturile,
 Dărui-mi-ai trei smicele,
 Bucura-ne-vom de ele:
 Fiul tău în câmpul verde
 Cu lumina soarelui,
 Fiica ta în casa-mare
 Cu lumina lunii,
 Eu la focul de pe vatră
 Cu lumina dorului.

Am tremurat de sus
 Și cu mâhnire i-am spus:
 — Din vârf nu mă pot pleca,
Vidra prinde a lătra,
Cal galben a necheza,
Șoimi vineți a șuiera.
 Mi-a crescut lemnul în stele,
 Cum să rămân fără ele?...

În zare mi se tot ducea
 Iubita, muza mea,
 Dalbă ca lacrima.

Cheie

Mama o cheie mi-a dat,
Să-mi fie ceva de jucat.

O cheie cam ruginită,
Cam de mult rătăcită.

Am pus-o în buzunar,
Să n-o prăpădesc în zadar.

În livadă am găsit alta,
Le păstram laolaltă.

A doua zi — încă una,
Le-am legat împreună.

Peste-o lună sau trei
Țineam o legătură de chei.

Nimic n-aveam ce încuia,
Nici ce descuia.

Nu știam de lăcate,
Zăvoare și multe de toate.

Legătura mea de chei
Avea glasuri de clopoței.

Ciripeau cheile bine,
Ca vrăbiile de pe coline.

Sunau, sunau ca-ntr-o colindă,
În curte, pe uliți, în tindă.

Am alergat mamei să-i spun
De marile lor minuni.

Dar mama nu mai era.
N-a mai ajuns vestea mea...
Cheile! Atâtea chei!

La plecare-n zori, ehei,
Mi-a dat tata niște chei.

„Încuie ușa de la intrare,
Garderoba-n casa-mare“.

Am încuiat ușa, portița,
Dulăpașul și lădița.

Nu cumva tâlharii roată
Să ne scoată averea toată.

Am închis în șopron o cățea,
Ce-a pierit de foame, vai de ea.

Am închis o găină în coteț,
La ușă am pus două lăcăți.

Am astupat și cișmeaua,
Ca s-o n-o spurce haimanaua.

Pe culme-n grabă am urcat
Și soarele l-am încuiat.

Am ascuns cheile sub streșini,
Să nu le afle megeșii.

Mi-am oblonit sufletul, în mine,
Să nu-l descopere nimeni.

Și m-am simțit singur ca un câine,
Priponit într-un colț de grădină.

Am alergat tatei să-i spun
Pătărania cu amărăciuni.

Dar tata nu mai era.
De-auzit, nu mă auzea...
Cheile! Atâtea chei!

Într-o vreme într-un vis
Bunica mi-a zis:

„Nepoate, ia un ulcior,
Adă-mi apă de la izvor“.

Mergeam pe cărare în vâlcea,
Izvorul în soare lucea.

Cu cheile lui, cu cuvântul
Destupa glia, pământul.

Iar sus ciocârlia cânta,
Pe scări de peruzea suia.

Cu cheile ei, cu graiul
Deschidea cerul și raiul.

Prin fâneață albina robotea,
Nicăieri nu hodinea.

Cu cheile ei, cu harul
Alegea floarea, nectarul.

O zână veni din pădure
Cu cheile zângănind ușure.

Mi-a deschis pieptul cu cheile ei
Din care-au zburat porumbei.
Cu apă-nencepută-n ulcior
Înapoi am pornit-o de zor.

Acasă soția era.
A râs de pățania mea...
Cheile! Atâtea chei!

Adio, muze!

Parnas imaginar, alintat de nimfe și muze,
Cu murmur veșnic de cascade și cu fântâni vrăjite,
Pentru ultima oară călătorind pe rouă, pe ceață,
Îmi las umbrele-n iezere, pe limpezișuri de plai.

Adulmec amintirile, cum aș vâna niște ciute.
Ele fug speriate, străine, în zări nevăzute.
Le caut urmele ce s-au șters pe marginea apei.
Din vuietul toamnei mă strigă vedeniile lor.

Ce vrea Caliope? Isteț la vorbă n-am fost niciodată.
Când și când am drămăluit cuvintele, pe gânduri,
Așa cum au făcut-o strămoșii pe la vetrele lor sărace,
Meșterind întâiul jug de frasin, întâiul plug de fier.

O, Melpomena mi-a dat de furcă mereu cu măștile ei!
Nici una n-o găseam potrivită, aidoma vieții.
Urgiile secolului douăzeci, bântuit de războaie,
Mai poate corul antic — să le cânte, să le exprime?

Neprihănită mi-a fost tovarășia cu Erato.
Îmi vine azi să mă destăinui... Ce-or spune oamenii oare?
Se căina și alde Costache Conachi lăcrămând
După o dragoste veche, după o dragoste veche...

Parnas imaginar, alintat de nimfe și muze,
Cu murmur veșnic de cascade și cu fântâni vrăjite,
Chiar și trupul soarelui îți coboară muntele-n apus.
Cobor și eu. Întunecându-mă? Luminând?

Ca și Hefaistos, ingeniosul meșter-faur,
șchiop și gârbov,
Înduplecat de zei să vină la Olimp, fără zăbavă,
Ce-a mers călare pe măgar, în sunetul lăutelor și tobelor,
Prin forfota menadelor și a calicilor puzderie,

Mă duc în locuri desfătate, cu ochelarii aburiți pe nas,
Ținând în mână făclioara mea încă arzândă:
Zadarnic mânioasele Erinii s-au năpustit asupra ei,
N-au să mi-o stingă totuși... Muzelor, adio!

Papagalul

Un papagal de speța cea mai rară
Trăia la niște paiate lângă mare...
Îl chema musiu Coco.
Și se simțea bine? Oho!
Sporovăia toată ziua,
Bată-l pustia!

În colivia lui cu zorzoane, betele,
Îl purtau la circ, prin cafenele,
Iar în zilele de târg, la piață,
Mă rog, trai de paiată!
Cel mai mult îi plăcea pe plajă,
Între dune de nisip și mlajă,
Unde se îngâna cu pescăruși-de-gheață,
Atât de triști seara și dimineața!
Noaptea adormea și visa vapoare,
Luna pe catarge ca o banană,
Stoluri de colibri pe țărături de mare
Și o colibă de pescar lângă Havana...

Într-o vară, sub umbrele, pe litoral
A apărut un bătrân general.
Se mutase cu locuința la mare.
Deși în retragere, tot dornic de viață, mișcare.
Venea cu șevaletul și un scăunel.
Prindea talazul, șalupa sub penel.
Chiar și brizele sunau din clopoței

Pe pânzele lui modeste, cu dediției.
Paiățele l-au îndrăgit pe general.
Tot îi dădeau târcoale, la o adică.
Și-l instruiră pe musiu Coco, firește,
Să salute militărește:
— Bravo, maestre! Bravisimo! Genial!
Pufnea de râs întregul litoral.
Râdea și generalul. Ce să zică?

Știți ce crâncen e destinul:
Tună,
Și-n țândări se sfarmă seninul,
Vine furtuna!

Au venit paiățele într-o seară
În vizită la general acasă.
Plecau în turneu peste hotare
Pe cinci luni ori pe șase.
Nu poate găzdui papagalul?
— Cu mare plăcere, a zis generalul.

Alei, ce mai încolo-încoace,
Cine n-are noroc, nu-l are și pace.
Peste o lună și jumătate
A murit generalul pe neașteptate.
Cum să vă spun, ce-i după moarte?
S-au grăbit moștenitori de departe...
A sosit și țața Marița de la Soroca,
Haia, care înainte vindea vinul cu oca,
O nepoată oacheșă, încă vădană,
Cu cosița împletită și cu nuri de Cosânzeană.

A împachetat schiuri, bicicleta, lighene,
 Acuarele, schițe, portrete, desene,
 Policandre, albumuri, straie, perdele,
 Telefonul din priză și alte bagatele.
 Ce mai rămăsese? O uniformă de gală
 Și, aha, papagalul.

Când s-au arătat primele stele,
 Cu catrafusele troian adunate,
 Țața Marița s-a cărat la Cetate.

Musiu Coco tăcea.
 Nu mai toca.

Țața Marița la treizeci împliniți
 Aștepta, între flori, musafirii poftiți.
 Era o splendoare Nistrul în luna mai,
 Cu bucate pe masă în evantai.

Când festinul tocmai ajunsese în toi
 S-a auzit vocea păsării de soi...
 Au lăsat oaspeții cuțitul și furculița,
 S-au bulucit la draperia din ungher.
 O, mister!
 Musiu Coco, scuturând aripile, zise
 Aidoma după culise:

— Mersi de adio, falcă prăjită,
Ia spune-mi ceva de hamantu...
Vorbise întâmplător sau dinadins?
Țața Marița izbucni în plâns...
Mult timp mai pe urmă musiu Coco tăcea.
Zilele trec, cum trece ața prin mărgea.
La ce se gândea, la care scânteii de memorie,
La câte rampe, fărâme de glorie?

Într-o noapte de tuci și de vise,
Cu luna peste vârfuri de tise,
Când țața Marița taman adormise,
O matahală de bărbat
(Era chiar hamantu
Șarmantu berbantu)

Agale s-a furișat
În ungher la sufragerie
Și-l scoase pe musiu Coco din colivie.

Sucindu-i capul șugubăț,
Îi smulse penele verzi, galbene, albastre
Și, rânjind mălăiet,
Îl azvârli la mâțe pe fereastră.

La dulce Bucovină

Uuuu! s-aude gomăn la munte.
Buciumul îi răspunde din dumbravă.
Între ecouri curge Siretul,
Între ecouri locomotiva trece podul,
Între ecouri trec și eu.

În țintirim mă apucă amiaza.
Umbra mea fuge pe sub picioare.
Pe lespede citesc cuvinte săpate
Atât de simplu: Arune Pumnul.
Copaci. Nici o columnă.

Aici a stat într-o zi Poetul.
Tânăr, cu negre plete.
Din turlă un dangăt de clopot.
Părea un Prinț necunoscut.
Cu frunze de stejar încununat.

Îmi vine să strig: — Bade Mihai,
Mi-a fost dor să te văd...
Din turlă un dangăt de clopot.
Scârțâie cumpăna la o fântână.
Copaci. Nici o columnă.

Uuuu! s-aude gomăn la munte.
Buciumul îi răspunde din dumbravă.
Între ecouri curge Siretul.
Între ecouri locomotiva trece podul.
Între ecouri trec și eu.

Prolegomene

Învățătorul s-a îndepărtat de catedră,
A luat creta și a scris pe tablă:

„Unul zice: „cade rouă“, și se duce“.

Elevii s-au uitat între ei, în așteptare.
Unii aruncau o privire pe fereastră
Înspre drumurile Șorocarilor și Ciricului,
Unde câmpurile rouau de dimineață.

Învățătorul a luat buretele în mână,
S-a gândit, și a șters cuvintele scrise.

„Altul calcă pe urmele lui,
Cercetează de ce predecesorul
A zis: „cade rouă“. Filozofează“.

Elevii știau prea bine că învățătorul
Are obiceiul să le vorbească în pilde,
Nu mai privea nici unul la fereastră,
Care desculț, care în cămașă ruptă.

„Apoi vine altul
Ca să cerceteze filozofia lui“.

Un băiat năsos și-a pus căciula
Pe bancă, să nu i-o azvârle colegii
Când a suna clopoțelul la recreație.
„Altul vine pe urmele altora“.

Un alt băiat a început să noteze-n caiet
Ceea ce scria pe tablă învățătorul.

„Așa mergem
Unul după altul,
O coloană infinită“.

Elevii își opreau răsufierea, numai ochi,
Ca să afle ce-o să fie mai departe.

„Cine-i mai deștept dintre toți?
Noi acei de azi?
Voi acei de mâine?“

Asta n-o știa nimeni, nici Cozma
Din fața catedrei, care învăța
Cel mai bine, era dobă de bucoavne.

„Ori, poate, acela
Care cel dintâi a zis: „cade rouă“...“

Astfel Ion Creangă și-a început lecția
La școala primară din Păcurari.

Îtoarcerea lui Ulise

Deci, iată-l în Itaca, în sfârșit!
Ca o săgeată luceafărul de seară
Străpunge cerul sumbru, ostenit.
Corabia lui Alcinou se duce
Spre orizontul fumuriu și mut.
Foșnesc în preajmă rodii-ntunecate,
Încolo nici un glas de om pe mal.
Doar umbre multe și lumini aprinse,
Și cântece la curțile din deal.

Deodată îl întâmpină un câine,
Ce schelăie, se gudură pe drum.
„Vai, Argos, ești jigărit ca mine,
Aproape orb, dulăul meu iubit!“
Și cade câinele pe iarbă fără viață,
Îndată bruma morții l-a-nvălit.

Eumeu, porcarul, îl mai știe oare?
Ce spune lumea despre el? Ori l-a uitat?
Îi pare că împrejurimea, chiar și cerul,
Sunt altele, aproape totul s-a schimbat.
La vatră stă încovoiat bătrânul
Și-și pregătește cina lui pe foc.
Aruncă o privire ca la oaspe
Ce vine de departe, flămânzit.

— Mai șezi pe scăunel,
 Am pus mâncarea la încălzit...
 Nici o emoție, nici o mișcare.
 Deasupra flutură amurgul lin.
 De-atâția ani mulți nu mai sunt în viață.
 Din vițele de ieri cresc alți voinici.
 L-așteaptă Penelopa, dar căruntă.
 Cum zboară-n larg un stol de rândunici,
 Așa privirea i se pierde-n zări mereu.
 Mai bine Telemac să ieie cărma țării,
 Decât zănaticul de taică-său.
 Eumeu oftează.
 El parcă vede-n negură lumini.
 — E-n fiecare câte un Ulise,
 Aduagă Eumeu cu un suspin.

Ulise ia toiagul, merge pe cărare.
 Trăiește ca-ntru-un vis de necrezut.
 Eumeu nici n-a ghicit cu cine stă de vorbă.
 Ca pe străin din prag l-a petrecut.
 Ce-i trebuie acum cunoaștere, scrutare
 A unor adevăruri efemere, drumul greu
 Ce i-a căzut prin insule ciudate?
 Ah, încercările de bine și de rău!

Aude o fâlfâire de aripe.
 O coțofană drept pe umăr i s-a pus.
 Îl strigă: — Ulise! Ulise! Ulise!
 Ea singura ce numele i-a spus.
 Pribeag se întoarce la vatră
 Ca o epavă neagră, solitară.

Lerule

Pierdute sunt urmele tale în munți și pe ape.
Pădurea îți știe numele, umbra, graiul.
De treci prin livezi, cu naiul la gură,
Te-aude Greul pământului, te simte orice cărare.

Zăbovești pe la câșle, unde stave de cai galbeni
Pascu-se, sorescu-se în câmpia întinsă.
Din vâzdoaga stropită cu rouă sorbi mirozne,
Din sineala cerului îți șterpelești o năframă.

De sub sprâncene privesc ochii tăi șăgalnici,
În care se oglesc pățanii cu nemiluita.
Îndeosebi dragostele nicicum nu-ți dau pace,
Pe unde calci noaptea, luminează licuricii.

Spre toamnă amuțesc pașii tăi fără preget.
Brumele, negura ce se lasă, promoroaca,
Îți aduc somnolența pândalnică, amortirea,
Tocmai când se prujește a răs la gura sobei.

Atunci îți pui clăbăț de țap în cap, iei bățul
Cu zurgălăi în spinare, te duci prin sate și târguri,
De Anul Nou să vestești primăvara, florile dalbe,
Să-ți asculte gazdele colind de cerb, de mioară.

Cuvintele tale aprind lumânări pe ramuri ninse,
Trezesc gliă din somn sub cojocul ei de gheață,
Cheamă înapoi cocorii, stârcii cu pene de zare,
Alungați de Moș Corociun cu bulgări de zăpadă.

Oglinzi fermecate

La plecare ți-ai lăsat oglinda pe scrin.
M-am uitat în ea doar într-o doară:
Nici o imagine interioară!
Sucitu-o-am, scuturatu-o-am:
Sticlă tăcută și goală!
Atunci am aruncat-o în ogradă
Și oglinda s-a spart în așchii,
În zeci și zeci de oglinzi fermecate.
Am luat un ciob și m-am uitat:
Mă privea o jumătate de ochi balcâz,
Din care curgea o lacrimă dalbă,
Pe marginea pleoapei — o muscă verde.
Am luat un alt ciob și am privit:
Stârceau urechile lui Midas!
Am pus repede mâna la gură, nu cumva
Să mă vadă colegii mei binevoitori,
Că lui Apollo i l-am preferat pe Pan,
Auzindu-i fluierul din pădure.
De-acum eram curios să știu ce bucluc
Mai poate fi și-n celelalte oglinzi.
Într-una am zărit un picior de cal
Ce zbura, zbura — nu era Pegasul?
Într-alta: o bucată de fluture
În gura unei furnici înfometate.
Și-ntr-alta: cânta o mierlă de se spetea,
Dar nu-i auzeam glasul în oglindă.

Și-ntr-alta: peisaje multicolore
Ca într-un pai încovrigat,
Dar cu salivă și picurat
Cu lăptișor de susai, la soare!

Într-o oglindă un băiat ținea globul
Și juca fotbal, ca și politicienii
De pe Hudson, mai mult vedete
Decât oameni cu scaun la cap.
Apoi și pe tine te-am văzut în oglindă:
În brațele altuia, sărutându-te,
Dar nu m-am supărat câtuși de puțin,
Pentru că totul se petrecea în imagine
Și nu în realitatea pură și crudă.
Ce-i drept, dispoziția mi-a fost stricată.
Am luat-o la picior spre domiciliu,
Adormind sub două pături de Islanda.

Noaptea, prin geamul deschis, am văzut luna.
Mi s-a năzărit că-i tot fermecată.
Am aruncat cu papucul în ea, departe.
Luna s-a sfărâmat în mii de bucățele.
Tot cerul era împânzit de oglinzi.
Oare prin hubloul ce văd cosmonauții,
Când navighează spre stele?
Ar trebui să luăm un interviu de la ei.

Bastonul

Medicii mi-au prescris să umblu cu bastonul.
 Ce-i bastonul? Ca orice băț cu două capete.
 Îl învârți și cu un vârf arăți zenitul, soarele,
 Alt vârf presupune înghețul, nadirul.

Deal și vale sunt contrarii foarte nostime.
 Dacă le unești, te trezești în pustie.
 Ciupercile nu-s toate comestibile.
 Dacă le amesteci, te doare stomacul.

Lăstarii înăbușă copacii bătrâni,
 Uitând că și ei îmbătrâni-vor într-o vreme.
 Zi și noapte, alb și negru, viață și moarte:
 Balansează pe sârmă, văzute și nevăzute.

Câteodată îmi strunesc bastonul:
 — Arată-mi vrăjile universale, frate,
 Mi-e sete de necuprinsul lor...
 Mi se pare că Pușkin nu se despărțea de el.

Strâmbă-Lemne

Dedal i-o fi zis lui Icar:
— Du-te, fiule, în pădure
și adă-mi un trunchi uscat,
să tai niște scânduri de pardoseală.

Icar a clintit din umeri,
schițând gestul lui de totdeauna.
A purces greoi, câtinel.
Pământul ofta și gema
sub picioarele lui.

În codru Icar s-a apucat de treabă.
Prăvălea arbori seculari,
cum se îndoiaie raza în pahar
și se frânge la fund.

El căuta o tulpină
mai potrivită, mai acătării.
În sfârșit, găsi o tisă
și o aburcă în spinare.

Acasă cretanii alarmați
îi povestiră lui Dedal
că insula a rămas chilugă.

— Nătântocule, i-o fi zis Dedal,
văzându-l pe Icar la poartă,
n-ai putut oblici lemn mai tare?...

N-am știut că pe Strâmbă-Lemne
împrumutatu-l-au și nouă eroii Eladei.

Cerescul vultur

În Grădina zoologică din oraș
Am văzut cerescul vultur în volieră,
Prins nu știu pe unde și de cine.

Din piscul lui de sus, proptit în bolți,
A nimerit într-o capcană haină.
Aripile ce-i lopătau în marele azur
Le strânge acum pe o coardă de oțel
Cu puține mișcări, stângace și timide.

Nimeni nu i-a auzit plânsul în laț,
Când s-a zbătut să-și apere libertatea.
Doar până la el a ajuns:
Strigătul peștelui prins în cârlig,
Strigătul florilor lovite de brumă,
Strigătul prepeliței în botul vulpii,
Strigătul cerbului încolțit de ogari,
Strigătul delfinului străpuns cu harponul...

De la Giordano Bruno strigăt nu s-a auzit,
Când flăcările i-au cuprins mădularele.
Fiindcă pe rug fiecare devine liber.

Balada piramidelor

Am zburat de la Keops spre Mediterana.
Piramida se estompa într-o minusculă prizmă
Și marele Sfinx pe labe rămase-n pustie,
Propunând călătorilor câte-o enigmă perfidă.
Între Scylla și Charybda n-am dat de nici o piramidă.
În schimb, la Pizza turnul mai stă înfipt,
Deși era gata să cadă din clipă-n clipă.
M-a uimit biserica sfântului Petru daurită,
Parcă-și schimbase o față laterală și poligonul.
Peste Alpi mi-a aținut calea un nouraș.
Pe acel nouraș ședea Marc cu țigara,
Făcându-mi semne să ne întreținem de vorbă.
Șaretele lui elegante, conduse de femei,
Îndată le-am văzut plutind în aer.
Erau ușoare-n azur ca pana de găscă.
O cizmă cu pinteni, uitată de un ofițer,
Se luase pe urmele lor, imponderabilă.
După cizmă am zburat și eu din inerție.
Catedrala Notre-Dame era o piramidă sublimă,
Însă Fernand Léger m-a bătut pe umăr
Și mi-a spus: „Culoarea îmi trezește bucurie.
Prefer culori puternice, contraste violente.
Ele parcă își mistuie flacăra pe ziduri!“
Era ceva în cele spuse, și mi-am notat în minte.
Când am ajuns la Turnul Eiffel
Am observat că-și face-n caiet niște schițe.

Dintre toate piramidele în Europa,
 Se prea poate că asta era cea mai modernă.
 Mai departe în parcul Vigheland din Oslo
 Am zărit înălțându-se „Arborele vieții“,
 Ca o piramidă ce-l ridică pe om în slavă.
 Aproape nu mai vroiam să plec din fiorduri,
 Când am auzit în antenele mele zvonuri,
 Parcă se cățara pe niște schele ruginite
 Turnul Faimei din „Metamorfozele“ lui Ovidiu.
 Dârdâia de furie „Europa liberă“ în eter..
 În vârful piramidei scăpăra ochiul lui Polifem.
 Prin vântul rece ce-l întâmpinam în văzduh
 Am văzut profilându-se o piramidă neagră.
 Era cimitirul Piskarev din Leningrad.
 Sute de mii de cranii, așezate-n triunghiuri,
 Și-n fiecă orbită mai trăia un gând, o iubire,
 O baladă amară pe buzele însângerate,
 Curcubeie solare în ochii de mult dispăruți.
 În război nuclear, o, Pământ, vei deveni
 O piramidă cu fețele laterale către stele.

Făt-Frumos

Deconectat de la lună, de la stele,
N-am găsit pe pământ decât surprize.
M-am uitat: roboți pe toate dealurile,
Și fiecare îndeplinea câte o misiune.

Erau mai mari și mai mici, în multe variante.
Unii băteau din aripi ca pe gard cocoșii,
Alții învârteau ca morile lui Don Quijote,
Nici un robot nu sta pe loc, în tihnă și pace.

Un cilindru albastru s-a apropiat de mine
Și cu antena m-a pipăit pe frunte.
S-a clătinat, a dat din cap a înțelegere,
Și mi-a răspuns, aprinzând un bec în gură:

— Întrebi unde-s oamenii?
Au plecat în Cosmos.
Avem contact cu ei prin telecomunicații.
În prezent alte galaxii le tot populează.
Ultimele știri sunt foarte îmbucurătoare.

Aș fi vrut o murgă prin apropierea mea.
Toate vietățile parcă au intrat în pământ,
Ca apa ce-o torni pe nisip să crești o floare.

Un dolmen cu șuruburi mi-a priceput gândul
Și vag a încercat un zâmbet pe muchia goală:
— Oamenii au luat cu dânsii vietățile toate,
Să le înmulțească pe Saturn, pe Marte...

Afectat, am pus mâna pe o sferă sticloasă:
 — Dar versuri scrie cineva, mai cântă?
 — Poftim! Și albe, și rimate, și-n metru antic!
 Mi-a spus un romb (avea voce plăcută) din stânga.

— Poftim! s-a asociat o ladă trandafirie
 Și s-a oprit în dreapta ochilor mei dilatați:
 Dintr-o firidă s-au desfășurat ruloari de hârtie
 Cu multe cifre și semne de exclamație.

Atunci s-a apropiat de mine un ciclop de metal
 Și m-a întrebat: — Cine ești? De unde vii?
 N-am depozitat în memorie nimic despre tine.
 Încerc să aflu, dar îmi este o noțiune incoloră.

— Sunt Făt-Frumos! Am plecat cu trei veacuri în urmă...
 — Ești simpatic, ai putea să rămâi cu noi împreună.
 Însă nu ne știm deloc, suntem din generația nouă.
 Regretăm că n-ai lăsat semne, ți-ar prinde bine...

— Tiii! m-am gândit, ce pustietate și plictiseală,
 Numai cuburi, nici măcar o vrăbiuță...
 — Vrăbiile au rămas, uite-le lângă fântână!
 Mi-a citit gândurile cilindrul albastru cu antene.

Era fântâna veche, am recunoscut-o îndată.
 Mi s-a făcut atâta dor de namile, de cosânzene,
 De fapte de vitejie cu lupul năzdrăvan...
 M-am apucat de ciutură, am coborât în fântână.

Interludiu

De când m-am născut pe lume
Trebuia să aleg între Da și Nu,
Și-l acceptam cu regret pe Nu
Tocmai când vroiam pe Da.
Ca să nu mă pierd în reflecții eterogene,
Nu-urile mele s-au iscat de la bunica.
Era destul să-mi fac vânt peste gard,
Cum că mă silea să merg ca un vițel cuminte.
Cerul îmi părea concav ca o boltă zugrăvită,
Dar la școală am aflat cu surprindere
Că-mi duc traiul numai pe o emisferă a Terrei,
Ce se învârte după soare, îi face cu ochiul.

Probabil, furnica aleargă între Nu și Da,
Fiindcă și eu în viață am alergat ca ea.
Ci mai mut mă izbeam de Nu-uri, de Nu-uri,
Încât îmi rămânea doar să-l visez pe Da.
Orice răsărit este Da, orice apus este Nu.
Mă bucură cum răsare soarele în holde,
Mă bucură cum răsare luna la căpătâiul mării,
Pentru că răsăritul este Da, apusul este Nu.
Ah, acel Da ce-l adie lemnul de tei,
Ah, acel Nu ce-l aduce corboaica!
Mă zbat, mă străduiesc să trec nezărit de Nu,
Prin vlagă în trup îl aud pe Da.

Balada șarpelui de casă

Pe drumul oilor cobor de la munte.
Știu graiul muntelui pe dinafară:
Când se-ntunecă, ninge și plouă,
Când se luminează, arde neaua sub soare.

Luați rouă din căciub și sfințiți turma.
În frunte va merge moașa noatinilor,
Oaia bătrână, împreună cu batalul.
Îmi iau și marțu, șarpele de mărgele.

Nu uitați șarpele de sub talpa stânei.
El veghează asupra turmei, în luncă.
Și cârligul, bâta cioplită frumos
Cu cap de balaur, la capăt întors.

Vă las tambarea, straiul meu de capră.
De-oi muri, puneți-o pe un pat de ramuri.
Să vie fărtații mei la priveghi, să-l plângă
Pe cel nelumit, nescos la nuntă.

Astrucat, îngropat în câmpia largă,
Mi-oi asculta fluierașul cu hudele către vânt.
Și dacă șarpele meu va pieri, o rază
Se va prelinge din ochii lui înțelepți.

Raza lui va ajunge la vatra mea dragă,
Cum trece băltărețul prin râpi și prăpăstii,
Să vă aducă numele meu de mocan, pe care
Soarele l-a scris, ploile l-au plâns.

Printul

I

Zăpezi. Pretutindeni zăpezi.
Tril cristalin de pițigoi și cintezi.
Fulguia cu raze ușoare
Și cu mirese de ghiocei, sub soare!

Cantemir mi-a zis:
— Te lepezi de scris, ești un învins.

Înainte Xerxes bătea marea
Cu toiegele
Ca să-i stăpânească legile,
S-o pună în obezi.
Unde-i acum?
Numai cuvântul nu-i fum,
Cu cinste rămâne
Să-și ducă lumina.
Scrisorile
Iască și strămurare sunt.

Cantemir a adăugat:
— Dar și cuvântul de adevăr,
Curat și nezugrăvit,
Cere faptă, simțire,
Mai întâi
Sunt cele văzute și auzite,
Apoi
Sunt cele nevăzute și neauzite,
Pe care se cere a le ghici,

A le adulfmeca
 Sub semnul înțelepciunii.
 O troică se arăta
 Peste Neva înghețată,
 Nu multă vreme trecea
 Și din ea cobora împăratul.

II

Au purces săniile una după alta
 Ca niște caravele cu pânze umflate.
 Troicele au fost bine alese, sprintene,
 Zurgălăii sunau cu clinchet zgłobiu.

În frunte zbura Petru, cu Maria alături.
 Striga ceva, arunca din cap fluturând.
 Un măscărici pe cal s-a luat după dânsul,
 Sufla în surlă din toți bojocii.

Apoi și Menșikov cu țarina Katerina,
 Cancelarul Golovkin și amiralul Apraksin.
 În timp ce troica alerga prin nămeți,
 Alergau și gândurile lui Cantemir,
 Se alcătuiau ca degetele de la mână:
 Cum se alcătuiesc în natură,
 Cum poartă albina „sămânța și sulița,
 Mierea și fierea tot într-un pântec“.

III

Era tocmai amiaza în cerul de var.
Săniile se opreau, brumate de ger,
În fața palatului lui Cantemir.
Alaiul urca scările, în glume și răs.

Cantemir mi-a zis:
— Împăratul a pus ochiul pe Maria.
Îmi pare că o dragoste mare se-ncheagă.
Toate, doinașule, încep cu cunoștința inimii.

— Drept ai grăit, Măria ta, serenissime,
Dalbă fiică ai, floarea câmpului,
Ruptă din soare de mâna răposatei Casandra.
Cu linul meu suflet i-aș doini și eu...

Cantemir s-a uitat la mine pieziș,
Așijderea precum tatăl său Constantin-vodă
(„om viteaz și cu sfat bun“),
Carele într-o noapte cu lună
Lângă o fântână părăsită
I-a luat capul lui Velicico-hatmanul.

Fulguia cu raze ușoare
Și cu miresme de ghiocei, sub soare!
Tril trist de pițigoii și cintezi.
Zăpezi. Pretutindeni zăpezi!

Biserica Vasile Blajinu

Nimic nu stă pe loc, nici imaginea
 Pe care-o văd proiectată-n zare.
 De fiecare dată își schimbă dimensiunea,
 Devine aproape ca umbra serii.

La biserica Vasile Blajinu
 Era locul nostru de întâlnire.
 Niciodată la fel, la amiază însă,
 Când orele ne ocroteau iubirea.

Din turla ne scruta îndepărtat trecutul
 Prin geamuri înguste cu chenare
 Vopsite în roșu, galben, verde,
 Ca-n tipăriturile vechi cu ozoare.

Ne țineam de mână, mai mult în tăcere.
 Deasupra aerostate-n azur.
 Și era o lungă așteptare de fier
 În Piața Roșie, severă și demnă.

Din ochii tăi mă privea sihastru
 Și cu zâmbetul înghețat pe buze
 Andrei Rubliov, căzut pe gânduri
 La zăbreaua unui pervaz albastru.

Cadran

M-am dus la meșterul de la biserica Sculeni
Să-mi repar ceasul de mână: alerga înainte!
Uite-așa: îl pun la 6 fix, se schimbă în 8 jumate,
Mă culc pe înserate și mă trezesc la chindie.

— Ai cadranul cam accelerat, mi-a zis.
E foarte greu să modific, să îndrept.
N-am izbutit până acum, dar mai știi
De unde sare iepurele? Să încercăm!

Peste o săptămână mă duc iar la gheretă.
— Ți-am schimbat cadranul, acele. Poate
Îți va surâde norocul, dar nu-ți garantez...
Am pus ceasul pe mână cu o brățară nouă.

Ca să vezi, lucrurile s-au repetat întocmai.
Afară era dimineață, și totodată noapte.
Vine prânzul, și luna de-acu se zgâiește.

Au înflorit salcâmi, și bat brumele toamnei!
Ca să vezi, întâmplarea mă derutează, nepoate,
Altădată timpul parcă trecea mai încet...

Nepotul și-a urcat strănepoții în heliicopter
Și a tulit-o în constelația Leului.

Metafore

Imaginea este o oglindă sonoră
a sufletului tău ca o coardă întinsă.

Imaginea își schimbă formele,
dar rădăcina niciodată.

Datorită ei, chipul tău îmi vine
în cuget cu viteza luminii.

Datorită ei, soarele din spații cerești
îl bei cu ceaiul fierbinte din cești.

Consonantele, atinse de raza gândului,
orchestrează vocalele din culise.

Și imaginea ta împrumută ceva
de la soare, de la lună...

Ba lună nu-i!
E doar pecetea soarelui apus.

Drum bun! zici cocorilor
înșiruiți pe cobilița zării.

Și totodată îi auzi, îi auzi
întorcându-se, vestind primăvara.

Turnul faimei

(după Ovidiu)

La capătul mărilor, între pământ și eter,
Se află piscul acesta năboit de mister.
Aici sălășluiește Faima într-un turn anume,
De unde se poate vedea orice parte a lumii.
Și-n care veștile sosesc de-a valma, plouă,
Ca într-o oglindă sonoră ce repetă ecouri.
Prejurul turnului numai borți deschise-n afară,
Ca un burete enorm fără uși ori ferestre.
Pereții lui de aramă vibrează dimineața și seara,
Absorbind cuvintele, redându-le-n spații terestre.
Nu-i tihnă în turn, ci dăinuie murmure, șoapte,
Ca vuietul ciudat al mării ce se pierde în noapte.
Ori ca tunetul ploii îndepărtat, bubuitoar,
Când Jupiter plesnește cu biciul de foc peste nori.
La agora, prin case mulțimea se adună,
Avidă de știri, ascultă și rele și bune,
Susură zvonuri, bârfeli, o pădure nebună,
Și minciunile trec dintr-o ureche în alta,
Ca niște orăcăieli, pe înserate, în baltă.
Ba unii mai trândavi, chiar neavând ce face,
Le-ntorc, le sulesc, scot pui noi din găoace,
Iar alții, ușuratici, crezându-le adevărate,
Le poartă într-aiurea, cu inima împăcată.
De unde și iscă Încrederea naivă, Deșertăciunea,
Îngăduința, Spaima, cu glas de-ngropăciune,
Apoi și Răzvrătirea, ce duduie ca vântul.
Iar Faima cu palavre înconjură pământul.

Hai, soare!

— Hai, soare, să te prind în oglinjoară!
Striga băiatul alergând prin șes.
— Și eu, în mreaja mea de la răstoace!
Râdea pescarul cu luleaua-n dinți.
— Și noi! roșiră macii în poiană
Și se șoptiră clătînând din cap.
— Și eu, să-mi fie-n cuib un ou de aur,
Pe culme clămpănea un cocostârc.
— Și eu cu roua vreau să-l car acasă!
Zâmbea cumătra Vulpe din răchiți.
— Și eu din cer l-oi pune în știubeie!
Cânta albina-n urdinișul ei.
Un lăutar îl prinse în vioară,
De scăpăra pe coarde sub arcuș:
Ba dimineața-i tremura luceaua,
Ba-i clipoceă steloiul în amurg.

Într-o zi ploioasă

Într-o zi ploioasă te așteptam în grădină.
Aerul se îndoia: o parte boltită din cer
Era imaculată ca ochii tăi mari, albaștri,
O altă parte atârna de nori ca o momâie.
De sub frunziș contemplam fulgerele repezi,
Și ploaia răpăia ca pe clavir, deșucheată.
Nu-i știam intenția, fiindcă se oprea uneori,
Și în pauză melița o coțofană din platan.

Mă uitam pe alei, pe poteci aburite, pe lac,
De unde scăpa câte-un jet curcubeul umed,
Cu trupul lui zugrăvit ca o arcadă-n temple,
Dar nu te vedeam zorind, în mână cu umbrela.
Ceva s-a întâmplat, am decis înlăuntru.
Unde plouă la fel cu iluminări în gând.

Am mers peste pod să văd curcubeul pe ape
Și lebede negre plutind în singurătate.
Am pus mâna pe curcubeu: era sonor înlăuntru!
Nu s-a întâmplat nimic, mi-a spus, nu-ți bate capul.
În depărtarea de sticlă sclipea evaziv,
Ca unul ce nu-și poate aprinde țigara.
Undeva bubuia, dar atât de slab, în fund,
Ca bătrânul cerb în codru, aproape de măguri.

Cântec

Colindă, colindă,
A vieții oglindă.

Colindă, colindă,
A morții oglindă.

Colindă, colindă,
A lumii oglindă.

O fâșie de cer
Hăituită de Ler.

Apelor, sfințelor,
Ce vă clătinați?

Plaiule, gazdelor,
Ce așteptați?

Colind cu măr roșu,
Ler cu soare roșu.

Balada stelelor

Peste oraș a zburat o hlamidă neagră
Și n-am observat la ce și încotro anume.
A-nnoptat adânc, păsările au adormit în lemn,
Numai felinarele moțâie de plictiseală, în stradă.

Un murmur încet, în surdină, abia perceptibil,
Curgea din somnoroasele ramuri, sub clar de lună,
Și o mare tăcere se-ntinde, ca o apă fără hotare,
Coborâtă din cer, în parcuri și bulevarde.

Mă uit la spuza de stele, la Calea Lactee,
Mereu clipocind în spații ovale, pustii.
O muzică nemaștiută, imensă, divină,
Le dirijează și mersul, și focul, neconținut.

Pe unda luminii ce-aleargă cu mare viteză
Colindă imaginea aștrilor în infinite goluri,
Nu-i vreme, ci doar eternitate, și sfere, și raze,
Nu-i nici început, nici sfârșit călător, nicăieri.

Mă înspăimântă aceste nemărginiri înstelate,
Cu îndelunga lor tăcere, misterioasă și grea.
Oricâte semnale se expediază de pe Pământ,
Ele se pierd fără întoarcere, cad în haos.

Îmi vine să urlu, să strig spre zărilor mute,
Să mă zbat ca taifunul în gigantic răs homeric,
Dar vocea mea imprimată pe disc, pe bandă
În nici o galaxie nu va fi auzită.

Pe nave cosmice zboară și zboară astronauții,
Tot ei au făcut primii pași prin pulberea Lunii,
Totuși nimeni n-a prins în super-antenele sale
O voce de om rostită ori schițată din bolți.

Ah, Blaise Pascal, prea sinceră ți-a fost uimirea:
În țările acestea rostitoare, vaste, reci,
Omul nu-i decât o Trestie Fragilă, gânditoare,
O singuratică Trestie în Univers.

PROZÁ

1. *Întoarce-te, corabie...*

Ce pârdaľnică, misterioasă carte! O țin în mâini, fără să știu cine-i autorul și ce reprezintă cartea în sine. O răsfoiesc alene, îi urmăresc ilustrațiile în culori, peste toată pagina.

Câteva colțuri de natură le trec cu vederea, distrat. Și deodată, spre sfârșitul cărții, tresar cu uimire în fața unui desen extravagant.

De pe pagină mă scrutează un ochi balcâz, încununat cu o sprânceană stufoasă și cărunță. Ochiul clipește de mai multe ori, se mișcă într-o parte și în alta, ca orice ochi de om viu. După zbârciturile strânse în preajma ochiului și din felul de a mă fixa, semeț și întrucâtva ironic, am impresia că mă cunoaște îndeaproape și că aparține unui bărbat în vârstă, trecut prin multe și încercat în toate.

Dar un crâmpeli de frunte și o fărâmă de obraz încă nu-ți dezvăluie în întregime chipul omului. El rămâne pentru mine o enigmă.

Asemenea ilustrații instantanee și bizare n-am avut nicăieri prilejul să le văd. Ochiul acesta mă fascinează și mă dezarmează totodată, îmi scormonește sufletul, mă întrebă, mă condamnă, mă analizează neînduplecat și rece. Oare al cui e? Ce fel de om să fie, necunoscutul acesta posomorât? De ce stă în fața mea, în odaie, de parcă e *corbul* lui Edgar Poe, ca să-mi strige la orice nădejde, la orice dorință acel groaznic *niciodată*, de ce îmi încurcă destinul și fără asta împleticit, de ce și cu ce drept, mai la urma urmei? Ce fel de om să fie, necunoscutul acesta posomorât?

Parcă nu survine nimic, dar cartea nu se mai răsfoiește, ilustrațiile nu se mai arată în mișcare, devin ordinare și banale, precum sunt multe în viața cea de toate zilele. Cartea se termină prompt, dispăre puterea ei miraculoasă. Imagini și figuri statice, ca și cum gravate în lemn sau pe plăci de metal.

Mă trezesc din somn. Pe frunte simt broboane de sudoare rece. Visul, aparențele lui ciudate se împrăștie ca o negură ușoară.

Deslușesc odaia, garderoba, fereastra și zarzărul, despuiat de frunze, stând amorțit afară. Printre crengi scânteiază țurturi de cleștar — clopoței de gheață, iar pe geamuri ozoarele brumate, ingenioase îmi amintesc de licheni și de elani încornorați în imensele pustietăți ale nordului hibernal. Mă trezesc de-a binelea.

O bătaie în ușă. Mă scol anevoie și mă uit prin geam. În dreptul locuinței mele stă o fată necunoscută, în scufiță roșie. Bate ușurel-ușurel, dar cu insistență. O văd cum răsuflă cu aburi, îmbujorată.

Până când mă îmbrac la repezeală, mai bate o dată, încet, delicat. Deschid ușa. Scufița roșie nu manifestă nici o surprindere când mă vede buimac de somn și cu părul vâlvoi. Mă întrebă:

— Tovarășul Mihail Vrâncean?

— Eu în persoană.

— Am o vorbă cu dumneata.

— Poftim.

Intră în casă, mulțumită că a dat de căldură. În timp ce îi agăță în cuier paltonul, încearcă să-și scoată botinele. Măinile îi sunt înghețate, o botină o face pe încăpățânată, n-o poate descheia.

— Ajută-mă, te rog.

Fata se așează pe scaun, iar eu mă pun într-un genunchi și-i deschei fermuarul de la botină. De zăpăceală, nu pot rosti un cuvânt. Și nedumerirea îmi crește cu fiecă clipă.

Apoi, c-un zâmbet drăgălaș, se apropie de oglinda ovală de pe scrin, ca să-și îndrepte coafura. Și-mi întinde mâna:

— Marcela.

Numele ei, la drept vorbind, nu spune nimic memoriei mele. Marcela îmi observă nedumerirea și, încălzindu-și mâinile la calorifer, oftează:

— Ah, bărbații!

O privesc mai atent. Are vreo douăzeci de ani, poate un pic mai mult. Părul bătând în vânătaș ca pana corbului. Ochii mari, căprui, plini de agerime, blândețe și gingășie. Când zâmbește, ochii Marcelei prind altă viață, scânteiază multicolor, ca niște pietricele pe țărnul mării, sub apă. Nasul cam turtit, cu nările mari, ca la primitivele femei de pe Tahiti, între agave. Buzele puțintel

răsfărânte-n afară, umede, senzuale. Și subțirică, mlădie, cum e trestia în bătaia vântului de vară. De undeva, nelămurit și îndepărtat, răzbate parcă o amintire, dar asemeni Marceli nu-mi răsare în minte nimeni. În rochia ei simplă, vișinie, șezând pe scaun, cu poalele în evantai, îmi pare o rujă sălbatică în dimineața asta de iarnă. Oare ciudatul meu vis mai continuă și acum?

— M-ai uitat. Îmi dau seama.

— Tot ce se poate. De unde ești?

— Din Antifala.

— ...

— Războiul se încheiase. Într-o zi ți-ai făcut apariția, toamna târziu.

Ani și ani. Întoarce-te, corabie, îndărăt. Atâtea valuri te-au izbit în coaste, atâtea vânturi te-au mânat spre alte țarmuri.

— Marcelo, erai o copiliță, un pui de potârniche!

— Nu zic ba. Eram. Nici nu pornisem încă să învăț la școală. Dar țin minte tot ce spuneai despre mine. Dumneata spuneai că sunt foarte drăguță, îmi cumpărai bomboane și te plimbai cu mine pe malul Dunării. Acum, firește, după două decenii, m-ai uitat cu desăvârșire. Ah, bărbații! Aveți o memorie șubredă.

N-am o memorie fenomenală. M-a ferit natura. Aș ține minte, pe lângă miracole și beatitudini rare, și toate neroziile câte le-am săvârșit, în viața mea împânzită de ghinioane. Prieteni am avut mulți, dar am rămas cu puțini, și aceștia răzlețiți prin întreaga lume.

— Și pe maica mea, pe Iolanda Mladin, cum de-ai putut s-o dai uitării?

— ...

— Și pe taică-meu, pe Adrian Tonegaru, zis Soveja, prietenul dumitale, apropiat, dispărut fără urmă în pâlălaia războiului, cum de l-ai uitat?

E adevărat, după război, am fost în Antifala. Dar vai, eram ca un fluture cu aripile arse...

— Marcelo, viața, în cele din urmă, și-a reluat firul său obișnuit. În linii generale...

— Povestea vieții noastre e cu multe hopuri. Dă-mi voie, în linii generale, să-mi dezmoțesc mădulele. Avem răgaz.

Marcela înțelege în felul ei cum să-și dezmoțască mădulele. Apucă un ștergar la nimereală, își încinge mijlocul tras ca prin inel, pășește în bucătărie.

— Ajută-mă, te rog, să pregătesc dejunul.

În timp ce trebăluiește la diferite tigăi, află cum trăiesc, unde lucrez, ce planuri am, mă împresură cu întrebări, și când aude că nu-s căsătorit, îmi aruncă o privire mirată, plină de dojană:

— Ce fel de viață duci, ca Daniil Sihastru?!

Mă grăbesc să-i spun că, în definitiv, căsătoria nu-i mare scofală, se poate înjgheba oricând.

— Crezi? Curioasă teorie!

Fata aceasta neastâmpărată, suavă, ageră, căzută cu hârzobul din cer peste capul meu, are să mă scoată din sărite. Iată, acum pătrunde în dormitor și-mi face patul, pe care l-am lăsat în dezordine. Ia pernele și plapuma în brațe și iese cu ele afară. Lângă niște tufe de liliac vede un gărduleț înzăpezit, pe parii căruia pune plapuma și pernele, ca să le bată gerul. Ce-or crede vecinii?...

— Te-ai supărat? N-ai de ce.

Dejunul e aproape gata. Marcela însă nu poate sta locului. Mai aruncă o privire prin geam, ca să vadă dacă javrele din curte n-au încolțit așternutul meu, și deodată plesnește din palme, spunând cu o bucurie nestăpânită:

— Vezi și dumneata ce droaie de pițigoii au dat năvală pe tufa aceea de liliac! Se iau la bătaie, vezi și dumneata!

Tufa e toată vie, plină de pițigoii. Se alungă unul pe altul, scuturând omătul de pe rămurele. Parcă liliacul a rodit stoluri de pițigoii.

— Putem, după dejun, să mergem în piață și să cumpărăm o colivie. Prindem vreunul...

— Nici o colivie, rogu-te. Pițigoii vor mâncare. N-ai o bucățică de slănină proaspătă, nesărată, sau o mână de păsar? Ia să vedem la bucătărie!

Peste câteva clipe Marcela așează cu multă îndemânare o cutie de carton în rămurișul liliacului (pițigoii au zburat pe salcâmiile lângă poartă și de-acolo, ațâțați de curiozitate, îi urmăresc mișcărilor), apoi, după ce se convinge că totul e în regulă, toarnă un pahar de păsat, adaugă și niște fărâmituri de pâine. Bucățița de slănină, legată cu sfornică, o agață de-o crenguță mai înaltă, ca să n-o înhațe javrele.

— Pofțiți încoace, pițigoilor, mâncați!

Așa cum stă lângă tufa înzăpezită, în bluza ei albastră, îmi pare că, pe neprins de veste, a înflorit o rămurică de liliac, de-i simt chiar și mirosul gingaș, vegetal, de mai. Marcela surâde pe deplin satisfăcută, ochii îi licăresc exact ca și la pițigoii aceia. Se întoarce în fugă.

— Acum putem înfuleca și noi. Ne-am făcut datoria. Nu-i așa?

În timp ce pune două tacâmuri pe masă (desigur, mi-a cotrobăit prin toată bucătăria, ștregărița!), gândurile mă duc departe, în alți ani, și încep să înțeleg că Marcela n-a venit așa, întâmplător, de dragul unei simple vizite.

În zâmbetul ei potolit observ o tristețe ascunsă, o taină ce se cere dezlegată.

— Te-ai spălat?

— Nu.

— Du-te și te spală mai repede. Se răcește mâncarea.

Apa țâșnește din robinet. Îmi afund capul în clăbuci de săpun, în șuvoiul de apă încălzită, împropătându-mi fața și pieptul. Apa gâlgăie impetuos, din adâncul pământului, îmbietoare și veselă.

Mi-e greu să mă deprind cu gândul că Soveja nu mai trăiește. A dispărut în ceața zărilor ca o pasăre călătoare, pe care o aștepți la primăvară, fără să știi dacă n-o fi căzut undeva învinsă pe drum.

În primele zile ale războiului a fost mobilizat și imbarcat pe un vapor al flotei sovietice. De atunci l-au înghițit depărtările.

În clipele de reminiscență solitară încerc să mi-l readuc aieva: pe străzi, acasă, la țară, în tren, și în toate amănuntele. Dialogurile noastre continuă ani de-a rândul, pe îndelete, într-o atmosferă intimă. Și imaginea lui mă doare ca o rană nevindecată.

Chiar și în iarna aceasta, într-o după-amiază, am avut o năzărire extraordinară: Adrian Tonegaru îmi răsărise înaintea dintr-un vifor nebun de zăpadă, cu clinchete de zurgălăi în preajmă. Din cușma brumărie a cerului se scutura un potop de petale jucăușe, ce se lipeau pe buze, se strecurau pe după guler, jilave și reci.

— Noroc, măi!

— Ho! De mult nu ți-am văzut ochelarii.

— Nici eu clăpăugile tale.

— Gură târcată ai rămas, bat-o pustia s-o bată!

— Mai slăbește-mă, bre! Îmi trosnesc ciolanele.

— Taci, prăpăditule. Te-aș mai strânge o dată, de bucurie, dar mă tem, țârule, să nu te duci pe copcă. Noroace, prietene. Ho!

Năzărirea se șterse, abia mi-am dat jos ochelarii aburiți. Ningea bezmetic. Deasupra-mi scârțâiau salcâmi, cu păstăile lor uscate.

— Îți place, probabil, să fii așteptat, o aud pe Marcela Tonegaru la spatele meu. Ah, bărbații!

Era întâia toamnă de după război, când am dat o raită pe la Antifala.

Până acum îmi tot murmură Dunărea tulburată...

— A, Mihu-Copilul! Oare ești tu, cu adevărat? m-a întâmpinat Iolanda în prag. — Mamă, i-a trâmbitat vocea ca în fața unei minuni, a venit Mihai Vrâncean! și cu amândouă mâinile m-a cuprins pe după cap și m-a sărutat pe obraji oftând.

În sinea mea, într-un ungher ascuns, preferam să rămân pentru Iolanda tot Mihu-Copilul, acela de altădată, precum mă botezase dânsa într-o zi. Molău și nehotărât din fire, sfrijit și miop, leit antipodul voinicului din cunoscuta baladă. Dar și antipozii, încărcăți de ridicol, provocând zâmbete ironice, în fața unei tinere femei nu-s tocmai oameni lipsiți de virtute. După ani și ani de așteptare, am simțit cum zăgazurile mâhnirii se zdruncină, se dărâmă sub năvala unei duiosii curate, lăsând loc clipelor sfinte de regăsire sufletească. Îmi vuia trupul de bucurie.

Înaltă, slăbănoagă, cu mișcări iuți, s-a arătat și bătrâna Glafira, parcă mai severă la față, mai costelivă ca înainte. Își ștergea pe furiș, cu un colț al testemelului spalăcit, ochii uscați, fără lacrimi.

— Am ghisat asară c-ai să vii, zise încet. Și-mi luă pardesiul și valiza, ca să le ducă în casă. Fii binevenit la vatra noastră, Mihăieș.

Moș Zaharia nu mai era, murise.

Apoi mă aștepta „mica gustare“ tradițională, de care nici un oaspete nu scapă. Iolanda a luat un ulcior din tindă și a dat fuga la vecini, după vin. Glafira mi-a adus un prosop curat ca să mă spăl de pe drum. Scânteile galbene ale toamnei pâlpâiau molcom la geamuri, strecurându-se printre frunzele de aramă a câtorva gutui din fața casei.

După ce m-am spălat, am început să examinez sufrageria, doar voi da cu ochii *de vreo schiță de-a lui Soveja*. Unicul tablou ce atârna pe perete, între cele două ferestre cu gratii, era portretul Glafirei (Adrian îl numise „Mocanca“). O femeie dârză, cu trăsături colțuroase, gata să înfrunte asprimile vieții, cu priviri deștepte ce-ți citeau în adâncul sufletului — de unde vii, unde te duci. Purta șalincă neagră și rochie de-un verde-închis ca mușchiul de pădure. În spatele ei, în lunca largă, nesfârșită, Dunărea sireapă alerga, se revârsa înspumată, sălciile tot fumegau pe maluri, își fluturau năframele spre cerul imaculat, săgetat de cocori. Femeia arăta cam exotică, *în trecere* pe aceste meleaguri de baltă.

— Cine-i oaspetele, bunicuțo, îi de departe foarte? melița o voce alintată, de copiliță, în odaia alăturată.

— De departe și nu prea.

— Aaa, știi cine-i! Acela care acum o lună i-a trimis mamei o scrisoare. Vechiul prieten al tatei... Mult timp va sta la noi?

— Cât i-a hi voia, Marcelo.

Am stat la masă, depănând pe îndelete mărunțișuri, dar fără a ne dezvălui pe dinlăuntru, de parcă nimic nu se schimbase în acești patru ani. Chiar ne așezarăm pe aceleași locuri și pe aceleași scaune vienezee. De pe privaz ne zâmbeau din glastre sfoasele mușcate, furând din comorile tainice ale toamnei câte-o luminiță rătăcită.

Urmăream fiecare mișcare a Glafirei, îngrijorat de umbra din găvanele ochilor ei. Totdeauna mi-a plăcut femeia aceasta ce n-avea la suflet nici o prihană. De obârșie, era munteancă.

Povestea vieții este întrețesută din dorinți și izbucniri neprevăzute, revelatoare pentru destinul unui om, și poate la o vârstă mai înaintată regretăm uneori că *lucrurile n-au luat altă întorsătură*, judecăm cu mintea *cea de pe urmă a moldoveanului*, deși, dacă s-ar întoarce tinerețea, am comite gafe și buclucuri, numai de altă factură. Glafira n-avea ce să regrete. Când era fată mare, într-o toamnă l-a rugat pe tata să-l însoțească și ea cu ciopoarele de oi până la Dunăre, la iernat. Năstrușnică dorință, dar tatăl i-a îndeplinit-o. Aici o prinse dragostea de Zaharia Mladin, pescar din neam în neam. Imaginea munților coborî în taina apelor dunărene, în voloace cu pești zbânțuiți. Zaharia, pescarul din Deltă, îi fu menitul, și nu s-a căit: era în toate celea isteț, negâlcevitor, mai vârtos în muncă decât în daraveri și companii, în care își pierd rostul multe capete de bărbați. De obicei, Zaharia lipsea de acasă cu săptămânile, fiind dus cu luntrea în împărăția apelor. Glafirei nu i-a fost o povară nici felul acesta de trai. Intra-se în obișnuință să-l aștepte pe Zaharia al ei cu drag, cu neliniște, cu amărăciune, ca pe urmă, după zile și nopți de veghe, să-l întâmpine, în sfârșit, sleit de osteneală, aducându-i în odăi, din depărtări, ametišoare izuri de pești și de alge marine. Acum îi rămăsese doar *scaunul* din capul mesei, gârbov și gol.

— De cum a izbucnit războiul, a zis Glafira, parcă Dumnezeu a lovit în gloată cu biciul.

Când treci pragul unei case vechi, bine cunoscute, și nu mai afli pe cineva din familie printre cei vii, te simți străin și nepoftit în mijlocul unei dureri înăbușite. Parcă e cu totul altă casă! În tot timpul războiului Adrian Tonegaru n-a dat semne de viață. Căpătând o pneumonie acută, moș Zaharia într-o seară a închis ochii. În casa aceasta bătrânească s-a născut o faptură nouă, gângurindă și neastâmpărată, Marcela. A rămas, din scutece, orfană de tată.

Am tresărit la cuvintele Glafirei:

— Dacă n-ai fost la înmormântarea unui om apropiat, nici nu-ți vine a crede că a murit. Îl aștepți. Îl aștepți din forfota

lumii. Iar el, dalbul de pribeag, plătește vămile văzduhului... Tot astfel s-a întâmplat și în vara aceea de gheenă, în luna lui Cuptor.

Singurul zvon ce pătrunse în Antifala era că avioanele nemțești în plină noapte au scufundat în apropiere de Jenucla un pachobot sovietic ce-și luase cursul spre Tauria. Nimeni n-a scăpat cu viață. Cel puțin așa se vorbea. Moș Zaharia, care în ultimii ani se lăsase de pescărit, fiindcă pâcelele reci, sărate ale mării îi vătămară albușul ochilor, după o scurtă călătorie pe litoral, s-a întors acasă fără să afle ceva, răpus de jale și cu junghiuri în piept. S-a stins, cum ai sufla în lumânare.

Ascultă, Mihai, ce povestește bătrâna, sau lângă drum lăcrămează o cișmea? Bate ornicul din perete, acela de altădată, sau bate toaca sub murii mucezi și surpați? Măi Vrâncean, doar nu ești cerbul din sihlă boncăluind...

Marcela, isprăvind cu mâncarea în doi timpi și trei mișcări, mi-a adus albumul și caietele, ca să-i apreciez desenele: case cu fum prin hodgeag, cocostârci deșirați înghițind brotăcei, pelicani clempănind în baltă.

— O, ești mare meșterită! i-am laudat eu plăsmuirile îngerești.

Întârziata vizită, la prietenii mei de la Dunăre mi-o închipuisem în cadrul vechilor și obișnuitelor întâlniri, fără mari schimbări în rânduiala dată. De aceea, aflându-mă din nou aici, miresmele din casă de mintă, de cimbru, de pojarniță, de buruieni uscate m-au amețit mai tare ca vinul amarui de culoarea murei.

Tot căutam în ochii Iolandei o licărire de nădejde, poate îl mai așteaptă pe Adrian? Însă Iolanda n-o întrerupea pe maicăsa, rătăcind cu gândurile în altă parte.

Înserarea s-a lăsat pe neașteptate, Iolanda a aprins lampa. Fitulul a pâlpațit capricios, ca să se potoale îndată: o lumină palidă scotea în relief fețele noastre trase, îngândurate.

Într-o odăiță dosnică, lunguiață, cu o singură fereastră ce da în livadă, odăița visurilor de fată ale Iolande, mi s-a așternut patul, deși nu-mi ardea nici de somn, nici de odihnă. Moartea sau dispariția misterioasă a lui Adrian, sfârșitul năprasnic al lui

moș Zaharia, și una și alta de necrezut, fatale, m-au zdrobit cu totul, și mi-a părut chiar bine de odăiță.

— Îți las lampa ca să citești dacă n-ai să poți dormi, mi-a spus Iolanda. Prea mult nu-ți dau voie, căci mâine dimineață mă duc la școală, unde predau istoria și vreau să luăm dejunul împreună.

— Eu dorm iepurește, Iola, n-ai idee.

— Mie-mi spui? Știi cum dormeai înainte, cu soarele pe nas. Până nu te stropeam cu apă rece...

— Acum sunt altul, Iola, m-am schimbat.

— Mă faci să râd. Ești tot Mihu-Copilul, te prevezi de la o poștă.

Iolanda m-a sărutat și s-a retras în odaia alăturată, în care dormea Marcela.

Rămânând singur, în loc să mă culc, am început să cercetez încăperea. Am văzut pe pereți, atârinate în rame, desene în creion, schițe, tablouri în ulei. Ca să le disting mai bine, am luat lampa în mână și m-am apropiat de ele. Umblam dintr-un colț în altul, ca pasărea într-o colivie de aur. Umbra mă însoțea mereu, ba se apleca, ba se ridica, fâlfâind ca o matahală.

Studiile erau de o rară finețe și cu mult spirit de observație. Toate au fost efectuate în vara lui 1936. Da, da, țin minte, în timpul unei expediții de cercetări științifice, la sat. Unele din ele Adrian mi le-a arătat, iar celelalte, ce surpriză!

Între savanți cu renume am fost luați și noi, câțiva studenți, în echipă, ca să însușim „materia” pe teren. Iată-l pe geologul nostru neistovit, care cerceta pliocenul sarmatic, iată-l și pe botanistul nostru, cel mucalit și muieratic, cu buruienile lui de leac. Dar prezentă peste tot era, desigur, Iolanda! Pe prispă, pe malul unuia lac, la masa de scris, în căruță, pe un pod de lemn, în poiană, numai Iolanda, prinsă de ochiul neadormit al tânărului pictor. Mă uitam la aceste lucrări fugare, pestrițe, solare, și deodată parcă snopul de lumină al unei lanterne puternice îmi descoperi în noaptea aceasta o taină: minunata colecție din odăița Iolande are un tot unitar, în îmbinarea ei reprezentând preludiul unei mari iubiri. Îmi pare că *am pus și eu mâna* la crearea acestui

preludiu... Pentru prima dată domnișoara Mladin și-a făcut apariția la ora mesei. Era în bluză roșie strâns lipită pe sânii tari, în fustă maro mai sus de genunchi. Ah, surâsul acela al ei, candid, ce-i flutura pe buze, ochii negri, mura câmpului! Și părul ei bălai, din raze împletit! La masă eram numai bărbați, și toți ne-am întrerupt conversația presărată cu anecdote și spirite trecând la o curtoazie spontană, de mușchetari încercați.

Fărăme, neapartținând cenușii, schițele lui Adrian, m-au întors la multe scene petrecute aieva. După ce expediția își încheiase lucrările, Adrian și cu mine ne-am angajat provizoriu la Institutul de statistică pentru a totaliza datele de pe fișe. Aici pe neașteptate mi-a venit o carte poștală. Nici prin minte să-mi treacă! Mi-o trimisese Iolanda Mladin. Prin cuvinte calde și înflorite mă invita la Antifala, împreună cu Adrian. M-am simțit măgulit de atâta atenție și drăgălășenie din partea ei, dar am tărăgănat răspunsul. Într-o zi Adrian mi-a propus: „Întruct tragi mâța de coadă, hai să răspund eu.“ „Poftim, am consimțit eu imediat, mă scapi de o povară. Orice corespondență mă dă gata“. Aș fi uitat cu desăvârșire acest epizod neînsemnat, însă toamna „m-a dat gata“ o telegramă laconică și semnificativă: „Invităm duminică logodnă Iolanda Adrian“. Vrasăzică, iată cum s-au întors lucrurile, și cât de repede! Invitația am pus-o în același buzunar, în care mai purtam cu mine vechea carte poștală („Măi Vrâncean, amice ortoman, tot îl mai cauți pe Mihule-Copilul din balade? Nu-l mai căuta, că ești chiar dumneata“), așteptând prilejul fericit de a așterne o scrisoare mai chibzuită, mai lungă...

Am pus lampa pe masă, căci mi-a venit o poftă nebună să fumez o țigară. Am ieșit în cerdăcel, în răcoarea umedă a nopții. Beznă mută, grea, de tuci.

Uzina electrică, ruinată de război, încă nu era în stare să asigure tot orașelul cu lumină.

— Ce-ai ieșit așa, în cămașă? m-a întrebat din întuneric glasul Iolande, șoptit și duios. Ai să răcești! Intră în casă. Nici mie nu mi-e somn. Mai bine hai să vorbim.

— Haide.

Am stat lângă soba de teracotă, unul lângă altul. Iolanda tremura de emoție: revederea noastră era de neînchipuit! Părul ei bălai, aproape incolor, moale, unduios, mi se revărsa pe umăr.

— Am obosit, Mihai, tot așteptându-vă, pe Adrian și pe tine. Pierdusem orice nădejde, dragul meu. Ani de zile să nu știi absolut nimic! Tot zvonuri... Ce coșmar! Incertitudinea e mai amară decât o știință tristă. Într-un timp casa asta în care m-am născut mi-a devenit nesuferită, ca o casă a sufletelor moarte.

— Război, ce vrei, Iola!

— Da, război... Mama, de se lua cu biserica, avea grijă ca înainte de liturghie să înscrie în pomelnice șiraguri de nume. De rând cu Adrian, te-a trecut și pe tine la lista morților.

— Vrasăzică, nu m-ați dat uitării. Mulțumesc.

— Vreau să-ți povestesc un fapt extrem de curios. Puțin după moartea tatei, ne-a făcut o vizită neașteptată un pescar din Delta, care îl cunoscuse cândva pe tata. Bătrânul pescar mi-a adus un răvaș de la Adrian. Îți închipui, Mihai! A scăpat cu viață de pe vasul scufundat, și nu numai el, ci și un tânăr polonez. Împreună au ajuns la coliba bătrânului pescar, obosiți și lihnii de foame. Noaptea au dormit acolo. Înainte de plecare, Adrian mi-a scris câteva cuvinte pe un petec de gazetă. Iată-l, — și Iolanda scoase din raft o carte în care păstra răvașul lui Adrian.

Moartea m-a cruțat.

Pe fluviile mâinilor tale am văzut vapoare.

Pe viorile buzelor tale am auzit ciocârlii.

Ceasornicul pământului mi-arătă calea.

Da, rândurile așternute într-un colț al ziarului, într-adevăr, aparțineau lui Adrian. Scrisul lui îmi era prea bine cunoscut.

— După acest răvaș, a continuat Iolanda, n-am mai primit nimic de la el, n-am mai auzit nimic despre el. Parcă s-a prăbușit la fundul pământului. Totuși întoarcerea lui din morți o aștept...

Deodată îmi trecu din nou pe dinaintea ochilor panorama expediției științifice la sat, când întâia oară o cunoscusem pe Iolanda Mladin, în mijlocul savanților entuziaști. Voioasă,

glumeață, surâzândă, era mereu în centrul atenției tuturor. Îndeosebi Paul Eniștea, entolog de vază, care răscolise bălțile din împrejurimi în căutarea unor gănganii rare, se dădea în vânt după Iolanda. Însă ori de câte ori se apropia de dânsa, hop și noi acilea, Adrian și cu mine, ca și cum din întâmplare. El, plin de gravitate, privindu-ne absent, se îndepărta cu pași măsurăți, iar noi, în urma lui, povesteam pățanii năstrușnice cu tot felul de țânțari, cărăbuși, păianjeni, libelule, la care Iolanda râdea de se prăpădea.

În sara aceasta, lângă sobă, arăta abătută, slabă, ca o femeie care nu știe ce-i va aduce ziua de mâine.

— Îl voi aștepta, dar nu mai mult de un an. La anul voi pleca din Antifala.

— Unde?

— Unde mi-or vedea ochii, unde m-or duce picioarele.

— Dar Marcela...

— Maică-mea rămâne să trăiască aici, în casa bătrânească. De fapt, m-a și prevenit că nu mi-o lasă pe Marcela nici în ruptul capului. Zice, războiul i-a răpit dragostea ei dintâi, acum nu mai poate renunța la dragostea ei de pe urmă.

— Nu-ți pierde cumpătul, Iola!

— Taci, Mihai! Vezi cum procedează viața: întoarce lucrurile pe dos! Ah, dacă mi-ai fi răspuns atunci la cartea mea poștală...

— Iola, ce-i cu tine? m-am alarmat eu de izbucnirea ei.

Iolanda nu-mi răspunse. Dispăru în odaia Marceliei. Ceasornicul din sufragerie bătu ora trei.

Am stins lampa.

2. Vinicer

Vinicerul era cu toane. De obicei, limpede în înălțimile cerești și începând să bată în gălbui pe pământ. Mai totdeauna senin și darnic, cu struguri în palme, cu nuci în poale și cu must dulce în ulcioare, atunci, în toamna lui 1940, avea multe toane: ba auia un vântuleț subțire și rece prin frunzișul încă verde, ba se așterneau

brumele ca să ardă iarba. Trecea pe cărării Vinicerul, cu căciula pe-o ureche, amețit de turburel.

De câteva zile îl știam pe Adrian bolnav, aflându-se într-o șandrama, la moara lui Haidrih. Aveam frică să n-o pățească rău.

Moara nu mai funcționa de mult, zidurile ei se ridicau solitare și taciturne. Nici stăpânul nu se arăta pe-aici, trăia undeva în oraș. Când nimereai pe Rareșoia, între cocioabe pipernicite, intrate în pământ, zidăriile morii le vedeai de departe, împungând obraznic azurul.

În curtea mare a morii era o casă deșirată, care acum servea drept cămin pentru muncitori. Căminul se iscase întâmplător: acolo dormea cine vroia. Curtea era plină de camioane militare și forfotă de soldați. Cum și de ce nimerise Adrian tocmai la această moară, n-am înțeles decât mult mai târziu. Starea lui era destul de gravă, zilnic îl găseam learcă de sudoare, imobilizat în pat.

Am alergat și-n acea după-amiază, umedă și rece, să-l văd și, poate, să-i vin în ajutor. L-am găsit însă mai bine, criza trecuse.

— A adormit. Vorbește mai încet, mi-a zis Magda Nicoară, care zile și nopți de-a rândul îl îngrijise pe bolnav. A aiurit toată noaptea. Am tras o spaimă numărul unu.

— N-o fi un șoc nervos?

— Ce-ai spus?

— N-o fi o criză de nervi, o zguduire sufletească?

— Acum de-alde astea cine nu le are?

— Eu, cel puțin, le-am evitat.

— Tu ești laș, te acomodezi la orice situație. Și tu ești laș, fiindcă îți place curvășăria. Bărbatul se cunoaște de la primul sărut, s-o știi de la mine.

Am simțit că roșesc și m-am uitat în lături. Parcă mi se rostogoli în burtă un sac cu pietre. În odaia plină de paturi nu era nimeni. Toți plecaseră la lucru. Prin fereastră răzbătea lumina lăncedă, ofilită a toamnei. Flutura ca o mână de prieten din tren, la gară. Se auzeau în curte râsete, comenzi militare, huruit de motociclete și mașini, răbufniri de cântec la baian. Aici în odaie

domnea liniștea, și ochii Magdei, verzui, de smarald, mă cercetau glacial, ca pe un oaspete nepoftit. Privirea fetei mi-a rămas în minte, după cum și glasul ei tremurător, oarecum dezamăgit.

— Mi-e drag, șopti Magda, tare mi-e drag. Tu nu știi ce-i asta, tu n-ai avut de suferit pentru o iubire. Te-ai smiorcăit câteodată, dar așa, fără păș. Iubirile le-ai gustat ca sarea, de pe vârful cuțitului. Adrian mi-e drag, fiindcă nu mă vrea.

— Și mie-mi pare.

— Tacă-ți fleanca, se întunecă la față Magda. Nu mă vrea, deoarece îl preocupă alte lucruri. Întotdeauna l-au preocupat alte lucruri, de când îl cunosc.

— Ce lucruri?

— O faci pe niznai, o faci pe smintitul naiv. Doar îl cunoști mai bine ca mine și mă întrebi. De atâția ani îl cunoști și mă întrebi. Lehăiești, cum zice maică-mea, numai ca să lehăiești. Așa bat câinii în noapți cu lună.

Magda s-a aplecat asupra lui Adrian și l-a sărutat încet pe obrazul nebărbierit. L-a mângâiat pe mâna întinsă peste cearșaf, a îndreptat un colț de plapumă până sub bărbia lui, ca să nu-i fie pieptul descoperit. Ciudată mai era! Nu-mi mărturisise niciodată vreun asemenea sentiment, și încă față de Adrian, iar acum ce-o găsisse? Eu îi eram străin și depărtat, deși am dorit-o mereu. Se încolăcea, suspina, talaz fierbinte. Și îi rămăsesem străin. Nici un cuvânt de dragoste nu mi-a strecurat, prefăcuta lumii! Ai, ai viclene gânduri, se ascund în dosul ochilor verzui. Păzea, Adrian! Când ai să vezi că fata suferă, și suferă într-adevăr, ce-ai să-i faci? Dar cine-i de vină? Toamna? Vâltoarea zăludă a vieții?

Adrian făcuse cunoștință cu Magda Nicoară într-o seară ploioasă, pe stradă. Îi propusese să pozeze în atelierul lui. Acel atelier nu era decât o cămăruță modestă, închiriată temporar. Se hotărî la acest pas, pentru că acasă, la părinți, se iscaseră niște ciondeneli, mai cu seamă în ultimii ani. Aici în cămăruța lui putea să lucreze în tihnă.

Fata venea în zilele și la orele fixate. N-a lipsit și n-a întârziat măcar o dată. Cocheta uneori, se uita gaș la Adrian, îndoindu-și

făptura mlădioasă, provocându-l. Atunci Adrian striga la ea supărat, o certa neînduplecat, spunând că prin purtarea ei îi strică tot farmecul lucrării. Magda rămânea mută și serioasă. Abia la plecarea arunca o privire asupra pânzei lui Adrian, ca să vadă cum *îi stricase tot farmecul*. În petele colorate aproape nu se recunoștea. Într-o zi îi spuse:

— Îmi pare că nu-s așa cum mă vezi. Îs alta.

— Nimic mai simplu. Pentru mine ești alta, nu ca pentru toată lumea.

Magda a dat din cap în semn de înțelegere, cu toate că n-a înțeles mare lucru. Se mulțamea cu lauda lui Adrian că-i servește drept o „natură candidă“. După ce se îmbrăca, trecea nepăsătoare pe lângă pânzele lui. (Acele câteva nuduri i-au displicut și lui Adrian, mai târziu. „Am zugrăvit un pom despuiat de frunze, prea însingurat și rece“, îmi zise el.) Magda nu-l mai împresura cu întrebări. Ședea languroasă, plină de seva tinereții, și ciugulea din struguri ori mânca un măr, o prăsadă, privind în gol.

Chiar de la întâia mea vizită am observat o privire șireată, îndreptată asupra mea, scăpărând din capătul divanului. Adrian mi-a dat drumul în atelier, foarte distrat, apoi s-a zăpăcit: „Magda, acoperă-te cu pledul acela, avem musafiri!“ Fata a râs, și-a aruncat pledul pe umeri alene. Și-ndată am prins în lucirea ei o nuanță de complicitate.

Tot în prima seară am condus-o acasă. Mă luă de mână și mă purtă printre lighene, căldări și scaune în tinda întunecoasă, unde se auzea un sforăit greu și o tusă seacă. „Mama doarmă“, îmi șopti Magda. Într-o odăiță sărăcăcioasă, cu pereții goi, chibritul aprins rătăci câteva clipe șovăitor până găsi un sfeșnic bătrânesc de alamă. „N-ai frică, mama știe“, îmi spuse Magda. Căpețelul de lumânare pâlpoi, o flacăra galbuie și tristă porni să clatine umbrele noastre. Sfârșitul acestei lumânări mi-a rămas și acum în minte pe retina ochilor, în ritmul fluid al sângelui, mi-a lăsat în gâtlee și nări un miros de stearină arsă amestecat cu parfumuri ieftine. Magda nu putea fără de lumânare, o aprindea din nou când se stingea, sau mă ruga pe mine s-o aprind. Umbrele se

mutau pe pereții coșcovi, pe garderoba veche, se legănau ca două gheburi de cămilă prin deșert.

Lumânarea pâlâia și tremura, însoțită de tusa seacă din tindă...

— Mai leapădă-ți visările, se răsti la mine Magda, neștiind unde mă poartă gândurile. Crezi că te mint? Toate aceste zile și nopți, de când Adrian este aici, m-am pătruns de speranța unei bucurii apropiate. Parcă n-am voie să sper?

— El are logodnică, îl așteaptă.

— ... logodnica lui! Îl așteaptă! Iar eu l-am așteptat, se prea poate, încă înainte de-a fi târfă. Nici vorbă, îl așteaptă! El să-i facă *plezirul* acela mare, s-o giugiulească. I-e teamă să nu rămână *horholină* fudulă și proastă.

— Nu-i deloc proastă și fudulă. Îl iubește. Îi trimite scrisori în fiecare zi. Și-l așteaptă la Antifala, pe Dunăre, tânjește după el.

— ... scrisorile ei! Le picură cu parfum ca să-l ațâțe, pentru că bărbații îs nătărăi și trăiesc din imaginație. Spune-le o vorbă caldă, și se topesc ca un boț de ceară.

— Ești nedreaptă, Magda. Nu prețuiești sentimentele altora.

— Da tu m-ai întrebat ce simt, măcar cândva? Ai prețuit numai treaba aceea. Și de ce-aș fi nedreaptă? Pentru că îl așteaptă o mangosită bălaie, sări-i-ar ochii! Am văzut-o pe fotografii, le are Adrian boldite pe toți pereții. Nu-i de fel *șarmantă*, nu știu ce-a găsit la ea. Are dinți mărunței ca la șoarece. Mândră *rozătoare* și-a ales. Va fi o cloșcă cu pui, distinsă și înfoiată.

— E fiica unui pescar dunărean, a dus o viață grea. Tatăl ei aproape-i orb de cețuri sărate, friguri pe mare, muncă aspră, în umezeală. Logodnica lui Adrian nu-i o păsărică din ceruri. N-ai dreptate, Magda.

— Știi ce? Scoateți ochelarii de pe nas. Totdeauna îmi pare că ascunzi ceva după sticlele tale. Niște frișoare ce abia se întrezăresc. Trebuie să jupoi bușteanul de scoarță, ca să găsești gândacul, cariul. Astfel, *onorabil* la suprafață și dăunător de dedesubt, îți strică lemnul.

— Poftim. Mi-am scos ochelarii. Dar nu-ți ascund nimic. Adrian își cunoaște logodnica de la Arcodabara, o minune de

oraș din ținutul muntos al Arboratei. Patru ani am studiat aici, la universitate. În patru ani poți să cunoști un om, bun sau rău.

— Poți cunoaște, dar nu o muiere, a răs Magda. Muierea e din altă sămânță, e dată dracului, și n-ai s-o cunoști nici după ce ai mâncat cu ea trei puduri de sare. Așa-i, fătul meu. Și încă mi te lauzi că patru ani ați buchisit în Arcodabara. Poate și eu aș vrea o dată în viață să văd munții. Nu mi-a fost norocul, sări-i-ar mațele în căldare.

— Nu mă laud. Am spus toate acestea ca să-ți explic ce-a fost. Și ca să vezi, cum n-ai dreptate.

— Îți place să trăncănești despre dreptate. Noțiunea asta nu-i de-o potrivă pentru toți. Am terminat și eu trei clase de liceu, nu mă lua peste picior cu filozofia. Am vrut și eu să văd munții, dar n-am văzut decât împuțitura asta de oraș. Ramidava mi-e leagănul și mormântul. Aici șezum și plânsem, cum zice Dosoftei. Dacă mi-ar fi trăit tata, aș fi studiat și eu la Arcodabara, între munți carpatini. Dar a murit într-o catastrofă de tren. Adică, nu știu dacă totul a fost din întâmplare. Trenul a deraiat din pricina lui. Asta e sigur. De celelalte nu prea sunt sigură. Cred că mama poartă o vină mare. Își găsisse un amant și porcul ei se înfrupta din bunătatea mamei, umbla cu paiul în rât, cum umblă toți porcii în ajunul furtunii. Tatăl meu era om blajin, tăcut, și dacă mocnea, ce folos? Am terminat numai trei clase de liceu, drăguțule, însă aș fi putut să văd și eu munții ceea, pe unde *a junit* Adrian, de-a împuns cu coarnele în logodnica sa, lua-o-ar dracul. Îți spun drept în ochii tăi obraznici de jigodie că dacă n-ar fi fost nenorocirea acea de la Buciumeni, când pe tata l-a tăiat trenul, aș vedea și eu munții, și mai puțin m-aș lăuda în fața unora ca mine, ajunse târfe. Hai, pune-ți ochelarii la loc, căpățâna ta e ca un pepene galben sau ca un bostan cu vrejul uscat. Mai bine ascunde-ți cariul sub scoarță, decât să te văd bleg și mohorât. De stricată, sunt stricată, dar nu-s o piață rea. Lumea-i așa cum este, și ca dânsa suntem noi, zice poetul. Ce crezi, așa e? — Și Magda mi-a înscăunat ochelarii pe nas.

— Așa e, Magda. Dacă lumea se schimbă înspre bine, mai buni devenim și noi.

Încet i-am pus mâna pe umăr, ne-am sprijinit unul de altul frunțile ca doi cârlani ce se joacă în prour pe un petec de pășune.

Am vrut să-i destăinuiesc ceva, dar n-am spus nimic. Era ca o scrisoare netrimisă, pe care în loc s-o pui în cutia poștală, o arunci la subsol, ca pe urmă, împreună cu tot felul de resturi, s-o dai la foc. Îți pare rău sau îți pare bine mai târziu, depinde de împrejurări.

Asemănarea cu „pepenele galben“ și cu „vrejul uscat“ m-a izbit drept în creieri. Un fior nevăzut a mișcat niște roticele, și m-am trezit în vara aceea secetoasă, când terminasem și eu trei clase de liceu. Tocmai jucam „oina“ în Valea Bourașului, fiecare dintre băieți ne întreceam „să batem fundul“, unul mai strălucit decât altul. Aici ne-a venit groaznica știre că trenul a tăiat un om. Că mai încolo a deraiat și trenul de pasageri, ciocnindu-se cu niște vagoane de marfă, am aflat abia a doua zi. Am alergat la calea ferată.

Omul mergea pe traverse, năucit de gânduri. Mergea înainte, fără să audă trenul. Acum zăcea mort, tăiat peste șolduri, în două. Era pentru prima dată când vedeam picioare de om în șanț și jumătatea lui pe șine: avea capul *îngălbenit*, de ceară, mut pe totdeauna. Stăteam alipit de un stâlp de telegraf și-i auzeam zbârnâitul intern, ciudat. Frigea soarele și era pustiu împrejur. A venit un polițist și ne-a gonit de acolo. Am fi plecat și singuri, buimaci. Nu înțelegeam de ce omul s-a împărțit în două și zace pe traverse. Anevoie m-am dezlipit și eu de stâlp, l-am lăsat să vuiască mai departe, ca un știubei, care își vede de treburile lui, fie soare, fie ploaie cu găleata. Am uitat de „oina“ noastră, ne-am împrăștiat pe-acasă. Căram traversele în suflet, zguduiți de întâmplare.

Dar eu n-am putut ședeă acasă, și m-am întors înapoi. Nu știu de ce m-am întors. Mai bine n-o făceam. Pe locul acela era o căruță, cu loitrele din scânduri groase. Așa cum sunt căruțele pentru transportul cărbunelui, legumelor, gunoiului. În căruța asta au pus fărâmele omului. Erau și câteva femei acolo. Au venit de pe străzile apropiate. Stăteau de-o parte, șoptindu-se cu mâna la gură. Pe urmă, căruța, cu loitrele murdare de balegă, gunoi,

glod, s-a urnit din loc. Surugiul era slăbănog, bătrân, cu o pălărie veche, bortelită, pleoștită peste ochi. Își trăgea piciorul stâng oarecum. Purta papuci cu tălpile desprinse, legate cu sârmă. El a mânat gloabele, și căruța o porni domol, acoperită cu paie și ciuhale. Nu se vedea ce-i într-însa. Se porni, ca și cum ar fi dus cioturi de curechi. Și-n urma ei s-au clintit și femeile fără glas. Mogâldețe tăcute. M-am luat și eu după ele. O roată din partea dreaptă, dinainte, scârțâia și abia se ținea de butuc. Îmi părea că o să cadă. Surugiul pășea alături de cai, iar femeile iarăși au început a se șopti din urmă. În mine mai bocea stâlpul de lângă calea ferată.

Apoi la ceata noastră s-a mai alăturat o femeie în broboadă de un *galben* aprins, ca o flacăra. De parcă purta o răsărită în cap. A întrebat pe femei ce-i și cum. Femeile i-au spus ceva încet și ea a dat din cap. Și femeile au mai îndrugat câteva vorbe, iar femeia în borboadă *galbenă* iarăși a dat din cap. Pe urmă toate au pășit în tăcere. Pe urmă femeia în broboadă *galbenă* s-a apropiat de căruța și a dat la o parte un ciuhal, a împrăștiat oleacă paietele. Deodată, am văzut-o albă ca varul la față, am auzit un strigăt sfâșietor. Era soția mortului de pe traverse.

Așa a rămas Magda Nicoară orfană de tată.

Mai țineam mâna pe umărul Magdei. Am zis:

— Vreau să fumez o țigară, căci nu mai pot. Chiar dacă se trezește Adrian, nu-i mare lucru. Trebuie să vorbesc cu el.

— Te rog să-i vorbești. Eu mă sfiesc nu știu cum, mi-e teamă să nu fac o greșală.

— Totdeauna ne ferim de greșeli. Avem oroare de greșelile părinților, dar și singuri facem greșeli. Urmașii se vor teme de greșelile noastre, în schimb le vor avea pe ale lor. Așa se-nvârte pământul.

— Nu de aceste greșeli mă tem. Mă tem să nu fiu *franșă* prea mult. Vorbește cu el, Mihai. Aprinde țigara mai repede.

— La dracu țigările. Trebuie să înveți, mai departe. Dacă n-ai putut să înveți, trebuia s-o ajuți pe mama. Dacă n-ai putut nici atâta, trebuie să muncești.

— Tot ce *trebuia* am făcut. Și tot ce *trebuie* voi mai face. Însă tu nu poți să nu știi (doar ai studiat la Arcodabara, ai văzut munții, ți-ai ros coatele prin bibliotecă) că peste un an sau doi începi să-ți dai seama ce *nu trebuie* să faci. Uite-așa a fost și cu mine, mereu. Uite-așa, de când cu trenul acela.

— Vinovat e acarul Nicoară.

— Iar îți lucesc lentilele ca oțelul. Te-nșeli amarnic. Mi-am dat silința s-o ajut pe mama. Pierzându-și mințile, a început să bea. Începând să bea, primea *indivizi* acasă. Prin aburii fierbinți de peste hârdău vedeam cum se destramă imaginea ei de odinioară, frumusețea și frăgezimea ei. M-am angajat la o frizerie. Frizerul m-a momit să-i fiu ibovnică. „Apoi, scăfârlie cheală ce ești, parcă ai nevastă și copii.“ — „Am. Dar mai am și un *modus vivendi*“. Chiar așa mi-a zis. Și *m-a penit*, „bărbierul din Sevilla“. Nu zic ba, eram și eu o hulubiță bună. Apoi am intrat la tramvai taxatoare. Într-o zi urcă în vagon un *fraier* cu tiuleie sub bărbie și ncepe cai verzi de pe pereți. S-a amorezat și basta, nu poate trăi fără mine. Tinerel, banditul, își bunghea ochii pieziși de motan, de-mi înghețau mădularele. Mă vede azi, mă vede mâine, vorba ceea, iar într-o seară îmi fură poșeta cu banii de pe bilete. M-au dat afară de la lucru, am primit *conced* și m-am dus. Și iar am văzut din aburii fierbinți, înecăcioși chipul ruinat al mamei. Și iar *trebuia* să fac ceea ce trebuie și nu trebuie, Mihai. Acum mă tem să nu rămân singură.

— De ce singură?

— Acum unii plâng, alții se bucură. Unii rămân, alții pleacă în zări. Ramidava s-a răsturnat cu fundul în sus. Nu mai înțeleg nimic. Mama se veseleşte și bea. Ea și când plânge bea. Stau noaptea în pat, și nu pot dormi. Mă uit în tavan și mă tem să nu rămân singură. Ca mama. Vreau să am familie, copii.

— N-ai să rămâi singură, Magda. Mai ales acum. La Dunăre n-are nici un rost să pleci. Acolo îl așteapă logodnica lui.

— ... logodnica lui!

— Dar cum de-a nimerit el încoace? Ce l-a trăsнит?

Am întrebat ceea ce vroiam să întreb mai înainte, de cum am pășit pragul acestui cămin, alaltăieri, dar gândurile îmi tot fugeau în altă parte. Ah, Magda. Cine a pierdut *ceea ce putea să nu piardă*, rămâne singur. Cine a visat să-și dăruie iubirea și n-a dăruit-o nimănui, rămâne singur. Atunci se cațără măhnirea în coșul pieptului, se-nvârtește într-un cerc vicios, se învârtește veverița măhnirii pe aceeași roată, aleargă stând pe loc, și tocmai când îi lipsește pădurea, munții, azurul, lumea mai face și haz în preajmă.

— Vrasăzică, vă tot șoptiți... Splendid! interveni vocea ironică a lui Adrian. Se sculase în capul oaselor și ne scruta zâmbind. Dar vă lipsește darul complotiștilor: șoaptele și pașii furișați îl trezesc pe om mai lesne ca zgomotul.

— Ba să am iertare, Adrian, am protestat eu. Dacă starea gravă în care te află nu-i obiect de îngrijorare, atunci auspiciile noastre de ce să fie ignorate?

— Am tras așeară o spaimă numărul unu, mărturisii Magda. Țineai prin somn niște discursuri lungi și aprinse.

— Să vorbești prin somn este cel puțin inofensiv, râse Adrian.

— Cum de-ai nimerit încoace? Ce te-a trăsniț?

— Repeți întrebarea, Mihai. Desigur, Magda nu știe nimic. Nu-i împărtășesc asemenea lucruri. Are destule pe cap.

— M-a îngrijorat boala la care ai căzut, și nu alte motive, îl întrerupse Magda, cu glasul scăzut, pe Adrian.

— Mulțămirile mele, ai fost ca un înger de veghe. M-ai readus la nivel. Dacă nu erai tu...

— Fleacuri. *Desigur, Magda nu știe nimic*, sună glasul trist al Magdei. Nici dacă, plecând cu cocorii, te vei întoarce cu ei la primăvară, în Ramidava.

— Ceea ce spui, într-adevăr, e greu de precizat. Nu fiecare cocor are norocul să-și revadă cuibul în care s-a născut.

— Ai avut neplăceri acasă? am întrebat, trăgându-mi taburetul mai aproape de căpătâiul lui Adrian. Arăți foarte dezolat, ca și cum ți-ar fugi pământul de sub picioare.

— Vulcanul Fudzi a erupt cu lavă, pietre și cenușă.

— Tatăl?

— Tatăl ș.a.m.d.

Magda se retrase în bucătărie, ca să pregătească de-ale mâncării. Cu o bătaie ușoară la geam, începu a bureza. Adrian întoarse capul spre ferestrele aburite, ascultând foșnetul copacilor și murmurul înfundat al ploii. Vremea se posomorî subit: glugă umedă aruncată pe umerii morii. Peste câteva clipe, îngândurat, îmi zise:

— Taică-meu, iconar de meserie, deprins cu mănăstiri și biserici, a hotărât să plece la Ulmetum.

— Ce l-a găsit?

— Susține că n-are altă ieșire. Ca iconar, se simte stingherit, își consideră meseria în noile împrejurări, de când cu regimul popular, pierdută. I-am demonstrat că poate lucra tapițer, zugrav, tâmplar, meșter de mobile. Cine muncește cinstit, trăiește cu conștiința împăcată. „Tocmai, îmi răspunse el, tocmai aceasta vreau s-o fac, să rămân cu conștiința împăcată“. Lăsându-l în plata domnului, am plecat în oraș. O noapte întreagă am hoinărit pe străzi, până s-a arătat geană de ziuă. Și lângă piață, pe strada Tigheciului, am întâlnit-o pe Magda.

Magda, pășind în odaie, auzi ultimele cuvinte ale lui Adrian. Aduse de-ale mâncării, ceai fierbinte. Mai puse pe măsuță un talger cu struguri, pere, nuci.

— Erai livid, stors de puteri, oftă Magda. Am tras o spaimă grozavă, lua-i-ar naiba pe toți.

— Ești o minune de fată, Magda, zise Adrian.

— Nu știu cum sunt. Eu pot fi o camaradă bună, dar pe *indivizi* nu-i sufăr. Rânjesc unul la altul și cred că tu ești gloabă, să *le duci dinții* în spinare.

— Ai vrea să pelci cu mine la Dunăre?

— Nu mă *tachinez*? Spune-mi cinstit.

— Cinstit ți-o spun. Hai să plecăm. Acolo se află Iolanda Mladin, iubita mea. Vei trăi în delta Dunării, căsătorită cu un pescar. În mijlocul apelor, sălciilor, vei renaște, Magda, vei începe o viață nouă.

— Dar Marea Neagră o pot vedea acolo?

— Și Marea Neagră, însoțită și zbuciumată mare, și miile de păsări mișunând prin bălți și lacuri.

— Și vapoarele cu fum pe coșuri?

— Și vapoarele.

— O iau și pe mama. Să scape de *indivizi*. Dar până atunci, până apucăm să vedem pelicani și lișițe, te așteaptă mâncarea. Și ceaiul. Trebuie să prinzi la putere, ca să faci un asemenea drum. Tare departe mai sunt munții aceea, și Marea Neagră!

Pe neașteptate au izbucnit întârziate fulgere și tunete în cer, un fenomen destul de rar în vremea toamnei. Fulgerele scăpărau și se desprindeau de pe spițele unei roți uriașe, nevăzute, urmate de tunete vesele, zurbagii, rebele. Ce va să însemne și asta? Negreșit, Vinicerul își avea toanele lui.

De câte ori măștile ce le purtăm în suflet se dovedesc a fi ridicole, grimase anodine. Pe atunci Magda îmi era superioară prin dorințele sale romantice. Poate dobândise o înțelegere mai adâncă a frumosului în orele ei de prezență la atelierul lui Adrian, când îi poza pentru tablouri (fapt extravagant în traiul ordinar și trist al Magdei). Plecă la Dunăre mult mai târziu, în anii războiului. Nici pe Adrian nu-l mai află, nici cele făgăduite de el: Marea Neagră, vapoarele cu fum pe coșuri, miile de păsări mișunând prin bălți și lacuri. Într-o speluncă din port o spintecă cu cuțitul un hoț de cai, amețit de băutură. Parcă anume venise aici, ca să moară în lumea unor iluzii pierdute.

3. Rădăcini

Strada Olarilor a mai rămas cu numele, dar e alta. Du-te și o caută, n-ai s-o găsești: urmele ei au intrat în pământ și-n amintiri.

Casa de piatră, între măslini sălbatici, acoperită cu țiglă, chiar lângă stația de apă de pe strada Olarilor, Virgil Tonegaru a moștenit-o de la părinții săi, coborâtori din Muntemeleag. Tot

de la ei a dus mai departe și meseria de iconar. S-ar părea că lucrurile se repetă, își reiau firul vechi ca să parcurgă același circuit, ca să păstreze ce răbufnise la predecesori, când Adrian, de copil încă, se puse a mângăli întâile schițe.

Apoi băiatul a crescut mare, era și fiu, și calfă. Virgil Tonegaru se grăbea să îndeplinească la timp comenzile urgente. Cererile de la biserici și mănăstiri nu se mărgineau numai la icoane, dar includeau și chenare de ușă crestate cu motive geometrice și flori de lelea, tot felul de jilțuri sculptate și policromate, speteze de strană, tetrapoduri. La asemenea îndeletniciri Virgil Tonegaru se pricepea de minune, era socotit printre cei mai buni meșteri în Ramidava. Ce-i drept, repeta modelele și metoda de lucru a tatălui său, care ajunsese vestit prin puterea de expresie a imaginilor oleografice. Virgil Tonegaru urma cinstit și fără o clipă de tăgadă sau răzgândire învățăturile asimilate în tinerețe. Lucrul de migală era o datorie de prim ordin, de pe urma căruia avea o satisfacție deplină. Canoanele nu-i displăceau, ci, dimpotrivă, îi păreau firești și chiar de laudă. Orice abatere de la canoane ar ieși din comun, ar trezi nedumeriri, ar isca divergențe de păreri. „De parcă n-ai să mai fii, așa să-ți plăsmuiești făcătura, de parcă e ultima ta filă din poveste, așa să muncești la fiecă pas“, auzea mereu Adrian. Și el se străduia din răspuțeri în ucenicia sa. Iar în zilele când comenzile erau de neamânat și tatăl său umbla cu foarfeca mustăților răsucită în sus, oțărât, nerăbdător, Adrian nu se mai arăta nicăieri. Degeaba îl chemau băieții de la poartă în fel și chip, fluierându-i ba ca mierla, ba ca pițigoii. Adrian continua să șadă la copierea nenumăratelor adormiri ale Maicii Domnului, a cinelor de taină, a coborârilor de pe cruce, supus și tăcut.

Cât am trăit pe strada Olarilor (și am trăit o grămadă de ani), n-am observat nimic remarcabil în aspectul ei. Poate doar colbul și muștele... Da, da, în această privință, n-aș fi găsit o a doua pe fața pământului! Totuși farmecul străzii se isca din altceva, din culori de altă natură, decât cele obișnuite. Lumea de pe aici era nostimă, avea preocupări năstrușnice, hilare, trăsnite, ceea ce mă

punea adesea în încurcătură. Ferească sfântul, strada Olarilor n-a fost pomenită în „Istoria ieroglifică“ a lui Dimitrie Cantemir și n-a purtat pe umeri niscaiva monumente cu ducipali de bronz. Strada Olarilor putea să stârnească uimirea și admirația oricui prin sumedenia meșterilor iscusiți din cocioabele ei, acoperite cu carton gudronat, prin acei tâmplari, lăcătuși, zidari, geamgii, fierari, cizmari, tăbăcari, croitori, zugravi, vatmani, zețari, care își schimbau aspectul într-o adâncime nevăzută. Parcă lângă fiecare cocioabă de lut trebăluia un uriaș al pământului. Era o atmosferă de basm, care mă copleșea. Cu acest fior al evlaviei pășeam pe caldarâmul străzii, așteptându-mă să văd pe la porți guliveri tot unul și unul! Din vrafal de impresii adunate, una mai acută mi-a rămas: cum de se face că unii oameni știu o mulțime de lucruri, pe care tu abia dacă le bănuiești? Umbra acestui simțământ de covârșire, de timiditate și de inferioritate m-a urmărit un șir întreg de ani, amarnic și crâncen, cum îl urmărește pe orice infirm ce-i sortit să-și ducă beteșugul prin forfota de valizi. Nu-i vorbă, am încercat și eu să meșteresc unele lucruri, dar m-am ales de fiecare dată doar cu niște bagatele.

Mă lega de Adrian o prietenie indisolubilă, întemeiată pe discuții nesfârșite în jurul problemelor de artă, deși amândoi eram încă prea puțin inițiați în tainele creației. Adrian citea enorm de mult și, când ne plimbam pe colinele verzi sau pe ulicoarele patriarhale, îmi demonstra cu însuflețire preferințele sale pentru cutare pictor, pentru cutare filozof, pentru cutare poet. Îmi plăcea să-l ascult. Povestea amănunte și episoade, la care nu m-aș fi gândit singur, și o făcea într-o manieră proprie, vizuală, încât mă trezeam înaintea ochilor, la un moment dat, cu scene în plină mișcare, cu ficțiuni de loc ireale, aproape palpabile. Adrian umbla năuc zile și nopți întregi, trăia intens ideile împrumutate. Lectura lui se prefăcea în ardere interioară, „lumea cea gândită“ era mai reală ca viața. Ascultându-i frământările, începeam și eu să văd altminteri multe lucruri. Aprinderea mi-era mai calmă și mocnită, însă uimirea ținea îndelung: strada Olarilor sălta ca o corabie pe valuri, la proră având anemone. Anume Adrian mi-a vârat în cap

această „idee“. Mi-a arătat albumul în culori, în care păstra și tablourile lui Ștefan Luchian. De unde le procurase, n-am întregat. Încântarea lui Adrian față de acest pictor de-o tensiune lirică neobișnuită mi s-a transmis și mie. Într-adevăr, parcă se născuse și trăise în suburbiile noastre! Mizeria periferiilor sordide, precum era „Mahalaua dracului“, nu trebuia s-o cauți prea departe, ea se afla lângă noi, învăluită indiscret în marama amurgurilor line. Aceleași case pipernicite, răsturnate strâmb, bălăbănindu-se în aer, ca niște vechituri demult lepădate, dar încă servind unor nevoiași. Pictorului îi plăcea „fumul argintiu care se împrăștie din sălcii în lumina de amurg“, dând la iveală mâhnirea tăcută a unor colțuri intime de natură. O și mărturisea: „Noi, artiștii, privim cu ochiul, dar lucrăm cu sufletul“. Puterea sufletului i se răspândea în orice dumitriță, garoafă, tufănică, anemonă: toate ca și cum te privesc din glastră. Adrian îmi arăta „Sălciile de la Keajna“, tulburat până la culme, înfrigorat: „Observă, Mihai, bagă de seamă și tu, aici e ceva din expresia lui Van Gogh, dar acela-i departe, iar acesta e cu mine, în Valea Bourașului, în locurile noastre, cu umbră răcoritoare și apă clipocind sub sălcii. Caută atent, Mihai, la celelalte, din câteva frânturi simple ale traiului se dezvăluie esența poeziei“. Mă uitam și eu, desigur. Anemonele îmi grăiau ceva drăgostos; îmi surâdeau cu bunătate. În drama socială „La împărțitul porumbului“ observam linia cușmelor negre, ca o brazdă reavănă, și mulțimea copiilor. Iar în acel „Peisaj cu case de țară“ descopeream cu mirare întocmai casele din capătul străzii Olarilor, cumpăna fântâniei, cerul imens, bălăriile și copacii de lângă drum. Câtă asemănare între una și alta! *Cărbunarul* parcă-i leit Oreste Cinupocă al nostru, harabagiul, iar *Safta Florăreasa* e tot a noastră, adică Constanța Cerchez, pe urmele căreia în fiecă săptămână zboară cuțitele îndrăgostiților. Aoleu, strada Olarilor mi-a părut dintr-o dată o insulă de coral, înmiresmată, enigmatică, populată de zei muncitori, gata oricând să aducă lumii binele și frumosul: poftiți, luați-le degeaba!

După un șirag de ani e anevoie să reconstitui din rămășițe tabloul întreg al unor scene, firul incandescent al unor impresii.

Ceea ce rămâne, poate-i fum, poate năzărire, poate zdreanță; nici o memorie nu-i în stare să rețină totul. În raporturile mele cu Adrian a fost ceva indestructibil, suna o melodie ce vibrează și acum. Nu vi se pare că ați trecut prin aceleași ipostaze? Timpul s-a scurs ca o revărsare de primăvară, în depărtări albastre, dar copacii robuști au rămas pe malul râului, îmbietori cu umbra lor răcoroasă, șoptindu-se în creștet cu azurul amețitor. Colinele tac, îngândurate, și drumurile tac, gata să primească orice drumet. Ce-ai să întrebi strada Olarilor, când e alta, ireversibilă în alergarea ei pestriță, neogoită?

Intram la Adrian, în ograda lui îngrijită, presurată cu lalele și bujori, și totdeauna îmi găseam hodină pe banca de sub nuc. Dacă lucra, nu-l stingheream, citeam o carte sau conversam cu Năstaca. Năstaca era maica lui Adrian. Îmi plăcea cum vorbește în graiul ei vechi, nealterat de urbanisme. Florile erau pasiunea și bucuria acestei femei. Pe straturi îi surprindeam mereu figura slăbănoagă, adusă în spate. Pornind de aici, de pe straturi, să fi avut în culoarea feței nuanțe violete și în ochi negrimea țărânei? Știa să gătească de minune, tot bucate moldovenești, dar la masă abia dacă se atingea de ele, se mulțumea să-i vadă pe alții înfulecând. Și ori de câte ori purtam o convorbire, Năstaca îmi rostea ceva din Biblie, blajin și trist, ceva în legătură cu vremelnicia existenței umane pe pământ, deslușeam în glasul ei un dalang-dalang de clopot îndepărtat, sunând a vecernie. Se îmbrăca sărbătorește, ca și cum în fiecare zi era duminică sau era poftită în vizită. Adrian o iubea, o jelea, ceea ce contrasta direct cu atitudinea tatălui său.

Virgil Tonegaru era o natură plină de vigoare, în veșnică goană după bani. Treptat-treptat, meseria lui de iconar se transformă în mijloc de înavuțire. Dacă în tinerețe mai păstrase oarecare ambiție să se distingă prin darul său de zugrav, mai târziu spiritul întreprinzător a evoluat, l-a stăpânit în întregime, căutările au dispărut. Putea să repete modelele de ieri-alaltăieri la infinit, în serie, și era mulțumit că treburile îi merg bine. Acasă dădea

dispoziții, cerea să fie respectat, se irita grozav dacă era contrazis. Față de Năstaca n-avea simțăminte gingașe, deși nu-i refuza nimic. Năstaca gospodărea din zori și până-n seară, el își căuta de treabă, nu-i spunea niciodată vreun cuvânt de laudă. În schimb, față de Ștefania, fiica sa, avea o mare slăbiciune. O răsfața în toate. Chiar și căsătoria fiicei sale cu ziaristul Bazil Apostol, un celibatar trecut de cincizeci, nu l-a indispus. Dimpotrivă. Acum avea ocazia să calce pragul unor persoane din lumea înaltă, să fie și el o „spiță“ din roata epocii. Ziarul lui Bazil Apostol nu se bucura de public numeros, era o foaie provincială ce se pretindea apologetul tradițiilor naționale, neatins de „microbii revoluției“. Nu o dată Virgil Tonegaru a fost nevoit să-și dezlege batierele pungii ca să-l ajute pe ginerele său, altfel „foaia pentru trup și suflet“ ar fi dat faliment, uitată de toată lumea. După aceste injecții financiare, chelia lui Bazil Apostol continua să reflecteze, ca o bucată de tinichea, jerbe și opinii în coloanele ediției. Ștefania, la fel, continua să arate fericită, având bune relații cu persoane de vază. Între timp născuse doi copii. Nici unul din ei, fetița și băiat, precum observase odată Adrian, nu semăna cu Bazil Apostol, decât poate „pe dos“.

Controversele dintre tată și fiu au luat proporții tot mai mari. După ce frecventă școala de pictură din localitate, Adrian îndrăgi pastelul și acuarela. Apoi se dedă unor încercări moderniste. Iscălea: *Soveja*. Tatăl strâmbă din nas, toate acestea atribuindu-le unei adolescențe în căutare, atrase de naivități rebele. Dar când (prin mijlocirea lui Bazil Apostol) află că Adrian frecventează cercuri tinerești cu îndreptar politic ilegal, pe linia mișcării antifasciste, se îngrijoră de-a binelea, văzându-și din senin bunăstarea și prestigiul în societate puse în pericol. În chestiunile politice prefera să se mențină în umbră, socotea că paza bună trece primejdia rea sau că vițelul cuminte sughe la două vaci. Adrian, la asemenea discuții, înghițea în sec, ferindu-se să-l irite pe tatăl său. Pleca de-acasă și rătăcea prin vălmășagul orașului. Ceea ce nu înțelegea Virgil Tonegaru era înclinația lui Adrian spre

meditația filozofică, „deșarta“ reverie, lipsa oricărui interes practic. Trăgea nădejde că, absolvind liceul și obținând bacalaureatul, Adrian își va continua studiile la politehnică, medicină, drept, „își va băga mințile în cap“. Adrian absolvi liceul și obțină diploma de bacalaureat, dar hotărî să studieze la Facultatea de Filozofie de la Universitatea din Arcodabara. De ce filozofie și nu altă specialitate? Ce-l apucase pe Adrian? Virgil Tonegaru bodogănea zilnic, amărât, dezamăgit de „zurba generației tinere“. Ștefania și Bazil Apostol se alăturară atitudinii lui Virgil Tonegaru. Numai Năstaca își mângâia fiul cu o privire duioasă, ocrotitoare.

Pe mine unul, când treceam pe la Adrian, mă amuzau aceste ciorovăieli interminabile și fără noimă, căci eram de părere că nimeni nu poate ști la sigur ce-l așteaptă în viitor pe om. Trăiești cât trăiești, și iată, izbucnesc tendințe năvalnice, copleșitoare, neprevăzute, ce-au dormitat înainte în străfunduri, au mocnit latent în substraturi sufletești, izbucnesc și-ți zguduie toată ființa, du-te și le prevede cu barometrul tău firoscos, anticipează-le dacă ești în stare să fii profet. Firea mă predispunea să cred în certitudinea incertitudinilor. Adrian concepea cu totul altfel viața tinerilor. El credea în victoria rațiunii umane, a spiritului creator al neobositului homo faber, ce-i un fiu al soarelui dăător de viață pe pământ. Optimismul lui Adrian mă învăluia ca o foșnire de primăvară; când Adrian călătorea cu tatăl său pe la mănăstiri, îi simțeam lipsa. Îl așteptam cu nerăbdare. Tânjeam.

Într-o zi l-am găsit acasă de unul singur, zăbovind asupra unei icoane de lemn. Izgonirea din rai. Adam și Eva, supravegheați de torțele arzânde ale îngerilor slugarnici. Printre pomii doldora de roadă, abia întrezărită silueta lui Dumnezeu. Porunca e dată de Domnul. Ochiul său, dintr-o chilie triumphiulară, dirijează mai departe orchestra lumii. Facă-se voia lui, a creatorului auster. Nimic din rodul oprit.

Adam și Eva, scăpând, în fine, de braniștea Domnului, o apucă voios pe cărăruie; torțele arzânde par niște baloane colorate în mâinile unor copii ce se joacă pe plajă. Braconierii noștri, de la care ne tragem sămânța, aleargă până la prima colibă, ca să scape

de oblăduirea ochiului ceacâr. Facă-se voia lor, a braconierilor îndrăgostiți. Nimic oprit.

Ochiul pândește. Împodobit cu nimbul slavei, pândește din chilia triunghiulară, din turnul său de veghe. (Acum înțeleg, era un antecesor al instalației radar pentru a recepta psihologia oamenilor în rețeaua sa de păianjen). Ochiul încruntând sprânceana.

După ce zămisli cerul și pământul, stelele și firele de iarbă, se închise în sine Creatorul. Lăsat-a o tablă de materii a poruncilor sale. Vrei nu vrei, ascultă-le. Vrei nu vrei, urmează-le. Vrei nu vrei, bea, Grigore, agheazmă. Vrei nu vrei, cere iertarea păcatelor, Vrei nu vrei, teme-te. Vrei nu vrei, moș Pământ, închină-te Domnului. Posac e Ochiul. Mare pândar e Ochiul. Adam și Eva l-au sfruntat. Adam și Eva au cutezat. Și Ochiul s-a îndepărtat de ei, de oameni. S-a închis în găvanul singurătății sale, într-o chilie triunghiulară. Încununat de aureolă circulară, nu-i pasă de nimeni. Ochi fără oameni. Și fără dor de ei.

I-am împărtășit lui Adrian impresiile mele. A râs.

— E tatăl meu, ochiul acesta năboit de orgoliu.

Păstrez în minte o zi ploioasă, de la sfârșitul verii lui 1939. Firele de apă împânzeau pământul. Picăturile cădeau cu ropot, se contopeau la fuga, curgând în șuvițe gălgâitoare. Șuvițele n-aveau nici ele astâmpăr, se prefăceau în pâraie, pe pavajul de granit, de-o parte și de alta, îmbulzindu-se cu larmă pe toate străzile, până dincolo de gară, luând-o la goană spre matca Bourașului ce le aștepta cu buzele crăpate de sete.

Ramidava, culcată într-o râpă, parcă își spăla bucele și coastele zoioase, așa trepida sub ploaie.

Ploaia asta caldă, pripită, după multe zile de zăduf, aducea, în sfârșit, o înprospătare plăcută. Tocmai ocupasem împreună cu Adrian, la un birt, o măsuță. Ședeam în colțul nostru retras cu doi țapi de bere dinainte, cu mici și cu fleici la grătar. Prin fereastra deschisă am văzut băiețandri foind în toate părțile: „puștii“ strigau „speciala“, ținând maldăre de gazete subsuoară. Îndată ne-am

trezit cu „idițiile“ sub nas. Literele de-o șchioapă, frivole și țipătoare, mășăluiau pe toate coloanele, litere ca niște țevi de tun, ca niște zăbrele, ca niște clopote de alamă, ca niște seceri ascuțite, ca niște cozi de zmeu, ca niște bombe incendiare. Chiar din prima pagină a ziarului am aflat noutatea dramatică: legionarii, cu focuri de pistol, îl asasinaseră pe Armand... Din clișeu nu prea clar, mânjit cu pete de la tipografie, se putea vedea ușa deschisă a limuzinei, cadavrul răsturnat peste spetează, picioarele spânzurând în gol, drept în stradă. Ploaia ba își întetea răpăitul monoton, ba înceta subit. „Puștii“ însă, desculți, alergau fără preget, anunțând „idițiile“...

Cel de-al doilea război mondial era gata să se declanșeze. Înmărmările se țineau lanț, continuau febril, în timp ce starea economică a multor țări se agrava, coborând la cote lamentabile. Presa comenta, filozofa, se lăfăia cu elucbrații profetice, poza în toate chipurile. Orice ziarist își asuma dreptul de a fi cel mai perspicace, cel mai clarvăzător, cel mai lucid în abundența lui vocabulară, ca și cum războiul trebuia să izbucnească *aiurea*, la alt capăt al pământului, nici de cum în țara domniei sale. Că războiul devenise inevitabil, iminent, era o părere ce predomina în toate cronicile, „un război proaspăt și vesel, pe plaiul zeilor teutoni“. Deci tot acolo pe plaiul *lor!*

Parcurgeai cu privirea câteva pagini de ziar și îți era limpede: omul simplu, muncind din greu, ducându-și nevoile și grijile unui trai nesigur, fără orizonturi mari, se alarma mult mai mult de apropierea urgiei nefaste decât potențării zilei. Îl mângâiau speranțele: la toamnă să aibă cartofi, ceapă, struguri, făină de grâu și de păpușoi. Din aceste daruri ale naturii el căpăta o parte mizeră, dar nu vroia să piardă și puținul ce-l avea.

Orarul oamenilor mari de stat, în schimb, care întruchipau speranțele și destinele Europei, era cel obișnuit. La 9 iunie, Neville Chamberlain a declarat cu tristețe în glas cum că „de un an de zile n-a mai avut un sfârșit de săptămână liniștit până la Rusalii, când a putut, în fine, să arate scumpilor pești că n-a uitat deloc arta de a

le înfige undița în gât“. Bieții pești! Din cauza amenințărilor războinice s-au lipsit atâta timp de amabilitatea stăpânului lor! Oare istoria va putea să ierte o atare neglijență? Niciodată. Chiar dacă au și fost unele cazuri similare în antichitate, civilizația modernă le exclude, cere ca peștii să fie mai bine îngrijiți cu două mii de ani în urmă obștea umană admitea sclavagismul, dar atitudinea conducătorilor de stat față de pești era plină de grație. Cenzorul Crassus a purtat doliu când a murit unul din peștii săi favoriți. Iată un adevărat precept de conduită în viață, o virtute poetică de care sunt capabile numai capetele ilustre! Păcat că Cicerone n-a înțeles nimic din această dramă zguduitoare și a scris către Pomponius Atticus următoarele rânduri: „Marii noștri oameni cred că pipăie cerul cu vârful degetelor, când au în piscine crapi bătrâni, care vin să mănânce din mâinile lor, și nici nu le pasă de trebile satului“. Pe semne, Chamberlain nu-l apreciasse la timp pe Cicerone și se învârtea într-o dilemă grea. În lunile când peștii se plictiseau grozav, scoțând pe gură clăbuci de apă, teoria forței brutale și a materiei cenușii cât mai reduse a pus în mișcare trupele blindate spre a dezlănțui măcelul general. Sinistră dilemă!

— Bestiile spurcă pământul, a oftat Adrian, lăsând ziarele.

— Nu-i așa de negru dracul cum îl zugrăvește lumea. Poftim, ducele Mussolini *a declarat*, în discursul de la Torino, că nu se vede nici o cauză care ar putea duce la război. Desigur, așa cum este situația actuală și după cum se poartă negocierile secrete, se poate spune, că nu va fi război între marile state europene.

— Ducele se deghizează mereu, ca să poată acoperi crimele veacului. Vor trece trei sau patru decenii, și aceste declarații or să sune ca farsele în gura lui Nero, după ce Romei tot el i-a dat foc.

Ploaia țârâia, dedublată în foșnetul arșarilor. Convorbirea noastră se pierdea în fumul gros de tutun. Amândoi căutam adevărul. Nici o bănuială că războiul ne va despărți pe totdeauna: unul va întârzia printre morminte, celălalt, având norocul să scape cu viață, se va simți obligat să-i reconstituie portretul, din scânteii galbene și cenușă.

4. Ce ai cu noi, Ahșena?

Când vine vara, plecăm în vilegiatură. Acei de la munte coboară la mare, acei de la mare se urcă la munte. Luăm „familionul“, valizele și dorul de drumetrie, pornindu-ne spre o margine de țară, ca să ne tolănim lângă flori suave, păsări ciudate, eucalipti îmbălsămați, ape lascive. Fie și de-o scurtă durată, avem impresia unui trai ancestral de beatitudine și huzur nelimitat. Între noi și fluturi, între talazurile mării și noi parcă nu mai există nici o deosebire; sub bolțile uriașe ale unui cer senin, pe neașteptate, ne degajăm de importanța sâcâitoare a propriei noastre persoane, ca să ne contopim cu miracolele naturii, cu plenitudinea ei; oglinzile pământului joacă în fața ochilor noștri, de la o răscruce la alta, poposim, în sfrâșit, într-un golf sau o poiană, batem țăruii, întindem cortul și răsuflăm fericiți; cu toții suntem egali, prețuim o tovarășie bună, cu toții dincolo de măgură, în hârbul depărtat al lunii, descoperim o amforă levantină, vărsătoare de elixir.

Înspre mare, îndeosebi, plecările se țin lanț, asemenea râulețelor și fluviilor, și marea e ospitalieră, eterna gazdă a călătorilor. Nu întâmplător Marea Neagră, în străvechime, a fost numită *Pontul Euxin*, adică primitoare, darnică, blajină față de oaspeți. În acest fel au numit-o întâi grecii, apoi și romanii; după ce i-au străbătut noianul de apă, au construit în găoacele de pe țărm cetăți, orașe, temple și vile. Da, le-a fost de priință și argonauților ce-au plecat în Kolhida în căutarea lânii de aur. Urmele tuturor au dispărut, s-au șters demult, le-ai spălat, mare șireată. Ce-ți pasă dacă arheologii mai sapă, mai scot la iveală mărturii incerte, adăpostite în straturi adânci, parcă nu-s ele deopotrivă cu scoicile tale, incrustate, amuțite pe veci, în pietre calcaroase! Ce-ți pasă, într-adevăr! Doar e veșnic zâmbetul tău solar, bătaile tale vesele din palme, murmurul tău neogoit, chemător, doar e veșnică nostalgia unor insule misterioase la care visăm cu toții în anii copilăriei zburdalnice. Ah, mare plină de iluzii și voluptate!

Ahșena! Acesta ți-a fost numele de altă dată, pe care, neîmprumutat, l-ai primit de la geți și sciți; le erai gazdă rea, lupoaică desfrânată și mânioasă, zbârlită, oricând. Ahșena, adică: întunecată, neospitalieră. Din larguri se abăteau nenorocirile și bieții băștinași se îngrozeau de mugetul tău de fiară turbată, Ahșena. Naiba să știe care ți-e numele adevărat, și fața adevărată, și pornirile adevărate, atunci când te întinzi la soare și dormitezi, în jocul delfinilor, sau atunci când te cuprinde furia oarbă, necruțătoare, gata să dărâmi malurile și să răstorni lumea!

Lupoaică bătrână, ascunde-ți puii stelelor de pe cer, nu mai pot să-i privesc, am ostenit, vreau să ajung la țărnm, vreau să trăiesc mai departe, cum mi-e norocul după zodie.

Adrian înota din ultimele puteri. Zorile l-au găsit în largul mării. Ba încăleca pe valuri, ba se culca pe spate, în nemișcare, scormonind cu privirea cerul spălăcit. Zburau pescărușii ca niște răvașe de jale, împrăștiate din geanta unui poștaș distrat. Adrian deslușea de-acum siluetele copacilor de pe litoral.

De nenumărate ori întoarse capul înapoi, înspre întinsurile mării, ca să vadă dacă mai înoată cineva. Suprafața apei era cenușie, încrețită de valuri zdrobite, ce fleșcăiau în jurul lui. Nici în apropiere, nici în depărtare nu se zărea nimeni. Măcar un țipăt disperat de om, măcar o negreață de haină în apă, măcar un plescăit de mână. Nici un semn de viață împrejur. I-ai înghițit pe toți, Ahșena; într-o singură noapte le-ai curmat zilele; fără vină și judecată i-ai trecut pe toți în împărăția apelor, lupoaică hapsână. Până și spumele tale gălbui, sărate, unsuroase aduc a bale și urină de cățea, Ahșena!

Se părea că țărnmul îi joacă înaintea ochilor, ireal, întins ca un șarpe fantastic. Impresia aceasta îi trezea fiori de spaimă și deznădejde, era gata să se scufunde buștean între miriade de pești. Totuși țărnmul se contura lămurit, nu mai avea mult până la el. Obosise și înota, alunga gândurile negre și înota. Poate, pe țărnm ajunsese cineva înaintea lui? Iată a simțit cu picioarele fundul cu pietre; valurile l-au apucat de subsuori și l-au azvârlit afară.

Adrian zăcea nici viu, nici mort. Îi clănțăneau dinții, îi tremura toată făptura. Își îngropase fața în nisipul umed, și plângea. O jale nesfârșită îl înhățase, ca un stacoj enorm cu cângile lui; pe mare era pustiu ca de când lumea; și pe uscat era pustiu, nimeni să-l cheme, să-i spuie o vorbă caldă. Ahșena, păgână și nătângă, bolborosea ceva fără noimă: noctambulă, cu buzele arse de otravă, râzând spasmodic și afectat.

Peste un timp, elegiile pescărușilor se îndepărtară. Întrucâtva se liniști și marea: clipocea guralivă, de parcă un copil alerga pe tivitura ei, zdrobindu-i clăbucii cu picioarele.

Zarea începea să se rumenească, vopsită de-o mână nevăzută.

Adrian se ridică în picioare, clătînându-se. Leșie simțea în gură și pe suflet, ca și cum îl bătuse cineva pe nedrept și crunt. Se dezbracă de hainele lui militare, să le usuce la soare. Le stoarse de apă, le întinse pe nisip. Purcese să scruteze țărmlul.

La această margine a mării, de nu începea războiul, ar fi venit o mulțime de oameni se scalde și să se pârpălească la soare. Acum nu era nimeni, țărmlul era pustiu. „Se poate să fie cineva, dar stă mai încolo; se poate să fie cineva măcar mort, aruncat de valuri“. În gândul lui, rânji amar, vezi bine, s-ar bucura acum și de un mort. Vezi bine, ar prefera să vadă măcar o cizmă soldățească sau o bonetă militară, sau niște moletiere, aduse de mare încoace, în singurătatea lui, față în față cu noianul de ape. Nici un indiciu că în mijlocul nopții s-a scufundat un vas cu oameni. Zarea arăta calmă. Și cerul nu-ți spunea nimic. Cerul, de unde pe întuneric au tras ucigașii.

Picioarele se afundau în nisipul moale și rece. Mergea cu greu, marea îi turnase plumb în picioare. O briză ușoară resfira tufele din apropiere. Frunzele lunguiețe, ca panglicile verzi ale sălciiilor, fremătau la cea mai slabă atingere a vântului. Între colinele pleșuve se întindeau ghioluri întunecate. Dincolo de ele, aruncate la întâmplare, tânjeau câteva căsuțe, probabil, ale pescarilor localnici. Adrian privi un timp în direcția lor, deși de la distanța aceasta, fără binoclu, nu s-ar fi putut vedea mare lucru. Să meargă, poate,

într-acolo? Desigur, ar trebui. Totuși, mai întâi să cerceteze litoralul. Nu mai trăgea nici o nădejde. Mai mult decât toate disperarea îi mișca picioarele, sfâșierea de pe urma nenorocirii ce-l trăsese ca un fulger în noapte.

Apoi, la vreo sută de pași, văzu un om întins pe nisip. Întins ca o lespede neagră. Câte un pescăruș se antrena pe sus în viraje domoale, țipând cu tristețe ca după ceva pierdut. Marea suspina alături. Vântul înhățase un ziar îngălbenit; ziarul mototol, trecu pe lângă omul întins pe nisip, ezită o clipă și o luă la goană până la tufele din apropiere. Omul culcat nu făcu nici o mișcare. Gol, numai în slipuri, cu picioarele lângă apă, parcă aștepta să vie valurile și să-l ducă în larguri nesfârșite.

Adrian își încetini mersul. Era prea târziu ca să-i mai vie în ajutor. Moartea nu așteaptă, se năpustește ca o pasăre de pradă. Tânărul necunoscut ținea ochii deschiși, pironiți în țării albastre. Nebărbierit, pământiu la față. Adrian trecu pe lângă mort ca și ziarul îngălbenit adineaori, în neștire, împins de inerție, și ridică de pe nisip un colac de salvare: „Taurida“. Adică și tu ești de pe vasul scufundat! Dar când se întoarse, parcă îl lovi cineva cu măciuca drept în moalele capului: *înecatul zăcea în altă poziție*, pironind ochii albaștri, strălucitori, *în urma lui Adrian*. Nu mai încăpea nici o îndoială, mortul își ațintea privirile asupra lui!

Aproape amețit, aproape să strige, se lăsă într-un genunchi lângă necunoscut. Îl apucă de mână, cu înfrigurare. Nemaipomenit: „înecatul“ răsufla și era cald! Ba chiar auzi și o voce stinsă:

— Nu mai căuta degeaba. Doar o barcă cu soldați și marinari au izbutit să scape. Ceilalți s-au dus...

— Dar tu ce stai așa, întins pe nisip, ți-e rău?

— Ascult muzica mării, și mi-e bine.

— Credeam că ești mort.

— Cine știe, poate amândoi suntem morți și rătăcim în lumea cealaltă, și suferim aieva.

Are țâcneli băiatul, îi trecu prin minte lui Adrian. După o astfel de noapte se poate întâmpla orice. Poți umbla pe pământ

și totuși să crezi că ai pășit *dincolo*, în lumea celor drepți, ca într-o oglindă cu imagini dispărute, ca într-o peliculă ce nu se mai developează nicicând, nicăieri și de nimeni.

5. Pribegi

Părăsirea coliba bătrânului pescar, odihniți și gata de ducă. Gata de ducă, dar încotro? Îi întâmpină răcoarea de afară a zorilor alburii, când păsările de baltă se trezesc și fac apelul, strigându-și numele din ascunzișuri de stof. Adrian încercă o pâlpare de bucurie — întoarcă-se pământul la cele obișnuite: râul să-și poarte valurile, coțofana să melițe, vulpea să rădă! Încântarea n-a durat mult, se stinse sub răsuflarea neliniștii. Ce urgie îl așteaptă? Va mai ține pensula în mână sau miracolele lumii îl vor exclude din sânul lor? Târâtă în vâltoarea războiului, viața oricărui e-o mare necunoscută.

— Luntrea-i colea, sub mal, lângă salcă, le-a spus pescarul. Treceți balta și ajungeți la Genucla. Mai încolo, ca la război, dragii mei, vă descurcați și singuri, dacă vă paște norocul. Am luptat și eu, *în cel mondial*. Scapă cine-i ursit. Scapă teafăr, dar rămâne vătămat pe dinlăuntru. Aha, eram să uit! Să vă dau pușca mea de vânatoare. Mai bine cu pușcă decât cu mâinile goale.

Mișcat până la lacrimi, Adrian îl îmbrățișă pe bătrân, îi sărută obrajii zbârciți. Apoi porni în grabă. Trebuia să răzbată cât mai repede *la ai săi*. Iasek îl urmă în tăcere. Ochiul îi luceau înfrigați, părea absent la toate. Iasek Grinkevici era polonez de origine, tocmai din Pomerania, și nimerise întâmplător, în împrejurări penibile, pe aceste meleaguri sarmatice. Ce le aducea ziua de mâine? Întrebarea îi privea deopotrivă, îi răscolea în egală măsură, își auzeau inimile bătând cu dangăt de jale ca într-o clopotniță, amândouă. Poate anume așa, în tovărășie, se simțeau mai siguri, și nu mai porneau nimic unul fără altul?

Aseară bătrânul pescar scoase dintr-un sipețel de papură o cămașă cârpită și niște pantaloni decolorați, anapoda de scurți pentru figura deșirată a lui Iasek. Moșneagul trăia modest, împăcat

cu singurătatea lui amară. Coliba, ca și a lui Diogene, nu prea vedea călători. Aici el i-a găzduit, i-a ospătat, i-a îndrumat *cum să treacă dincolo de baltă*. Dimineața le înmână și un tăbultoc cu merinde. „M-aș duce cu voi să vă arăt calea, zise el, dar văd ca prin sită“. Avea ochii înroșiți, de parcă se julise cu unghia de marginea pleoapelor.

— Aveți grijă, dragii mei, să nu vă pape lupul, a încercat el să glumească. Mi-a spus un pescar dunărean cum că neamțul a aruncat un desant în deltă.

Împinsă, luntrea lunecă în baltă. Iasek apucă vâslele și le coborî în apă. Luntrea se îndreptă ușor prin trecătorile de trestii. Izbucniră de-a valma fluierături, țârâiri, măcăituri, stârnite cu alarmă în afunduri de păpuriș. Iar de-a lungul zăvoaielor se lăbărța o negură somnoroasă, ca și cum fumea pământul. Malul, înalt și nisipos, unde rămăsese coliba singuratică, abia dacă se mai zărea din cotloanele bălții. După un timp, Iasek privi peste linia stufăriilor și oftă cu mâhnire.

— Zadarnică e încercarea noastră. Nu vom răzbate nicăieri. Chiar dacă am lopăta zi și noapte, zigzagurile noastre n-au nici un rost. Nu vom răzbate nicăieri. Am nimerit în capcană.

— Ce-i cu tine? Ce ești destrămat și cobești întruna?

— Da ție îți vine să răzi? Desigur, cuțitul încă nu te-a ajuns la os. Mie îmi vine să plâng. Pribeag m-a făcut războiul, câine de pripas. De când am părăsit Pomerania, o duc într-o băjenie grea.

— Lasă-mă să vâslesc și eu. Arăți foarte slăbit.

— N-ai grijă. Am puteri destule. Doar m-am născut pe țărmul mării și pot vâsli oricât.

— Totuși...

— Nici un totuși. Păsările acestea de baltă sunt mai norocoase decât mine. Își au locurile de trai. Toamna pleacă aiurea, iar apoi se întorc *la locurile lor*, își dreg cuiburile și se bucură de soare, gâze și flori. Eu nici dreptul acesta nu-l am.

— Iasek, ține-ți firea...

— Îmi țin firea...Războiul n-o să dureze mult. Mii de oameni, femei și copii, bătrâni și tineri, luând câteva boarfe în spinare, își

părăsesc căminele, pământul natal și pribegesc unde le văd ochii...
Iar tu zici, să-mi țin firea.

Iasek râse încetșor. Tocmai se apropiară cu barca de un plaur, pe care se afla un sălaș din papură și stuf, acum pustiu. Plaurul era în mijlocul bălții.

— Poate să ne oprim aici o lună sau două, ce să mai umblăm de colo-colo? întrebă el sarcastic. Dar Adrian nu-i răspunse, și Iasek vâsli mai departe. Pe deasupra capetelor lor fâlfâia în zbor un cârd de găște cu gâturile întinse înainte. Zorile se revărsară, și balta scăpără, înșesată de raze. Adrian se aplecă peste marginea bărcii, scoase din apă un nufăr galben, parcă meșterit din foi de chihlimbar, Iasek lăsă o clipă vâslele. Păstra în buzunar un pachetel de tutun, pe care i-l dăruise bătrânul pescar. Își răsuci o țigară. O aprinse și trase fumul domol, cu neșaf.

Adrian își aminti litoralul și tot ce se întâmplase în dimineața de azi. Mai dăinuia în el impresia că, lungit pe nisip și numai în slipuri, Iasek îl scruta *ca un mort*, și nu ca unul în viață. Era ciudată această privire a lui, înfrigurată și străină, ca și cum Iasek Grinkevici, întors de pe lumea cealaltă, coborâse într-o scurtă vizită, de complezență, pe pământ. O impresie grea, de care nu știa cum să scape și care îi strecura fiori de gheață în toată făptura. Aruncă nufărul în apă și trecu la mijloc, să-l înlocuiască pe Iasek la vâsle.

La Arcodabara se refugiase mulți polonezi. Invazia lui Hitler îi silise să treacă frontierele țării. Printre ei, aruncat de soartă a fost și Iasek Grinkevici. Adrian își încordează memoria, se plasează în 1939, dar silueta lui Iasek se menține estompată; n-a interceptat-o nicidecum.

Adrian își amintește că în toamna aceea, la Arcodabara, ploaia nu mai contenea, mai ales nopțile turna cu găleata. Vuiiau străzile de jelania cerului: un recviem al naturii răvășite, în prima toamnă a celui de-al doilea război mondial.

Militari polonezi puteai întâlni oriunde, pe bulevarde, în piață, în biblioteci, în cafenele. Purtau mantale cu poale foarte lungi,

aveau chipiuri înalte, în patru colțuri. Se știa îndată dacă trecea pe stradă o limuzină poloneză: claxona muzical.

În toate părțile Europei războiul duhnea a pârjol și ferocitate. Adrian, în afară de vânzoleala ziarelor, încă nu-i resimțea coșmarul. Se apropia furtuna, bântuia în depărtări, însă fulgerele se sfârâmau pe ogoarele megieșe. Numai într-o zi, când sosi în gară un tren cu polonezi răniți, l-a cuprins o tulburare necunoscută. Ochii oamenilor, cu mâinile, capul, pieptul și picioarele bandajate, mărturiseau *altceva* decât în timpuri obișnuite. Din ochii lor, Adrian înțelese că groaza împânzește pământul, îl îmbibă cu sânge și suferință. Momentul i-a rămas în suflet, arzându-l, răscolindu-l, sfâșindu-l. De fapt, ochii lui Iasek... îi par ai *acelor* din trenul cu răniți, în gară, la Arcodabara.

Stând în capătul luntrei, Iasek privea flegmatic la mișcarea vietăților din baltă, fără a spune ceva. Ochii lui înfrigați rățăceau în altă lume. Era o dimineață sinilie, blajină. Soarele ce sclipea în cer, parcă jucându-se, arunca petale galbene de lumină în părul lui bălai. Absent la toate, Iasek ședea ghemuit, apăsător de povara sorții sale. Pe neașteptate râse încetișor (cum râdea de obicei la izbucnirea unei imagini ce-i aparținea numai lui), se uită chiorăș la Adrian.

— Nu știi dacă te-a preocupat vreodată problema longevității. Eu, pe când eram adolescent, în ultimele clase de liceu, mi-o puneam. Mă obseda, mă chinuia zi și noapte.

— Fiecare și-o pune, dar nu-i în stare s-o rezolve.

— Atunci, în liceu, credeam că îi voi găsi rezolvarea. Iaurtul și fagocitele lui Mecinikov nu mă încântau, nu-mi inspirau prea mare încredere. Am început să studiez viața plantelor.

— De ce a plantelor, și nu a faunei?

— Lumea vegetală și lumea animală încăleacă bioparalele. Sunt arbori (precum e samșitul) care cresc încet, dar trăiesc îndelung. Au ceva asemănător cu broaștele țestoase. Și sunt efemeride, a căror existență durează numai o singură zi. Fenomenele sunt firești. Le dirijează însă o forță nedeslușită, risipită prin spații și pe pământ.

— Din cauza asta ai urmat medicina?

— Într-o măsură, da. Problema longevității m-a torturat și din alte motive. Vroiam ca tinerețea omului să nu se veștejească... Apoi, după drangnahostenul lui Hitler, am rămas cu studiile neterminate, hoinar prin țări străine. Acum „longevitatea“ îmi este asigurată undeva printre stele...

— Cobești ca o buhnă din pădure.

— Îți spun: foarte curând n-om mai vedea soarele și luna, Dunărea și câmpul verde.

— Uite malul. Mai bine să ne gândim cum să ajungem la Genucla, în pas forțat.

Într-adevăr, maul era sub botul luntrei.

Iasek Grinkevici puse pe umăr arma de vânătoare, iar Adrian luă subsuoară tăbultocul cu merinde.

Luntrea au lăsat-o în dosul unei sălcii, scoțându-i lopețile pe mal. Amândoi au ieșit la drum.

Zărind o fântână, Iasek zise:

— Îmi ghiorăie mațele de foame, dragul meu. Hai să înfulecăm ceva din merindele moșneagului. Cine știe ce ne așteaptă mai încolo. Poate n-om avea timp nici să mâncăm, nici să bem apă, nici să dormim.

Către Genucla orizontul era mânjit cu o fumăraie negricioasă. Tresăltau bubuituri de tun, înfundate, ca niște tunete de ploaie, de la mari depărtări. Oare se adevereau spusele bătrânului pescar despre un desant la Dunăre? Adrian, alarmat, studia în sinea lui itinerarul, făcea presupuneri și socoteli, chibzuia și cântărea orice amănunt. Probabil, vor fi nevoiți să apuce pe alt drum, să evite Genucla. Soarele frigea nemilos, vărsa lave. Câmpia părea un cuptor fierbinte, sufocant. Numai țărâitul găngăniilor de prin ierburile îngălbenite suna interminant, ca o tusă seacă.

Nici o suflare de om.

La urma urmelor, mai au timp destul. Nu-i chiar o situație disperată, vor găsi o scăpare. La urma urmelor, poate să apară un drumetș întâmplător și să le spuie cum stau lucrurile în împrejurimi. Adrian își aminti acele dimineți de vară, când se

pornea înarmat cu uneltele sale de pictor, pe plaiuri sarmatice, ca să surprindă niscaiva tablouri inedite. Pășea pe cărăruie, singur. Imensitatea cerului, culorile pământului le absorbea cu o sete nepotolită. De obicei, rareori întâlnea pe cineva. Lumea era la muncă, la sapă. Dar se întâmpla, spre marea lui mulțumire, să vadă tocmai la altă margine a câmpului un punct ce-i venea în întâmpinare. Trecea un timp, și Ardian începea să deslușească silueta unui om, cușma lui, toiagul de pe umăr, pe care spânzura desaga. Distanța dintre ei se micșora mereu. Apoi se întâlneau pe aceeași cărăurie îngustă, își dădeau binețe, se întrebau de câte ceva și iar se despărțeau, fiecare ducându-se cu interesele sale. Acele binețe de pe cărării șerpuitoare au rămas în sufletul lui Adrian ca niște miresme pierdute pe podișuri.

Câmpia ardea. Și gândul ardea. Adrian se întreba dacă n-ar fi mai potrivit să se îndrepte amândoi înspre Olbia, de pe râul Hipanis, deși era o cale lungă până acolo. Da, calea era lungă și riscantă, dar numai astfel vor ajunge *la ai lor*, pe front. Adrian socoti că hotărârea era ca și luată. Rămână șesurile natale în spatele lui. Rămână și cerul acesta albastru, pe care l-a iubit! Antifala, Iolanda Mladin cu pruncul ei încă nenăscut, bătrânii ei duiși, de bună seamă, îl vor aștepta.

6. Dulapul de apă

Tromba aceea de praf galben zvârcolindu-se în aer, vânzolindu-se pe drum ca o coadă de balaur, întâi a văzut-o Adrian. Parcă vântul spintecase câmpia cu cuțitul, stârnise o volbură nebună. Peste câteva clipe văzu limpede că se precipită o mașină. Sărea hopurile, fără să scadă din viteză. Intrase în lanul de păpușoi, ca și cum secera. Adrian îl atinse de umăr pe Iasek (acesta tocmai bea apă din ciutura), îi spuse încet:

— Vine o mașină.

— E o mașină militară! exclamă Iasek, după ce privi în câmp. Zăpăcindu-se, cuprins de-o presimțire grea, făcu o mișcare bruscă

și, de pe colacul de piatră, îi lunecă în fântână arma de vânătoare.

— Nemții! mai strigă el cu deznădejde.

Mașina ieșise din lan și se îndrepta încoace. Învârtejită și amenințătoare, tromba de praf îi învălui pe amândoi ca o plasă de prins fluturi, ca un abur înecăcios. Scrâșniră frânele, și mașina se opri în dreptul lor, la cinci sau patru pași.

— Încotro, tinerilor? întrebă ofițerul din mașină. Arăta fistichiu la înfățișare: urmele unei oboseli enorme îi imprimau pe sub ochi cearcăne întunecate. Tinerii se uitară la el uluiți și surprinși, neștiind ce să-i răspundă. Ofițerul, care avea gradul de colonel, le zâmbea destul de amabil. Alături, șoferul ținea automatul îndreptat asupra lor.

— Urcați în mașină! le zise colonelul, și ochii îi luciră îngăduitori. Probabil, vă duceți la Genucla? mai întrebă, măsurându-i cu privirea din cap până în picioare și meditănd la ceva al lui, imperceptibil și enigmatic.

În timp ce se urcau în mașină, colonelul le spusese că la Genucla îi paște o mare primejdie, toate barierele fiind supravegheate de nemți. Mai potrivit ar fi să meargă cu el, spre șirul acela de coline, acoperite cu vii și livezi, *unde se vor simți la adăpost*. Chiar așa a zis: *la adăpost*. În fundul mașinii se mai afla un soldat, cu automatul culcat pe genunchi. Adrian și Iasek se uitară unul la altul, nedumeriți până la culme. Adăpostul putea fi un lagăr sau altă capcană. Mașina o luă la fugă, stârnind colbăraie în urma ei.

Adrian căuta febril să descifreze intențiile colonelului german, dar nu făcea decât să se încurce și mai tare în presupuneri. Colonelul se sucea și se răsucea mereu, contempla cu plăcere priveliștile din preajmă. Iar când ajunseră lângă un lac mare, împrejurat cu mulți plopi albi, ulmi și sălcioare, el ordonă șoferului să oprească. Ieși din mașină și se duse pe malul apei. Se plimbă câțva timp pe sub umbra copacilor, își răcori obrajii cu stropi de apă din lac. Apoi stătu neclintit și urmări cu privirea, încântat, cârdul de rațe sălbatice care, ca o vraină de frunze negre purtate de vânt, se irosiră în stufăriile îmbelșugate. Ce-l găsisese oare? Se întoarse în mașină, mulțumit, fără a-și exprima vreo impresie.

Figura lui păsărească se deșira cu neastâmpăr la orice cotitură de drum. Trăda o emoție inexplicabilă.

„Dacă ne-ar goni într-un tunel, ar fi cam același lucru: n-am ști ce ne așteaptă în celălalt capăt“, își spuse Adrian, copleșit de trista împrejurare. Se perindau pe lângă el stâlpi de telegraf, copaci, căpițe de fân, case cu ogrăzile pustii, pâlcuri de flori, alergau, se învârteau în cercuri și dispăreau, dispăreau ca să nu mai revină, în fluturarea lor înlăcrimată, cu murmur de adio pe buze. Iasek ședea cu capul între palme, tăcut. Numai uneori își ridica fruntea roșie, vârgată de strânsoarea degetelor anchilozate, și se uita furios și alarmat înainte. Mașina, nepăsătoare la gândurile celor doi prizonieri, îi smulgea de ape și cer, de lunci și râuri, și-i ducea nu se știe unde. Adrian îl apucă de braț pe Iasek, aproape își înfipse unghiile în carnea lui, când văzu că mașina o luă pe drum pietruit, sub bolțile unui parc secular. Adulmecă evadarea, ca fiara ce-a dat de pădure. Iasek îl înțelese, și amândoi se pregăteau să acționeze simultan, mușchii le gemeau de nerăbdare ca pârgھیile a două catapulte încărcate.

Peste umăr, Adrian surprinse privirea înfrigurată, aprinsă a lui Iasek. Își aminti de spusele lui în baltă, când porniseră la Genucla: *Nu-mi lua pădurea, strigă veverița. Nu-mi lua cerul, strigă acvila. Nu-mi lua marea, strigă delfinul. Nu-mi lua munții, strigă cerbul. Dar cursele se întind și vine moartea sau robia, fără îndurare, împresurând pământul cu văduve, orfani și refugiați.*

Tocmai când tufele de boz, de corn, de răchită se arătară mai dese și mai atrăgătoare, coborând iureș în vâlcea, colonelul se întoarse către ei, neînvrăjmășit, de parcă se angajase într-un voiaj de plăcere și nu într-o incursiune de război:

— M-am născut aici, în această regiune de lângă mare. Acuși nimerim la conac. Moștenire de la bunicul. Vă asigur, era o „colonie“ prosperă. Și totul s-a spulberat într-o zi: cancelarul ne-a chemat în Germania...

Colonelul surâse acru. Desigur, nu-i scăpă din vedere cramponarea furioasă a lui Iasek și neîncrederea de pe fizionomia

lui Adrian, pentru că îi scrută atent pe amândoi și trecu cu vorba la altceva:

— Când v-am văzut lângă fântână, am hotărât să vă aduc încoace, la conac. Știam că după mine, chiar din urmă, mai vin câteva tanchete blindate... N-aveam nici o convingere că și de pe lumea cealaltă ați fi în stare să mai ajungeți la Genucla, adăugă colonelul, pe deplin satisfăcut de ironia sa malițioasă. Conacul se profila, într-adevăr, la capătul unei alei, între castani și tei bătrâni.

Curtea pavată, înconjurată de grilaj, nu era pustie, cum îi păruse de la început lui Adrian. Au și apărut câțiva militari nemți, struniți de un subofițer, aliniați în fața colonelului din mașină. Adrian înțelese: în ajun colonelul se grăbise să-și revadă „locul de baștină” și lăsase un post. Acum i se raporta, sacadat și metodic, că peste noapte nu s-a întâmplat nimic alarmant. Colonelul dădu din cap a înțelegere și ieși din mașină. Îi eliberă pe soldați și avu cu subofițerul o conversație îndelungată, arătând cu mâna undeva spre dreapta conacului taciturn.

Luându-i sub escortă pe Adrian și pe Iasek, subofițerul se porni pe o alee. Doi câini-lupi fugeau înainte. Subofițerul fredona un cântecel, descheindu-și pe jumătate tunica. Într-un toc de piele îi atârna la șold revolverul. Din desișuri adânci răsunau triluri de păsărele; umbra era răcoroasă și ospitalieră. Subofițerul pășea voios, sigur de sine, nici nu-i păsa de cei doi tineri, parcă uitase de ei. Locurile, relieful fuseseră bine studiate încă în ajun.

Când ieșiră tustrei din tihna copacilor, o vale întinsă li se desfăcu rostogol înaintea ochilor. Trecură pe lângă un turn de piatră, cu o destinație necunoscută, și subofițerul strigă ceva înspre cer. În vârful turnului se aflau câțiva soldați nemți, care i-au răspuns prin semne și exclamații. Stăteau de pază în turn, la punctul de observație. Subofițerul coborî mai departe, în vale. De aici, de la această margine, începea o grădină de legume, aburită și molcumă, fără capăt în zări.

Câtă vreme colonelul îl instruisese pe subofițer cu tot felul de ordine, Adrian auzi cuvântul „zarzavat” repetându-se de câteva

ori, și nu-i venea să creadă că „zarzavatul“ poate avea vreo legătură cu soarta lor, a lui Adrian și a lui Iasek. Încercă să întrebe ceva, dar Iasek îl împinse încet cu cotul, ca să tacă. Apoi colonelul, fără a-și lua rămas bun, se îndreptă spre conac. Faptul acesta îl neliniști și mai mult, și în timp ce mergeau pe alea lăuntrică a parcului, Adrian avea năzărirea unei catastrofe inevitabile. Doar Iasek arăta mai puțin îngrijorat, ba chiar un zâmbet misterios i se înfiripă pe buze. El, care în mașină cu greu putu să-și stăpânească furia! Descoperise ceva comic în toată povestea colonelului, și pentru prima oară se înveseli, de parcă Sarsailă îl gădila pe spinare. Adrian cunoștea slab germana, mai ales cea vorbită. În clipele acestea de strașnică tensiune interioară orice expresie se îmbrăca în fier, în forme dure și reci. Nici în vale, la grădina de legume unde s-au oprit, nu-l părăsea obsesia unei prăbușiri în neant, ca pe drumuri de munte când se lasă negura.

Subofițerul le explică pe scurt ce trebuiau să facă. Jos e un dulap de apă. Dincolo paște o mârțoagă împiedicată. S-o înhame și să învârtă roata de apă de la dulap. Pe scocuri, pe jgheaburi de lemn apa se va împrăștia în grădina de legume, printre straturi.

Iasek asculta cu gura căscată. Apoi pufni în râs. În momentul de față mai are cineva nevoie *de zarzavat*? Subofițerul se încreți, îl privi fix, bovin. Armata germană înghite de toate, inclusiv legumele. Și pe urmă *zarzavatul* e pe *moșia* colonelului, și ordinul e tot al lui. La noapte își vor petrece somnul în căsuța cu ferestrele sparte, aproape de turn; căsuța era, probabil, a paznicului moșiei, în foste vremuri. Dacă fugiți, mai adăugă subofițerul, soldații din turn o să tragă asupra voastră: pif, paf!

Se îndepărtă cu câinii-lup după el.

— La multe mă pricep, dar nu la cai, zise Iasek.

— La fel și eu.

— Și ce crezi, izbuti-vom oare să salvăm *zarzavatul* armatei germane?

— Suspect „adăpost“.

— Mârțoaga, se vede cât de colo, abia își duce ciolanele. Să mă duc s-o despiedic. Sunt sigur, roata de la dulap scârțâie de bătrânețe, ca și mârțoaga. Hai să controlăm *uneltele*.

— Haide.

Adrian coborî într-o văiugă adâncată, cu apă adunată din curgerea înceată și somnoroasă a unui izvor. „*Trebuia să alegem un alt itinerar. Cu trecerea prin baltă ne-am înfundat. Dar la noapte o să fugim.*” Apa de izvor era limpejoară și rece. Adrian o sorbi în căușul palmelor, lacom, nerăbdător.

Când se urcă pe dușumeaua de răzlogi a dulapului de apă, care, precum ghicise Iasek, scârțâia de jale, oftând de atâta singurătate, nu-l părăsi mâhnirea și nedumerirea: ce să lucreze aici, să care apă, ca Danaidele, fără rost? Împinse drugul, și roata se clinti din înțepenire, a greu. Văpăile soarelui topite, vărsate peste lume, absorbeau vlaga, aburul, aroma pământului. Valea întreagă era o tigaie fierbinte. Nici sălcii, nici răchiți ca să lase un pic de umbră lângă dulapul de apă.

Soldații din turn cântau din armonică, erau bine dispuși. Ba înceta armonica și se auzea râsul, ba înceta râsul și se auzea armonica, ba una și alta se amestecau, hilare și nătângi.

Dar iată, râsul se înteteți. Câteva strigăte din vârful turnului, urmate de hohote vesele, au atras atenția lui Adrian.

Iasek alerga pe câmp după mârtoagă. Despiedicată, îi scăpase. Nici de cum s-o înșface de coamă. O lua razna ca apucată. Scutura din cap și zdupăia aiurea, rânjind. Adrian sări în ajutor.

— Am încercat să-i pun zăbala în gură, și parcă a mușcat-o tăunul, zise Iasek gâfâind.

— E o iapă de pripas, constată Adrian.

Au prins-o, au înhămat-o. La dulap au legat șlihurile de drug, au mânat calul, și roata de apă se porni. Ca la moară se învărti roata, doar că ei și mârtoaga o învărteau, sub soarele torid al stepei, și nu șuvoiul vreunui râu de munte.

Orele treceau, dar timpul se concentra la drugul în mișcare, la apa turnată pe scocuri, la o acțiune mică și limitată, care ca un ghimpe începea să irite și să doară tot mai mult. Soarele încălzea neîndurător, arzând ca un cuptor și vărându-și insistent văpăile. Mârtoaga asudată gâfâia, se poticnea, mai curând umbră deșelată decât cal. Tinerii împingeau și ei drugul, ajutând mârtoaga,

deoarece dulapul de apă era vechi, neîngrijit, cu toate încheieturile ruginite.

Pe urmă Iasek se opri, scuipă pe răzlogi cu ciudă, privi întunecat și straniu la văiuga cu apă de izvor.

Zise:

— Mă duc să mă scald. Nu mai pot.

Adrian continuă să mâne calul. Între altele, observase că Iasek n-avea puteri destule, se mișca leoarcă de sudoare. Furia îl stăpânea pe de-a întregul, mai ales când auzea din turn armonica. Munca le trecea în tăcere, de parcă s-ar fi supărat unul pe altul și ar fi nevoiți să-și ascundă gândurile.

De ce i-a adus încoace colonelul? Să-i scape de la moarte, ori să-și bată joc de ei? A dispărut fără cuvânt, ireal. Adrian se întreba mereu dacă nu-i o stratagemă la mijloc. În înălțimile spălăcite avioanele grele de bombardament tulburau văzduhul, luau direcția spre răsărit. Pământul tresărea zguduit într-o zare nevăzută, unde soarta își lepădase măștile de fiecare zi, lăsând deschise porțile infernului, iar el, Adrian, în dosul acestei coline, n-a găsit nimic mai bun decât să învârtă o roată de apă...

Apoi își dădu seama că Iasek nu se mai scâlda.

Apa sclipea ca oglinda străbătută de soare, lină și solitară.

Opri mârtoaga. Îl căută cu ochii pe Iasek. Îl văzu lungit pe iarbă. Nu-l înșela auzul, Iasek plângea cu hohote. Plânsul lui dogit, sfâșietor, ca de vită înjunghiată, muribundă, îl cutremură pe Adrian. Se curmară și plânsul și zvârcolirea lui, pe neașteptate, când pașii grăbiți ai lui Adrian se abătură către el. Acum era cu fața la cer, ca și atunci pe litoral. Îl bănuî pe Adrian lângă dânsul și îngână încet:

— Adrian, auzi cum țipă pescărușii a jale? Vai, cum răsufală marea, mânioasă și pustie!

Numai în suflet mai băntuia mânia mării. Memoria ațâțată dezgropa țipetele goelanzilor. Grozăvia acelei nopți a rămas în bezmetica înlănțuire a obsesiilor neînduplecate.

— Ce-i cu tine, Iasek?

— Tu nu vezi? Cerul e acoperit cu ebonită, e negru cerul de-
asupra noastră...

— Scoală, Iasek!

Adrian îl duse la căsuța fostului paznic și-l culcă în fân. Cineva
adusese fânul aici, poate dormise. Iasek nu mai rosti o vorbă, se
cufundă în somn îndată.

Naufragierea vasului bombardat în puterea nopții, marea
tălăzuită, întunecată, morțile oamenilor nevinovați, toate
prăbușindu-se ca uraganul, făcuseră din Iasek Grinkevici o epavă.

„*La noapte o să fugim: lucrul acesta trebuie să-l facem până când Iasek
mai este în stare să umble*“:

Adrian ieși afară. Amurgul cobora tiptil. În turn nu mai era
nimeni. Armonica amuțise. Nemții dispăruseră. Parcă îi suflase
vântul. Curgea un zgomot greu, amenințător după coama smolită
a parcului: pare-se, trecea o coloană de tancuri. Cerul se înroșise
aprig la asfințit, ca și când prevestea pentru a doua zi furtună.

Scoborî spre dulapul de apă învăluit de umbre triste ca să
dezlege mârtoaga, s-o deshame și să-i dea drumul în câmp: ducă-
se în plata domnului, nu vor mai avea nevoie de cal. „*La noapte
vom fugi cât mai departe de aceste locuri*“. Adrian o apucă pe cărare, sui
panta și intră în răcoarea parcului mut, îngândurat.

Câteva raze întârziate se strecurau printre crengi ca o flacăra
de chibrit ce rățăcește pe întuneric. El încercă să aprindă ceva și
nu putu. Un foșnet de frunze uscate îl făcu să tresară, îl opri
locului. Era o jivină de pădure ce se speria de apropierea lui.

Pătrunse în curtea conacului. Pustiu. Nici țipenie. Survenise ceva
urgent; probabil, vreun ordin de la comandament îi grăbise pe nemți
în altă parte. Conacul părăsit, mahmur, bizar, se contura în fâlfăirea
umbrelor de seară ca năluca unui plesiozaur din niște valuri tulburi.
Oare pe unde își cernea reminiscențele colonelul, cu blazonul
său de „colonist“ autohton? Plesiozaurul tăcea, posac, amorțit
de uitare și urât. Timpurile vechi s-au fărâmițat fără ecou și urmă.

Cu agerimea unei ciute, Adrian dădu fuga până la căsuță. Dar
Iasek lipsea. Adrian se simți sfâșiat de fiorii spaimei: dacă și-o fi
pus capăt vieții?

De la dulap răzbătea scârțâitul roții, ruginit și trist; apa gâlgâia și se vărsa în jgheburile de lemn. Acolo, la dulap îl găsi: împingea drugul de unul singur, îndârjit, fără să-i pese că înnoptase între timp și că luna răsărise mare, roșie peste toată valea. Împingea drugul și fluiera ceva sub nas ca la mama acasă. Roata se mișca domol, greoi, parcă se împotrivea și ea acestei opinteli noptatice.

Adrian îl zgâlțâi de umăr, strigând amar:

— Ce faci, Iasek? Leapădă îndată...

— Ce să lepăd? Tu nu vezi soarele? și Iasek arătă la lună.

— Soarele?

— Da, da. A răsărit soarele... Trebuie să ne apucăm de lucru.

N-avem timp de pierdut. Dar unde-i mârțoaga?

— I-am dat drumul în câmp.

— Bine ai făcut. Sărmana, e răblăgită cu totul!

— Haide, Iasek.

— Vrei să ne împuște nemții?

— S-au cărat. N-auzi că nu mai cântă din armonică?

— Da, înțeleg. S-au ascuns prin tufe și ne pândesc. O haită întregă vrea să ne sfârtece.

— Iasek, leapădă afurisita de roată, și să mergem.

— Fie, dacă zici.

— N-ai teamă, Iasek.

— N-am teamă.

Părăsi dulapul de apă și merse alături de Adrian.

— Mi-e cald. *Soarele* de sus strălucește palid și rece, *disc* aruncat în cer, iar pe mine mă mistuie focul, nu mai pot de căldură...

După ce au trecut parcul și au ieșit pe șleah, Iasek se adânci în niște socoteli misterioase. Ba cerceta atent câmpul adormit, întunecat, ba se uita înapoi, urmărit de vedenii.

— Dacă ți-a mai rămas un colț de pâine, dă-mi-l.

Adrian scotoci în torbă, găsi o bucată de pâine uscată. Iasek o ascunse iute în buzunar. Zise:

— Pst! O înfulec mai încolo. Uite în câmp, câte guri căscate așteaptă să le-o arunc...

În câmp țârâiau greierii, iar din copacii înșirați de-a lungul drumului găngurea câte-o pasăre somnoroasă.

Luna le arăta drumul, adesea foarte întortocheat, printre vii și livezi învăluite de muțenia nopții.

— Mă crezi ieșit din minți, oftă Iasek, vorbești cu măsură. Te înșeli amarnic. Smintitul în primul rând își pierde memoria. Între neghină și grâu nu mai alege. Smintitul le încurcă pe toate de-a valma, și binele și răul... Spune-mi deschis: încotro ne duc picioarele? Spre Genucla?

— Nu, Iasek, mergem la Ramidava. Acolo vom găsi o ieșire din situație. O să avem și gazdă, și de toate.

„De-am putea ajunge mai repede, îi trecu prin minte lui Adrian, dintre atâtea cunoscuți voi găsi pe cineva, doar nu s-au evacuat chiar toți“.

Soarta lui Iasek Grinkevici îl preocupa acum cel mai mult. Nici vorbă, nu putea să-l lase la voia întâmplării, fără o îngrijire medicală serioasă. Omul acesta îi devenise drag, ținea la el ca la un frate.

Dimineața îi află încă pe drum. Pe neașteptate, în apropierea unei șosele, zăriră o harbuzărie. La marginea ei stătea pitită o colibă de paie: glugă mare aninată de haragi. Erau flămânzi și oboșiți. Adrian aruncă o privire în direcția colibeii: nimeni!

Câmpul acesta împresurat de zemoși galbeni și harbuji tuciuarii îl ispitea neoprit.

Au intrat în harbuzărie. Roua scânteia pe fiecare frunză. Soarele abia răsărit lumina o jumătate de câmp, cealaltă mai rămânea în umbră. Harbujii se lăfăiau aburiți, sugând din curpen vlaga ca pruncul sânul mamei. Talpa intra ușor în țărna moale. Adrian se aplecă asupra unui zemos. Era aproape sferic, alb, cu dungi galbene-verzui. Copt. Crăpase o țără. Îl desprinsese de curpen și-l luă în mâini. O miroznă dulce, plăcută, făcu să-i lase gura apă. Fărămă o bucată și i-o întinse lui Iasek. Acesta mușcă lacom din zemos, dar era așa de oboșit încât picura de-a-n picioarele. Se clătina ca beat. Nici dulceața acestui dar al pământului nu era în stare să-i alunge somnul și oboseala ce-i moleșise cu totul făptura.

De lângă colibă nu se auzea lătrat de câine, nu se arăta nimeni. O tăcere se întindea până departe. Poate cineva dormea în colibă? Soarele se rostogoli în azur. Prospețimile matinale trezeau la viață gângăni și jivini, fire de iarbă și jghiuțe de apă.

Adrian se îndreptă înspre colibă. Pășea peste curpeni cu luare aminte, ca să nu strivească nici unul. Iasek îl urma șovăitor.

Tot acum o coțofană începuse să melițe, să melițe.

În fața colibeii, la vreo zece pași de la intrare, era săpat un cotlon mititel, iar lângă el se tăvălea o găleată cam turtită, afumată. Mai erau aruncate și câteva cutii goale de conserve cu etichete străine.

Coliba era încăpătoare, taman pentru odihna amândurora. Adrian intră în colibă ca să așeze fânul așternut pe-o rogojină mare.

Explozia ce izbucni de la o bombă ascunsă azvârli coliba în aer, îi împrăștie bețele și paiele prin toată harbuzăria.

Soarele strălucea în țăriile cerești, dar nu ca alte dăți. Adrian îl descoperi, întocmai ca Iasek, pe-o întindere neagră fără hotare. *Discul* soarelui scliffea în noapte. Ca și cum Adrian coborâse în fântână și din fundul ei privea cerul împânzit de stele, luceferi, miriade de bulgări fosforescenți. Își spuse: Adrian, viziunea asta n-o uita. De câte ori ai sesizat fenomene rare în viață, ai vrut să le notezi undeva, însă n-ai făcut-o, și ele s-au șters din memorie. Soarele acesta în eclipsă nu-ți mai trezește impresia unui soare obișnuit. Are protuberanțe luminoase pe margine, fără o radiație vizibilă. Discul atârnă în gol, imperturbabil și rece, după cum și *luna*, un glob de piatră abiotic. Pun rămășag: infinitul, precum îl vezi acum de un violet închis, nu ți-a fost nicicând atât de apropiat, și tocmai el se află într-o mișcare de neînchipuit, mai grandioasă decât cea a soarelui. Dacă vei izbuti să răsfrângi aceste miracole în lucrul tău, ar fi ca și când ai prinde fulgerul din zbor în vârful penelului inspirat.

Până în ultimele clipe omul se gândește ce va face mâine și poimâine. Totuși nu izbutește să le facă pe toate. Zguduirea e

primul act de creație, întrucât dă rămă ordinea veche. Adrian își surâse trist, gândindu-se la vremea când, încă băietan cu tuleie sub nas, tot căuta zguduirea asta în lectură, în problemele filozofice, în povești înșirate de alții. Parcă nu mai avea ani să aștepte. Căci și zguduirea e un lucru foarte hâtru. Dacă vine prea timpuriu, omul arde ca lumânarea, se mistuie în flacăra acestei zguduiri. Arde și rămâne mukul. Adrian își surâse trist, gândindu-se că a căutat zguduirea ceea, de parcă îi erau zilele numărate.

Soarele urca, se îndepărta în țăriile cerești. Cât a trecut: o clipă sau un veac întreg? Când scoți din ceasornic un șurubel, arcul se destinde, acele se mișcă pe cadran cu o iuțelă nemăsurată, și atunci orele, zilele, lunile, anii trec ca zăpezile prăbușite-n avalanșă. Asemenea și cu pământul: există un ceasornic al pământului, deoarece când îi trimiți o bombă groaznică, un război pustiitor, o secetă cu foamete, un diluviu năprasnic, doamne, doamne, pământul suferă, ceasornicul îi umblă prea repede, pământul trece subit prin toate vârstele, îmbătrânește înainte de vreme.

Adrian tresări: *un fir* se rupsese din el, ceasornicul său încetă să mai ticăie...

7. Letiția

Cine iubește, le face pe toate. Și chiar urmele iubirii le caută mereu. Din noianul zilelor, al trecerii pașilor pe asfalt, al volatilizării umbrelor în oglinzi, cine iubește va căuta un lujer uitat, o salbă ce-a sclipit la gât, o carte citită, o vorbă scăpată altcuiva. Când te duci în vizită la un prieten, și dacă omul drag între timp a plecat, dar a lăsat în scrumieră mukul țigării, încondeiat cu ruj, a lăsat ziarul ce l-a răsfoit în pripă, te așezi pe canapea, în urma lui, simțind încă parfumul undeva strecurat printre dulapuri, și-ți pare rău că ai întârziat numai cu cinci minute buclucașe, care te-au lipsit de o fericire meritată. Prezența iubirii se află în orice, în văzute și nevăzute, ca duhul sfânt coborât în mădulare cu

gângurit de porumbel. Niște particule au rămas, plutesc în aer, mai dăinuie o umbră ce n-o vede nimeni printre scaune, etajere, aparat de telefon, televizor, scrinuri și alte obiecte din casă. Iar afară la fel, sub șiragul de vișini îndoii o creangă pe care, cu câteva clipe mai înainte, o curăța de rod *o căpriță* nostimă, cu boiul ei fermecător peste frunze.

Te așezi pe *aceeași* canapea, răsfoiești *același* ziar și-ți lași țigara în *aceeași* scrumieră, așteptând ca umbrele risipite să se condenseze în făptură, să-și revină la tiparul lor adevărat, să auzi pași pe nisipul scârțâitor din curte, apoi să te ametească o caldă strângere de mână. Însă *căprița* în vremea asta traversează o stradă sau se oglindește în vitrina unei librării, sau se coafează, mucenica ustensilelor electrice de modelare și pieptănătură, sau își potrivește o rochie în magazin, sau visează pe canapea în apartamentul ei, nefăcând nimica.

Dar dacă a plecat nu cu cinci minute în urmă, și nu undeva aproape, în forfota Ramidavei, ci *cu vreo douăzeci de ani* în urmă, și a plecat pe totdeauna, în acel neunde, știut și neștiut, din care nu se mai întoarce nici o făptură, ce-ai să-i faci, n-ai să cauți oare urmele care au fost și n-au să mai fie? Parcă nu tresari câteodată în autobuz, în metro, în avion, când te aștepți mai puțin și la distanțe enorme de Ramidava, văzând o asemănare de chip și de contur cunoscut, după care ai alergat cu gândul și evocarea pe toate meridianele? N-ai să tresari, tulburat, gata să pui mâna pe umărul omului și să-l strigi pe nume? Îți pare rău că n-o poți face, în aceleași tipare încape altcineva străin. Ciudatele forme ale metempsihozei, avatarii celor dispăruți, și-au luat poate astfel obârșia, din umbrele noastre pierdute.

Vâscul amintirii își caută un arbore puternic, se urcă pe scoarța lui cât mai sus, luându-i seva cu hapca și răpindu-i o parte din lumină. Vâscul n-ar putea exista fără acest arbore, se hrănește din rădăcina lui, îl strâmtorează în libertate și neatârnare, îl devastează. Gazda primitoare cedează la început o creangă sau două, care se usucă, iar tot copacul se preface într-un ciolpan

desfrunzit, rupt de vânt, cernit și dărâmat. Și nu e vina nimănui, vâscul amintirii se cațără singur, așa cum l-a creat firea.

De pe hârțoage felurite, de pe foliante cu mult savantlâc îți ridici privirea și ascuți, ascuți, Mihai Vrâncean, cum te cheamă la telefon același glas al lui Toma Vicol. Atunci lingvistica, ocupațiile serioase de la Institutul de limbă și literatură, teza ta de doctorat „Evoluția metaforei“, la care ai visat o viață întregă, își pierd sensul lor constant, și te gândești că iarăși nu te-ai ținut de cuvânt, promisiunea ți-a fost vagă, suspendată în aer.

Auzi vocea lui Toma Vicol în receptor, în gușă te gădilă puțintel emoția, înduioșat că vechii cunoscuți îți mai poartă amintirea. Să te duci, să nu te duci, invitat fiind de câteva săptămâni, insistent, ca de pe buza unei goarne?

— Du-te, Mihai, mi-am zis. Du-te și nu-ți bate capul, Mihai. De ce eziți? Filologia are atâția exegeți harnici, încât o zi de duminică nu-i mare scofală pentru viitoarele tomuri științifice. Vor apare, Mihai, în ordinea convenită. N-o mai face pe *râmătorul* în măruntaiele pământului, pune-ți pălăria pe căpățână și du-te. Vara e bine să mai ieși într-o escapadă intimă. Mai ales când *omul* își amintește de tine, nu-i uituc alde dumneata, consacrat științei până la epuizare. Te pofteste. Vrea să închine un pahar de vin în casa lui bătrânească, încă teafără ca prin minune lângă Făgădău. Tot aceea, cu patru stâlpi înfiți în prispă. Tot aceea, unde până la război, *tu și Soveja* ați umblat mereu, el, cu portretele lui în peniță de stilou sau creion, iar tu, cu păcatele tinereților, furat de vraja ochilor Letiției. Și nu mă duce într-o ispită, spuneai tu din psalm, când o zăreai pe Letiția. Tot aceea, casa din deal; unde Soveja i-a făcut portretele Letiției; unde a murit Gligori într-o iarnă, de tifos, după care a plâns maică-sa, lelea Axcinia, fără conținere, până și-a pierdut vederea și a intrat în beznă.

Bine, mă duc, mi-am spus. Și ca soarele să nu mă frigă în creștet, am chibzuit să-mi fac vizita în după-amiază. Evolueze *metafora* o perioadă oarecare și fără amestecul meu! La spate, de departe, mi-a şuierat nostalgia, și am simțit o lacrimă pe geană.

Pe o ulicioară strâmbă și prăpădită abia am găsit numărul casei. Dacă nu primeam adresa prin telefon, aș fi rătăcit mult și bine. În preajmă, dinspre oraș și către aeroport, pământul luase vesel în spinare clădiri de câte cinci-șase etaje. Am deschis portița, și din cușcă m-a prevenit o javră, dogit.

Soția lui Toma Vicol, Zinovia, mi-a răspuns la binețe, dar cu destulă răceală. Era ocupată cu de-ale gospodăriei sau îi era lehamite de musafirii bărbatului, care, de regulă, precum am aflat mai târziu, își lipeau umbrele de portiță în fiecă duminică. Pe prispă ședea o tânără bălaie, cu o carte în mână, iar alături își fuma țigara un băiat sfrijit, mișcându-și iepurește mustăcioara. Zinovia a trecut pe lângă ei grăbită. Mergea, parcă toată se rostogolea, mare și dolofană, legănându-și poalele pestrițe. A dispărut în casă. Mă simțeam oarecum, stând în băătăură, lângă o masă lungă, cu rămășițe de mâncare și pete de vin pe ea. Pe semne, cheful abia trecuse, și Toma Vicol tăifăsuia acum furat de somn, în altă lume și cu alți musafiri. Nu-mi rămânea decât să admir panorama văilor, să-mi pironesc ochii în înălțimile albastre, zgârâiate de invizibilele avioane cu reacție. Dar n-am avut răgaz. De pe prag s-a desprins o figură monumentală, lăbărțată, pân-te-coasă, cu capul cam turtit între umeri; se îndrepta înspre mine val-vârtej, se clătina de parcă se clătina pământul, striga în gura mare de bucurie, curat Împăratul Roșu când l-a văzut pe Harap-Alb la curțile măriei sale. Din mâneci suflecate, mătăhăind, m-au înșfăcat două labe păroase, pupatul zgomotos mi-a aburit fața; am icnit încet când m-am simțit rupt de la pământ, imponderabilă pană.

Ceea ce a fost mai pe urmă n-am putut prevedea, deoarece *neprevăzutul* intervine și el în viață (în egală măsură cu fenomenele ușor explicabile, motivate), fie ca surpriză nostimă, fie ca accident teribil. Cutremurul de pământ se definește clar, amănunțit, cu date seismografice, însă nu te aștepți la el când te culci în pat și-l visezi pe Nichipercea dansând twist.

Masa a fost a doua oară întinsă în ogradă, cu mâncăruri fel de fel și cu două garafe de vin tot timpul pline. Lume multă venise de prin vecini. Vorba tuturor se aprindea și vibra. *Îmi părea rău*

că n-a venit și Letiția. Era bolnavă. Mătușa Casandra, maică-sa, ședea la masă vizavi de mine. O bătrânică vioaie, cu fața uscățivă. Avea ceva, prin felul demn și mândru de a se ține între oameni, care mă apropia cu amintirea de bunica mea. *Soveja, prietenul meu din tinerețe, îi făcuse odată portretul în creion.* Expresiv și fin, din trăsăturile căruia se releva bunătatea, noblețea sufletească a acestei femei. Îl mai păstrează, portretul? Nu, din păcate, s-a pierdut. În acest război s-au prăpădit în nimicnicie atâtea altele, mai însemnate și mai grave. Și multe, nepomenite, s-au șters și din memorie. După o vreme oarecare cele dispărute nu mai revin așa de lesne din neființa lor.

Atunci a fost cam același chef, în ultima primăvară de război, și tot *aici*, într-o seară. S-au adunat și atunci toți membrii familiei lui Toma Vicol, au venit Gligori și lelea Axinia, au fost Letiția și mătușa Casandra, maică-sa. Numai bunica mea lipsea. Ea trăia la Broșteni. Vinul se bea cu gălețile, vorbele murmurau ca pâraiele, dar eu tot mă gândeam la bunica mea, așa cum m-am gândit nu o dată până a mă întoarce din Asia Mijlocie. Pe urmă am observat că Letiția lipsește. Mi s-a spus că s-a dus după bunica mea, la Broșteni. Șapte-opt kilometri nu-i o distanță mică. Dar și la această distanță bunica mea a bătut recordul. A parcurs șapte-opt kilometri numai într-o oră, cu sufletul la gură, ca să-și vadă nepotul, întors din prăpădenia războiului. *Am văzut-o în casa asta,* găfăia greu, umerii îi tremurau mărunțel. Lângă dânsa zâmbea fericită Letiția. Afară era noapte caldă, înstelată; mă uitam prin ferestrele deschise la cerul *meu*, atât de albastru și de straniu, și-mi venea să plâng de bucurie. Găsisem firele mele dragi, încă intacte între ruine și drame umane. Ascultam tandrețea unei voci de mult știute.

Însă, în după-amiaza acestei duminici, poftit de Toma Vicol, m-am simțit cu *totul altfel* decât *atunci*, cu două decenii în urmă, de parcă nimerisem în sala de așteptare a unui aeroport: parcă avionul ce-l așteptam întârzia; *acolo* mai era negură deasă.

În loc de Letiția l-am văzut pe Tănase, soțul ei. Tănase, cât ședea lângă soacra lui, lângă mătușa Casandra, căuta motive de

gâlceavă. Letiția îi născuse șase copii, dar Tănase tot o bănuia că-l înșală. Când se întorcea acasă de la lucru, o bătea. Patima lui n-avea sfârșit. Acum Casandra ședea lângă el, dădea din cap, mâhnită, și nu prea avea gust de vorbă. Prin tălăzuirea râsetelor de la masă nu se deslușea sfada intimă dintre Casandra și Tănase, dar cuvântul *scrântit* a ajuns și la urechile mele. Tănase nu mânca, ședea molcum. Era clar că nu-i venea ceva la socoteală.

Tănase ședea molcum, își mângâia cu palma nasul lung, acvilin. Pe neașteptate a înșfăcat garafa plină cu vin din fața lui și a trântit-o cu fundul de masă. Garafa s-a făcut țandări, vinul roșu s-a vărsat, o bună parte din el mi-a făcut cămașa bleașcă; Tănase, măcar în acest fel, *a hotărât să pună punctul pe „i”*: Lumea, buimăcită de întâmplare, s-a ridicat de pe scaune.

A urmat o scenă, pe care cineaștii o transpun pe peliculă cu mar plăcere. N-aș putea spune că era o simplă încăierare. Cuvântul „bătaie“ nu exprimă pe deplin sensul adânc, filozofic, al acestei datini, de vechime seculară. Termenii contemporani ca „apercut“ și „swing“, îmi par niște fleacuri sportive în comparație cu tradițiile trântei moldovenești, ale strămutării maxilarelor. Fixarea cucuielor și numărarea coastelor frânte se efectuează, după obiceiul pământului, excepțional de iute și masiv, ca adversarul să nu se dezmeticească. Am reușit să observ doar că Tănase descrise o piruietă în aer, câteva clipe zbură ca un elicopter, deasupra căruia se învârtea pălăria cuiva, pe urmă a căzut între flori, dincolo de palisadă. Cete de bărbați s-au și repezit după el, era o încercare aprigă între toți să-i ajute lui Tănase să mai zboare o dată, din partea inversă.

Păcat că lipseau brâiele roșii. După o bătaie înverșunată cu Hanea-Manea, dacă vă mai aduceți aminte, Toma Alimoș și-a strâns măruntaiele în brâu și s-a aruncat din nou la luptă. Așa a fost în alte vremi. În prezent îți rămâne doar să tragi cureaua pe altă cheotoare, cureaua e cam subțire și n-are efect. Da, da, cu brâiele roșii ar fi cu totul altceva. Și cu cușmele negre.

Se decolorează obiceiurile. Își pierd izul. La Cătlăbuga, în codri, cușmele negre serveau drept camuflaj. Egal cu bezna. Turcii

parcă aveau orbul găinilor. Se zbăteau să iasă din încurcătură, dar zadarnic. *Au mâncat o papară bună*. Și s-a lăsat gerul acela de pomină. Și moldovenii au știut să-i încercuiască pe năvălitori, de s-a împotmolit o oaste întreagă în troiene. Atunci turcii au tăiat caii și s-au vârat în leșuri calde, ca să scape de nemila gerului. Of, of, of, săraca țară a Moldovei, prin câte încercări ai trecut! Degeaba mai ruginesc în pământul tău paloșele, săbiile, ghioagele, flintele, durdele, sulile și *pușcile*. Că zice și cronica țării: „...și au slobozit toți odată focul și pușcile într-înșii. Și așa căde turcii, ca când ar cade niște pere coapte dintr-un păr, cându-l scutură oamenii“.

În după-amiaza acestei duminici puterile se cheltuiau aiurea, mai mult de dragul petrecaniei. În schimb, taberele erau împărțite în două, așa cum se cuvine de obicei. Vecinul de la deal de casa lui Toma Vicol și vecinul de mai la vale de casa lui se alăturară de partea lui Tănase Stoica (precum vedeți, această pravilă s-a păstrat, vecinii nu te suferă, măcar să fii și cu stea în frunte), iar Toma Vicol, fiii și ginerele său, Traian, alcătuiau cealaltă tabără. Numai eu și tânărul sfriguit, cu buzana de iepuroi, retrași lângă un săraieș, folosit și ca bucătărie de vară, urmăream desfășurarea luptei în ultimele scăpărări ale amurgului.

Aici, lângă butoi, ne mai clăteam gura cu o dușcă de preamău.

Pământul tresălta de atâta tropot și vânzoleală. Luptă necurmată. Deodată Toma Vicol s-a desprins de grămadă, în timp ce Tănase zbură a șaptea oară spre palisadă. Scuturându-și umerii pietroși, Toma s-a apropiat de noi:

— Ați văzut cum i-am făcut vânt în sus? gâfâi Toma și sorbi pe nerăsuflăte o ulcică de vin. Tănase *nu știe* cine i-a dat ghiontul...

Și Toma, mai prinzând la putere și mutând cureaua pe altă cheotoare, se pierdu de iznoavă în vâlmășagul din ogradă.

Femeile în vremea asta își căutau liniștite de treabă. Soția lui Traian ședea pe prispă și alăpta pruncul. Casandra, soacra lui Tănase, strângea de pe masă tacâmuri și farfurii. Lelea Zinovia a intrat în grajd să mulgă vaca. Nimeni dintre femei n-arăta semne de îngrijorare, ferească sfântul. Pe ziua de azi avem croit un alt

tip de femeie; în van mai scotem la iveală baladele vechi, în care hiperbola era pe linia întâi. Într-o baladă foarte veche, Gruia lui Novac se plânge că nu poate să se însoare, îl împiedică, îi stă în cale o fată sălbatică „din câmpia Tirasului, din marginea mărilor“, și într-adevăr! Acea fată mi-era „în spate ca aria și în cap ca clania“, și îmi avea „buzele ca clisele, ochii ca tănerile, mâinile ca bârnelor“. Dar acum „fata sălbatică“ s-o cauți cu lumânarea și n-ai s-o găsești. Tinerele noastre îs subțirele ca trestia, ființe slabe și îi lasă pe bărbați să-și facă mendrele.

Și, la urma urmei, dacă ar fi să ne adâncim în trecut, să răscolim datini și obiceiuri, să pretindem de la Letiția și una și alta, să vorbim așa și pe dincolo, apoi Letiția i-a născut lui Tănase șase feți-frumoși, toți ochioși și cu nasuri de vultur, ca la tata. Tănase n-o crede, o bate, o suduie, pentru că *scrânțeala* îi vine de la stricăciunea lui proprie. Iar dacă ar fi să fi fost ceva, într-o depărtare de ani, cât Letiția era tânără și nurlie, apoi și în acest caz Tănase, dacă ține la datinele noastre, să țină seamă și de Pravila Moldovenească, leatul 1646, în care se scrie lămurit că bărbatul avea voie să-și omoare nevasta, dacă o prindea cu ibovnicul, însă „alegând să nu fie făcut pace cu dânsa, că, dacă va face pace, nu iasta vreme de-a mai uciderea“. Tănase, după atâția ani de viață conjugală, cu atâția plozi în casă, ar trebui să înghită gălușca și să tacă.

Cam așa se rosteau femeile lângă săraieș, până încăierarea bărbaților mătura pulberea din ogradă. Ce puteam răspunde împotriva-le?

Înserarea își aduna umbrele de prin văi, se furișă încoace.

Harul luptei se stinse, îmbrânciturile se potoliră.

Vecinii lui Toma Vicol, cu sentimentul datoriei împlinite, s-au cărat pe la casele lor, la neveste și odrasle. Tănase își ținea capul vârat sub robinet, pe când Toma și Traian îl spălau pe față, îi curățeau părul din cap de sângele năclăit. Vicleșugul lui Toma Vicol față de cumnatul său izbutise din plin. Acela, printre lovituri cu ghiotura, nici nu bănuia *cine* l-a pălit mai tare, când zburase a șaptea oară de-a dura peste palisadă. Bietele flori! Dacă ar ști ele

că-n bătaie vicleșugul se admite, ar crește în câmp, ceva mai departe de oameni.

Plecam și eu acasă, fără a mai găsi urmele celor dragi. *Schițele lui Soveja nu s-au păstrat nici una.* Letiția își avea familia ei. Bunica zace în pământ. De ce-am venit?

Mi-am luat rămas bun de la Toma Vicol și de la ceilalți, și cu atâta căldură, ca și cum era vorba să ne vedem cât mai curând. Știam însă că n-o să ne mai vedem. Scoboram dealul în altă vârstă și în altă lume.

Traian se luase după mine ca să mă conducă până la troleibuz. Mergea cu fătul său în brațe. Era un omoi uriaș Traian acesta, de-o înălțime amețitoare. Când mi-a întins mâna, am pierdut-o pe a mea ca într-o covată. A râs:

— Dacă suflai o vorbă, mâncai bătaie, n-ai fă scăpat!

O scânteie veselă îi lucea în privire. Avea ochi de un albastru minunat, nici o viorea nu s-ar fi luat la întrecere cu ei.

Preferam atitudinea vițelului cuminte: am tăcut și de astă dată. Nu de alta, dar mi-ar fi părut rău să sară cioburi geamurile troleibuzului, ca o ploaie fără milă peste capetele pasagerilor. Pur și simplu, am cules biberonul de pe mâneca lui Traian, ca să-l pun în gurița scâncindă a pruncului, și m-am urcat în troleibuz.

În troleibuz mi-am scos carnetul din buzunar și am lunecat cu privirea peste foi. Îmi notasem zisele Casandrei, ale bătrânei:

Mamă, când ai fost cu mine grea,
De ce nu m-ai pierdut undeva,
Să nu mai cânți de jalea mea.

* * *

Pentru răi se duc și cei buni, pentru cei buni se duc și cei răi.

* * *

Măcar să te grăbești, să ucizi calul nu se poate.

* * *

Se desfiră ghemul, se desfiră; capătul aței, apucat de-o mână vânturatică, nu-l mai găesc decât pe ghicite, iar ghemul se face

mititel, n-are cum să se mai desfire. M-a păcălit cineva, când mi l-a dat, mare cât harbul? Mi l-a dat să-l port în brațe, ca arahnidele, să nu rătăcesc prin labirinturi, de voi face cale întoarsă. Prin el, prin firul amintirii, pot să mă întorc a doua și a zecea oară în oglinzi și în ecouri. Iată-l firul, devine incandescent, din circuit în circuit, scapără și luminează împrejur. Cu el scrânciobul nu se mai oprește.

8. Cocorii

Strada Olarilor s-a schimbat și nu prea. Pășim pe caldarâmul ei în plină amiază. Sub streșinile caselor bătrânești, de-a lungul zăplazurilor, ca și cum toropite de căldură, umbrele se pitesc tăcute, ferindu-se de priviri indiscrete. Coborâm o pantă năvălită de iarbă fragedă și dăm de un loc viran. „Aici, Marcelo, a fost un turn de apă“. Privești această răscruce de ulicioare, unde a rămas doar *locul* turnului de apă, și pavajul de piatră, de fapt, nu-ți spune nimic...

Mai departe nimerim pe-o hudiță îngustă, cu ogrăzi îmbulzite una peste alta. În fiecare e câte o hulubărie. La capătul hudiței zăbovim în preajma unor căsuțe pe jumătate intrate în pământ, proaspăt văruite. Pe neașteptate văd o fereastră mică, despre care îmi povestise bunica. Ți-o arată: „Pe fereastra asta m-a răpit bunica de la părinți“. „Cum așa?“ „Împlinisem abia un an. Dar părinții, pentru că lucrau din zori și până în seară, mă lăseau singur acasă, cu lacăt la ușă“. „Și dacă nu te-ar fi răpit?“ „Aș fi în cer, și nu ne-am cunoaște niciodată.“ „Înțeleaptă bunică ai avut“. Fereastra mică scipește — ochi înlăcrămat.

De pe hudița asta nimerim pe una și mai întortocheată. *Măslinul sălbatic!* În apropierea lui se cascadează doar o ruptură de pământ. Exact acolo unde a fost casa lui Virgil Tonegaru, iconarul. Casa e țândări distrusă de-o ghiulea. „Aici s-a născut Adrian, tatăl tău.“ Te uiți. Mă uit și eu, la măslin... N-o mai văd pe Năstaca, pe maica lui Adrian, aplecată asupra straturilor de flori... Degeaba aș fluiera ca mierla sau ca pițigoii: Adrian nu se mai poate arăta în poartă, de nicăieri. Amândoi tăcem.

Ceva mai încolo, la o întorsătură de stradă, dăm de-o casă de piatră, cu o verandă mare, de sticlă, în curte. Casa lui Niță Cioflec, dulgher vestit. O țin minte. (Părinții mei închiriaseră aici o cameră.) S-a păstrat și poarta. Acum e tare scorojită, jerpelită. Zorzoanele vechi n-o mai fac arătoasă. Doi prăsazi înfloriți se lăfăiesc la soare. Unul, mai în fund, are crengi puțințele, cât s-a îndurat bătrânețea să-i lase, iar celălalt, de lângă zăplaz, e o splendoare înspumată. „N-am văzut prasad mai măreț!“ zici tu. „Poate să intrăm în curte?“ „Altă dată“. Crengile vânjoase, în vuiet de albine, boltesc deasupra capetelor noastre. Primăvara își încearcă viorile și cântă. *Trebuie să venim la toamnă, când o să fie prăsade coapte*. Pe un balustru de lemn, chiar lângă poartă, te așezi ușoară, subțire ca libelula. „Ai obosit?“ „N-am obosit. Îmi place prasadul, moșneagul acesta înflorit“. Îți scoți ochelarii de soare și lumina fierbinte îți cade pe toată fața. Închizi ochii și stai gânditoare și palidă. Nici nu-mi vine a crede că sub prasadul acesta uriaș, pe lângă care mi-a trecut copilăria, încă pe când tu nu erai pe lume, voi sta la taifas cu tine, crăiasă din povești. *Moșneag înflorit!* Șezi așa, în minijupă, uluitor de frumoasă. Din genunchi și coapse bronzate țipă cocorii. Îi aud. *Toți ați murit, m-ați lăsat*. Iar pe mine mă strigă cocorii.

* * *

— Mai îngăduie, îmi zice Isai Cioflec și-mi aține calea spre portiță, degrabă se va întoarce și Fănuș (adineaori, văzându-mă cum stau de vorbă cu Isai, dânsul s-a apropiat, mi-a strâns mâna și, nerostind nici un cuvânt, s-a dus cu soția lui la cinema). După atâția ani, avem ce vorbi, Mihai! Doar n-ai poftit pe la noi fără nici o intenție, își îndulcește Isai glasul, gata să-mi facă hatărul cât ai bate din palme.

Mic de statură, foarte vioi, cu fața buhăită de somn (l-am găsit dormind în pat), are haz când mă apucă de braț și nu mă lasă să plec. Tot caută în ochii mei ca să-mi prindă firul gândurilor, de după lentile. Aproape două ore am depănat povestea anilor, dar numai acum, lângă portiță, i-a venit cheful cel mare. Arunc o

privire asupra bătrânilor prăsazi pe care i-am contemplat zilele trecute, când erau în plină floare și cu zumzet de albine, și nu mai regret faptul că, abătându-mă încoace cu Marcela Tonegaru, am șovăit să intru. De multe ori ceea ce se întâmplă anume așa și nu altminteri, în cele din urmă, e mai bine.

— Dorul, bată-l vina, mi-a șoptit să vin.

— Asta e, Mihai! Mare șoltic e dorul.

— Spune-mi, ce-i cu Spiridon Lefter, mai trăiește? Acela care dădea în cărți și se ocupa cu vrăjitoria.

— Țiganul? A murit.

— Păcat. Dacă ar mai fi în viață, m-aș duce pe la dânsul. Pe când eram un băietan naiv, mi-a fost tare frică de el. Toată ziua, iarna și vara, din hogeagul casei lui acoperite cu carton gudronat, ca-ntradins, ieșea fum galben cu miros de pucioasă. Îmi închipuiam că, pregătind o vrăjitorie strașnică, el pune la fiert buruieni diavolești. Mama, tot timpul suferind de boli, se ducea pe la dânsul. Mi-era frică să n-o otrăvească. Toamna, când înghețau băltoacele de pe ulițe, eram sigur că și asta e trebușoara lui. După atâția ani, aș fi vrut să-l văd.

— De-acu pe lumea cealaltă, Mihai.

Stau lângă porțiță și mă uit la bătrânii prăsazi. Nu cred că unul ca Isai Cioflec să nu știe nimic ce s-a făcut cu casa părintească a lui Adrian, *în preajma războiului*, și oare se va hotărî să-mi spuie ceva? Căci Fănuș, fratele său, avut-a năravul a pune mâna pe lucru străin. S-o mai fi întors Virgil Tonegaru, bătrânul iconar, măcar o dată în Ramidava? Și mai cu seamă: o fi rămas casa lui de izbeliște, cu totul pustie? Îmi lunecă întrebarea asta pe limbă ca o mărgică: mă tem să n-o înghit și mă tem să n-o scap din gură.

A „intuit“ sau o face întâmplător, dar, straniu, lui Isai îi vine ideea că săptămâna viitoare dacă îi fac o vizită, îmi va pregăti *un suvenir*; cea fotografie veche, în care pozăm tuspatru — Isai, Fănuș, Adrian și cu mine, în pantalonași scurți și cu câte o bretea în diagonală peste umăr. Printre vrafuri de hârtoage și hârtii o va găsi numaidecât, doar să nu uit de vizită.

— N-a mai trăit nimeni în casa aceea, îmi răspunde Isai la întrebare, căci bătrânul iconar nu s-a mai întors din Ulmetum. Decât o băbușcă se mai arăta, o cimotoie de-a lui Virgil Tonegaru, dar foarte rar. La începutul războiului un puternic bombardament aerian a prefăcut casa într-un morman de pietre.

— Și nu s-a găsit nimic sub dărâmături?

— Lumea a scociorât printre pietre, după ce bătrânica a cărat o telegă de vechituri. Numai Fănuș a găsit niște pânze.

— Niște pânze?

— Da. Le-a găsit în căsoaie, într-un dulap dosnic, făcut în perete. Tot un fel de icoane, dar tare pocite. Mai ales una înfățișa o petrecanie neobișnuită: o duzină de vulpi, toate cu chipuri omenеști, benchetuiesc într-o curte mândră și bogată.

— Și unde-s, Isai, pânzele?

— Fănuș le-a dus în Târgul Vechi și le-a vândut. Spre sfârșitul războiului traiul se făcuse cam greu, îi trebuia și lui un bănuț.

— Zici, le-a dus la Târgul Vechi și le-a vândut?

— Da, a fost o zi cu noroc. De la început nimeni nici nu le lua în seamă. Pe urmă s-a apropiat un popă și, văzând vulpile, a izbucnit în hohote de râs. Se bătea pe burtă și râdea. S-a bulucit lumea în jurul popii și al lui Fănuș. Unii își scuipau în sân și-și făceau cruce, iar alții se prăpădeau de râs. Popa le-a cumpărat pe toate.

— Tabloul cu vulpi l-am văzut la Adrian în 1939.

— Cum, ai văzut și tu icoanele?

— Icoane și nu prea. Aș spune că tablourile erau o imitație ușoară după Brueghel.

— După cine?

— După Peter Brueghel cel Bătrân, marele pictor flamand. Scena cu vulpi îmi amintea de tabloul breghelian „Lupta dintre Carnaval și Post“. Producea impresie prin colorit, umor și profunzimea gândului: vulpile bătrâne ce purtau măști omenеști personificau pizma, calomnia, avariția, desfrâul, intriga, lăcomia, cruzimea și alte vicii nefaste. Vulpile, în aureole de sfinți, s-au întrunit la cina lor de taină, neștiind că le așteaptă sfârșitul: gloate

de muncitori aduc vreascuri sub zidurile curții și-i dau foc... Pânze prețioase, zămislite cu trudă.

— Tii! Mare greșală a făcut Fănuș. El a *păgubit* degeaba, vânzând pânzele în piață. *A păgubit!* Iar noi credeam că le-a zugrăvit tatăl lui Adrian și le-a dosit în tainiță ca pe niște icoane brăcuite.

— Tatăl lui a fost în toate ortodox și nu putea, din punctul lui de vedere, să săvârșească o astfel de impietate. El când le-a văzut, țin minte, și-a pus mâinile în cap, tuna și fulgera. Erau lucrările de debut ale lui Adrian. Pe atunci el a scris versuri, foarte curioase, de atmosferă. Iată un pastel de toamnă:

Vulpile roșii au trecut buimace prin grădină.

Nisipul frunzelor susură pe țărături de lămâi.

Te aștept, fiică a Obsesiei, de prin horele toamnei.

Dezmiardă-mă tu, când stelele cad pe strunele lirei.

— Da, minunate, târăgănează cuvintele Isai. Dar ce-i cu Adrian, mai trăiește?

— A căzut, de explozia unei mine, în stepa Bugeacului. Acolo-i mormântul lui.

Mai arunc o privire asupra bătrânilor prăsazi. În preajma lor m-am jucat în copilărie. În preajma lor a pășit mama, tata și bunica mea. Ei n-o să-i mai vadă foșnind nici azi, nici mâine, precum nici eu n-o să-i mai văd în viitor. Crengoși, zdraveni, de o vigoare admirabilă, continuă să înfrumusețeze viața acestui colțișor de pământ. Pe când eram copil, n-am știut că oamenii în vârstă pot săvârși fapte de neiertat, urâte și amorale. Ceea ce mi-a povestit Isai e încă o dovadă că lăcomia și prostia omenească mai spurcă pământul.

— Te-am jignit, Mihai? N-am vrut să te jignesc. Într-adevăr. Fănuș *le-a cedat* foarte ieftin. Dacă ar fi știut ce-i și cum, le-ar fi vândut la muzeu cu un preț mai bun. Trebuie să-i spunem acum ce prostie a făcut. Mai îngăduie oleacă, Fănuș se întoarce degrabă...

Pun mâna pe ivărul de la porțiță. Pe neașteptate, Isai plesnește din mâini și-mi spune cu mare regret:

— Vai, am uitat să-ți aduc niște prăsade. Mai avem în cămară un paner plin. Să-ți aduc vreo câteva.

— Bine. Numai una singură.

Isai nu mă contrazice. Dă zor până la cămară. Saltă ca un berbec bine hrănit. Peste câteva clipe se întoarce cu o prasadă enormă.

— De-o chilă, cel puțin. Cea mai mare prasadă din ultimii ani! se fâleşte Isai cu isprava pomilor bătrâni.

Iau prăsada de coadă și mă duc. Prăsada ce mi-a dat-o Isai, mezinul lui Niță Cioflec. El mai stă în aceeași poartă, scorojită, stacogie, și dă din mână. Prea bine știu că n-am să mai vin încoace, deși i-am promis pe cuvânt de cinste. Locurile din trecut n-au cum să reînvie, se sting cu încetul ca niște lumânări de ceară, obosite de atâta ardere. Alte mâini o să aprindă luminițe de candelabru, ca să se bucure alți ochi.

Țin prăsada de coadă, pe când soarele de april, destul de zvăpăiat, îmi mângâie fața tristă, alunecă spre asfințit. Duc prăsada, mulțumit că nu merg singur. O prasadă mare *cât un fânar*. Lumea, când mă vede, întoarce capul a mirare. Nu-i o prasadă de la magazin, altfel m-ar întreba *dacă mai sunt* în vânzare.

În frageda și sfânta copilărie, cu Isai, Fănuș, Adrian și alți titirezi neastâmpărați, tot hoinăream prin coclauri, cotrobăind dealurile îngândurate, de culoarea mării adormite, ce împrejmuesc Ramidava ca o cetate naturală. În plină libertate a fanteziei ne apucam de pozne, călcam țarinile cu momâi ciudate, furam harbuji și bostani, îi curățam pe dinlăuntru și făceam din ei *fânare*. Noaptea cu fânarele aprinse băgam lumea în sperieți: Oare de iznoavă năvălesc tătarii în târgul nostru? se întrebau moșnegii.

Nimeresc pe strada Olarilor, stradă piezișă, pavată cu pietre vechi, de granit, cu gândul să străbat orașul, pe jos, până la lacul Hurmuz, o baltă solitară din Gura Văii. Pășesc pe caldarâmuri desfundate și ascult vocile timpului. Numai cu câteva săptămâni în urmă m-am plimbat pe aceleași ulicioare, amețit de enigma unor nostalgii dezlănțuite.

Țin de coadă prăsada, mulțumit că nu merg singur. Ca prin vis stăruie în jurul meu forfota orașului, crescândă, densă, pestriță, și de odată mă opresc lângă bordură, mecanic, prompt, așteptând să treacă vacarmul mașinilor. Ca prin vis mă strecor prin furnicarul mulțimii, în timp ce orologiul de la catedrală bate ora, și tresar: s-a rupt în mine o coardă, de-mi vine să strig de durere. Vai, diminețile pierdute, diminețile din primăvara aceasta cu lalele ca niște cupe cu licoare divină, vai, turlele catedralei din grădina publică, toate cufundate în ceață deasă! Aici, doar cu câteva săptămâni în urmă, răsărea Marcela Tonegaru ca o ciută din pădure. O însoțeam până la minister (lucrează la ministerul de cultură) în fiecare dimineață. Ascultam orologiul din ceață, așteptând apariția nălucii mele. Numai la întoarcere turlele scăldate în soare pluteau în azur, în imense sfere, ca Arca lui Noe în noianul de ape.

Iar acum, după puțin timp de la despărțire, într-un mod absurd și accidental, aceleași turle îmi par acoperite cu aramă roșie, în crepusculul acesta învălvorat. Peste turle, peste pâlcuri de copaci zboară liote de ciori cătrănite. Bat orele, dar bat greu, îndesat, cu caznă, de parcă ar scoate anevoie ciutura din fântână când îi cumpăna știrbă, scârțâitoare, bălăbănită, fără buturugă la capăt.

Înfrigurat, simt că-n mine se răstoarnă cerul ca în oglinzile unui iezer de munte, cerul spre care a zburat Niță Cioflec, luând în spate traista lui de proverbe și cimilituri, meșteșugul lucrărilor în lemn și alte taine de pe pământ. Încă fiind în viață, dulgherul a purces *un monument* chiar în ograda sa, pregătit cu grijă și socoteală, lipit din toate părțile cu vorbe bătrâne, ca o colonadă cu afișe. Întru pomenire l-a lăsat lângă cei doi prăsazi neuitați, scortșoși, care plâng și acum după stăpân cu lacrimi de petale, în mijlocul unei hore nebune de umbre imperceptibile, dansând în surdină. N-a putut să-și consimtă dispariția definitivă în ochii oamenilor. Chipul său spălăcit de pe o foarte veche fotografie îl instaurase pe monument, subt o bucată de sticlă, fără să-și dea seama că arată ca frunzele uscate de ierbar. Era o încercare naivă de a păcăli moartea înainte de venirea ei, și nu mai puțin, o dovadă de mare anxietate în preajma ei, ca la începutul furtunii pe mare

când luntrea îți pare o coajă de nucă. Alături *de învăț-te a trăi*, însemnase într-un colț cu litere șchioape: *învăț-te a muri*. Când i-am văzut *monumentul*, nenumărate umbre bizare m-au prins în hora lor zănatică.

M-au târât în jocul lor de pantomimă pe scena lumii de ieri, și-l văd pe Niță Cioflec, care zăbovește în lemn cu dalta, hultuiește pomi, stropește butuci de vie, anină colivii cu păsărele cântărețe pe veranda cu multe geamuri; drege teascuri, coboară butoaie în beci, sapă un heleșteu în fundul livezii, în râpă, îl prinde, scos din răbdări, pe Fănuș ori pe Isai, și rupe o jordie de salcâm pe spinarea unuia din ei, în ore de repaos citește reviste, cărți, cu ochelarii ce-i pică mereu pe nas.

Zadarnic își cheltuiește zelul în bătaie. Cei doi fii ai săi se plictisesc de moarte la vederea cărților.

La drept vorbind, pe linia ereditară cei doi fii au luat ceva din agerimea tatei, din neistovita lui inventivitate, spiritul de aventură, de pozne burlești, l-au moștenit de la mama. Vasilisa era o femeie voinică, nurlie, gata de praznice și guleaiuri cu orice ocazie. Iată când podelele lui Niță Cioflec se puneau la încercare, treceau un examen public. Chiar și bunica mea, la capătul vieții sale, îmi destăinuise cu mândrie că și-a rupt piciorul dansând „bulgăreasca“ pe podelele lui Niță Cioflec. Nici tropăitul îndrăcit al femeilor n-a fost în stare să-l frângă...

Iar când Niță Cioflec se întâmpla să plece la țară, acceptând unele comenzi ca dulgher, femeile din curte se distrau în voie, scornind o sumedenie de glume pe socoteala vecinilor. Doar nu există zăplazuri fără crăpături și cine are ochi să vadă, află multe taine.

Țin prăsada, ca pe o cometă, de coadă. Aroma ei dulce s-a amestecat cu miresele minunate din livada lui Niță Cioflec. În camera ei cosmică s-a adunat trecutul unei vieți fără întoarcere. Prăsada devine tot mai grea și o mut dintr-o mână în alta. Dacă spicul de grâu comprimă în el holde de milenii, intemperii de-a valma, nenumărate drumuri lungi de cară, de corăbii în alte zări, de ce prăsada mea să nu prezinte și ea acel focar al amintirilor, în

afara căruia nu se poate concepe o viață de om? Parcă se poate ști pe ce culmi, la ce margine de lume a răsărit imaginea ta cea mai dragă? Ai trecut atâtea... Întâia culme de deal am aburcat-o într-o dimineață de vară, când abia împlinisem șapte ani. Tare vroiam să știu din ce loc răsare soarele. Și în căușul unui hârtop am văzut un sat ca oricare altul. Atunci mi-am făcut socoteala că soarelui îi dau drumul oamenii dintr-un ocol ascuns, ca să pască pe imașul cerului, să călească săbiile de păpușoi în câmpuri, să se scalde în apele cu stuh și pești țigănești. Fără îndoială, imaginea descoperită mi-a fost mai scumpă decât cea de la școală, de mai târziu, a lui Copernic. Dar și imaginea obosește cu timpul. Obosește metalul, lemnul. Obosește și imaginea. Întâi e floare, pe urmă e rod, apoi se prăbușește într-o noapte de toamnă, ca prăsada asta din livada lui Niță Cioflec.

Acum, fără să știu de ce, mă mână dorul în căutarea unor umbre pierdute, îmi îndrept pașii spre lacul Hurmuz. N-am nici o speranță să-mi recâștig bucuria orelor, plenitudinea trăirilor din această primăvară, totuși colind mereu aceleași locuri pe unde m-am plimbat nu demult cu Marcela Tonegaru, fiecă amănunt îmi trezește amintiri, îmi aduce o alinare. Îi aud vocea. Dintre miile de voci omenești distingi *una*: îi cunoști toate nuanțele — de voioșie, de oboseală, de nerăbdare, de tristețe. Ziua, în orele de lucru, e vocea unui prieten asaltat de griji. Noaptea, în orele târzii, e vocea unei zâne de veghe.

Când pierzi un prieten adevărat, și pentru totdeauna, îi simți zilnic lipsa. Golul sufletesc ce se naște în asemenea cazuri e chinuitor. Obsesia unei pierderi ireparabile nu te lasă în pace. Nici munca intensă, nici alte ocupații nu sunt în stare să te scape din strânsoarea disperării. Uite ce situație s-a creat, prăsado.

Au trecut două săptămâni încheiate de când s-au întrerupt întâlnirile noastre. Ca să vezi, prăsado, cum s-a întâmplat. Despărțirea a fost bruscă, neașteptată, absurdă ca un accident. Nimic nu prevestea acest sfârșit amar. Dimpotrivă, în ajun eram mulțumit de zodia mea norocoasă. În acea după-amiază Marcela

mi-a telefonat să vin cât mai repede la ministerul de cultură, unde mă așteaptă o surpriză.

— Există surprize plăcute și neplăcute, Mihai.

— Asta e o surpriză plăcută, prăsado.

Marcela m-a întâmpinat radioasă, explicându-mi la rezeala istoria unei recente descoperiri arheologice. În apropiere de Arcodabara, în munți, sub ruinele unei cetăți, au fost găsite niște plăci cu semne bizare. Vechimea lor s-a constatat a fi cel puțin de o mie de ani. Dar ce reprezentau semnele, care era misterul lor? Un tânăr savant, după mulți ani de investigație, a găsit cheia acestei descoperiri, semnele fiind adevărate note muzicale pentru corul bisericesc. Marcela m-a condus într-o cameră aparte și a pus banda de magnetofon în aparat. „Vreau să asculți și tu această muzică neobișnuită“, mi-a spus cu căldură în glas și a ieșit, pentru că se organizase o ședință, la care trebuia să asiste. Am rămas singur în fața istoriei...

Era într-adevăr o muzică divină. Corul bărbătesc pe mai multe voci parcă răsuna de pe zidurile unui castel medieval. Mai curând era o odă păgână închinată atotputernicului soare. Am rămas încântat. Am pus banda de magnetofon doua oară. La geamurile deschise răpăi o burniță veselă. Deodată scăpără în apropiere un fulger lung, ca sulița aruncată de mâna unui războinic. Și ploaia se înteti.

Marcela mă găsi cu gândurile în altă lume. Nici n-am auzit-o intrând. A râs cu poftă de starea mea buimacă, mi-a ciufulit părul pe cap, pe deplin satisfăcută de efectul acestei muzici străbune. „Ce te uiți așa la mine, Mihai?“ „Nu te-am recunoscut. Parcă ai coborât din cântece bătrânești“. Marcela a izbucnit în hohote, ținând amândouă mâinile la piept, înăbușindu-se de râs.

Și cu toate că ploaia cu găleata, am hotărât să nu mai așteptăm, căci înserase. Tocmai trecea un taxi, care ne-a luat ca o șalupă pe străzile invadate de pâraie.

Am intrat în odiaia ei, prea bine cunoscută mie, sobru mobilată, cu o mulțime de cărți pe rafturi. „În cutia poștală de la ușă ai o scrisoare“, am zis așezându-mă pe canapea. „O iau mai

pe urmă. Nu știu unde am rătăcit cheia de la cutie.“ S-a retras la bucătărie ca să pregătească o cafeluță. Totdeauna mi-a plăcut să stau la acest înalt etaj și să urmăresc de aici circulația de pe bulevard, îndeosebi pe înserate, când felinarele se aprind ca niște crini exotici. Marcela a zăbovit ceva mai mult, desigur, a găsit cheia și a citit scrisoarea. În tot cazul, când a revenit, era de o paloare stranie. „Nu ți-e bine?“ „Mă simt obosită“. Aroma din cești și atențiile neîntrerupte, pline de gingășie, ale Marcellei, m-au abătut de la temeri și presimțiri neplăcute.

Pe urmă, înfrigurată și tristă, m-a condus până la stația troleibuzului. Își luase pe umeri o pelerină transparentă de celuloid, purta pantaloni albi de vară. Aname așa o țin minte, în acea ultimă seară, sub ploaie.

În zorii zilei m-a trezit telefonul. Îmi suna Marcela direct din aeroport. Își luase bilet pentru Taurida. Soțul ei, pilot al avioanelor supersonice, cu care întreținea numai relații epistolare, la intervale destul de mari, o chema acum la el, în spital. Ce-a survenit în numai câteva luni de căsnicie vara trecută, ce ruptură s-a produs între tinerii căsătoriți, n-aș putea spune. Marcela nu s-a atins de latura aceasta delicată. N-am întrebat-o nici eu, presupunând că problema se va lămuri de la sine, mai târziu. Iar acum Marcela îmi vorbea la telefon: „A izbutit să se catapulteze... abia a scăpat cu viață...“ Și aproape strigându-mi cu disperare: „Trebuie să fiu lângă el. Nu vreau să am pe conștiință moartea lui...“ Vuietul elicelor de pe aerodrom îi acoperi ultimele cuvinte.

Un fluierat strident. Milițianul din mijlocul străzii, mustăcios, elegant, duce mâna la cozoroc și-mi spune sec:

— Cetățene, ai trecut strada contra regulii...

Amendă. Primesc chitanța. Ca relicvă.

— Vezi, prăsado, ce înseamnă să umbli cu capul în nori. Am dat gologanii pe gârlă.

Fluieratul, scurt și strident, se repetă.

— Cetățene, cum te exprimi?

— Vorbeam cu prăsada, nene.

De astă dată îl salut eu pe milițian, care rămâne perplex, cu mâna ridicată la chipiu.

Curând ajung pe scările ce coboară în parcul de cultură și odihnă, la cascadele multicolore, având pe margini balustrade de piatră și glastre mari de flori. Alea cu plopi freamătă, clipocește, zboară scama pe crengile copacilor, apa lacului pulsează între lumini și umbre, luntrele mai mult stau în înțepenire decât plutesc, ca și pirogile pline de mister ale Insulelor Canare.

În fundul aleii, pe o bancă, zăresc silueta unei tinere femei. De emoție mi se aburesc ochelarii. Oare? Aceași bluză albastră, fustă neagră. De după o ramură înfrunzită de salcie apare o claie de păr bălai, și slabele mele speranțe se risipesc ca firele de nisip printre degete.

— Ce prăsadă colosală! îmi zice bălăuca, văzând că mă așez pe bancă. O bombă...

— Gustați! îi ofer prăsada.

— Sunteți foarte drăguț, îmi zâmbește fata și ia prăsada.

Dinții ei frumoși, incisivi, se înfig în prăsadă. În minutele aceste solemne de primă cunoștință, ca din pământ răsare un câine subțiratic și înalt, curat ca o gazelă. Deși se convinge că stăpâna lui e teafără și nevătămată, mârâie la mine cu oarecare neîncredere.

— N-aveți nici o grijă! mă liniștește bălăuca. Este un doberman foarte deștept.

— Totuși arată cam indispus.

— Își face reclamă.

— L-ați dresat, desigur.

— O, perfect... Îmi poate aduce chiar și un băț din lună... A fost distins cu medalie de aur. Aici, în parc, mâine va avea loc o mare expoziție de câini. Veniți, numaidecât. N-o să vă pară rău.

Câteva albine au și început să dea târcoale fetei. Zumzetul lor se întetește, devine tot mai insistent.

— Ce au cu mine albinele?

— Au simțit dulceața prăsadei...

— Strașnic mă tem de albine și de viespi! bălăuca lasă prăsada pe banca de vizavi. De altfel, e timpul să mă duc. Rex! Rex!..

Silueta fetei dispare printre copaci. Câinele aleargă sprinten, ușor, fără s-o scape din vedere pe stăpână, un veșnic du-te-vino pe alei. Scapătă ultimele pâlپări ale soarelui. Un timp oarecare mai aud lătratul lui Rex, pierzându-se în amurg. Mai zăbovesc puțin, apoi mă ridic și eu o dată cu răsăritul lunii în apele negre. Pe cealaltă bancă, vizavi, a rămas prăsada mea. Potricălită de viespi și albine, îmi pare scheletul unui delfin singuratic ce-a fost târât și aruncat pe țarm de valurile mânioase ale mării.

Noaptea, culcat în pat, ascult ploaia țărând la fereastra mea deschisă. Și deodată (am adormit, poate și visez?) îmi revine imaginea livezii lui Nică Cioflec. Mă grăbesc într-acolo..

Pe un trunchi de mult prăvălit la pământ, plin de mușchi și ciuperci, șade Adrian îngândurat și tăcut. Hăți, doamne, eu îl caut în toate părțile, iar el, poftim, stă aici și se hodinește!..

— Demultișor n-ai dat pe la noi, Adrian.

— Am întârziat o țără. Văleu, Mihai, ești cărunț la tâmple.

— Dar tu, Adrian, ai rămas tot tânăr și chipeș ca mai înainte.

Se vede că mare treabă n-ai?

— Mare treabă n-am. Pasc niște mielușele.

— Unde le paști?

— Pe cer, măi frate.

— Și unde le adăpi?

— Pe cel noreț de ploaie.

— Și unde le închizi?

— În cel cearcăn de lună.

Mă așez și eu pe trunchi, ca să fiu mai aproape de Adrian. Dar îmi pare că-i departe, și tare abătut.

— Ce te apasă pe suflet, Adrian?

— Mi-e dor de fiica mea.

— Și mie. Marcela mi-e dragă.

— Cum îi spui?

— Marcela, ochi negri.

— Frumos.

— Și numai de ea ți-e dor?

— Mi-e dor *de voi toți*.

Încet se ridică de pe trunchi, părăsește livada. Îl chem, îl strig pe nume, dar nu-mi răspunde.

Totuși, bate cineva la ușă sau la geam. Prin fereastra deschisă rouează geana zilei. Aud grauriu șuierând. Aud țipătul cocorilor din înalturi. Mă scol din pat, aproape aiurit de vise, și mă apropii de fereastră. În cadrul ei primăvăratîc îmi surâde Marcela Tonegaru.

Marea Neagră

Nu te speria, cititorule, n-am de gând să fac mențiuni estetice despre cum este, ori cum a fost descrisă, marea. Capriciile unui zeu ca Neptun, poznele sale cu tridentul sunt captivante pentru călători și demne de inspirație pentru mariniști, însă noi, aceștia din luncile Bâcului, putem viețui în liniște și fără minunile mării. Nici n-ar sta bine să-l pastșez pe Dimitrie Cantemir în ale descrierii. Mi-au venit în minte alte imagini, de altă natură și în alt sens, pe țărmul acesta abhazian, ocrotit de munții gloriosului Caucaz. Dorul de locurile natale îmi iscă imagini și gânduri mult mai importante decât pastelul zugravilor entuziaști.

Au trecut câteva săptămâni de când mă aflu pe aceste plaiuri de-o frumusețe aproape sălbatică, și nicidecum nu mă pot deprinde cu ele. În fiecare seară ascult vuietul profund al valurilor neastâmpărate, iar nostalgia mă poartă în depărtări „sarmatice“: pe maluri dunărene, în stepile Bugeacului, în codrul orheian, în stuhăriile de lângă Munceștii copilăriei mele, și parcă apele sărate ale mării îmi spală unele răni sufletești de mult uitate, îmi readuc melodia unui cântec tânguios, irosit ca niște frunze de toamnă pe drumurile întortocheate ale vieții.

Marea se zbugiumă...

În puterea unei nopți de vară, fără lună, numai cu licurici zburând în întuneric, marea se frământă, răsuflă adânc, oftează, își zdrelește valurile năprasnice de bolovani, se retrage în larguri enigmatice, apoi revine, aruncându-se cu muget peste faleză. Se zbugiumă, neogoită și tulburată, ca un titan în plină zămislire. În fața mea, în imensitatea beznei, se-nșiruie câteva șalupe de pescari, ard lumini pe catargele abia deslușite. Forțe uriașe, descătuate într-un tumult îngrozitor, amenință malurile străvechi.

În solitudinea asta nocturnă îl aud pe bătrânul Tacit vorbind: „Poetii, cum afirmă ei înșiși, trebuie să se retragă în păduri și dumbrăvi, adică în singurătate“. Așa să fie? Depinde *cum* e înțeleasă singurătatea. Dacă e luată ca îndepărtare de evenimentele vieții, de tot ce-a creat și creează spiritul omenesc, în acest caz singurătatea nu-i decât o izolare absurdă, un nonsens care miroase a peșteră afumată cu tămâie; și, dimpotrivă, dacă singurătatea e necesitatea unei „liniști“ în timpul procesului de creație, atunci o înțelegem condițional drept element al mediului în care se naște opera de artă. Nimic nu trebuie să te sustragă de la lucru. Ceea ce îți vine acum în minte, arderea ta lăuntrică, poate dura numai o perioadă anumită. Dacă le scapi — stările sufletești, gândurile, imaginile —, riști să nu le mai trăiești a doua oară cu aceeași intensitate. Vin *altele*, o dată cu viața în veșnică schimbare, și ele se cer exprimate imediat, spre a nu fi pierdute, stratificate-n sediment. Ceea ce n-ai fixat acum în scris, cu timpul se decolorează, slăbește, își pierde prospețimea, ineditul, devine un fel de balast pe seama conștiinței tale, ca o datorie neachitată. Mai târziu îți pare nespus de rău că ai lăsat să-ți treacă frământările sufletești așa, ca niște umbre mute, nedându-le permisul de liberă trecere pe tărâmul artei. Aceste gânduri îmi vin în preajma stihilor descătușate ale Mării Negre, și ajung la încheierea că poetul, chiar în singurătate fiind, are nevoie de prieteni și, mai ales, de o înțelegere sufletească.

În adânc de noapte marea vinuește și geme...

Proape cu două mii de ani în urmă Publius Ovidius Naso a fost osândit să-și ducă amarnicul surghiun între neamuri sarmatice, la Pontul Euxin, unde părăsitul și înstrăinatul latin avea impresia că barbarul este el însuși, nefiind înțeles de nimeni pe acele meleaguri sălbatice. Aici a văzut poetul că Ursa Mare și Ursa Mică nu se cufundă în mare niciodată, că în decembrie suflă vânturi turbate, cu ger ca focul, și fulguie și ninge, ninge fără contenire. În văgăuni se află straturi înghețate, aduse de crivăț, „zăpezi de două ierni“. Dunărea, bătrânul Istru, „cât mai adie vântul răcoritor al verii“, era singura ocrotire împotriva invaziilor

nordice. „Vai, însă, când sosește posomorâta iarnă,” se tânguie poetul, aproape cuprins de groază... Dar să-i auzim (în tălmăcirea lui Hasdeu) elegiile amare:

... Se zguduie atuncea din temelie polul,
De spaimă se-nfioară sălbaticele gîni!
Și barbarul îmbracă nădragi și piei informe,
Cât din a lui făptură de-abia se văd obrații,
Dar până și prin blană dă gerul în putere,
Și pulberea de gheață pe barbă scânteiază;
Și te cuprinde groaza când sloiuri cristaline
Se-ncheagă printre plete și se ciocnesc cu freamăt
L'a capului mișcare, și-n vas îngheață vinul
De-l scoți în bolovani, păstrând figura oalei,
Și-n loc de-a soarbe spuma, mănânci bucăți de vin...

El a scris epistole în versuri, stropite cu lacrimi, trimițându-le în patrie, la Roma alintată de soare și bucuriile vieții, epistole adresate nu atât nemuririi, cât prietenilor într-un ajutor și îndurare. În aceste margini de pământ marele poet își trăia anii din urmă, poezia îi era singura mângâiere. Și totuși, amicii nu descoperă altceva în scrisorile lui decât marea-i tristețe, care, pentru ei, e prea monotună, fiindcă se tot repetă, și de asta preferă înălțimile în artă ale operelor lui precedente, mai senine și închegate, cum sunt *Metamorfozele*, *Heroidele*, *Arta de a iubi*. Amicii n-au depus nici un efort să mediteze asupra priveliștilor exotice, descrise atât de concret, cu toate asprimile unui trai primitiv, cu toată mirozna de țărână sub copitele cailor sălbatici, cu tot vuietul îngrozitor al mării, cu toată suflarea Ghenarului mănios; nici nu s-ar fi potrivit aceste priveliști de *existență reală* în mijlocul patricienilor cu fascinante mituri și idoli închipuiți. Poetul a fost nevoit să le răspundă că tristețea lui e într-adevăr plicticoasă, dar el o împărtășește unor persoane diferite...

Am fost și eu pe meleaguri dobrogene, într-o călătoie de iarnă. Trebuie să spun că nicăieri n-am dat de o climă mai capricioasă și aspră; crivățul chiar își făcea de cap, își poartă de colo-colo viscoale; sunt zile când negurile se agață de crestele munților

bătrâni, dar nu e zi să fie ceva constant în firea întreagă. Când se lasă noaptea, auzi cum şuieră vântul a pustiu, de se cutremură casa; dispare somnul, n-ai hodină până dimineața. Peste Dunărea înghețată am văzut cum trec încet-încet carele țărănești, oameni călări ori pe jos. Gândurile îmi zburau încă pe atunci la Ovidiu și, poate sub presiunea unei imaginații prea neliniștite, natura asta viforoasă, multicoloră, în care își duc traiul de toate zilele atâtea seminții felurite la limbă și port, mi-a trezit, țin minte, fiori de teamă în suflet. Mișcările oamenilor aici sunt iuți, atitudinea dârză, iar cântecele bătrânești grăiesc de lupte înverșunate împotriva mișeilor și celor nedrepti. O mulțime de legende și întâmplări fantastice am tot auzit povestindu-se pe aceste plaiuri dure, buimăcindu-mă cu dinamismul lor. Și asta cu nouăsprezece veacuri după moartea lui Ovidiu. Se vede că natura, ca și arta de altfel, e în stare să păstreze unele tipare mai esențiale pe o vreme îndelungată.

Din Tomis, din cetatea lui de exil, poetul a fost nu o dată martor ocular al năvălirilor îndrăznețe, războinice peste Istrul prins de gheață.

... Atunci dar, când Pontul și Dunărea spumândă
De iarnă-mbrățișate prin peliță de gheață,
Pe-a Istrului lucioasă și măturată cale
Călări pe cai sălbatici vrăjmașii vin încoace,
Vestind a lor sosire săgețile ce zboară
Și rămânând drept urmă pământul despuiat!
Țăranii fug departe, lăsând câmpia pradă
Și barbarul răpește puțina-i avuție,
Tot ce-a putut să strângă săteanul cu sudoare:
Și carele, și turme, și sărăcia toată!
Apoi pe robi îi leagă cu mâinile la spate...
Se duc, se duc sărmanii, privind cu disperare
În urma lor ogoare ce n-o să le mai vadă...
Și focul ce se-nalță din șubrede colibe,
Căci barbarul aprinde, doboară, nimicește
Tot ce nu poate duce, tot ce nu vrea să ducă;
Și stoluri de victime sucumbă sub săgeata

La vârf încârligată, al cărei fier supse
Din ierburi ucigașe un suc înveninat!
Aici și-n timp de pace războiul ne-ngrozește,
De nu mai vezi pe barbari, e spaima ce ți-o lasă;
Și nimeni nu cutează pe câmp să tragă brazde;
Și, țelină uitată, rămâne sterp pământul;
Nici desfătutul strugur nu crește-n umbra viței,
Nici fierbe mustul dulce în naltele bazinuri;
Un pom nu se zărește, pe care ca-n vechime
Să scrie un Aconțiu cuvinte de iubire...

Și nu numai martor ocular a fost, dar și cu arma-n mâini a părăsit cetatea, ca să ia parte la multe lupte crâncene cu năvălitorii de la miazănoapte. Trăia în veșnică neliniște. De la început nu i-au plăcut obiceiurile pământului, nici trânta și bătaia cu pumnii pe maidane în timpul jocurilor getice, nici judecata aborigenilor, când se hotăra adesea ca păgubașul să se încaiere cu pricinașul, și cine prin forță brută ieșea învingător, de partea aceluia era și dreptatea morală. Apoi învață cuvinte barbare, și cu prilejul morții împăratului August scrie în limba getică un poem, pe care îl declamă în fața băștinașilor uimiți, trezindu-le o puternică impresie. Ani întregi se spulberau în singurătate, în primejdii de tot felul, în sărăcie. În starea asta de lucruri *arta* nu putea izbucni cu zvăpăieri exuberante, cum ar fi dorit-o amicii de la Roma. Singurătatea, izolarea forțată, impusă, surpă, ruinează puterile sufletești. „Talentul, mâncat de rugină, zice Ovidiu, amorțește, pierde mult din puterile sale vechi“. Poetul nu se poate împăca nicidecum cu sterilitatea în viață, caută să-i lămurească proveniența. „Chiar de-i fertil un ogor, dacă nu e arat fără preget, nu va produce decât iarbă, scaieți și ciulini. Calul ce-a stat prea mult în grajd o să alerge anevoie și va rămâne codaș. Lemnul crapă și începe a putrezi, dacă barca e depărtată multă vreme de valul ei obișnuit“. Aceste încheieri le găsim în *Tristia*; ele prezintă, de fapt, tot un fel de răspuns indirect la reproșurile estetice ale amicilor săi exigenți de pe cele șapte coline ale Urbei. Ovidiu, însă, a luptat cu dârzenie împotriva ursitei sale vitrege, câștigându-și

cinstit dreptul de a spune la bătrânețe: „Când voi muri, n-o să-ți cad
ție pradă, pământ!“

Artistul, chiar în singurătate fiind, are nevoie de prieteni și
mai ales, de o înțelegere sufletească. Eminescu și Creangă au
fost mari prieteni. Când a murit Eminescu, Creangă a suferit
enorm această pierdere, s-a simțit dintr-odată pustii și singuratic.
Pușkin i-a dat lui Gogol ideea *Revizorului* și a *Sufletelor moarte*.
Înțelegerea asta sufletească e tot atât de necesară unui artist, cum
sunt necesare vieții aerul, lumina. E de mirare, când cineva
respinge această înțelegere. E de mirare, când inima surdă la
bucuriile și durerile altora se pretinde generoasă. Gândurile se
cer mărturisite, sentimentele — așijderea. Există o comunitate
între făuritorii de artă. Pictorul I. Șișkin a dat o pânză, rară prin
puterea ei de expresie, „Dimineața într-o pădure de stejari“, în
care urșii sunt creați de K. Savițki, un alt pictor ilustru. Vestitul
maestru I. Aivazovski creează un minunat tablou — „Pușkin pe
malul mării“ — în care figura poetului e zugrăvită de marele
Repin. Colaborarea lor, cum vedem, a dat în cazul de față rezultate
admirabile. A renunța conștient la această comuniune rodnică
înseamnă a renunța la multe — din ignoranță ori în numele unui
blazon imaginar. Ovidiu a fost lipsit cu *de-a sila* de comuniune;
numai fiind geniu, el a izbutit să învingă încercările singurătății; a
izbutit însă nu prin opere epice, de altădată, ci prin lirismul său
elegiac, neobișnuit de sincer și confesional. Oare se pot încumeta
mulți a pretinde la asta? Greu de închipuit.

În depărtări scapără flăcări zigzagate, frânte. Se simte a ploaie,
a furtună, nu știi. Când fulgeră din bolți și se luminează
întunericul nopții pe o clipă, departe, în largul mării zbuciumate,
se conturează niște corăbii singuratice, ancorate. Fulgerele mișună
intens. Cerul opac atârnă greu, gata să erupă. Marea e stranie. Se
duce o luptă pe care n-o pot înțelege, e ceva ce se petrece în
adâncuri, în noianuri, în depărtările nopții. Marea se zbuciumă
groaznic. Îmi răsar în minte versurile lui Walt Whitman, imaginea
stejarului părăsit în câmpie:

Am văzut un stejar în Luisiana,
 solitar în câmpie, cu crengile-n mușchi atârând;
 a crescut stejarul acesta, singur, fără tovarăși,
 în foșnete vesele de frunziș întunecat;
 era neînfrânt, noduros, puternic, asemenea mie,
 dar mi-a părut ciudat că era în stare
 fără nici un prieten, atâta de vesel
 să foșnească din frunzele sale,
 fiindcă eu n-aș fi în stare.
 O ramură am rupt, am învelit-o în mușchi
 și am aninat-o în odaia mea
 ca s-o văd mereu,
 și nu de aceea ca aminte să-mi aducă
 de prietenii mei dragi
 (doar și fără asta în zilele acestea
 nu mă gândesc la nimeni altul),
 ci el îmi rămâne drept simbol strălucit,
 silindu-mă să mă gândesc la prietenie.
 Și fie ca stejarul din câmpia largă,
 acolo, în Luisiana, să sclipească singuratic,
 în vesela foșnire a frunzelor sale
 pe toată viața, fără nici un prieten,
 prea bine știu
 că eu n-aș fi în stare.

În toată noaptea asta fulgerele aspre și repezi s-au repetat la nesfârșit, izbucnind în întuneric dens, stând de vorbă cu zbuciumul mării neliniștite. Se conturează corăbii, maluri abrupte, păduri îngândurate. Stejarul din câmpie, singuratic, le ascultă vorbele furioase, iuți. El freamătă semeț, plin de vigoare...

Marea, la aprinsul zorilor, apare atât de calmă și solemnă, de parcă niciodată n-a fost covârșită de zbucium și mânie; apare într-o măreție nouă, prinsă de vraja soarelui, a bolților albastre, a munților cu păduri seculare, a pământeștilor minuni. Marea toată se străvede în lumină și te farmecă toată. O admiră, te simți încântat, dar nu te întrebi prin ce zbucium a trecut, ce furtuni i-a fost dat să sufere o noapte întreagă, spre a fi, în sfârșit, sublimă și maiestuoasă dimineața. Astfel, poate, și uriașul Michelangelo,

închis în atelierul său, tăia așchii cu dalta, smulgea bucăți din marmura moartă și rece, se frământa ca urmărit de blestem, pentru ca a doua zi să-și dezvăluie lumii gândurile, în *Moise*. Pe semne, mulți au rămas încântați, uluiți de neobișnuita forță a sculpturii, de perfecțiunea ei divină, s-au grăbit să-și exprime admirația, dar foarte puțini s-au întrebat prin ce zbulcium a trecut creatorul până a o săvârși în întregime.

Te încântă marea, la ore matinale...

Cheile artei

Există o veche și povățuitoare credință, că dacă găsești *iarba fiarelor*, o iarbă vrăjită, nespus de rară, ascunsă de ochii oamenilor obișnuiți, capeți deplina putință să deschizi cu firul ei orice lacăte, orice zăvoare, orice cătușe, ca la urmă să pătrunzi în cetățile cele mai ferecate și să descoperi comori și minuni ținute în taină.

Dar nu fiecare e sortit să afle iarba asta ascunsă, cheia asta fermecată, nu fiecare are ochii s-o vadă, nu fiecare are norocul s-o țină în mâini. Așa zice credința, păstrată din vremuri de demult, ca o lacrimă înăbușită, după un oftat de părere de rău. Pentru că mulți ar dori să fie în posesiunea acestei chei minunate.

Între tineri scriitori, între poeți și prozatori, de la începutul începuturilor, când abia le mijește mustața și întâia metaforă, parcă o dată cu apariția primelor poezii ori schițe șovăielnice, încă plătându-se, se iscă un fel de convingeri, că au fost găsite *cheile artei*, că de aici încolo n-au decît să scrie o seamă de bucăți literare, și restul se rezolvă de la sine. Dar anii trec. Bucățile apar una după alta, iar cheile adevăratei arte, tainele ei, încă nu-s descoperite, și le cauți tot altele, având impresia că încă n-ai scris ce se cuvine și că adevărata operă literară o vei scrie abia *de acum înainte*. Unde-i iarba fiarelor, unde-s cheile tale vrăjite? De ce arta rezistă? Și oare ce adevăr al vieții, ce zbulcium omenesc te îndeamnă să sporovăiești în ale scrisului? E bine să nu fie arta o nălucă deșartă, ci o chemare la fapte bune pentru oamenii tăi, un drum bine definit spre inima lor. Fără oameni, arta-i un cântec în pustiu, o șuierare de vânt prin pârloage. Căci tot ce s-a durat, de sute de mii de ani, în artă, s-a durat pentru oameni, și nu pentru altceva. Căci frumosul cuprinde în sine adevărul, iar adevărul cuprinde în sine frumosul.

E foarte greu să explici de ce cutare poet ori cutare romancier a început să scrie literatură. În orice caz nu talentul explică totul, fiindcă nici talentul nu-i întotdeauna explicabil, îndeosebi la o vârstă mai fragedă, când experiența vieții, în imagini și gânduri proprii, e mărginită încă.

Sunt esteți și profesori în materie literară, care îți înșiră ca pe degete toate legile artei, și totuși nu-s în stare să dea la iveală un poem ori o nuvelă, chiar fie și mediocre. Prin urmare, ar fi naiv să credem că arta se poate naște numai din asimilarea obișnuită a câtorva reguli literare, extrase din manuale. Doar sunt și alte reguli, nu oricui accesibile.

Dacă ar fi cazul să fac unele confesiuni literare (acest drept mi l-am câștigat extrem de puțin din cele scrise până azi), n-aș putea preciza îndată de unde s-a iscat în mine dorința de a mă arăta în lume ca făcător de versuri. Știu că din primele poezii m-am ostenit să descriu meleagurile de lângă Chișinău, meleagurile pline de legende curioase, fantastice, pe lunci cu șuieratul stufului de baltă și focul de târși în străfundul nopților de vară. Știu că îmi pierdeam zilele prin bălțile Bâcului ca Tobultoc-haiducul și căutam nu o dată „hrubele“ lui Kotovski prin văile de la Mălina Mică... Nu exagerez și nu adaug nimic de la mine când spun asta. Ecouri, de mult pierdute, se trezeau pe atunci în sufletul meu cu o rezonanță imensă, zguduitoare. Ca să le exprim, m-am folosit de versuri populare. De alte „chei“ n-aveam știință.

Literatura predată în școli are o mare influență asupra fanteziei copilului. Am scris după „Înșiră-te mărgărite“ câteva povești în versuri, dedicate „primului amor“. Am călătorit cu „El-Zorab“ prin deșerturile Arabiei, dând de palmieri și oaze salvatoare. Am tresărit nu o dată cu Călin în față, seara, pe pervazul poleit de lună... Dar poate și mai mult decât toate, m-au impresionat peregrinările sciților pe plaiuri basarabene, comoara lui Dromihete, ascunsă în vadurile noastre moldovenești, apoi și „Marea Sarmatică“, despre care ne vorbește fiecare piatră calcaroasă incrustată cu scoici... Aceste toate, vă spun, le-am pomenit în versuri stângace, trandafirii, strigate din inimă,

băiețește. Nimeni nu m-a consultat cum să-mi dreg „gersul“, apărând efemer pe paginile unor tipărituri locale, ca să mă cunoască un cerc restrâns de oameni.

Sărăcia lucie în care trăiam mă împingea să-mi aflu refugiul cel puțin în lumea visurilor ireale. Altfel n-aveam încotro.

Orizontul basarabean m-a chemat întotdeauna spre depărtări necunoscute. Urci dealul și de pe culmea lui vezi altă vale și alt deal, și iarăși cobori și iarăși te ridici, ca să vezi ce-o fi mai departe. Pe drum îți cântă pițigoii, te îmbată mirozna de pelin, îți clipește un șipot de izvor, neașteptat, în văgăună. Orașul a rămas în urmă, graurii izbucnesc în zbor dintr-un zarzăr ori vișin, de parcă droaia frunzelor de toamnă, bătute de brumă, a rupt-o la goană peste câmpuri. Împrejur e liniște nesfârșită sub cerul siniliu ca niște prune coapte, și versul se deapănă ușor, gândurile se rostesc cu glas tare.

Hoinărești prin coclauri, umbli rătăcitor prin pârloage, iar în amurg te întorci din nou pe ulicioarele tale tăcute, cu case bătrânești, înfundate pe jumătate în pământ, și te întrebi: unde-s oare cheile poeziei, unde-i iarba fiarelor ca să descui tainele ei minunate, unde-i marele înțeles al vieții tale? Îl citești pe Eminescu și Coșbuc, dar vei putea și tu să scrii ceva aidoma? Tata, venind acasă ostenit, auzindu-mi poeziile, a dat din cap a neîncredere. Să fii medic ori inginer e o profesie. Iar poetul — cum să trăiască? Dar oamenii, ca să poată trăi în pace, trebuie să lucreze... Arde lampa până târziu pe masă, șuieră vântul lângă obloanele închise. Poezie. Sărăcie.

E lesne să definești pe unul ce pastișează în literatură: tren accelerat cu toate semafoarele deschise și acari zâmbăreți pe dinaintea haltelor fugare; lucrează prodigios și luând-o la sigur. Îi aleargă condeiul scăpărând pe hârtia albă, imaculată (el n-o mâzgălește, ca alții, de pomană), mai rupe de ici, mai ciupește de colo, ba o metaforă dintr-un clasic răposat, ba o rimă înflorită din folclor, și deodată te trezești cu un cărțoi în scoarțe tari, de rămâi ca vițelul la poarta nouă. Și chiar să nu fii vițel cu coadă și coarne, observi fără să vrei și boielile verzi de pe poartă (care vin de la expresia de „frunză verde“), și cocoșul de lemn, dat cu stacojiu, pe fronton (care trebuie să însemne cântatul zorilor de dimineață). Mai zi ceva, dacă te lasă inima, împotriva tradițiilor naționale în artă...

Talentele autentice asimilează tot ce le oferă realitatea înconjurătoare, tot ce se imprimă în sufletul lor sensibil, de la jucăriile din leagăn până la noțiunile cele mai abstracte, le asimilează potrivit caracterului propriu, potrivit concepției proprii. În schimb, mediocritățile strâng de-a valma tot ce le nimerește sub mână, pozând în fața lumii cu lucruri seci. Eminescu întreabă „unde vei găsi cuvântul ce exprimă adevărul“, iar nulitățile literare declară cuvinte cu duiumul, din izvoade vechi, neînțelegând că numai cugetarea, ideile necesită cuvântul, cuvântul cel mai potrivit cu puțință. Astfel întâlnim pastișarea formelor populare, rime arhicunoscute, epitete șterse, dulcегării de-o vechime seculară, pasteluri de altădată, maxime din „O mie și una de nopți“; același lucru în proză: ritm și stil *din* Creangă, peisaj *din* Sadoveanu, dialog *din* Negruzzi, iar compozițional — totul e contemplat din pragul anului 1940, dus și întors. Totodată nu-i nimic mai simplu să

observi că același scriitor, înzestrat cu talent, își *crează* mijloacele *diferite* de creație de la o lucrare la alta, în funcție de conținut. Flaubert: „Madam Bovary“ și „Salammbô“; Caragiale: „O scrisoare pierdută“ și „Năpasta“; Alexei Tolstói: „Petru Întâi“ și „Aelita“. Fără îndoială, cuvintele, notele, culorile se pot copia ușor, nu însă trăirile sufletești, gândurile, zbuciumul, revelația originalului, trecându-le dintr-o epocă în alta, ca pe niște floricele de gherghef; trebuie și singur să adaugi măcar ceva nou la materialul acumulat, să vii cu experiența propriei tale vieți; în sfârșit, să dai o așchie de cristal în care (anume, prin tine) să răsfrângi prezentul, zguduit de atâtea prefaceri uriașe. Ce rost are pastișarea, dacă nu aduce nimic nou în artă, nici sentimente, nici gânduri, nici expresii originale? Mai bine taci, zăludule, ca să nu asurzești lumea, de prisos, cu zorzoanele tale sterpe.

Îmi vei spune, prietene, că tinerețea este influențabilă, preferă nu o dată imitațiile; că în căutarea unui *stil*/prea bine individualizat ele sunt inerente; că în drumul aproape oricărei personalități au existat și ele, într-o măsură sau alta; că subiectele sunt călătoare, asemeni zicalelor de tot felul, asemeni berzelor în cele două anotimpuri; că în univers formele se repetă, evoluează încet, sute și mii de ani. Replici cuminți. Dar când omul o viață întreagă, ani și ani de zile nu face altceva decât să fie harnic la însușirea imaginilor străine, când omul nu ne dă nici o metaforă nouă, măcar una, de pe înălțimile artei, ce pretendent mai poate fi dânsul la tronul nemuririi, cine să-i admire figura nătăfleață, iar dacă se află vreun tont să-l și admire, care e acela, Țepeș-Doamne, cum de-l mai rabdă pământul?

De aici urmează și alte concluzii, destul de grave și ele. Pasișarea nu îmbogățește gândirea, n-aduce descoperirea unor fenomene noi, nu relevă din inițiativă proprie zbuciumul contemporaneității. Pasișarea, dimpotrivă, își rezervă rolul de a repeta papagalicește lucruri, strălucit exprimate cu altă ocazie, la timpul lor și la locul lor, de *creatori* de artă. Numai lipsa integrității literare și absența unei venerații dezinteresate față de marile valori artistice îl poate duce pe om la pasișare. Faptul că Petroniu îl

pastișează pe marele Virgiliu îi oferă lui *Lessing* prilejul să observe: „Dacă imitatorul nu-i lipsit de aplomb, rareori se va abține de a nu înfrumuseța originalul, și dacă înfrumusețarea asta îi izbutește, el se grăbește, asemenea vulpii, să șteargă urmele ce-l trădează. Dar anume dorința asta vanitoasă de a întrece originalul, străduința asta de a se arăta original il și demască. Fiindcă, ceea ce consideră el drept înfrumusețare, de obicei e o exagerare ori un rafinament nefiresc. Așa, de pildă, Virgiliu spune „coamele sângerii“, iar Petroniu — „coamele lor flocoase ard ca focul...“ E limpede. La asta se mai poate adăuga o vorbă moldovenească: ba-i ca vârtecușul de vânt, ba-i ca vulpea: cu piciorul face urmă și cu coada o strică. Alteceva mai potrivit nu-mi vine în minte.

Sunt opere de artă care izbucnesc dintr-o dată, ca niște munți în câmpie. Cum se explică apariția lor? N-am un răspuns științific la asta, prietene, dar îmi pare că există o cerință internă social-istorică să apară aceste miracole și aceste personalități, pentru a deveni și sprijinul, și tăria spiritualității unui popor pe scara dezvoltării sale. În 1835, când literatura finlandeză se afla abia în fașele ei, apare „Kalevala“ (dată la iveală de un medic), din comorile nepieritoare ale creației populare. Totuși limba literară în țară continua să fie suedeza. A trebuit să vie un tânăr de la țară, Aleksis Kivi, care pentru întâia oară scrie în limba națională piese și romanul „Cei șapte frați“, devenind celebru și fiind tradus în toată lumea. Mediul, timpul a necesitat asemenea valori spirituale. Același lucru s-a întâmplat și cu poetul scoțian Robert Burns, care a dat la iveală balade și strofe de satiră socială, în dialectul său, obținând un succes enorm printre țărani. A fost o cerință a epocii să apară un astfel de poet. Nu mai puțin Sandor Petöfi, genialul poet maghiar, a răsărit din vârtoarea răscoalelor țărănești, ca în cele din urmă să moară eroic pe câmpul de luptă. Numai timpul, mediul puteau să nască pe pământ făclia asta luminoasă. Aș putea spune că tot astfel și cântecele noastre bătrânești — create de popor, purtate din gură-n gură, întrucât vremea le cerea să fie ascultate pe drumuri de țară, la vetrele țărănești și-n inima codrilor viforoși — ne surprind și astăzi prin

vigoarea și originalitatea lor artistică. Prin urmare, dacă răspundem la întrebarea de mai sus, condițiile social-istorice *necesită* opera de artă. Există un raport de corespondență între una și alta.

Iată de ce, îmi pare, oricine, la chemarea insistentă a muzelor, dacă pornește să-și facă un nume în lumea literelor, trebuie să mediteze mult mai bine *de-a cui nevoie* scrie cele ce scrie. Să nu-și închipuie, însă, că, dându-ne „necesarul“, restul vine de la sine. Departe să-și închipuie așa ceva. Cum se zice în poveste: înainte mult mai este... Odată ucenicii lui Socrate, știind că înțeleptul lor învățător consideră *frumosul* în îmbinare cu *utilul*, au întrebat: „Ce e pentru noi mai frumos — lingura de aur sau cea de lemn?“ La care Socrate a răspuns: „Lingura de lemn“. Ucenicii au rămas foarte uimiți. Atunci învățătorul le-a explicat de ce crede astfel: „Lingura de lemn nu sparge strachina cu mâncare“... Așadar, *utilul*, în antichitate, colabora cu noțiunea de frumos. Elementul de util a evoluat cu timpul, a progresat, ca să devină mai târziu, în formele noi de artă, *o necesitate spirituală*. Frumosul e necesar cât împlinește funcția unei valori spirituale. Mitul a fost de la început, la obârșia lui, *util*, devenind mai apoi *frumos*, adică o metaforă poetică. Iar ceea ce devine *frumos* intră în noțiunea de necesitate a spiritului nostru de cunoaștere.

„În arta contemporană e greu să vii cu ceva nebănuit și original, s-au scris prea multe și mai bine“, am auzit spunându-se într-un cerc de tineri literați. Spusa lor, de la prima vedere, pare verosimilă. Într-adevăr, după atâtea opere strălucite și variate, eterne în toate privințele, îți vine nespuse de greu să cutezi și tu o faptă mai adevărată în ale creației, cu atât mai mult cu cât fiecare se crede *sortit* să săvârșească fapta asta divină, dacă nu eroică. În zadar vei încerca „să te sui pe scara cerului“, așteptând să-ți coboare întru ajutor Măria sa Inspirația, făcătoarea de minuni. În artă se cere: *studiu*, o profundă studiere a problemelor, *talent* înnăscut, *experiență de viață* adecvată liniei tale în creația realistă, *stil individual*, toate acestea, luate împreună, trebuie să descopere *viața și psihologia omului modern*, fără invenții supte din deget, fără

scheme apriorice, fără chipuri și imagini dinainte fixate (aidoma, se vede, Marelui Anonim, propus de Hegel); să ne dezvăluie omul real, în împrejurări reale, pentru ca prin perfecțiunea și marele adevăr al operei tale să avem omul tipic, în împrejurări tipice. Doar adevărurile, chiar dacă sunt abstracte, sunt concrete în necesitatea lor.

Acum să-l întrebăm pe cel ce pastișează în literatură: de ce scrii? Ca să arăți o bucată de viață? Dar îți cunoști „bucata“, ai studiat-o adânc, te-ai frământat în procesul cunoașterii, ai ajuns la anumite încheieri filozofice? Arta fără *gând* nu este artă. Dar gândul acesta nu cumva e prea minor, merită gândul *tău* să fie dat în vileag, să fie dat publicității largi? N-ai să te faci de râs, expunându-l? De unde ești sigur că basmul *tău* în versuri, ori cântecul *tău* de dragoste, ori amintirile *tale* din anii războiului, pastișate după alții în zeci și sute de variante, nu-s o aiureală curată, dacă vorbim de *valori* în lumea literară? De ce crezi că opinia publică va rămâne impresionată de „marile“ tale gânduri, de „înaltele“ tale sentimente? De ce scrii? Ești absolut sigur că lumea are nevoie de operele tale, iar dacă n-are nevoie, de ce nu treci la altă meserie, ca să fii *integr*u cu tine însuși și față de poporul tău... Arta include, prin urmare, și noțiunea integrității absolute, ca o noțiune ce nu s-a despărțit niciodată de viața oamenilor muncii, de la sapa de lemn până la satelitul cosmic din zilele noastre.

Dar să ne întoarcem la spusa tinerilor literați, care afirmă că în arta contemporană e greu să vii cu ceva nebănuit și original, pentru că s-au scris prea multe și mai bine. Repet, asta pare verosimil, numai de la prima vedere. Ori de câte ori te adresezi biografiei vreunui mare scriitor, rămâi uimit de *munca* aceea uriașă pe care a depus-o artistul gânditor pentru a da ființă operei sale. Nu-mi închipui cum, fără o muncă de titan, ar fi putut Walt Whitman să-și scrie poemele. Întâi a debutat cu poezii slabe, scrise pe calapoduri clasice. Debuturile sale, față de ce-a plăsmuit mai târziu, sunt niște exerciții. Apoi, pe neașteptate, a făcut cunoștință cu folclorul „peilor roșii“. Cântecule, versurile triburi-

lor indigene din America se deosebeau mult de folclorul european prin repetiția unor denumiri poetice de oameni și locuri. Repetiția asta fragmentează în interior versul și totodată îi dă o melodie neobișnuită, un ritm de mare energie. Whitman s-a folosit de asta într-o versificare nouă, modernă, a găsit *cheile artei*, dându-ne răsuflarea imensă de ocean zbuciumat în poemele sale din „Fire de iarbă“. La fel de enorm a muncit și poetul Longfellow, dând naștere capodoperei „Hiawatha“, inspirată din folclorul indienilor Americii de Nord.

După cum mărturisește autorul însuși în prolog, el a luat „aceste basme cu miroznă de pădure, prospețime de pe șesuri, fum albastru de vîgvamuri, vuiet de căderi de ape, vuiet aspru cu ecouri, ca în munți prelungul tunet,“ auzindu-le de la muzicantul Nawadaga, care și el le-a auzit în străfundurile continentului american, departe, „unde-s munți și tundre, mlaștini, unde umblă printre papuri barza vînată Șuh-șuh-ga“... Ambele creații, pomenite de mine, sunt într-adevăr „nebănuite și originale“. Autorii au atacat cu îndrăzneală inexplicabilul, ineditul. Operele lor nu stau cu nimic mai prejos decât acele ale predecesorilor. Prin urmare, arta literară cere o muncă neprecupețită în studierea fenomenelor înconjurătoare, cere o mare apropiere de oamenii pămîntului tău natal, dacă vrei să găsești *cheile* aceluia „nebănuț și original“, la care visează mulți.

Când scriitorul se așează „la masa lui de brad“ ca să plăsmuiască o „istorie“, ori cum se zice la țară, să ne povestească o „pătăranie“, după mine, el are în fața ochilor săi tabloul, imaginea lucrurilor ce le descrie (termenul de „icoană“ e prea oleografic). Această imagine, izvorâtă din firea concretă a lumii înconjurătoare, trebuie să aibă trăsăturile unor fenomene reale, să le reprezinte de parcă există, chiar dacă n-au existat niciodată, de fapt. Iar dacă ești sărac în ce privește viața multilaterală cu trăirile ei puternice, dacă n-ai fost zguduit de nimic în viață, zguduit până-n adâncul sufletului, dacă imaginile vieții au trecut pe lângă tine ca prin fața unei oglinzi de gheață, atunci, fiind sărac în aceste imagini și punând mâna pe condei, mai bine așterne „vreo istorie pe

apă“, fă și tu ceva, cum au mai făcut-o și alții, „dedicând broșuri la dame a căror bărbați ei speră c-ajungând cândva miniștri le-a deschide carieră“. Altă puțință n-ai ca să ieși din încurcătură, ca să scapi, vorba ceea, cu fața curată. Totuși nu-mi închipui să descrii destinele omenești fără să ai înmagazinate în tine imaginile unor oameni cunoscuți de tine însuți, să zugrăvești natura fără să porți în tine imaginile unor locuri georgafice, să-ți muți „la țară locuința ta de vară“, dacă nu știi unde crește ridichea ori când face păstăi fasolea, să descrii o șatră țigăneasă, dacă n-ai fost la nici una, „să faci“ lorică intimă, dacă n-ai avut sentimente nobile de iubire adevărată, să vorbești de-o înmormântare, dacă la mort nu te-ai gândit niciodată... Ce-ți mai rămâne, dacă n-ai toate acestea? Aha, rămâi cu talentul tău, talentul de a-i pastișa pe alții, care, slavă Domnului, au înmagazinat o sumedenie de imagini de prisos. Ori îți mai rămâne ceva: suflă în figurile de lut, în argilele arse și le învie. Nimic mai simplu. Da, da. Însă după ce *modele* să-ți faci figurile tale de lut? Doar modelele le poate face numai *creatorul*..

Masa de scris

Ce e? O scândură lată, sprijinindu-se în patru picioare, ca spinarea unui telegar? Cum să-i prindem nuanța justă, să-i definim începutul, infinitul ca un simplu patruleter al calcului practic? Oare nu se aseamănă cu prispa de la țară, cu stâlpii de lemn înfiți în streășină, sub care rândunicile își clădesc cuibul, scot pui și le aduc gărgărița mică din văzduhuri? Sau e tejgheua tâmplarului, lângă care trebăluiește meșterul într-un vifor de strujituri și așchii? Să fie altar, poate, o dumbravă înflorită, o creastă de munte bătută de vânturi?

Publicul curios își închipuie atelierul scriitorului ca un obiect real: o masă de scris cu telefon pe margine, cu multe sertare încuiate și vrafuri de hârtie albă. Dacă rămâne postum stiloul, publicul se uită la el exact ca la bețișorul fachirului, în stare să scoată printr-o mișcare din buzunar rulouri de mătase și, dacă poftiți, să le prefacă iar în gogoși. De fapt, cu toții suntem tentați să coborâm miracolul la un fapt banal, apropiat comodității noastre. Dar cum, din larvă, și-a luat fluturele atâtea culori bogate, de unde și de când? Îl prindem, ne mânjim degetele cu boiaua lui, apoi îl aruncăm în aer, însă fluturele nu mai poate zbura, despuiat de enigma ce-i aparține numai lui.

Sunt mese de scris ce nimeresc pe la muzee și stau stinghere în ungherul lor de criptă. Sub sticlă s-au adăpostit inscripții de-o perfectă caligrafie și o sobră informație. Doar flacăra ce ardea deasupra-le a dispărut într-un asfințit incendiar. Publicul își lunecă privirea peste lemnul amuțit și încearcă în câteva clipe de contemplație să-și strămute gândul în alt secol, în misterul anilor. Relicva tace, cum tace muntele părăsit de fostul ocean.

Culegătorii de perle biografice caută să explice munca unui scriitor prin diferite orarii, apucături ciudate, preferințe ieșite din comun. Toate acestea se înșiră pe-o ață cu mărgelile colorate în vișiniu, albastru, negru, portocaliu, devin o podoabă nostimă, agreabilă pentru o minte naivă. Apucăturile ciudate nu pot fi un angajament. Și nici orarul. Și nici preferințele. Hemingway scria în picioare, în ore de dimineață, desigur. Și Petöfi scria în picioare, la o măsuță fixată în firidă. Ibrăileanu scria numai noaptea, iar ziua dormea. Firește, ziua nu ar avea aceleași împrejurări. Van Gogh a pictat noaptea, pe malul Ronului și în cafeneaua din Arles. Dar și Rembrandt a pictat noaptea. Maiakovski ticluia versuri mergând pe stradă. Cervantes și-a început capodopera sa „Don Quijote“ în închisoare, când împlinise cincizeci de ani. Ion Creangă nu s-a ținut de nici un orar și n-a avut telefon pe masă. A murit la cincizeci de ani și a lăsat numai o singură carte de vreo optsprezece coli. Eminescu scria oricând îi venea să scrie și arunca prin toată odaia cocoloașe de hârtie. Dickens aproape nu îndrepta nimic și se angaja să acorde cititorului englez continuarea romanului săptămână cu săptămână. Ce se poate alege, ce conduită e mai dreaptă, mai fecundă? Face oare să pătrundem în această enigmă, și la ce?

Masa de scris poartă mai degrabă un caracter imaginar, pentru că acel real îl poate obține oricine nu-i leneș. E o masă, dar nu ca în Cina cea de taină, unde s-au adunat apostolii, ca să-l descopere pe Iuda. E tot ca în Cina cea de taină, însă fără nimeni în preajmă, după ce toți au plecat, și trebuie să reconstitui cele întâmplate. Masa de scris e aceea de piatră, masivă și largă, cu scăunele mici de piatră, a lui Brâncuși, peste care domnește *tăcerea*, lângă care ne putem imagina ce ar putea să se întâmple mâine sau poimâine. Masa de scris e în primul rând imaginația cea mai teribilă, din volbura căreia apar chipuri, nenumărate chipuri din popor. Și tăcerea e spartă de vocile lor neastâmpărate. Poți fi surd ca Beethoven, dar *auzi* muzica acestor voci pline de viață.

E o bibliotecă ambulantă, un dor ce te urmărește fără capăt, e un tril de ciocârlie când se trag brazdele pe țarina omului.

Energii

Oamenii trec în fiecare zi pe lângă flacăra plopilor îndreptată spre cer. Și nu văd nimic, și nu vor vedea nici mâine. Traiul lor începe de la imediat (adică de la nemijlocit). A pătrunde mai departe cu mintea înseamnă risc și anomalie, independentă de agreabil. Ce să mai caute în mândria unei flori cu răs delicat? sau în largul apelor? sau în liniștea nopții? Semnificația metaforică aruncată cu atâta neliniște de artist cuprinde un miez fals, va spune acest om cotidian grăbit după comoditate. Halal să-i fie aceleia care visează. Plopii? Am auzit un nebun vorbind că plopii au fost mandoline, pe care a cântat și el odată. Și plângea că plopii au crescut prea iute și l-au uitat. El a rămas singur și pustiu. Muzica s-a apropiat de cer (e atâta vuiet acolo, mi-a strigat nebunul), iar viața lui de odinioară, anii (știi cine sunt anii mei? șopti cu înțeleș nebunul) s-au risipit ca foile de toamnă pe ulițele orașului. De aceea nebunul când trece pe lângă plopi socotește o datorie să-și lipească urechea de tulpina lor și să asculte îndelung.

Visarea, întrucât e rară și profundă, capătă înțeleș de artă. Și invers. Energiile naturii se realizează visând. Energia atomică e în veșnică mișcare, aleargă după un făgaș fix. Și floarea, omul, piatra, orice lucru, sunt forme de energie, biruinți, care există. Fără a se obiectiva, energiile naturii s-ar scămoșa în nehotărâre și ceață. Orice existență vie sau imobilă, fiind un act de prezență, ascunde în interior energii de foc.

În momente de reflexie atribuim veșminte acestor energii ce s-au realizat — le simțim și noi alături, le iubim. Poezia începe aici. Toamna, de pildă, n-ar fi în sufletul nostru decât un gol incert, dacă n-ar veni rostogolindu-se ca un ghem amintirea și nu s-ar răscoli nostalgiile, și nu ne-ar izbi vânturi de viață prăpădite

undeva. Firul de nisip e și el energie. Umbra — atât de banală — așijderea. Și numai antropomorfizarea aceasta a luminii externe scoate la iveală omenescul... căci antropomorfizarea lucrurilor hotărăște revelația unei energii. Ochiul nostru — sclerotică retină, celule bipolare, mușchi ciliari, iris — vede altfel orizontul cosmic, vede viabil, și nu ca simplă reflecție a luminii în oglindă, și nu ca simplă prindere de imagini în obiectiv, într-un fel abiotic. Iar ceea ce vede ochiul, umanizează mintea în centrele nervoase (acea materie complicată cu dendrite, nevrozii, etc.)

Frumusețea lumii se deschide în miracole: și dedesubtul fiecărui fenomen mocnește o energie pe care noi o descoperim. Viața apare interesantă și plină de belșug. Sufletul freamătă în căutarea sensurilor.

Plopii? Sunt ca o vijelie care s-a ridicat de la pământ (ca un cântec încremenit, ar fi spus nebunul) și, deci, o energie verticală.

1939

Demiurg mucalit

Coboară eroii lui Creangă, din fundul munților coboară către noi, glumeți și tot atât de vii ca un veac în urmă, când au fost zămisliți. Un demiurg mucalit i-a dat la iveală pe Dănilă Prepeleac, Stan Pățitul, Harap-Alb, Nichifor Coțcarul, și-a depănat amintirile din copilărie. Nu s-a putut despărți de aceste imagini dragi, le-a purtat în suflet toată viața. Cine știe, poate l-au urmărit și mai mult după ce a plecat la învățătură la Iași. Dusu-s-a în depărtări, părăsind Ozana cea frumoasă, în curgerea-i curată, de oglinzi. Pornitu-s-a la drum, aruncând o ultimă „căutătură jalnică spre munții Neamțului: urieșii munți cu vârfurile ascunse în nouri, de unde purced izvoarele și se revarsă pâraiele cu repejune...” De unde, vom adăuga noi, și-a luat focul său creator.

Iscusitul meșter povestitor humuleștean s-a priceput („atâta m-am priceput și atâta am făcut”) să dezlege puterile vrăjite ale fapturilor supranaturale, fantastice, punându-le să cotrobăiască prin lună, să bea din iazuri și gârle de apă, să înghită cuptoare de pâine, să sufle cu ger și totodată să trăiască într-un mediu simplu, țărănesc. Dintr-o singură mișcare de condei întâmplările nemaipomenite, de necrezut, devin cele mai firești, nu trezesc nici o îndoială. Și totul prinde grai...

Limba scrierilor lui Creangă este de o precizie uluitoare, scăpărătoare, are un raport concret și direct cu faptele, portretele și locurile descrise, niciodată nu-i înfloritură, podoabă, jonglerie lexicală. Opera lui n-are nici un lustru cărturăresc, nu-i pudrată și parfumată cu eufemisme, ci păstrează fondul primordial al vorbirii populare. Din te miri ce episod de trai, aflăm o mulțime de amănunte, povestite exact și cu măsură. Strânse laolaltă, adică îndeletniciri, obiceiuri, datini, stări sociale, probleme etice și

estetice, căpătăm o adevărată enciclopedie a vieții rurale de atunci, o carte de adâncă înțelepciune populară, model de artă pentru toți. Opera lui Ion Creangă, pătrunsă de o dinamică vie, optimistă, trează, ingenioasă, ne farmecă și ne cucerește cu vorba ei dulce, legănată și cuminte. Ceea ce n-a izbutit să facă nici un scriitor „cu lecturi europene și teorii“, a făcut-o un fiu din Humulești, un simplu „țaran necioplit din creștet până în talpă, gros și gras, nepieptănat și îmbrăcat prost“, precum îl ironizează Iacob Negruzzi de pe înălțimile sale imaginare.

Este un mare merit al lui Eminescu, un adevărat noroc pentru literatură, că eminentul poet l-a descoperit pe Creangă. L-a intuit pe meșterul fabulei artistice și l-a îndemnat să scrie. O astfel de întâmplare era pe deplin posibilă, pentru că Eminescu în multe din peregrinări avusese prilejul nu o dată să întâlnească oameni sfătoși, să asculte cântece și povești, să înregistreze în caiete mărgăritare ale creației populare. El își dădea seama că în fața lui a răsărit un uriaș, o figură neobișnuită. Și s-a legat între ei o prietenie durabilă, gingașă, când fiecare are ce spune și se caută unul pe altul. Cu toată deosebirea în ce privește erudiția intelectuală, esența lor artistică are aceleași origini. Citim, bunăoară: „Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu mâhnire Cetatea Neamțului de atâtea veacuri! Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile, și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu cari în zile geroase de iarnă mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutrieram dumbrăvile și luncile umbroase, prundul cu știoalnelor, țarinile cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri, de după cari-mi zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereții!“ Mediu de la munte, al cărui farmec incomparabil trece prin operele celor doi scriitori ca un fulger încremenit, peste veacuri. Tot același fior:

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale.

Apele plâng, clar izvorând în fântâne:
Sub un salcâm, dragă, m-aștepți tu pe mine.

Chiar și prin destin, îi vedem alături: amândoi au trecut prin cumpene grele, denigrări, amândoi s-au publicat în „Convorbiri literare“, persiflați de obrazurile mai „subțiri“ ale „Junimei“, amândoi au murit în același an. Iar în cultură — ce zbuțiu teluric, ce luciferică înălțare, ce umanism infinit de la care ne tragem obârșia.

Vioiciunea, istețimea, umorul cu care sporovăiesc eroii lui Creangă sunt de o plasticitate extraordinară. Dialogurile lui Harap-Alb cu fapăturile fantastice Ochilă, Setilă, Gerilă, Flămânzilă, Păsări-Lăți-Lungilă n-au nimic argotic în ele (sau „rabelaisian“, cum se afirmă), sunt naturale, realiste, adevărate scene de la țară. Capra cu trei iezi stă de vorbă cu lupul, o conversație cu șiretlicuri diplomatice pe ulița satului. Stilul lui Creangă niciodată nu-i vulgar. Harabagiul moș Nichifor Coțcarul din Târgul Neamțului face un drum cu Malca până la Piatra, dar drumul se lungește până dimineața... Povestirea n-are nici urmă de trivialitate, deși e pe muchie de cuțit (învățătură pentru prozatorii noștri contemporani, care în asemenea împrejurări mai sar și peste băț). Finețea analizei psihologice, nota lirică a acestei povestiri îți aduce o desfătare estetică dintre cele mai rare. O justă și atotcuprinzătoare caracterizare creației lui Ion Creangă a dat-o criticul Ibrăileanu: „Autorul profund — demiurgos — al operei lui Creangă e poporul: concepțiile lui Creangă sunt ale poporului, al lui Creangă e numai talentul pe care-l are de la naștere“. Într-adevăr, suflarea, simțirea și înțelepciunea poporului s-au adunat laolaltă în meșterul Creangă, ce-a dat la iveală minunatele zăcăminte și comori spirituale din munții de baștină.

Dați la o parte draperiile, stingeți lumina, ieșiți la balcon și închipuiți-vă, în fapt de seară, larma orașului și graba secolului XX nu vă privește, ci mai mult răsăritul lunii, ci mai mult cerul presărat de stele și visurile poetului. Fâșie asfaltul mai încet sub roțile mașinilor, răsună în surdină claxoanele, estompeze-se reclamele luminescente ca să ascultați *înăuntru*, din alt veac, vocea gravă a marelui prieten ce ne însoțește prin forfota lumii, nedespărțit ca umbra ce naște o dată cu leagănul și vatra, o dată cu noi. Bătăile inimii le auzim când inima saltă de emoție sau dor. Bătăile ornicului din perete trec pe neobservate, însă ne întrerup gândurile când medităm în singurătate. Și versurile asemenea (nu toate se citesc de la tribună) devin mai apropiate în orele de reculegere, de interiorizare a eului propriu. Ca un stol de grauri din coroana nucului bătrân se smulg imagini și ecouri din oglinzile amintirilor ce înfioară. Zice-se că vorbele păstorești nu pot fi arhaice, căci așa cum sună în prezent (stână, comarnic, mioară), au sunat cu o mie de ani în urmă. Nici iubirea și dorul, nașterea și moartea nu-s limitate în timp, toate-s vechi și nouă toate...

Stau în cerdacul tău... Noaptea-i senină.

Deasupra-mi crengi de arbori se întind.

Iubirea era în floare, mai bine zis rodul oprit a fost gustat din plin. Evoluase până în marginile ei când se cer hotărâri practice în viața reală. De o parte, în odaia luminată, *femeia* ce-și despletește părul înainte de culcare, satisfăcută de bucuriile fugare ale iubirii, de altă parte, *geniul* cuprins de presimțirea unei catastrofe inevitabile. Irezolvabilul macină nervii. Iubiții trăiesc ca soarele

și luna întâlnindu-se și văzându-se numai câteodată, ascuțind și mai mult tăișul deznădejzii. Începe să fulgule mânăirea:

Desfaci visând pieptarul de la sân,
 Încet te-ardici și suflî-n lumânare...
 Deasupra-mi stele tremură prin ramuri,
 În întuneric ochii mei rămân,
 Și-alături luna bate trist în geamuri.

În întuneric ochii *lui* rămân. Și luna bate *trist* în geamuri. O lună mare, plină. Ca și aceea de la Văratice, de lângă Târgul Neamț, la neuitatele lor întâlniri. Atunci s-a întâmplat o minune, descoperirea unei fericiri nemaivăzute. Toate crângurile cutreierate, izvoarele și grohotișurile au lăsat imagini neșterse. Îndeosebi braniștea de mesteceni numită „Pădurea de argint“ și pârau din „Poiana Țigăncii“ (în undele căruia, după moartea lui Eminescu, Veronica îi va vedea umbra). Aici ei s-au simțit atât de singuri și atât de fericiți — sentiment euforic ce a germinat poemul „Călin“, țesut din fire luminoase.

De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
 Și-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
 Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
 Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet,
 Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă
 Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
 Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
 Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind.

Au trecut doar câțiva ani de la cele întâlniri de la Văratice, din pădurea de argint, și iată că acum *în întuneric ochii lui rămân*, și luna bate trist în geamuri, ca-n fața unei fatalități implacabile. De acum focul aprins va lua proporții uriașe.

Durerea unui geniu este neobișnuită, universală, ca și poezia ce-o făurește. Refularea suferințelor caută o ieșire, ca și vulcanii ce erup cu fulgere și lavă. Poetul a erupt în *Luceafărul*, în piscul creației sale.

Geniul lui Eminescu a îmbinat cunoștințele vaste de literatură veche, de filozofie, de istorie, de folclor cu virtuțile unui suflet nobil, prea sensibil la fenomenele din afară și dinlăuntru ale lumii. Arta lui sună ca o muzică divină în catedrală, gravă și solemnă, tulburător de sinceră și profundă. Dacă vrei să cunoști magia cuvântului, o găsești la Eminescu. Dacă ți-e dor de frumusețile pitorești ale naturii moldave, le afli zugrăvite la Eminescu. Dacă ești răscolit de iubire, de marea enigmă a acestui sentiment, îți găsești de prieten pe Eminescu. Vraja poeziei eminesciene te urmărește o viață întreagă. Geniul arde în flacăra trăirilor proprii. Marele poet s-a mistuit în văpaie, iar lumina i-a rămas nestinsă, călătoare și eternă.

Arta și natura

Primăvară. Trezite la viață de marile legi interne, florile de vișin, de persic, de porumbrel se scaldă în lumina soarelui, pădurea se încheie, iar cerul siniliu scoboară ca o parașută uriașă peste orizonturi. Te uimește această armonie multicoloră, în fiecare an. Oricare ți-ar fi vârsta, freneziile creatoare ale naturii într-o eternitate de necuprins, miracolele ei te covârșesc. În repetarea lor există, probabil, o rânduială anumită, după cum e în mișcarea stelelor. Dar faptul cel mai de necrezut, în afară de armonie și ordine, e frumusețea imensă a fenomenelor naturale: lăcrimioara diferă de lălea, prunul înflorește altfel decât liliacul, fiecare își păstrează strict individualitatea, aici e tot farmecul. Firea însăși a lucrurilor impune geometrii și culori specifice oricărui cristal, fulg de zăpadă, curcubeu, stalactită. Fiecare pasăre pe limba ei cântă. Aripioarele unui fluture sunt trăsătura de penel a unui geniu necunoscut. Nu numai dezvoltarea dialectică, mișcarea perpetuă a materiei caracterizează legea eternă a acestui univers, dar și alegerea formelor diverse de armonie arhitectonică, de inventivitate plastică, de frumusețe discretă sau evidentă, constituie o parte integrantă a naturii, o parte indisolubilă, fără de care lumea ar fi de neconceput.

Gânditorii din antichitate au observat că arta imită natura, deși nu-i poate fi superioară, nu poate concura cu operele naturii. În schimb, arta are o altă superioritate, precum găsea Socrate, prin faptul că adună fragmente ale frumosului, ce le descoperă în natură și le concentrează într-o lucrare unică, le centralizează, le polarizează. Se creează un întreg indestructibil. Însă arta mai este înzestrată și cu altceva, o trăsătură ce-i aparține mereu: ne lasă în suflet un simțământ de ușurare, de bucurie, ne eliberează

de patimi. Idealul omului antic era așa-zisa „kalokagathia“, adică acea contopire armonică dintre bine și frumos, acea întrunire a valorilor etice și estetice, prin care omul atinge culmile perfecțiunii sale. În arta antică se cerea ca frumusețea exterioară să fie îmbinată cu virtuțile morale, spirituale și mai ales politice, adică sociale.

Adevărul descoperit cu mii de ani în urmă rămâne valabil și în prezent. Natura este oarbă în frumusețile ei, înflorește primăvara, încearcă diversități de forme și culori, dar ce urmărește ea în finalitatea ei, este vreo *comunicare* între miracolele zămislite? Ar fi riscant să afirmăm ceva precis, deoarece n-avem o siguranță absolută de ce albina, furnica și viespea *diferă* între ele. În formele de existență terestră sunt enigme inexplicabile. Eu, de pildă, nu știu de ce efemerida trăiește o singură zi, de dimineață și până-n seară, iar broasca țestoasă trăiește trei sute de ani. Ce i-a trebuit naturii să așeze viețile operelor sale în albiu diferite? Biologii îmi pot explica ușor anumite lucruri din laborator, dar enigma rămâne.

Omul în vastele spații universale a venit cu frumusețea spiritului său. El dezleagă tainele naturii și le pune la lucru, spre a se folosi de ele. Le dezleagă încet, și procesul acesta va dura neconținut. Puțin câte puțin, tainele devin descifrabile, o necesitate a vieții de toate zilele. Enigmele se descompun în formule științifice, în noțiuni limpezi și simple, aproape ordinare.

Dar patimile omenești se schimbă mai greu, și arta care le reflectă încearcă forme diferite spre a le exprima. Artă tinde să-l facă pe om mai frumos *în interior*, să scoată la iveală virtuțile lui sufletești. Iată de ce creațiile apărute la distanțe mari și în timpuri îndepărtate una de alta *comunică* între ele, au calitatea persistenței prin imagini ce nu se ofilesc. Și față de natură superioritatea artei umane constă anume în binele și adevărul ce le exprimă puse în conflict cu realitatea imperfectă sau care tinde spre perfecțiune. În acest sens zbuciumul artei n-are limite, fiindcă patimile omenești n-au limite. Relațiile dintre oameni, virtuțile sufletești sunt principiul etern al artei. Adevărul e vechi, de la Socrate.

Calculatoarele electronice!... Ele uluiesc, deoarece au luat ceva din firea gânditoare a omului, deoarece parțial se trudes în aceeași direcție, îl repetă pe om, în mare măsură îi ușurează soarta. Îndrăzneala acestor invenții tehnice a dat un imbold de a crea *roboți* cu acțiuni multiple, ajustate la diferite împrejurări. Pare-se, și-au spus savanții șireți, s-ar putea plăsmui o mașină sau un aparat care, în genere, să îndeplinească funcțiile creierului omenesc, să cugete...

Să cugete? Fizicienii, ce-i drept, au prins fulgerul din ceruri, ei și l-au însușit în laborator, provocând acea descărcare electrică între doi electrozi, pe care au numit-o arc voltaic. Dar gândul? Cum să-l zăvorăști între șuruburi, scripete, roțile și alte piese ale mecanicii?

A repeta (prin analogie) ceva din ceea ce aparține omului, e un proces îndelung și străvechi. Probabil, această imitație a dat naștere la primele unelte. Omul lovea în nucleu cu pumnul, ca să-i scoată miezul, dar s-a convins că mai lesne ar fi să lovească cu o piatră. Piatra și brațul „s-au transformat“ în ciocan. Omul bea apă din căușul palmelor, și atunci și-a făcut căuș din lemn, de lut, apoi căni și ulcioare. Omul curăța cu palma ceea ce era de curățat, și palma s-a transformat în lopată. El își vâră mâna în căpița de fân, își îndoia degetele, ca să apuce și să smulgă un șumuiag, și degetele îndoite s-au prefăcut în cârlig. Totodată, degetele rășchirate s-au prefăcut în furcă. De asemenea, văzându-și silueta întipărită pe nisip sau umbra sub clar de lună, omul a încercat să repete același lucru pe pereții peșterilor, în zugrăveli misterioase. În acest fel (sau în altul), lumea se oglindea în om, dar și omul se oglindea — prin creație — în obiectele din afară.

Au trecut milenii, și spiritul omenesc s-a îmbogățit enorm. Ar putea oare să-l repete vreo mașină? Automatele cibernetice efectuează calcule minuțioase și practice, rezolvă probleme științifice cu o iuțeală de bolid, pe când mintea omenească ar trebui să mai parcurgă o bună bucată de drum, poate chiar să rătăcească de la o răscruce la alta, până să obțină în cele din urmă aceleași rezultate. Dar înseamnă asta oare că mașina e capabilă să substituie creierul omenesc? Să scrie romane și stihuri, să picteze tablouri? Ar fi greu de crezut.

Cu toții în copilărie ne-am jucat cu vreun ciob de oglindă. Prindeam razele soarelui în „fundul“ acestui ciob și trimiteam „iepurăși“ pe pereți, pe garduri. Însă reflectarea lumii din afară în conștiința noastră nu-i pur și simplu o răsfrângere mecanică, rece, moartă. Imaginile ce vin sunt dinamice, vii, în continuă ațătare. Prin ele căpătăm noțiuni. Dar și noțiunile nu stau pe loc, împietrite, anchilozate. [...] Ele trebuie să fie „cioplite, frânte, flexibile, mobile, relative, legate reciproc, unificând contrariile, ca să cuprindă lumea“. În acest vârtej de scânteii imagistice gândul omenesc se zbate ca să descopere legile interne ale fenomenelor în manifestarea lor concretă. Ar putea oare mașina să repete multipla acțiune a gândului? Doar gândul nu numai că reflectă lumea înconjurătoare, dar mai este înaripat și de imaginație...

Gândul se sprijină pe fapte concrete, dar îl animă și fantezia. Imaginile trăite, substanțializate, transformate în simboluri, declanșate de-a valma, se suprapun, se încăleacă, se încrucișează, și prin puterea asociației, a alăturării, creează ceva nou, adaugă la natura cunoscută zămisliri originale, nebănuite. Cunoștința reflectă și creează. Creează, fiindcă nu-i suficient numai să reflecte, ar fi o atitudine contemplativă, pasivă față de realitate. Gândul aleargă vertiginos, neconținut. În mintea unui artist lucrurile obișnuite se prefac în imagini transfigurate, dar verosimile, în tablouri dinamice, extraordinare. Să presupunem că avem în față un simplu măr, fructul acesta banal, știut de toată lumea. El poate trezi o sumedenie de asociații, și nu pentru că a căzut de pe creangă, cum spune legenda, dându-i lui Newton ocazia fericită

de a descoperi legea gravitațiunii terestre. Pur și simplu, un măr ca acesta poate fi și o legătură între plaiuri, între ziua de ieri și ziua de mâine, între cele reale și ireale, ba mai mult, se mai poate „preface“ și în scoică de mare, cu ecouri într-înșea. Federico Garcia Lorca face o însemnare: „... un simplu măr în lumea lui e la fel de infinit ca și marea în a sa. Viața unui măr, începând de la gingașa floare și până în clipa aceea când, auriu, se desprinde din pom și cade în iarbă, — cuprinde aceeași enigmă, ca și ritmul sacadat al mării“. Conștiința artistului plăsmuiește din imaginile acumulate un aliaj minunat, îmbogățește natura prin „jocul“ fecund al închipuirii.

Ca urmare, gândul își are albia sa, în care procesele psihice și deducțiile logice se întretaie mereu, ceea ce nu-i în stare să facă nici o mașină din lume. Mașina e doar un bastard al gândului. Unealta e o copie a mișcării fizice, de travaliu, mașina e o copie a calculului practic, dar și una și alta sunt moarte în lipsa omului, nu-l pot înlocui în mod absolut, fiind mai curând niște roboți ai lui. Și romanele, și poemele, și pânzele pictate vor fi totdeauna zămislite numai de om. Și aici e toată măreția lui.

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE

Rădăcinile creației lui George Meniuc stau înfipte adânc în colinde și balade, în reprezentările populare (adică în arhetipurile mitice), iar vârfulurile ei le găsim de acum înălțate semet în aerul distins al culturii universale; elementara schimbare de dealuri și văi moldave, toropite de verdele mătăsoș, iată că alternează cu culorile aride și sângerii ale peisajelor flamande care, trecute prin penelurile lui Vincent Van Gogh și Paul Gauguin, devin prilej de reflecție tot asupra tainei artei...

O predispoziție nativă spre vis ne întâmpină de oriunde: poetul e prin excelență un visător și un meșter de visuri. Visul nu e doar proiecție a fanteziei: e chiar realitatea cea mai vie a artei. E mijlocul universal de transfigurare artistică. E existența umană superioară, ridicată la treapta demnității. Prin vis realizezi o împlinire umană desăvârșită. Căci lunca Bâcului de care e legată copilăria scriitorului (născut la Chișinău, în 1918), nu are decât stuf des ce șuieră tăios în bătaia vântului, dar ea îi stimulează pornirile de a scrie „despre mări și oceane, despre corăbii cu pânzele în vânt“. Nimeni nu l-a consultat „cum să-și dreagă „gersul“: poetul a coborât pur și simplu cadențele naturii în cadențele sonore ale poeziei. Fantome de basm și legendă îl înconjoară și îi întovărășesc hoinărelile băiețești: primele chei ale artei i le servea folclorul nostru, „*Călin*“ și „*El Zorab*“. Poetul se naște într-o atmosferă specifică de periferie chișinăuiană săracă, bizară și străjuită de un „cer siniliu ca niște perje coapte“, la un hotar ce îngemănează realul crud și visul fraged, poetic prin substanța lui imaterială.

Această atmosferă de cadru tăcut, scufundat în întuneric, esențialmente cehovian, în care se consumă drame omenești, dar în care apar și primele îndemnuri la solidaritate, va fi fixată ca atare în prozele, poezia și eseurile scriitorului, fie sub aspect de însemnare documentară seacă, fie sub formă de amintire, fie ca moment de reflecție poetico-filozofică. Este cercul originar din care crește organic trunchiul subțire și fin al întregii sale creații.

Sărăcia cadrului material va fi compensată de bogăția fanteziei creatoare; ariditatea realului se va întâlni cu sclipitoarele podoabe imagistice. La baza operei meniuciene de tinerețe stă, astfel, un efect *compensativ*, realizat de capacitatea artei de a lărgi orizonturile, de a deschide căile ademenitoare ale posibilului. Poezia începuturilor (placheta de debut „Interior cosmic“ a apărut la editura chișinăuiană *Itinerar*, 1939) ne produce impresia unei spargerii de limite, a unei dislocări temporale: dincolo de dimensiunile reale ale lucrurilor se naște o calitate nouă a lor. Poetul le vrăjește și ele încep să trăiască o viață mai plină de frumusețe, de lumină și sens. Depărtarea dă mereu năvală în cadrul îngust al locului, hotarele se mută (hotarul Ierbii „înșfacă de păr sonora pădure din Văi“), tot ce-i static capătă mișcare, poetul însuși are senzația că devine un val, în somnul veșted al naturii se strecoară trezia, din putregaiuri răsar flori aromatice, tăcerile se tulbură, „plopii bat din frunze, parcă vor să zboare“, trecerea orelor se poate desluși clar...

Din chiar începuturile sale se impunea formația *intelectuală* a scriitorului. În bojdeuca din râpile Munceștilor, evocată și în poezia „*Bordei*“ (1937), „singuratică, uitată“, cu lutul curgând de pe pereți, tânărul poet își alege, firește, un idol modelator: sărmanul Dionis eminescian. Laitmotivul cugetărilor acestuia sună distinct în finalul eseului „Cheile artei“: „Arde lampa până târziu pe masă, șuieră vântul lângă obloanele închise. Poezie. Sărăcie“. Modelarea intelectuală a tânărului poet are loc, astfel, în împrejurări specific eminesciene și în spiritul fundamentalelor întrebări pe care și le-a pus marele poet („Ce e poezia? Fericirea? Geniul? Dreptatea? Amorul? Eminescu a răspuns în felul său la aceste întrebări și la multe altele“, citim în eseu *În căutare*). Întrebările înfrigate îi marchează începuturile, dar vor suna cu aceeași putere și mai târziu, la maturitate: el va căuta iarba fiarelor de-a lungul întregii sale vieți, impunându-se ca un creator mereu în căutare.

Mihai CIMPOI

Se impune o trăire adevărată cu gânduri de multe ori nedumerite și cu scormoniri, ca un canon de pedeapsă, în necunoscut și singurătate. Se adună oamenii, cărțile, amintirile, pânzele lui Van Gogh, poezia lui Eminescu, doinele și baladele venite de prin veacuri. De față cu toate acestea, se zbate, confruntându-se permanent, poezia lui Meniuc. Putem intra și noi încoace, dar nu așa nitam-nisam. În lumea cunoscută, cărțile

sale te introduc ca printr-o ușă de iznoavă, care se deschide numai cu o anumită cheie. E o viziune artistică inedită.

Din relații logice, comune, poetul deschide meandre uimitoare cu retrăiri proiectate în adânc. Îmi vine a crede că nici nu poate evada fără primejdii din cruditatea fanteziei. Ar rămâne stingher, ca un prezbiter fără ochelari sau poate ca perimatul albatros din poezie, cu care muza lui moldavă comunică uneori. Rânduiala gândurilor și a argumentelor pentru el se dezleagă nu în silogism, ci într-o spontană și nealterată emoție artistică. Vorbindu-i accidental despre culoarea asfaltului, te poți aștepta la orice salt în poezie:

Perișorul lui —
Pana corbului,
Mustăcioara lui—
Spicul grâului...

Numai că, păzeal! Dominanta fantastă, în cazul lui Meniuc, ne va juca o festă neașteptată. Ai gândi că ea îl izolează, rupându-l din zbuciumul zilei? De fapt îi adâncește rădăcinile și le prinde în relații vitale, undeva la izvoare. Logica e subtilizată de tremurul viu al intuiției.

Poetul îți leagă de suflet atitudinile și stările sale proprii, printr-o virtute superioară a talentului, pe care aș putea-o numi identificarea cu adevărul poeziei. E o contopire deplină a gândului cu visul și cu naiva credință în cuvântul artistic. Cu această virtute răspunde Meniuc la prima chemare a muzelor: se caută pe sine în vâlmășagul uman, caută a înțelege zbuciumul din jur, îndrăznește a dibui tainele creației și ale existenței.

Vorbesc de credința cea de la început, dar n-aș vrea să-i atribui sensul de atitudine deliberată, voluntară. Nostalgia adevărului era ca ceva hărăzit „din naștere“, ca un embrion material care avea să-i determine rodul viitoarelor împliniri. Citesc în paginile lui de atunci niște stranii mărturisiri de adolescent, în care zvâcnesc parcă tâmplescărune, mult înțelegătoare. De pildă:

Fântânile trecutului de cleștar nu seacă.
Nu toate stelele se sparg în copilărie.
Iată-le, străjuiesc cu aceeași mare bucurie.
Ascultă-le, bat în amintiri ca o toacă.

Tânărul poet, în vârstă de 20 de ani, ieșit din mahalaua Munceștilor, căuta a-și limpezi fața lumii cu opaițul acela în care credea neclătinat — cu poezia.

Înainta după tremurul acestei lumini. Și iată-l nimerit în hățişuri mult mai grele, unde se cereau dezlegate noduri de gând înfiorătoare:

Stranie trecere
Pe drumuri de fier.
Stranie trecere
Sub vânățul cer...
O sută de glasuri răspund: ba mergem!
Invalidul: unde mi-s brațele? Au fost...
Minerul: viermele beznei e omul...
Plugarul: ogorul și ce singurătate...

(„Clasa a III-a“, 1938)

Întrebările băteau la ușa poetului venind dintr-o lume de coșmar, în care se întunecau „fântânile de cleștar“ ale trecutului. Dar întâlnirea venea nu numai din afară. Era o cumplită dramă a oamenilor, în care poezia cinstită își cauta sensuri. Aici nu mai poate fi despărțită metafora de lumea obiectivă. Versul are un grad de intensitate care te zguduie, legându-te de faptele vieții. De pe acest prag nu te mai poți refugia în nepăsare.

Andrei LUPAN

Prin ce s-a mai impus el, pe lângă înzestrarea deosebită, căreia-i zicem talent? *Prin demnitate și omenie* (o omenie oarecum aspră, neafișată, zgârcită în manifestări exterioare); *prin probitate intelectuală, gust artistic și tact*; *prin exigența față de sine și față de alții*.

Spirit romantic, dublat de luciditate, un visător și un căutător de esențe, receptiv la miracolele existenței, Meniuc a trăit nostalgia idealității și a transcris-o în poezie și eseuri, și-a modulat versurile cu rigoare și forță, fiind un inteligent cunoscător de poezie, cultivat cu lecturi substanțiale, capabil de a vedea frumos, de a simți delicat, de a capta interesul.

George Meniuc reprezintă generația antebelică, o promoție formată în limitele cronologice ale anilor '25–'40. Același timp i-a modelat tinerețea și primele idealuri: orizontul formativ similar, sincronizarea

cu tensiunile estetice ale momentului, unitatea contextului istoric și cultural, lecturile — toate l-au apropiat de colegii săi de generație. Totuși, diferențele lăuntrice sunt mai multe decât asemănările. De-a lungul anilor personalitatea scriitorului s-a constituit clar și distinct, oferindu-ne reperatele unei biografii în multe privințe semnificative. Debuta în 1934, elev în clasa a șasea a liceului; editorial debuta în 1939 cu placheta „*Interior cosmic*“, impunându-se încă pe atunci cu o formulă personală, prin viziune și printr-o vocație aparte de a înfrânge inerția cuvântului, de a-i încerca sensurile, de a le supune.

Făcându-și intrarea în lumea scrisului în anii '30, tânăr, necomplexat, cu o inteligență ascuțită și cu un acut simț al cuvântului, Meniuc a îmbinat în structura sa intelectuală — atunci și mai târziu — rigoarea cu pasiunea romantică, luciditatea și reflexivitatea cu vibrațiile afective. Complexă, neordinară, tutelată pe plan stilistic de creația simboliştilor francezi, cartea cuprindea o serie de confesiuni și reflecții, în care un erou liric, sensibil la discordanțele timpului, își calmează dramatic singurătatea, se căinează și întrebă, se frământă și se închide în „interiorul răvășit“, visează și evadează în vis: „Iarăși plec, căsuța mea, departe, departe...“

Semnificația acestei prime plachete o aflăm în faptul că prin ea se desenează formula poetică a lui Meniuc, se conturează câteva din preferințele tematice, câteva din semnele modului său de a plăsmui și de a rosti poezia. Spontaneitatea imaginativă, dar și elaborarea, continua deplasare a sensurilor, libertățile de limbaj, ambiguitatea deliberată, iar uneori — formulele ermetizante, capacitatea de evocare și cuprindere în vers a arderii interioare sunt câteva din particularitățile poeziei lui, care se conturau încă în această primă carte. [...]

A revenit editorial, după o anumită tăcere, cu culegerile *Versuri*, *Versuri alese*, *Vremea lerului*, *Scrieri* în două volume, *Florile dalbe*, *Toamna lui Orfeu* ș.a. Sunt cărți care completează în mod fericit drumul de creație al scriitorului. Mai ales *Vremea lerului* și *Toamna lui Orfeu*, având ca titlu niște sintagme emblematice, trebuie considerate în continuitatea organică a poeziei lui Meniuc din anii '30. Anii '60 aduceau, așa cum se știe, un climat efervescent, mai eliberat de dogme, cu mai multe căutări creatoare, cu o mai mare diversitate de individualități și formule. În acord cu solicitările contextului general, cu spectaculoasa ecloziune a poeziei lirice, dar și cu particularitățile propriului har, Meniuc renunță

la discursivitatea logică în favoarea unei logici predominant metaforice. Înregistrând importante sporuri de calitate și de originalitate, poezia lui se îndreaptă preponderent către sugestia simbolică; accentul pe ambiguitate a devenit astfel o normă stilistică a creației lui (este, într-un sens, revenirea poetului la mai vechile sale unelte). Meniuc n-a fost un creator de metafore artizanale, dar a ocolit cu abilitate locurile comune, a exploatat limbajul simbolic-sugestiv, și metafora arhetipală, a mizat pe elementul livresc, și-a afirmat prin toate atitudinea lucidă și responsabilă față de cuvânt. Manifestul direct, adeseori patetic, reflecția sugestivă, susținută de subtile metafore și asociații, acuitatea mesajului, confesiunea moderată a omului cam închis în sine, care se deschide anevoie, cu zgârcenie sau cu un fel de sfoșenie, sau cu delicatețea aceluia care nu vrea să pară sâcâitor sau logoreic, — această impresie ne-o lasă poezia lui. Sobre, consistente, de o emotivitate reținută și de un patetism implicit, poeziile se dezvoltă după propriile lor legi, revelând un suflet organic, adânc, frământat. Un semn care leagă și apropie scrierile lui George Meniuc, indiferent de specia lor, este *hamletizarea*, frământul interogativ: în poezie, în proză, în eseuri scriitorul se frământă, interoghează existența, se întrebă și ne întrebă. Și dacă o formulă ideală a expresiei conflictualității lăuntrice este dialogul, apoi în poezia lui (în opera lui) prezența dialogului (de multe ori a dialogului cu sine) este o formă de a accentua firea dilematică a eroului liric, combustia lui interioară, zbuciumul și neîmpăcarea.

Majoritatea trăsăturilor la care ne-am referit se relevă și în *eseistica* lui G. Meniuc, partea cea mai neordinară din avutul lui literar. Anume în eseuri aflăm marca inconfundabilă a personalității scriitorului: aici se obiectivează o conștiință autentică de om al scrisului, cu un remarcabil simț al observației, cu o admirație sinceră pentru valori, cu o atitudine activă față de viață și artă; aici se relevă preferințele estetice ale scriitorului, claritatea și puterea analitică, sensibilitatea specifică și forța de seducție a reflecțiilor lui.

Dubla vocație a scriitorului — de poet și de eseist — se manifesta încă în perioada debutului, intrarea lui în circuitul valorilor realizându-se și prin poezie, și prin eseuri: *Imaginea în artă* îl anunța ca pe un eseist de indiscutabil talent, uimind și azi prin judecata matură a tânărului de atunci, prin receptivitatea lui acută la frumos. *Iarba fiarelor, Tovarășul nostru de drum — Poezia, Cadran solar, Eseuri*, reunind un impresionant

număr de scrieri eseistice, constituie niște momente de referință în istoria literaturii noastre, o sursă documentară, sigură și utilă, pentru o mai bună înțelegere a scriitorului și a crezului său.

Eliza BOTEZATU

Intrat în târziu, „*toamnei lui Orfeu*“, cleștarul „impur“ își limpezește apele, în oglinzile lor realul își vede imaginea clară și plină de concretă identitate. Poetica de până la război crea o țară a negurilor, cu un topos neidentificabil, cu o geografie bizară de șes sau stepă mărginită doar de un orizont închis, dominată de o climă rece a pelagicului. Acum geografia are repere concrete (Dunărea, Păcurari, Astrahan, Hiva-Oa, Fugi Yama etc.); concrete sunt și personajele (Rembrandt, Columb, Cantemir, Chira, Sofia Ardilean, Franț etc., etc.) Există chiar și o concretică strictă a mitului (Sisif, Ulise, Raigardas, Făt-Frumos).

Se molcomește palpația trăirilor: tânărul Meniuc vede lumea prin simțuri, prin vagul deformant al impresiei, tabloul era, deci, mozaical și în fluctuație continuă. Excesul trăirii deștepta excesul metaforizării: „Singularitatea Ierbii am auzit-o. Hotarul ei/ Înșfacă de păr sonora pădure din Văi./ Atâta surâs!/ S-a căznit, razelor s-a deschis.// Zgomotoase Văi: această iarbă cu rouă! Interval uluit, pentru cine floarea ta nouă?“ (*Interval*, 1939).

În această poezie a nesațului emotiv, verbu, expresia cresc direct pe nervul simțirii. În versul maturului Meniuc între acestea două (simțire și verb) e un spațiu al tăcerii și analizei, un spațiu al cumpătării: „... cuvântul de adevăr,/ Curat și nezugrăvit,/ Cere faptă, simțire,/ Mai întâi sunt cece văzute și auzite,/ Apoi/ Sunt cele nevăzute și neauzite, Pe care se cere a le ghici,/ A le adulmea sub semnul înțelepciunii.“ (*Prințul*, 1986). Prințul este Dimitrie Cantemir, cel care prin ieroglife („cele văzute și auzite“) vădea noimele adâncurilor, ale celor „nevăzute și neauzite“. În *Cade rouă* bătrânul filozof le dă elevilor cam aceleași învățături, deprinzându-i să caute la rădăcina lucrurilor: „Armoniile ascunse — grai el ucenicilor săi —/ Sunt cu mult mai motrice decât acelea aieva“.

În fond, poetica tinereții e în consens cu cea a maturității prin faptul că G. Meniuc rămâne un explorator al profunzimilor; tânărul poet era însă captivat de armonia secretă a materiei și a universului raționat heraclitic, opera maturității e alimentată de ideea armoniilor

ascunse ale frumosului și binelui socratic. Acum lumea e văzută epic, versul are respirația lungă, netulburată de zvârcolirea senzorialului, fraza e a povestitorului și e pătrunsă chiar de un fel de sfătoșenie mucalită: „Din zări o femeie venea/ Dalbă ca lacrima,/ Eu pe deal am ghicit-o./ Mi-era femeia iubită./ /Trecea râul, trecea valea,/ Nu se oprea din cale./ Despletită, slabă, șuie,/ Trebuia ceva să-mi spuie“ (*Mărul roșu*). De aici și predilecția pentru formele epice ale poeziei: colindul, balada, cântecul. Discursul poetic se apropie fără superstiții de limbajul comun, „curat și nezugrăvit“: „Învățătorul s-a îndepărtat de catedră,/ A luat creta și a scris pe tablă“.

Poezia precedentă era a „eu“-lui, poezia actuală e populată intens cu personaje, care caută acele „armonii ascunse“: Creangă (*Prolegomene*) încearcă să descopere armonia înțelepciunii, Gauguin (*Noa-Noa*) a frumosului pictural, restauratorii (*Rembrandt*) vor să regăsească frumosul periclitat de furia herostatică, Columb (poemul omonim) a lumilor virgine, Sisif (*Haos*) caută armonia plinului, Făt-Frumos din poemul cu acelaș titlu — pe cea a frumosului original, nemutilat de invazia tehnicismului ș.a.m.d. Poezia poeziei — dacă putem spune așa — se înfiripă, deci, nu la nivelul dramei epice, ci în adâncul contextului și voita prozaizare nu-i supără delicatețea, nu-i înăbușă suflul liric.

Poetul furat altădată de rezonanța savantă a neologismului descoperă mândrețea pierdută a cuvântului neaș.

Scoase din relicvarul limbii, aceste podoabe ale graiului devin prin inocența lor originară podoabe ale poeziei. Respectându-le personalitatea, meșterul le repune în seva intimă și domoală a melosului popular, găsind efonii uitate în această eră a decibelilor megavatici. Astfel George Meniuc reînvie o artă relictă, o artă a cântecului de frunză: „Sculați, zorilor pe rouă,/ Mânați oile împroor./ Sculați, păsări mătășele,/ Ciripiți pe crăcurele./ Sculați, ciute și cerboane,/ Iarba-i otova-n poiană“ (*Colind de băiat*); „Zorile pripesc pe culmi,/ Aprind creștete de ulmi./ Păsări se trezesc și ele,/ Ciripesc în crângurele./ La o poală de pădure/ Cu rugi înfloriți de mure/ Șed doi doișori în iarbă,/ Se sărută, se dezmiardă.../ Ea îi Stanca, el îi Stan,/ Frunză verde măghiran“ (*Colind de fată mare*).

Baladescul, simbolica poeziei populare (mărul roșu, Lerul, Măiastra, șarpele casei), situează opera de maturitate a lui George Meniuc în spațiul autentic autohton.

Cred că George Meniuc a scris întotdeauna din nevoia de a se mărturisi, egală cu a se dăruii. Aerul care îl înconjoară în intimitate este cel care umple botcile vocalelor și spațiul dintre rânduri. La urma urmelor, ce este poezia sau măcar un anumit fel de poezie, dacă nu un aer luminând, poetul fiind măsura aerului?

“Sticlește Vâlcovul, venețian,/ Jur-prejur cu burta pe apă/ Și cu durăt de vânt pogan./ Aici, în prundul Mării Negre/ Am tras în gazdă la pescari/, Roșu soarele să-l prind/ În boială și oglind:/ Zugrave albastre, toporașii,/ — Cu stele ca niște făclii,/ /Zugrave toporașii, albastre — /Cu dulci anemone în glastre,/ Zugrave cu păsări din buhaz/ Pe catarge de barcaz./ Și, abia am bucorele/ Din vravul zugravelor mele/ Dulf de mare se arată,/ Îmi dărăște pânzele toate...”

Copleșit de nostalgii subțiri, ca un izvor ce curge prin câmpie, George Meniuc a căutat umbra sălciilor, umbra stâncilor. În timp ce alții vociferau la aștri, el inventa soarele și răsărea luna, în timp ce alții se pârjoleau la mare, el gândea marea, gândea mările: „Copile, muzica nu moare, lunecă pe raze. Ghiocul tău, din care marea s-a retras, auzi-l“. Trebuie să ai suflet neîntinat de copil (iertat fie-mi acest adevăr banal) ca să poți auzi simultan glasul Sarmaticei Mări, și al Mării Nordului, și al Caraibilor, și al Mării de Lumină. Și mai e nevoie de o mare liniște în forul interior pentru a auzi marea din ghioc. Cred mulți că Meniuc e de felul său un taciturn, dar el nu este decât paznicul din umbra turnului tăcerii. Consemnul îi cere să vorbească numai duminica și de sărbători. Pentru că restul e veghere. Din umbra cuvântului până în dimineața graiului.

Umbra tocmai, mi-am zis, încercând să pătrund sensul cifrei unu, umbra o fi partea de mister a luminii, dăruită pentru gândire, și tot din umbră spectacolul de pe scena luminată a lumii se vede mai clar: „Cade rouă... — rosti Heraclit, în zori, pe răcoare./ — Uitați-vă, soarele e cât o călcătură de om./ Armoniile ascunse, — grăi el ucenicilor săi,/ Sunt cu mult mai motrice decât acele aievea./ În timp ce vorbea, un abur pe mare se ridica./ Din măsura apei în măsura aerului se prefăcea./ Aerul în broboane de rouă se condensa./ Psyheea din rouă se zămislea“.

Voluptatea lui George Meniuc de a se juca cu verbele pare a se asemui cu fanatismul însinguraților șlefuitori de nestemate. Șlefuirea unui diamant durează ani în șir. Lucirea cuvintelor e prea puternică, e prea puternică pentru a îndrăzni că le lucrezi în bătaia soarelui. Oricum, nu sunt eu judele, dar bănuiesc că George Meniuc n-a spart și n-a stricat nici un cuvânt. Orice stricăciune de acest fel înseamnă faliment. Vorbind despre lucruri simple, cum ar fi primordialul boț de humă sau

marmura sculptată, George Meniuc se leagănă pe versanții munților adânciți în sine care sunt văile, pentru că așa e firesc, și înainte de a fi al soarelui trebuie să fii al umbrei. Înaltul nu este decât cealaltă extremitate a adâncului. Și invers. Sinceritatea este spontană ca și primăvara. Dar și toamna întrebărilor grave este tot a sincerității: „Parnas imaginar, alintat de nimfe și muze,/ Cu murmur veșnic de cascade și fântâni vrăjite,/ Chiar și trupul soarelui îți coboară muntele-n apus./ Cobor și eu. Întunecându-mă? Luminând?”

Ce alta poate fi poetul dacă nu un aer luminând și ce poate fi poezia dacă nu măsura aerului? Adâncă înțelegere a rostului unui trăitor în limbă mi se pare această confesiune a modestiei: „Isteț la vorbă n-am fost niciodată./ Când și când am drămluit cuvintele, pe gânduri”.

Șlefuit pentru a da de lumina cuvântului, George Meniuc a șlefuit un stil și o atitudine, un semn al trecerii prin timp și, implicit, un semn al timpului. E mult, e puțin?

Știi atât — alături de bătrânul cronicar, ar putea murmura senin: eu voi da sama de ale mele câte scriu.

Ioan MĂNĂSCURTĂ

Scriitor de o aleasă cultură literar-artistică, George Meniuc și-a îndreptat încă din anii studenției atenția către bogățiile creației orale a poporului. El a luat parte la expediții sociologice, colindând în timpul vacanței de vară așezările sătești de pe meleagurile basarabene. A studiat tot ce era gând frumos, concretizat în cuvânt, în piatră sau în lemn. Poetul a căutat să afle valorile artei dincolo de vremile pe care le cunoaștem, s-a străduit să înțeleagă „limba vechilor cazanii”, și ale cronicilor de demult, atât moldovenești, cât și ale popoarelor vecine, a făcut în investigațiile sale nu numai analiză a fenomenului artistic, ci și istorie a limbii, ajungând cu ochiul pătrunderii până dincolo de perioada creștinizării acestor pământuri.

De aceea nu-mi pare deloc întâmplător faptul că Meniuc și-a îndreptat osârdiile creatoare spre câmpiile bălinelor ruse, spre acel monument genial care este *Cuvânt de oastea lui Igor*. L-a preocupat pe poet, de asemenea, și *Cântecul lui Roland*, și cel a Nibelungilor, și farmecul statuii *Arborele vieții*, înălțate în parcul Wigheland din Oslo, apoteoza nemuritorului Giordano Bruno, liber-cugetătorul filozof și poet.

Bogdan ISTRU

George Meniuc a scris poezii, a elaborat poeme, a dat la iveală povestiri, eseuri, literatură pentru copii, a oferit cititorului și un roman de analiză psihologică. Aceste preocupări au determinat critica noastră să-l califice drept un „scriitor total“.

Refuzul de a se închide în limitele unui gen literar, nu înseamnă în cazul lui George Meniuc o dorință de a se afirma cu orice preț în toate ipostazele scrisului: poezie, proză, eseu, dramaturgie. Nu, fenomenul are o explicație mai adâncă. E vorba de caracterul specific al temperamentului său de creație, de înclinația scriitorului spre meditație.

Chiar de la primii săi pași în literatură eseistul se simte în toate. El nu se miră numai, se oprește doar la pragul entuziasmului primar sau descumpănirii de ceea ce vede. În întrebările scrisului său el caută sensul ordinar al fenomenelor, despică firul în patru pentru a revela legătura veșnicelor teme — arta, viața, moartea, dragostea...

Cugetătorul liric ori, dacă am face o trimitere la biografia autorului, studentul (și absolventul) facultății de litere și filozofie este mereu identic cu sine. Fie că scrie poezii cu trimeri la un cadru convențional ori la un peisaj autohton stilizat, fie că se dedă reflecțiilor pur eseistice, fie că ne invită într-un zbor pe undele ficțiunilor narrative, dezbaterea de idei rămâne spiritul constant care animă întreaga creație a lui George Meniuc. Acest spirit poate fi ușor sesizat în toate cărțile sale de la *Interior cosmic și Imaginea în artă* până la *Ultimul vagon, Disc, Toamna lui Orfeu*. Meditația este blazonul lor inconfundabil...

Andrei ȚURCANU

Având multiple puncte de interferență cu folclorul, poezia lui G. Meniuc nu se limitează la tipare și înveliș exterior, ci caută să se pătrundă adânc de spiritul creației populare, de focul ei sacru. Nu numai imaginile și simbolurile multor poezii ale lui G. Meniuc, nu numai modalitățile stilistice și formele de versificație, dar și ideile, gândurile, sentimentele acestor creații au o coloratură folclorică pe cât de pregnantă, pe atât de captivantă. Aceasta din cauză că pentru el folclorul a fost întotdeauna un nesecat izvor de inspirație, din care oricând și-a putut alege „mineralul prețios al cuvântului“, ce exprimă simplu, plastic și cu plinătate adevărul, frumosul, binele.

Mihail DOLGAN

Poeții tineri din toate generațiile de după el l-au considerat drept un simbol al poeziei moderne în acest spațiu, un poet care a cunoscut Ithaca românească și care a impus la noi o formulă lirică mult deosebită de celelalte, un limbaj cult, intelectual, filozofic... „Avangarda“ noastră literară, atât cât a existat și există, numai pe el, pe George Meniuc, îl poate avea în capul listei...

Arcadie SUCEVEANU

„Gestul face mâna“ — afirmă magistral savantul Marcel Sendrail în monografia *Sagesse et délire des formes* (tradusă românește „Înțelepciunea formelor“. București, 1983). Asumându-ne riscul ce-l implică orice comparație — riscul de-a merge balansând pe două sârme paralele (de troleibuz, sau, dacă sârma-i ghimpată, de hotare de-o parte și alta a unui râu!) — îndrăznim a zice: acea scriitură, care l-a marcat pe Robot și-a lăsat amprenta și asupra creației lui George Meniuc. Mai mult chiar: Robot și Meniuc sunt cele două mâini ale poeziei românești din Basarabia, făcute de „gestul închis“ barbian (astfel sterilitatea maestrului după editarea *Jocului secund* — 1930 — fiind revendicată de cele două oaze ale emulilor săi). O mână (Al. Robot) a fost trunchiată în circumstanțe necunoscute după câteva zile de la începutul războiului (iunie, 1941); alta — răsucită polițienește la spate și pusă-n cătușele canoanelor dogmei „realismului socialist“ pe-o vreme îndelungată, până când vigoarea de tinerețe revine în brațul crezut supus — volumele *Vremea Ierului* (1969), *Toamna lui Orfeu* (1983) fiind revelatorii în spațiul poeziei românești de la noi.

Emilian GALAICU-PĂUN

CUPRINS

<i>Tabel cronologic</i>	7
-------------------------------	---

POEZII

Caruselul	20
Cântec de olar	22
Preludiu	24
Fior	25
Șerpîi	26
Apus	27
Cerc medial	28
Mâine albinele	29
Geneză	30
Clasa III	31
Acestui apel	34
Cosmogonie	35
Ce vrajă?	36
În surdina	37
Bucurie	38
Umbre	39
Freamăt	41
Ciclu sfârșit	42
Sub cer	43
Tăgăduire	44
Înserare	45
Bordei	46
Elegie	47
Destin	48
Pădurilor!	49
Însemnări	50

Episod	51
Singur	52
Copilăria-mi verde	53
Muzeu	54
Vlagă	55
Hălăduire	56
Fântânile trecutului	57
Oseminte	58
Unire	59
Cleștar impur	60
Interval	61
Pe cărarea cu ghiocci	62
Interior răvășit	64
Naufragiu	65
Baladă	66
Peisaj	68
Paradisul pierdut	69
Poem	70
Râsul umbrei	72
Gauguin	74
Toamna lui Orfeu	76
Cavalcada	77
Măiastra	79
Haide	80
În lumea orașului mare	81
Cade rouă	83
Mărțișor	84
O altă femeie	85
Colindul cerbului	86
La „Portretul lui Dorian Dray“	88
Cometa	89
Rembrandt	90
Tamiris	91

Postum	92
Fosile	93
Vămile văzduhului	95
Noa-Noa	97
Bolero	99
Clopotele	101
Șoltuzul graur	102
Colind de băiat	118
Colind de fată mare	120
Lulu	123
Vasul-năluca	124
Porumbeii lui Franț	125
Obsesie	127
Colind pentru albină	128
Arc voltaic	129
Cântecul lui Roland	130
Muntele Fuji	131
Perla	132
Crinul văilor	134
Omul de sticlă	135
Ecourile memoriei	136
Vouă	138
De dragoste	139
Sofia Ardilean	141
Cântec de iuboste	143
Caleașca soarelui	144
Haos	145
Sfinx	149
Columb	150
Raigardas	152
Lamură	154
Solitudine	155
Vestigii	156

Africa	157
Așijderile	159
Colind de zugrav	162
Mărul roșu	164
Cheile	166
Adio, muze!	170
Papagalul	172
La dulce Bucovina	176
Prolegomene	177
Îtoarcerea lui Ulise	179
Lerule	181
Oglinzi fermecate	182
Bastonul	184
Strâmbă-Lemne	185
Cerescul vultur	186
Balada piramidelor	187
Făt-Frumos	189
Interludiu	191
Balada șarpelui de casă	192
Prințul	193
Biserica Vasile Blajinu	196
Cadran	197
Metafore	198
Turnul faimei	199
Hai, soare!	200
Într-o zi ploioasă	201
Cântec	202
Balada stelelor	203

PROZĂ

Disc	206
1. Întoarce-te, corabie.....	206
2. Vinicer	218
3. Rădăcini	229
4. Ce ai cu noi, Ahşena?	239
5. Pribegi	243
6. Dulapul de apă.....	248
7. Letiția	259
8. Cocorii	268
Eseuri	282
Marea Neagră.....	282
Cheile artei	290
Linguri de lemn	293
Masa de scris	300
Energii	302
Demiurg mucalit	304
Geniul.....	307
Arta și natura	310
Gândul	312
<i>Referințe istorico-literare</i>	<i>314</i>

În atenția librarilor și vânzătorilor cu amănuntul:

*Contravaloarea timbrului literar se depune în contul Uniunii
Scriitorilor din România nr. 2511.1-171.1/ROL, deschis la B.C.R.,
Filiala sector 1, București*